

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุริยบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานปฐมวัย

พฤษภาคม 2554

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

พฤษภาคม 2554

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

พฤษภาคม 2554

บุญประครอง ไม่เขียว. (2554). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร. เยาวพา เดชะคุปต์, อาจารย์ ดร. ราชนันท์ บุญธิมา, รองศาสตราจารย์ ดร. สิริมา ภิบุญอนันตพงษ์.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย และหาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA โดยสังเคราะห์ เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการสังเคราะห์ทำให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการเรียนการสอน 4 ขั้นตอนคือ ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I) ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) ขั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R) และขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A) ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.00-4.60 สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบ ด้วย คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนของครู แผนการจัดประสบการณ์ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.80-4.80 แบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.80-1.00 มีค่าความเชื่อมั่นด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และความประหยัด เท่ากับ .99, .94, .95, .94 ตามลำดับ ทดลองนำร่องรูปแบบการเรียนการสอน จำนวน 2 ครั้ง กับเด็กปฐมวัยระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 2 ห้อง ห้องละ 30 คน ในปีการศึกษา 2553 โรงเรียนธัญลพพิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปฐมวัยเขต 2 จำนวน 30 คน

ระยะที่ 2 การหาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ใช้แบบแผนการวิจัยแบบ Randomized Control-Group Pretest-Posttest Design กลุ่มตัวอย่างคือ เด็กปฐมวัยระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนวัดเขียนเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปฐมวัยเขต 2 จำนวน 94 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 47 คน กลุ่มควบคุม 47 คน ใช้ระยะการทดลอง 8 สัปดาห์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ t-test for dependent samples, ANCOVA และ MANOVA การหาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ปรากฏผลดังนี้ เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมคุณธรรมสูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลองมีพฤติกรรมคุณธรรมไม่แตกต่างกันในทุกด้าน เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองมีพฤติกรรมคุณธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่ม

ควบคุมมีพฤติกรรมคุณธรรมด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และการประหยัด หลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ระยะที่ 3 การขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA โดยให้ครูปฐมวัยจำนวน 8 คนของโรงเรียนบริบูรณ์ศิลปรังสิต โรงเรียนเทศบาลท่าโขลง 1 และโรงเรียนวัดมุลจินดาราม ที่ปฏิบัติการสอนในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2553 นำรูปแบบการเรียนการสอนไปสอน ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ครูปฐมวัยมีความความคิดเห็นว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 4.13-4.75 สามารถนำไปใช้เป็นรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยได้

THE DEVELOPMENT OF IDRA INSTRUCTIONAL MODEL TO DEVELOP MORAL
FOR YOUNG CHILDREN

Presented in partial fulfillment of the requirements
For the Doctor of Education degree in Early Childhood Education
at Srinakharinwirot University
May 2011

Boonprakong Maikhieo. (2011). *The Development of IDRA Instructional Model to develop moral for Young children*. Dissertation, Ed. D. (Early Childhood Education).

Bangkok: Graduate school, Srinakarinwirot University. Advisor Committee: Assoc.

Prof. Dr. Yawvapa Tejagupta, Dr. Rachan Boonthima, Assoc. Prof. Dr. Sirima

Pinyooanuntapong.

The main purpose of this study were to develop the IDRA instructional model for develop young children' moral and to find out the quality of IDRA instructional model to develop moral for young children. This research process consisted of three phases.

Phase I : Constructing the IDRA instructional model through synthesizing information from related and research studies the IDRA instructional model consisted of 4 steps: 1) Imitation, 2) Discussion, 3) Reflection, 4) Application. The results indicated model were at high levels of appropriation ($\bar{X} = 4.00-4.60$). The instruments used in this research were Teacher guide and Lesson Plan according to IDRA Instructional Model as perceived by the experts were at high levels of appropriation ($\bar{X} = 3.80-4.80$). The results indicated that Observation Moral of young children form (IOC) 0.80-1.00. The reliability of the observation form for discipline, loyalty, mercy and saving were .99, .94, .95, and. 94. The samples pilot study of the Instructional Model thirty young children kindergarten 3 of the academic year 2010 at Thanyasithisin School, under the Pathumthani Primary Educational Service Area Office II.

Phase II : The quality of IDRA Model was the research design using Randomized Control - Group Pretest - Posttest Design. The sample for this phases was 94 young children in kindergarten 3 in the academic year 2010 at Wat Khiea Khet school, under the Pathumthani Primary Educational Service Area Office II. The sample were divided into two group: experimental and control group. Each group contained 47 young children. The experiment was carried out for 8 weeks. The data analyze through : t-test for dependent samples, ANCOVA and MANOVA. The results were revealed that before and after the IDRA instructional model of experimental group gained moral behavior better on significant .01 level, the control group was not significant. Before, Young children in the experimental group and control group was moral behavior significant as a whole. Young children in

the experimental group and control group got moral behavior significant at .01 and .05. In addition to the results, behaviors of moral discipline, loyalty, mercy and saving after the experiment was significant at .01 level.

Phase III : The expansion of IDRA Instructional Model. Eight preschool teachers in the academic year 2010 at Boriboonsilrangsit School, ThaKlong1 municipality School and Watjindaram School. After using instructional model for one weekes, The results indicated that the IDRA Instructional Model perceived by the preschool teachers were at high level of appropriation ($\bar{X} = 4.13-4.75$). In conclusion, It could be concluded the IDRA Instructional Model can develop moral behavior for young children.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

ของ

บุญประคอง ไม่เขี้ยว

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศึกษาปฐมวัย

ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ. 2554

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน

.....ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์)

(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา)

(รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์)

.....กรรมการ

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญนนตพงษ์)

(อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา)

.....กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญนนตพงษ์)

.....กรรมการ

(อาจารย์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์ ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา และ รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่กรุณาให้ความ คิดเห็น คำแนะนำ และให้กำลังใจ ตลอดจนตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ให้ถูกต้องด้วยความ ห่วงใย เอื้ออาทรด้วยดีเสมอมา ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.บุญเชิด ภิญโญอนันตพงษ์ และอาจารย์ ดร.สุจินดา ขจรรุ่งศิลป์ ที่กรุณารับเป็นกรรมการแต่งตั้งเพิ่มเติมในการสอบปากเปล่าปริญญานิพนธ์ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่า ทำให้ปริญญานิพนธ์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณคณาจารย์สาขาวิชาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้ แก่ผู้วิจัย ตลอดระยะเวลาการศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เชี่ยวชาญทุกท่านในการให้ความอนุเคราะห์ ตรวจสอบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัย และตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย อาทิ ศาสตราจารย์ ดร.อารี สันหนวี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาพร รัตนานันท์ รองศาสตราจารย์ ดร.ปัทมาวดี เล่ห์มงคล ดร.ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์ อาจารย์รุ่งระวี กนกวิบูลย์ศรี อาจารย์นันทศักดิ์ ผาผาย

ขอกราบขอบพระคุณผู้บริหารโรงเรียนวัดเขียนเขต ผู้บริหารโรงเรียนธัญญสิทธิศิลป์ ผู้บริหาร โรงเรียนวัดมุลจินดาราม ผู้บริหารโรงเรียนเทศบาลท่าโขลง 1 ตลอดจนครูและนักเรียนทุกคน ที่ให้ ความร่วมมือในการวิจัยเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต รุ่นที่ 4 ทุกคน และน้อง ๆ สาขาวิชาการศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ที่เป็นกำลังใจ และให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี

คุณค่าและสารประโยชน์อันเกิดจากงานวิจัยนี้ ขอมอบบูชาคุณบิดามารดา และครูอาจารย์ที่ มีพระคุณ ที่ให้ความรู้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด จนสามารถประสบความสำเร็จถึงระดับนี้ได้

บุญประคอง ไม่เขี้ยว

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	6
ความสำคัญของการวิจัย.....	6
ขอบเขตของการวิจัย.....	7
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	10
สมมติฐานในการวิจัย.....	13
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	14
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรม.....	15
ความหมายของคุณธรรมจริยธรรม.....	15
ความสำคัญของคุณธรรม.....	17
คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม.....	18
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างคุณธรรม.....	23
คุณธรรมที่ควรปลูกฝังในเด็กปฐมวัย.....	32
วิธีการปลูกฝังคุณธรรม.....	48
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม.....	55
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน.....	63
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจท์.....	64
ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา.....	67
ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์.....	72
แนวคิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของบลูม.....	74
แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning).....	78
กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคด์.....	87
ทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ (Application).....	88

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเรียนการสอน.....	90
ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน.....	90
ประเภทของรูปแบบการเรียนการสอน.....	91
แนวคิดในการพัฒนารูปแบบ.....	94
กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA.....	96
3 วิธีการดำเนินการวิจัย.....	101
ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย.....	102
การกำหนดกลุ่มประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง.....	103
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	103
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	103
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	104
เก็บรวบรวมข้อมูล.....	104
ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA.....	104
ระยะที่ 2 การหาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA.....	115
ระยะที่ 3 การเผยแพร่รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA.....	117
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	119
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	122
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	122
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	122
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	140
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	140
วิธีดำเนินการวิจัย.....	140

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 (ต่อ)	
สรุปผลการวิจัย.....	142
อภิปรายผล.....	142
ข้อสังเกตที่ได้รับจากการวิจัย.....	149
ข้อเสนอแนะจากการวิจัย.....	150
ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป.....	150
บรรณานุกรม.....	151
ภาคผนวก.....	166
ภาคผนวก ก.....	167
ภาคผนวก ข.....	170
ภาคผนวก ค.....	193
ภาคผนวก ง.....	251
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	262

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แบบแผนการทดลอง Randomized Control-Group Pretest-Posttest Design.....	115
2 การจัดสาระการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย.....	116
3 ระดับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ.....	123
4 ระดับความเหมาะสมของเอกสารคู่มือและแผนการจัดประสบการณ์ของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย.....	125
5 ระดับความเหมาะสมของแบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ.....	127
6 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง.....	129
7 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย กลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง.....	130
8 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมคุณธรรมก่อนการทดลอง ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและเด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุม.....	132
9 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมคุณธรรมหลังการทดลอง ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและเด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุม.....	134
10 ข้อมูลพื้นฐานของครูปฐมวัย ข้อมูลพื้นฐานของครูปฐมวัยที่นำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยไปทดลองใช้.....	135
11 ระดับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาพฤติกรรมคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ตามความคิดเห็นของครูปฐมวัย.....	136

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัยการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนา คุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย.....	12
2 การแสดงการกำหนดซึ่งกันและกันของปัจจัยทางพฤติกรรมสภาพแวดล้อม (E) และ ส่วนบุคคล (P) ซึ่งได้แก่ ปัญญาและสิ่งภายในอื่น ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้และ การกระทำ.....	67
3 ขั้นตอนการเรียนรู้โดยการเลียนแบบ.....	68
4 การเรียนรู้ขั้นการรับมาซึ่งการเรียนรู้.....	68
5 แสดงกระบวนการของการเรียนรู้จากการสังเกต.....	70
6 แสดงความหมายของการเรียนรู้.....	95
7 กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA	100
8 ขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็ก ปฐมวัย.....	102
9 กราฟแสดงความแตกต่างของพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลอง ก่อน และหลังการจัดการเรียนการสอนแบบ IDRA.....	130
10 กราฟแสดงความแตกต่างของพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุม ก่อน และหลังการทดลองโดยไม่ใช้การจัดการเรียนการสอนแบบ IDRA.....	131
11 กราฟแสดงความแตกต่างของพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและ กลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง.....	133

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

คุณธรรมคือ สิ่งดีงามที่จำเป็นต้องปลูกฝังให้มีในตัวบุคคล ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทาน ใจความว่า “คุณธรรม จริยธรรม เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมาก ในการกำหนดความสงบสุขของสังคม สังคมใดที่คนในสังคมเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม สังคมนั้นจะมีแต่ความสงบสุข ในขณะเดียวกัน ถ้าคนในสังคมใดมีความบกพร่องด้านจิตใจ ขาดคุณธรรม และจริยธรรม แม้สังคมนั้นจะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจสักเพียงใด ก็ย่อมจะหาความสงบสุขได้ยาก ดังนั้น การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคม จึงมีความจำเป็นและจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมประชากรทุกกลุ่ม” และทรงพระราชทานคุณธรรมสำหรับคนไทย เพื่อเป็นหลักให้ประชาชนคนไทยทุกคนได้ศึกษาและนำไปปฏิบัติและปลูกฝังให้เจริญงอกงามในจิตใจ คุณธรรมดังกล่าวมี 4 ประการ คือ “ประการที่ 1 การรักษาความสัตย์ ความจริงใจ ต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นคุณธรรม ประการที่ 2 การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง อยู่ในความสัตย์ความดีนั้น ประการที่ 3 การอดทน อดกลั้นและอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใด ประการที่ 4 การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริตและรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง” (วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์. 2550: 44) จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้เจริญงอกงามในจิตใจของคน

รัฐตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงวางนโยบายในการพัฒนาคุณธรรมดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2) มาตรา 81 กำหนดว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่าง ได้สัดส่วนสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์; และเผ่าพันธุ์ ชอบน้ำตาล. 2554: 34) และนโยบายดังกล่าวยังระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ถึงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) มีจุดมุ่งหมายพัฒนาศักยภาพของคน ด้านจิตใจให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพเพียบพร้อมคุณธรรม มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริต มีค่านิยมที่ดีงาม และจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549: 10; 2544: 18, 34) นอกจากนี้ ในมาตรฐานการศึกษาชาติยังกำหนดไว้ในมาตรฐานที่ 1 ด้านคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ในข้อ 1 ด้านคุณธรรม จิตสาธารณะและ

จิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก โดยกำหนดว่าคนไทยต้องมีการดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2548: 3) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ยังกำหนดไว้ในมาตรฐานที่ 1 ด้านผู้เรียน กล่าวถึงคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์โดยมี 4 ตัวบ่งชี้ คือ มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามระเบียบ ซื่อสัตย์สุจริต มีความเมตตา กรุณา ประหยัด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: 11) และในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ยังได้กำหนดมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในมาตรฐานที่ 4 ว่าเด็กปฐมวัยต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม ซึ่งประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ คือ มีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต และยอมรับความผิดพลาดของตนเองและคนอื่น มีความเมตตา กรุณา และช่วยเหลือแบ่งปัน รู้จักประหยัด (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2548: 36) จากนโยบายของชาติดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าคุณธรรมเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องเร่งรีบดำเนินการเสริมสร้างให้มีในกลุ่มคนทุกช่วงวัย และในการนี้จะเกิดผลเป็นอย่างดี ถ้ามีการสอดแทรกคุณธรรมผ่านระบบการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาในช่วงที่ผ่านมายังไม่สามารถพัฒนาให้คนมีคุณภาพ โดยเฉพาะเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม โรงเรียนส่วนใหญ่เน้นการสอนเด็กให้เป็นคนเก่ง แต่คนเก่งที่ขาดคุณธรรม จริยธรรม กลายเป็นคนเห็นแก่ตัว คิดถึงตนเองมากกว่าส่วนรวม ฉะนั้น การสอนโดยเน้นให้เด็กเป็นคนเก่งโดยไม่คำนึงถึงคุณธรรม ก็จะกลายเป็นการสร้างปัญหาให้กับสังคม (อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. 2550: 1) ด้วยเหตุผลดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนัก สำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสามัคคี สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย โดยกำหนดคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ เพื่อปลูกฝังให้เด็กไทยมีคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความสุภาพ ความสะอาด ความสามัคคี และความมีน้ำใจ (สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2550: 1) จากที่กล่าวมาพบว่า คุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้เด็กไทยมี 8 ประการ แต่ในงานวิจัยผู้วิจัยสนใจศึกษาคุณธรรม 4 ประการคือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และการประหยัด ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ระบุไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2548: 36)

เด็กปฐมวัยเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่ายิ่งต่อการพัฒนาประเทศ เด็กวัยนี้สามารถที่จะพัฒนาระดับคุณธรรม จริยธรรม รู้คิด และเลียนแบบสิ่งที่ควรประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีได้ เนื่องจากเด็กในวัยนี้เป็นวัยของการวางรากฐานด้านบุคลิกภาพ และเป็นวัยที่พัฒนาการทุกด้านเป็นไปอย่างรวดเร็วทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา นอกจากนี้ เด็กในวัยนี้ยังเป็นวัยของการเริ่มต้นพัฒนาการคิดเชิงนามธรรมอันเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นในใจ

(อดิสร จันทรสุข. 2549: 8) ดังที่บลูม (รัฐดาว พิศาลพงศ์. 2549: 18-19; อ้างอิงจาก Bloom. 1964) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยเป็นช่วงที่จะพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้คุณธรรมได้มากที่สุด การพัฒนา ระยะเริ่มแรกของชีวิตมีผลต่อการพัฒนาในระยะอื่น ๆ ที่ตามมา การปลูกฝังคุณธรรมหรือลักษณะนิสัย และบุคลิกภาพที่ดีในช่วงปฐมวัยจึงเป็นเรื่องซึ่งสำคัญมาก เนื่องจากเด็กในวัยนี้ยังไม่มีรูปแบบของ พฤติกรรมหรือแนวคิด ค่านิยมที่เป็นของตัวเอง เป็นวัยที่กำลังแสวงหาความรู้ และทิศทางจาก สิ่งแวดล้อมรอบตัวเพื่อพัฒนานตนเอง ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรมที่ถูกต้องเหมาะสมให้เกิดขึ้นกับตัว เด็กตั้งแต่แรกเริ่ม จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยเฉพาะด้านคุณธรรมให้เกิดขึ้น เพื่อให้เด็กเป็นคนที่มีจิตใจงาม ทั้งภายนอก ภายในและทำตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. 2551: 16)

ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการ จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนด้านอื่นๆ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ทั้งนี้เพื่อให้เด็กเป็น คนดี คนเก่ง และมีความสุข รู้จักแยกแยะว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ฉะนั้นโรงเรียนจึงเป็น แหล่งอบรมสั่งสอนและเสริมสร้างคุณธรรมแก่เด็ก จากงานวิจัยของราลี นุคซี (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนา พลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. 2551: 477; อ้างอิงจาก Larry Nucci. 1997) เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม นักเรียนโดยบทบาทของโรงเรียน สรุปหลักการพื้นฐานในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียนไว้ว่า การ สอนคุณธรรมต้องให้ความสำคัญกับความถูกต้อง ความซื่อสัตย์ และความสุข หลักสูตรการพัฒนา คุณธรรมที่มีประสิทธิภาพควรเน้นการบูรณาการ มากกว่าการแยกสอน และสร้างสถานการณ์ให้ นักเรียนได้มีโอกาสได้อภิปรายเกี่ยวกับคุณธรรม เป็นการช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมให้กับนักเรียน โดยเป้าหมายการพัฒนานักเรียนต้องมุ่งเน้นความรู้และคุณธรรมไปพร้อม ๆ กัน

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยมีความสำคัญต่อการสร้างเสริมคุณธรรมในเด็ก เพราะเด็ก ในวัยนี้เป็นวัยที่อยู่ในช่วงของการเริ่มต้นการพัฒนาทุกด้าน เด็กเรียนรู้ผ่านการใช้ประสาทสัมผัสและการ เคลื่อนไหว การคิดที่เป็นรูปธรรมจะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ความเป็นเหตุเป็นผลต่อไปด้วย โคลเบอร์ก เชื่อว่า มนุษย์สามารถพัฒนาเหตุผลทางด้านจริยธรรมให้สูงขึ้นได้เรื่อย ๆ ถ้าได้รับการอบรมสั่งสอน อย่างถูกต้อง (พวงเพ็ญ อินทรประวัติ. 2532: 76) เพียเจท์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550: 8; อ้างอิงจาก Piaget. 1965) อธิบายเกี่ยวกับความคิดทางด้านจริยธรรมว่าเป็นสิ่งที่พัฒนาให้ เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ได้ และผู้ใหญ่เป็นผู้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรมของเด็ก เด็กจะยึดกฎเกณฑ์ที่ ได้จากผู้ใหญ่ในการประพฤติปฏิบัติตาม ส่วนแบนดูรา (Bandura. 1989: 2-3) กล่าวว่าพฤติกรรม การเรียนรู้ใหม่ ๆ ของเด็กเกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกต และการลอกเลียนแบบการใช้เหตุผล การแสดง พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ยังมีผลต่อการเรียนรู้ การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอีกด้วย นอกจากนี้

ทิสนา แชมมณี (2545: 235) ยังอ้างคำกล่าวของบลูมที่ว่า การที่จะพัฒนาลักษณะนิสัยใด ๆ ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสรับรู้ และ ใส่ใจในเรื่องนั้น ๆ ก่อน ดังนั้น ถ้าต้องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กปฐมวัยจึงควรจะต้องจัดสถานการณ์ สิ่งเร้า ประสบการณ์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้เด็กเกิดการรับรู้ และสนใจในคุณธรรม จริยธรรม และจากกฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคค์ เชื่อว่า การฝึกหัด หรือการลงมือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้คงทนถาวร และเมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แล้วควรให้ผู้เรียนนำการเรียนรู้ไปใช้บ่อย ๆ เพื่อความคงทนของพฤติกรรม (Hergenhahn; & Olson. 1993: 56) ดังนั้น การปลูกฝังคุณธรรมจึงควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งจะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมคุณธรรม การพัฒนาคุณธรรมที่เหมาะสมอีกวิธีการหนึ่ง คือ การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะทางสังคมในด้านคุณธรรม จริยธรรม และการทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ส่วนจอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson; & Johnson 1994: 5) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนจะได้พัฒนาทักษะทางสังคมด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณาและการประหยัด ผ่านทางการมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม เพราะผู้เรียนได้พูดคุยสนทนา ได้มีส่วนร่วมอภิปรายและแลกเปลี่ยนความรู้อย่างแท้จริง ตลอดจนได้มีการช่วยเหลือ แบ่งปัน และทำงานร่วมกันอย่างมีระเบียบวินัยตามข้อตกลงของกลุ่ม ส่วนบรูเนอร์ กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อบุคคลประมวลข้อมูลข่าวสารจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งจะนำไปสู่การค้นพบด้วยตนเอง และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยใช้สัญลักษณ์หรือภาษา ซึ่งภาษาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิดทางด้านคุณธรรมโดยเด็กจะสามารถแสดงความคิดทางด้านคุณธรรมโดยการถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูด (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2550: 213) ซึ่งการถ่ายทอดคุณธรรมออกมาเป็นคำพูดเป็นการสะท้อนคิด (Reflective Thinking) เป็นการแสดงออกถึงการรับรู้ และความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์โดยผ่านกระบวนการพูดหรือเขียน ผู้เรียนจะสะท้อนคิดเมื่อได้รับหรือรวบรวมข้อมูลจากการเรียนรู้และนำมาไตร่ตรองก่อนที่จะสื่อสารกับผู้อื่น (รัชนิกร ทองสุชาติ. 2011: ออนไลน์) ดังนั้นการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาคุณธรรม ผู้เรียนควรมีโอกาสสะท้อนความคิด เพื่อเชื่อมโยงความรู้ด้านคุณธรรมและเติมเต็มความคิดตลอดจนการปฏิบัติ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคุณธรรมของตนต่อไป นอกจากนี้ เยาวพา เดชะคุปต์ (2551: 110-111) กล่าวว่า การให้ผู้เรียนคิดแบบประยุกต์ใช้จะช่วยให้การเรียนรู้ที่มีความหมายยิ่งขึ้น ดังนั้น ในการเสริมสร้างคุณธรรมให้เด็กปฐมวัยควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงควรเปิดโอกาส ให้เด็กเรียนรู้จากสภาพจริง ได้รับประสบการณ์ตรง ลงมือปฏิบัติจริง มีการทำงานเป็นกลุ่ม มีการปฏิสัมพันธ์และลงมือกระทำบ่อย ๆ จนเกิดเป็นนิสัยและสามารถนำสิ่งที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ เพราะการให้เด็กทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจะช่วยให้เด็กได้พัฒนาคุณธรรมด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด

ด้วยเหตุผลที่ว่าคุณธรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเด็กปฐมวัยดังนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรม สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมและทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนคุณธรรม คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์และบรูเนอร์ แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ แนวคิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของบลูม กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคค์ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ และแนวคิดการสะท้อนคิด ผลการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ หลักการ แนวคิด ทฤษฎีดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบ 4 ประการ คือ

องค์ประกอบที่ 1 การสร้างประสบการณ์เรียนรู้ การจัดให้เด็กได้รับประสบการณ์เรียนรู้จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรม การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ถ้าเด็กมีโอกาสได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากการสังเกต การคิด การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ เพียเจต์

องค์ประกอบที่ 2 การร่วมมือ การเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม การทำงานร่วมกัน การแบ่งปัน การแลกเปลี่ยนความคิด การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกันคิดและแก้ปัญหา จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ทักษะทางสังคม องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

องค์ประกอบที่ 3 การถ่ายทอดประสบการณ์ การที่บุคคลสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยการมีจินตนาการ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางความรู้ ความเข้าใจเพิ่มขึ้นจากการได้มีประสบการณ์มากขึ้น องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ และแนวคิดการสะท้อนคิด

องค์ประกอบที่ 4 การลงมือกระทำ การจัดให้เด็กปฐมวัยได้รับการฝึกหัดอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและก่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาจากแนวคิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของบลูม กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคค์ และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้

จากองค์ประกอบดังกล่าวผู้วิจัยนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I) เป็นขั้นที่เด็กได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากตัวแบบที่เป็นบุคคล และสื่อผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ นิทาน ละคร โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการสัมผัส หยิบจับ ฟัง พูด สังเกตและคิด จนสามารถค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

2. ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับเข้ามาในกลุ่มย่อย สนทนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

3. ขั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R) เป็นขั้นที่เด็กร่วมสรุปและสะท้อนการเรียนรู้โดยนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่มให้เพื่อนและครูฟัง โดยใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น การพูดหน้าชั้น การวาดภาพ หรือการสาธิต

4. ขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A) เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น

ผู้วิจัยเชื่อว่ารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้จะสามารถพัฒนาให้เด็กปฐมวัยมีคุณธรรม 4 ด้าน คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และการประหยัด เป็นแนวทางให้ผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยในการนำหลักหรือวิธีการไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และเป็นวิธีหนึ่งในการส่งเสริมให้เด็กพัฒนาด้านตนเองเต็มศักยภาพ และวางรากฐานการเรียนรู้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย นอกจากนี้ยังช่วยให้เด็กได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม สามารถคิดและแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย และที่สำคัญคือ เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
2. เพื่อหาคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้สามารถใช้เป็นรูปแบบการเรียนการสอนสำหรับครูในการเลือกจัดกิจกรรมตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ที่มีลักษณะให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้จากตัวแบบที่เป็นบุคคลและสื่อผ่านกิจกรรมต่างๆ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า มีครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดเตรียมสภาพแวดล้อม สื่อวัสดุ อุปกรณ์ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้และเป็นแบบอย่างที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของเด็ก ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับครู ผู้บริหาร และผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ในการนำหลักหรือวิธีการไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา การประหยัด และ คุณธรรมด้านอื่น ๆ ของเด็กปฐมวัยต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยที่มีอายุ 5-6 ปี มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในระหว่างการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษานำร่อง รอบที่ 1 คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปี ที่อยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนธัญญสิทธิตศิลป์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 90 คน

1.2 ประชากรที่ใช้ในการศึกษานำร่อง รอบที่ 2 คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปี ที่อยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนธัญญสิทธิตศิลป์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 90 คน

2. ประชากรที่ใช้ในระหว่างหาคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอน แบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย คือ เด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี ที่อยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนวัดเขียนเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2

3. ประชากรที่ใช้ในระยะขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย คือ ครูปฐมวัยที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนบริบูรณ์ศิลปประดิษฐ์ สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนเทศบาลท่าโขลง 1 สังกัดองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และ โรงเรียนวัดมูลจินดาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระหว่างการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย

1.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานำร่อง รอบที่ 1 คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปี ที่อยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนธัญญสิทธิตศิลป์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานำร่อง รอบที่ 2 คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปี ที่อยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนธัญญสิทธิตศิลป์ สังกัดสำนักเขต

พื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในข้อ 1.1 ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยหาคคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอน แบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย คือ เด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี ที่อยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียน ที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนวัดเขียนเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 94คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 47 คนและกลุ่มควบคุม 47 คน

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย คือ ครูปฐมวัยที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 8 คน ประกอบด้วยโรงเรียนบริบูรณ์ศิลปรังสิต สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนเทศบาลท่าโขลง 1 สังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น และ โรงเรียนวัดมุลจินดาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ที่สมัครใจนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ไปใช้

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ คือ รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
2. ตัวแปรตาม คือ คุณธรรมของเด็กปฐมวัย ด้านพฤติกรรมความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และการประหยัด

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึง กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเพื่อพัฒนาคุณธรรมเด็กปฐมวัย โดยอาศัยหลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเป็นพื้นฐานในการพัฒนา เด็กจะเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง จากตัวแบบผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดยการลงมือปฏิบัติจริง ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าและมีโอกาสปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ มีทักษะทางสังคม อภิปรายร่วมกันในกลุ่มย่อย มีการสะท้อนการเรียนรู้และสามารถนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง ผ่านกระบวนการรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการเรียนการสอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I) เป็นขั้นที่เด็กได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากตัวแบบที่เป็นบุคคล และสื่อผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ นิทาน ละคร โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการสัมผัส หยิบจับ ฟัง พุด สังเกตและคิด จนสามารถค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

ขั้นที่ 2 ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับมาเข้าในกลุ่มย่อย สนทนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ขั้นที่ 3 ขั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R) เป็นขั้นที่เด็กร่วมกันสรุปและสะท้อนการเรียนรู้โดยนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่มให้เพื่อนและครูฟัง โดยใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น การพูดหน้าชั้น การวาดภาพ หรือการสาธิต

ขั้นที่ 4 ขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A) เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น

2. คุณธรรมของเด็กปฐมวัย หมายถึง พฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยที่แสดงออกด้วยการกระทำ 4 ด้าน คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด

2.1 ความมีวินัย หมายถึง พฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยที่แสดงออก ด้านการควบคุมตนเอง ความรับผิดชอบ และการตรงต่อเวลา ประกอบด้วย

2.1.1 การควบคุมตนเอง พฤติกรรมคุณธรรมที่เด็กแสดงออก ได้แก่ มีความอดทน รู้จักการรอคอย มีสมาธิในการฟัง

2.1.2 ความรับผิดชอบ พฤติกรรมคุณธรรมที่เด็กแสดงออก ได้แก่ ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ จัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่

2.1.3 การตรงต่อเวลา พฤติกรรมคุณธรรมที่เด็กแสดงออก ได้แก่ เข้าร่วมกิจกรรมตรงต่อเวลา หยุดเล่นเมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลา

2.2 ความซื่อสัตย์ หมายถึง พฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยที่แสดงออก ด้านความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น และความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่

2.2.1 ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง พฤติกรรมคุณธรรมที่เด็กแสดงออก ได้แก่ การพูดความจริง การยอมรับผิดจากการกระทำของตน

2.2.2 ความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น พฤติกรรมคุณธรรมที่เด็กแสดงออก ได้แก่ รักษาคำมั่นสัญญา ไม่หยิบของผู้อื่นมาเป็นของตน

2.2.3 ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ พฤติกรรมคุณธรรมที่เด็กแสดงออก ได้แก่ ปฏิบัติตามข้อตกลงของห้องเรียน ปฏิบัติงานตามที่ครูมอบหมาย

2.3 ความเมตตากรุณา หมายถึง พฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยที่แสดงออก ด้านความเมตตาทางกาย วาจา และใจ

2.3.1 ความเมตตากรุณาทางกาย พฤติกรรมคุณธรรมที่เด็กแสดงออก ได้แก่ การแบ่งปันสื่ออุปกรณ์และของเล่นให้เพื่อน ไม่รังแกเพื่อนหรือแกล้งสัตว์

2.3.2 ความเมตตากรุณาทางวาจา พฤติกรรมคุณธรรมที่เด็กแสดงออก ได้แก่ การพูดจาสุภาพ พูดชักชวนเพื่อนให้กระทำสิ่งที่ดี

2.3.3 ความเมตตากรุณาทางใจ พฤติกรรมคุณธรรมที่เด็กแสดงออก ได้แก่ การให้อภัยเพื่อนเมื่อเพื่อนทำผิด ยินดีเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จหรือได้รับคำชมเชย

2.4 การประหยัด หมายถึง พฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยที่แสดงออก ด้านการประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัว การประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ส่วนรวม

2.4.1 การประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัว พฤติกรรมคุณธรรมที่เด็กแสดงออก ได้แก่ เด็กแสดงออกโดยใช้แบ่ง ยาสีฟัน อย่างประหยัด รินน้ำปริมาณเพียงพอกับการดื่มในแต่ละครั้ง

2.4.2 การประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ส่วนรวม พฤติกรรมคุณธรรมที่เด็กแสดงออก ได้แก่ เด็กแสดงออกโดยปิดน้ำทุกครั้งหลังจากล้างมือใช้วัสดุอุปกรณ์ เช่น สี กาว กระดาษอย่างประหยัด คุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ในงานวิจัยนี้วัดได้จากแบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

3. เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กนักเรียนชายและหญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ที่กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนวัดเขียนเขต โรงเรียนอรัญญสิทธิศิลป์ วัดมูลจินดาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 โรงเรียนเทศบาลท่าโขลง 1 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงเรียนบริบูรณ์ศิลป์ สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

4. ครูปฐมวัย หมายถึง ครูปฐมวัยที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนวัดเขียนเขต โรงเรียนอรัญญสิทธิศิลป์ วัดมูลจินดาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 โรงเรียนเทศบาลท่าโขลง 1 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงเรียนบริบูรณ์ศิลป์ สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยอาศัยพื้นฐานหลักการ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม พัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ดังนี้

ทฤษฎีที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย

1. กลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม ประกอบด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา เชื่อว่า การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกตและการลอกเลียนแบบ

2. กลุ่มแนวคิดและทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ประกอบด้วย ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา ของเพียเจต์และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาบรูเนอร์ ซึ่งเพียเจต์เชื่อว่า การให้เด็กได้รับประสบการณ์และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมาก ๆ จะช่วยให้เด็กดูดซับข้อมูลเข้าสู่โครงสร้างทางสติปัญญา และบรูเนอร์ เชื่อว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อเด็กประมวลข้อมูลข่าวสารจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งจะนำไปสู่การค้นพบด้วยตนเอง และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการใช้สัญลักษณ์หรือภาษา ซึ่งภาษาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิด แนวคิด การสะท้อนคิด เป็นการแสดงออกถึงการรับรู้ และความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์โดยผ่านกระบวนการพูดหรือเขียน ผู้เรียนจะสะท้อนคิดเมื่อได้รับหรือรวบรวมข้อมูลจากการเรียนรู้และนำมาไตร่ตรองก่อนที่จะสื่อสารกับผู้อื่น

3. กลุ่มแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ ประกอบด้วย แนวคิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัยของบลูม และจิตพิสัยของบลูมเชื่อว่า การเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนได้ รับรู้และใส่ใจในเรื่องนั้น ๆ โดยการจัดสิ่งเร้าเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้ตอบสนองความพอใจ เห็นคุณค่า ปฏิบัติสม่ำเสมอจนเกิดเป็นนิสัย สำหรับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด และกฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไดค์ เชื่อว่าการฝึกหัดหรือการลงมือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้คงทนถาวร แต่ถ้าไม่กระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้นั้นจะไม่คงทนถาวรและในที่สุดอาจลืมได้ แนวคิดเกี่ยวกับการสะท้อนคิดเป็นการแสดงออกถึงการรับรู้ ถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นบทสรุปโดยผ่านกระบวนการพูดหรือเขียนและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ได้ให้ความสำคัญกับการใช้สิ่งที่เรียนรู้มากับสถานการณ์ใหม่ และการประยุกต์ใช้สิ่งที่เรียน ช่วยทำให้การเรียนรู้มีความหมาย

จากกรอบแนวคิดในการวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นสามารถแสดงภาพประกอบความสัมพันธ์ของหลักการ แนวคิด ทฤษฎีในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนคุณธรรม ดังแสดงภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

สมมติฐานการวิจัย

1. เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองหลังการทดลองมีคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม ด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด สูงกว่าก่อนการทดลอง
2. เด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุมมีคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม ด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด ก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน
3. เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม ด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด ก่อนการทดลองไม่แตกต่างกัน
4. เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีคะแนนพฤติกรรมคุณธรรม ด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด หลังการทดลองแตกต่างกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม

- 1.1 ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม
- 1.2 ความสำคัญของคุณธรรม
- 1.3 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม
- 1.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรม
- 1.5 คุณธรรมที่ควรปลูกฝังในเด็กปฐมวัย
- 1.6 วิธีการปลูกฝังคุณธรรม
- 1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

- 2.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์
- 2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา
- 2.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์
- 2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้
- 2.5 แนวคิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของบลูม
- 2.6 แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ
- 2.7 กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคค์
- 2.8 แนวคิดการสะท้อนคิด

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเรียนการสอน

- 3.1 ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน
- 3.2 ประเภทของรูปแบบการเรียนการสอน
- 3.3 แนวคิดในการพัฒนารูปแบบ

4. กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม จริยธรรม

.ในส่วนนี้จะกล่าวถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม

1.1 ความหมายของคุณธรรมและจริยธรรม

คุณธรรมและจริยธรรมเป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน ซึ่งคุณธรรม หมายถึง คุณงามความดี ส่วนจริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ จึงมักมีผู้ใช้สองคำไปด้วยกัน แต่คำสองคำนี้ก็ยังคงแตกต่างกัน ดังนั้น ควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของทั้งสองคำ ดังต่อไปนี้

1.1 1 ความหมายของคุณธรรม

มีผู้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน. 2546: 253)

อธิบายความหมายของคุณธรรมไว้ว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

พจนานุกรมของลองแมน (Longman Dictionary of Contemporary English. 1995: 1597) ให้ความหมายคุณธรรมไว้ 2 ประการคือ คุณธรรม หมายถึง ความดี ความสง่า และ ความมีคุณค่าของอุปนิสัย ซึ่งแสดงออกโดยการประพฤติที่ถูกต้อง ส่วนอีกความหมาย คุณธรรม หมายถึง คุณภาพที่ดีของอุปนิสัยของการประพฤติ

พจนานุกรมทางการศึกษาของกู๊ด (Carter V. Good 1973: 641) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมไว้ 2 ประการ คุณธรรม หมายถึง ความดี ความงามของลักษณะนิสัย เกิดพฤติกรรมที่กระทำจนเคยชิน และอีกความหมายหนึ่ง คือ คุณภาพที่บุคคลได้กระทำตามความคิด และมาตรฐานของสังคมซึ่งเกี่ยวข้องกับความประพฤติและศีลธรรม

วศิน อินทสระ (2549: 199) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง อุปนิสัยอันดีงามซึ่งสั่งสมอยู่ในดวงจิต อุปนิสัยที่ได้มาจากความพยายามและความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน

พระธรรมปิฎก (2546: 28) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นคุณงาม ความดี สภาพเกื้อกูล

พระวรศัດ วีรธมโม (2520: 36) ได้กล่าวว่า คุณธรรม คือ มนุษยธรรม ธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ เช่น เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา มีสัมมาคารวะ เสียสละ ให้อภัย มีความสุขสบายตามความหมายของมนุษย์

เพลโต (Plato) กล่าวว่า คุณธรรมหมายถึง ความรู้ที่ได้จากการสั่งสมปฏิบัติ

โสเครตีส (Socratis) กล่าวว่า คุณธรรมคือความรู้ (Virtue is Knowledge) เป็นสิ่งซึ่งสั่งสอนให้รู้ได้ เช่น ความรัก ความดี ความจริง ความสวยงาม และความยุติธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550: 7)

อริสโตเติล (Aristotal) ได้กล่าวว่า คุณธรรม คือ คุณงามความดี เป็นสภาวะจิตใจที่มั่นคงซึ่งแสดงตัวในรูปการกระทำที่จงใจ และอยู่ในทางสายกลาง ความรู้กับคุณธรรมแยกกันไม่ออก แต่ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน (ชัยวัฒน์ อัมพพันธ์. 2530: 90)

แมคเคนซี (Mackenzie) กล่าวว่า คุณธรรม คือ อุปนิสัยอันดีงามที่สั่งสมอยู่ในดวงจิต อันได้จากการพยายาม และความประพฤติติดกันเป็นเวลานาน

อิมานูเอลคานท์ กล่าวว่า คุณธรรม คือ ความดีสูงสุดอันเกิดจากเจตจำนงที่ดีและจากการปลุกฝัง (โกสินทร์ รัชยาพันธ์. 2530: 19)

ทิสนา แหมมณี (2546: 4) กล่าวถึงคุณธรรมในความหมายที่เป็นคุณลักษณะหรือภาวะในจิตใจของมนุษย์ ที่เป็นไปในทางที่ถูกต้อง ดีงาม ซึ่งเป็นภาวะทางธรรมชาติภายในจิตใจ

ประกาศศรี สีหอำไพ (2543: 21-22) กล่าวว่า คุณธรรม คือ สภาพคุณงามความดีภายในบุคคลทำให้เกิดความชื่นชมยินดี มีจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความสุขชั้นสมบูรณ์ มีความรักเมตตา ปราศจากอคติต่อผู้อื่น ไม่เบียดเบียน ทำร้ายทำลายกัน ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในกรอบที่ดีงาม

สุชมาล เกษมสุข (2548: 1) ซึ่งกล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง คุณสมบัติที่เป็นความดีงาม ความถูกต้องซึ่ง มีอยู่ในจิตใจของบุคคล ทำให้บุคคลพร้อมที่จะกระทำสิ่งต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น

กิริติ บุญเจือ (2534: 105) กล่าวว่า คุณธรรมเป็นสมบัติของบุคคล ซึ่งทำให้ผู้มีความรู้จักแสวงหาคุณงามความดี และทำให้เขาได้บรรลุจุดหมายอันดีเลิศ ทั้งในด้านความประพฤติทั่วไป หรือขอบเขตที่จำกัดแห่งความประพฤติ

สถิต ศิลบุตร (2545: 7) ได้กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง สิ่งที่ปฏิบัติแล้วเกิดคุณประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

วัลลภ เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2546: 9) กล่าวว่า คุณธรรม หมายถึง สภาพคุณงามความดี

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524: 2) ได้ให้ความหมายของคุณธรรมว่า คือสิ่งที่คนส่วนใหญ่ในสังคมเห็นว่าดีงาม เช่น ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ประหยัด

จากความหมายของคุณธรรมตามทัศนะของบุคคลต่าง ๆ ที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า คุณธรรม หมายถึง ความดีงามที่สะสมอยู่ในจิตใจของบุคคล และพร้อมที่จะประพฤติปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและ ต่อสังคม

1.1.2 ความหมายของจริยธรรม

จริยธรรมเป็นหลักการและแนวทางในการปฏิบัติที่สำคัญในการดำเนินชีวิต มีผู้กล่าวถึงความหมายของจริยธรรม ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546: 291) ได้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรม หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ, ศีลธรรม, กฎศีลธรรม

เพียเจท์ (Piaget. 1960: 1) ให้ความเห็นว่า จริยธรรมเป็นลักษณะประสบการณ์ของมนุษย์และหน้าที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ในการให้ความร่วมมือ เกี่ยวกับการจัดเตรียมทางสังคม ในเรื่องความสนใจและอนามัยส่วนบุคคลและความสัมพันธ์ร่วมกันในการกระทำตามสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในสังคม

บราวน์ (Brown. 1968: 411-414) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่บุคคลใช้ในการแยกแยะการกระทำที่ถูกต้องออกจากการกระทำที่ผิด

โคลเบอร์ก (Kohlberg. 1976: 4-5) กล่าวว่า จริยธรรมมีพื้นฐานของความยุติธรรม ถือเอาเรื่องการกระจายสิทธิและหน้าที่อย่างเท่าเทียมกันโดยมีกฎเกณฑ์ซึ่งมีความเป็นสากลส่วนใหญ่รับไว้ในสถานการณ์ไม่มีความขัดแย้งกัน ดังนั้น พันธะในทางจริยธรรมเป็นการเคารพต่อสิทธิของบุคคลอย่างเสมอภาค

ความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า จริยธรรม หมายถึง มาตรฐานหรือแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับของสังคมเพื่อความสันติสุขของตนเองและความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม

สรุปคุณธรรม หมายถึง ความดีงามที่สะสมอยู่ในจิตใจของบุคคล และพร้อมที่จะประพฤติปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อสังคม และจริยธรรม หมายถึง สิ่งที่สังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นคุณงามความดีที่สั่งสมอยู่ในจิตใจ โดยผ่านประสบการณ์การเรียนรู้ การปฏิบัติ หรือจากการกระทำจนเกิดเป็นนิสัยและเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น และต่อสังคม ในงานวิจัยนี้กล่าวถึงเฉพาะคุณธรรม

1.2 ความสำคัญของคุณธรรม

คุณธรรมมีความสำคัญต่อบุคคลและสังคมเป็นอย่างมากซึ่งมีผู้กล่าวถึงความสำคัญไว้ดังนี้

ปราชญา กล้าวจัญญ (2548: 2-3) กล่าวว่า คุณธรรมเป็นเครื่องกำหนดความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม สังคมที่เจริญจะมีคนทรงคุณธรรมอยู่มาก คนในสังคมมีความประพฤติดี ไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น เป็นลักษณะของความมีจริยธรรมดี ทุกคนในสังคมมีความสุข สังคมผาสุกและสงบสุข จะประกอบสิ่งใดมีแต่ความสำเร็จก้าวหน้า ส่วนสังคมที่เสื่อม ศีลธรรมหรือจริยธรรมของ

ประชาชนจะน้อยลง มีการเบียดเบียนตนเอง และผู้อื่น สมาชิกในสังคมไม่มีความสุข สังคมจะแตกสลายในที่สุด การมีคุณธรรมเป็นพื้นฐานทางจิตใจจะนำไปสู่การกระทำ เมื่อทุกคนมีจิตใจงาม พฤติกรรมก็ดีขึ้นไปด้วย คุณธรรมเป็นสิ่งดีงาม และเป็นพื้นฐานของการแสดงออกของการกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น เป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพ

โกสินทร์ รัชยาพันธ์ (2530: 20) กล่าวว่า คุณธรรมยังก่อให้เกิดจริยธรรม ค่านิยม ที่เหมาะสม ตลอดจนความสุข ความพอใจ คุณธรรมสร้างคนดี และความดี ก่อให้เกิดคุณธรรมอื่น ๆ นับเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นต้องปลูกฝัง สร้างสมและดำรงไว้ให้มีอยู่ในตัว

พัชรี สอนแก้ว (2536: 120) กล่าวถึงความสำคัญว่า คุณธรรมของบุคคลในสังคมจะเกิดได้จากการเรียนรู้ มิใช่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ดังนั้น การปลูกฝังคุณธรรมให้แก่บุคคลควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก

พรตณณ เพชรวิวรรณ์ (2549: 9) กล่าวว่า คุณธรรมเกิดจากการฝึกอบรมอย่างเอาใจจริงเอาใจ จนเกิดทักษะและแปรสภาพเป็นลักษณะนิสัยที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นที่ปรารถนาและใฝ่หาของสังคม ทั้ง ๆ ไป ปัจจัยสำคัญที่บ่งชี้ลักษณะของคุณธรรมได้อย่างชัดเจน คือ จริยธรรม ต้องการคุณธรรมอะไรก็ต้องให้การฝึกฝนอบรมจริยธรรมนั้น คุณธรรมเป็นสิ่งที่สามารถให้การศึกษา และให้การฝึกฝนโดยผ่านกระบวนการจริยธรรม

เพียเจท์ บรูเนอร์ และมอนเตสเซอร์รี่ มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การเรียนรู้ของเด็กเกิดจากการที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและ สิ่ง วัสดุต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมรอบตัว การจัดโปรแกรมและสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นและส่งเสริมให้เด็กได้มีการกระทำโดยเฉพาะประสบการณ์ทางด้านสังคม เป็นการส่งเสริมลักษณะนิสัยทางจริยธรรมที่ดีให้เกิดขึ้นกับวัยเด็ก (ธีราพร กุลนันทน์. 2544: 30)

เพียเจท์และโคลเบอร์ก เชื่อว่า การที่เด็กได้เล่นกับเพื่อนจะเป็นผลให้เด็กมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูง (รัฐดาว พิศาลพงศ์. 2549: 46) ดังนั้น เด็กปฐมวัยจึงเป็นวัยที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการปลูกฝังคุณธรรมได้ดีที่สุด การปลูกฝังคุณธรรม อบรมบ่มนิสัยให้เด็กมีความคิดเห็นที่ถูกต้องจะนำเด็กไปสู่การกระทำที่ชอบธรรม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550: 11)

สรุป คุณธรรมมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเสริมสร้างในตัวบุคคล เพราะคุณธรรมเป็นเครื่องบ่งบอกความเจริญ หรือความเสื่อมของสังคม ถ้าทุกคนมีจิตใจงาม พฤติกรรมก็ดีขึ้นไปด้วย

1.3 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม

มีผู้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรม ไว้ดังนี้

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2545-2559 (พนม พงษ์ไพบูลย์ และคณะ. 2546: 323-325) กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต ดังนี้

1. มีความเพียร รู้จักเก็บออม
2. มีวินัย
3. ซื่อสัตย์ ซื่อตรงคนดี คนสุจริต
4. มีความสามัคคี
5. มีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม รักชาติและรักแผ่นดิน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 2) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: 11) ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อพัฒนามาตรฐานการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ มาตรฐานด้านผู้เรียน มาตรฐานด้านกระบวนการ และมาตรฐานด้านปัจจัย ในมาตรฐานที่ 1 ด้านผู้เรียน กล่าวถึง คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ มี 4 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามระเบียบ
2. ซื่อสัตย์สุจริต
3. มีความเมตตา กรุณา
4. ประหยัด

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2548: 2) กำหนดมาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียน ในมาตรฐานที่ 1 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์มี 6 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีวินัย มีความรับผิดชอบ
2. มีความซื่อสัตย์สุจริต
3. มีความกตัญญูกตเวที
4. มีความเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และไม่เห็นแก่ตัว
5. มีความประหยัด และใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า
6. ปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี (สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547: 36) กำหนดมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ในมาตรฐานที่ 4 เด็กปฐมวัยต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงามซึ่งประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ คือ

1. มีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบ
2. ซื่อสัตย์สุจริต และยอมรับความผิดพลาดของตนเองและผู้อื่น
3. มีความเมตตา กรุณา และช่วยเหลือแบ่งปัน
4. รู้จักประหยัด

คุณธรรมตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549: 14) ประกอบด้วย

1. ชื่อสัตย์สุจริต
2. อุดม
3. มีความเพียร
4. เมตตากรุณา

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ (รัฐดาว พิศาลพงศ์. 2549: 5; อ้างอิงจาก กรมการศาสนา. 2543) กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กระดับปฐมวัยไว้ดังนี้

1. มีจิตใจสะอาด
2. มีความประพฤติดี
3. ทำความดี
4. มีวินัย
5. มีสติ
6. รู้จักกตัญญู
7. มีเมตตากรุณา
8. รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
9. มีความขยันและอดทน
10. ชื่อสัตย์
11. รู้จักประหยัด
12. ไม่เห็นแก่ตัว

นอกจากนี้นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงลักษณะของคุณธรรมจริยธรรมที่ควรปลูกฝังให้กับเด็กปฐมวัยมีดังนี้

อัมไพ สุจริตกุลและคณะ (2531: 421) กล่าวว่า จริยธรรมในเด็กปฐมวัยมีลักษณะที่สำคัญอย่างน้อย 8 ประการ คือ

1. ความมีวินัย
2. มีสติ
3. กตัญญู
4. เมตตา
5. อดทน

6. ชื่อสัตย์

7. ประหยัด

8. ขยัน

วราภรณ์ รักวิจัย (2535: 114) กล่าวว่า จริยธรรมที่จำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัยมี ดังนี้

1. การมีระเบียบวินัย และเคารพสิทธิของผู้อื่น
2. ความซื่อสัตย์สุจริต
3. ความเสียสละ
4. ความกตัญญูกตเวที
5. ความขยันหมั่นเพียร
6. ความรับผิดชอบ
7. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
8. ความสามารถควบคุมตนเองได้
9. การประหยัด

ราศี ทองสวัสดิ์ (2539: 3) กล่าวว่า คุณธรรม จริยธรรมที่เด็กควรมีในระดับอนุบาล

ประกอบด้วย

1. วาจาสุภาพ
2. การมีสัมมาคารวะ
3. ความอดทน
4. การรู้จักรอคอย
5. การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
6. ความเพียร
7. ความรับผิดชอบ
8. ความเมตตากรุณา
9. การเป็นผู้ให้
10. ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
11. ความซื่อสัตย์
12. ความประหยัด
13. การให้อภัย
14. ความเกรงใจผู้อื่น

อัมไพ ปญญาโรจน์ (2545: 380) กล่าวว่า คุณธรรม จริยธรรมที่ควรเสริมสร้างในเด็กไว้ดังนี้

1. ความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเอง
2. ความเชื่อมั่นในตนเอง
3. ความขยันหมั่นเพียร
4. การเชื่อฟัง
5. ความมีระเบียบ ความรับผิดชอบ
6. การเข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น
7. ความซื่อสัตย์สุจริต
8. การประหยัด

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2547: 212) กล่าวว่า คุณธรรม จริยธรรมที่ปลูกฝังในเด็กมี 2 ประเภทคือ

1. จริยธรรมในตน รับผิดชอบ ริเริ่มสร้างสรรค์ ช่วยเหลือตนเอง ประหยัด และรู้จักการดูแลตนเอง
2. จริยธรรมสากล เป็นจริยธรรมที่มีต่อผู้อื่น หรือการปฏิบัติที่ดีต่อผู้อื่น ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความกตัญญู ความเมตตากรุณา ความเอื้อเฟื้อ การช่วยเหลือผู้อื่น การนับถือผู้อื่น และการตรงต่อเวลา

มาลีรัตน์ บุญอนันตบุตร (2548: 12) กล่าวถึง ลักษณะคุณธรรม จริยธรรมของเด็กปฐมวัยมี 3 ด้าน ดังนี้

1. จริยธรรมต่อตนเอง ได้แก่ การช่วยเหลือตนเอง การรักษาความสะอาด การมีความรับผิดชอบ ความขยันหมั่นเพียร ความมีระเบียบวินัย การประหยัดอดออม การรู้จักรอคอยอดกลั้น และสามารถควบคุมตนเองได้
2. จริยธรรมต่อผู้อื่น ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตากรุณา การเคารพสิทธิผู้อื่น การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความกตัญญูกตเวที การรู้จักเล่น และการทำงานร่วมกับผู้อื่น
3. จริยธรรมต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การรู้จักรักษาสิ่งแวดล้อมให้อยู่ในสภาพที่ดี และการใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่า และประหยัด

ไสว มาลาทอง (ปราชญา กล้าผจญ. 2548: 23; อ้างอิงจาก ไสว มาลาทอง. 2542: 1) กล่าวว่า คุณลักษณะคุณธรรมของคนไทยตามความต้องการของประเทศ ดังนี้

1. มีระเบียบวินัย
2. มีความซื่อสัตย์ สุจริต และยุติธรรม

3. ขยัน ประหยัด และยึดมั่นในสัมมาชีพ
4. สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ
5. รู้จักคิดริเริ่ม วิจารณ์ และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล
6. รักและเทิดทูนชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
7. มีพลานามัยสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ
8. รู้จักพึ่งตนเองและมีอุดมคติ
9. มีความภาคภูมิใจ และรู้จักทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติ
10. มีความเสียสละ เมตตาอารี กตัญญูทเวที กล้าหาญและสามัคคีกัน

รัฐดาว พิศาลพงศ์ (2549: 59-60) กล่าวว่า คุณธรรม จริยธรรมที่ควรพัฒนาเด็ก

ปฐมวัยมี ดังนี้

1. การมีระเบียบวินัย
2. การมีสติ รู้จักการควบคุมอารมณ์
3. การรักสงบ
4. ความเมตตากรุณา
5. การรู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการไม่เห็นแก่ตัว
6. ความมานะอดทน
7. ความซื่อสัตย์
8. การให้ความเคารพ รวมทั้งการมีสัมมาคารวะ
9. ความกตัญญูทเวที
10. ความประหยัด
11. การมีกิริยา วาจาสุภาพ มีมารยาทดี

สรุปคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้แก่เด็กปฐมวัย ได้แก่ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา การประหยัด ความเพียร ความกตัญญูทเวที อดทน มีจิตใจสะอาด มีประพฤติดี มีสติ รู้จักช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ขยันหมั่นเพียร ไม่เห็นแก่ตัว เสียสละ วาจาสุภาพ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการให้อภัย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกพัฒนาคุณธรรมที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย 4 ด้าน คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด

1.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรม

ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างคุณธรรมประกอบด้วย ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ แนวคิด

คุณธรรมจริยธรรมทางพุทธศาสตร์ คุณธรรมจริยธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความฉลาดของจริยธรรม (MQ) ทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ และแนวความคิดสะท้อนคิด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.4.1 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์เกี่ยวกับการพัฒนาจริยธรรมของ فروยด์

فروยด์ (Sigmund Freud) เชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับระบบ ซุปเปอร์อีโก (Superego) ของเด็ก ซุปเปอร์อีโกเป็นส่วนหนึ่งของจิตใจในลักษณะของความรู้สึกผิดชอบชั่วดี หรือพฤติกรรมที่เป็นมาตรฐานการยอมรับจากสังคม ซึ่งได้รับการปลูกฝังมาจากการอบรมสั่งสอนจากพ่อแม่ และพัฒนาการแสดงบทบาททางเพศจากพ่อแม่ของตน โดยการเลียนแบบบทบาททางเพศจากพ่อหรือแม่ที่เป็นเพศเดียวกันกับตน ซุปเปอร์อีโกจะพัฒนาขึ้นจากการเลียนแบบบทบาททางเพศนี้ซึ่งประกอบด้วย 2 ลักษณะคือ (จิราภรณ์ อารยะรังษฤษฎ์. 2539: 57-58)

1. การแสดงออกที่สมบูรณ์แบบ เป็นมาตรฐานของแต่ละบุคคล ซึ่งพัฒนามาจากการที่เด็กยอมรับความคิดและค่านิยมของผู้ใหญ่ในสังคมเป็นแนวทางในการปฏิบัติ (Ego ideal)
2. ความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของเด็กที่พัฒนามาจากการที่เด็กมีประสบการณ์ในการทำความผิด และเกิดความรู้สึกผิดขึ้นในใจ (Conscience)

สรุป فروยด์เชื่อว่า การพัฒนาจริยธรรมของเด็กปฐมวัย เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่างๆ เช่น ขบวนการทางสติปัญญา การเรียนรู้ การเลียนแบบ การพัฒนาซุปเปอร์อีโกในตัวเด็ก และการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ การพัฒนาทางด้านจริยธรรมจะเป็นไปตามลำดับขั้น เด็กจะเกิดการเรียนรู้ ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและบุคคลที่ใกล้ชิด ที่มีอิทธิพลต่อตัวเด็ก เด็กจะเลียนแบบบุคคลในสังคม โดยการสังเกตการแสดงออกของผู้อื่นที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน และจดจำการกระทำและพฤติกรรมของผู้ใหญ่ และนำมาปฏิบัติตาม การเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้สังคมจะทำให้เด็กมีประสบการณ์ รู้บทบาทของตน ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัย เพื่อปูพื้นฐานทางด้านคุณธรรมควรพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยสอดแทรกในชีวิตประจำวัน และเปิดโอกาสให้เด็กเรียนรู้อย่างหลากหลาย ได้เห็น ได้ฟัง ได้สัมผัส ชิมซบเข้าไปในสมองอยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะช่วยให้เด็กเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้จริยธรรม เด็กจะเกิดความรู้ความเข้าใจว่าสิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดถูกต้อง สิ่งใดไม่ถูกต้อง จะทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในการแสดงออก

1.4.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Theory of Moral Development) (สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2550: 65-67; พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุญย์. 2549: 168; พรรณี ข. เจนจิต. 2545: 161) เพียเจต์เป็นบุคคลแรกที่ศึกษาเรื่องจริยธรรมเด็ก โดยการสังเกตพิจารณาและตัดสินพฤติกรรมทางจริยธรรมของเด็กจากการเล่นลูกหิน พบว่า จริยธรรมแฝงอยู่ในกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทุกชนิด และการเล่นเกมต่าง ๆ ของเด็กจะต้องมีกฎเกณฑ์ที่เป็นระบบซับซ้อนแอบแฝงอยู่ในการเล่นเกม

กฎเกณฑ์ในการเล่นจะควบคุมให้เด็กแต่ละคนประพฤติต่อกันในลักษณะประนีประนอม และตัดสินความถูกต้องของบุคคลและทรัพย์สิน จากการศึกษาโดยวิธีการสังเกต เพียเจต์ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางจริยธรรม ออกเป็น 2 ขั้น คือ

1. จริยธรรมภายนอก (Heteronomous morality) อายุ 5-8 ปี ขั้นนี้เด็กจะเชื่อฟังคำสั่งสอนและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด ลักษณะที่สำคัญในเรื่องของความคิดความเข้าใจเชิงจริยธรรมของเด็ก คือ การตัดสินใจเชิงจริยธรรมอยู่บนพื้นฐานของกฎเกณฑ์ เชื่อว่า กฎเกณฑ์ต่าง ๆ มีไว้ปฏิบัติ หากใครไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ถือว่าเป็นผู้กระทำผิดหรือเป็นคนไม่ดี และเมื่อกระทำผิดจะต้องได้รับการลงโทษ

2. จริยธรรมภายใน (Autonomous morality) อายุ 9 ปีขึ้นไป ขั้นนี้เด็กสามารถพิจารณาถึงความมุ่งหมายที่อยู่เบื้องหลังการกระทำ มีความเข้าใจในข้อกำหนดหรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไม่ใช่สิ่งตายตัว แต่อาจสามารถเปลี่ยนแปลงหรือยืดหยุ่นได้เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์หรือขึ้นอยู่กับข้อตกลงระหว่างผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์นั้น ลักษณะสำคัญ คือ เด็กมีความเข้าใจในเรื่องของการร่วมมือ การตอบแทน การยอมรับนับถือซึ่งกันและกัน รู้จักการใช้เหตุผลมากขึ้น ตลอดจนรู้จักการประเมินความถูกต้อง

ส่วน ธีราพร กุลนันทน์ (2544: 16) กล่าวถึงขั้นจริยธรรมของมนุษย์ตามแนวทฤษฎีของเพียเจต์ มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นก่อนจริยธรรม (Premoral Stage) เริ่มตั้งแต่แรกเกิดถึง 2 ปี ขั้นนี้เด็กยังไม่เกิดจริยธรรม แต่สามารถเรียนรู้จากประสาทสัมผัส และมีพัฒนาการทางสติปัญญาในขั้นต้น

2. ขั้นเชื่อฟังคำสั่ง (Heteronomous Stage) อายุ 2-8 ปี ขั้นนี้เด็กจะเชื่อฟัง และปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่ มีการคิดก่อนปฏิบัติตามคำสั่ง ซึ่งในระยะแรกจะไม่คำนึงถึงเหตุผลของคำสั่ง

3. ขั้นยึดหลักแห่งตน (Autonomous Stage) อายุ 8-10 ปี ขั้นนี้เริ่มเกิดหลักความคิด มีพัฒนาการทางสติปัญญาสูงขึ้นตามประสบการณ์ทางสังคม คลายความเกรงกลัวอำนาจภายนอก เริ่มมีความคิดเป็นของตนเองมากขึ้น

สรุป เพียเจต์เชื่อว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์จะเป็นไปตามขั้น เป็นผลของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางสังคม เด็กเล็กอายุ 5-8 ปี จะยอมรับมาตรฐานทางจริยธรรมหรือกฎเกณฑ์จากผู้มีอำนาจเหนือตน ส่วนเด็กที่โตกว่าจะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด และเชื่อว่ากฎเกณฑ์เปลี่ยนแปลงไม่ได้ เด็กเมื่ออายุมากขึ้น คือ อายุ 9 ปีขึ้นไป จะคิดว่ากฎเกณฑ์ คือ ข้อตกลงระหว่างบุคคลและผู้ที่ใช้กฎเกณฑ์จะต้องมีความร่วมมือและนับถือซึ่งกันและกัน และกฎเกณฑ์อาจเปลี่ยนแปลงได้ จะเห็นว่า ทฤษฎีของเพียเจต์เน้นการพัฒนาจริยธรรมจากภายนอกไปสู่จริยธรรม

ภายใน ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เด็กมีพัฒนาการที่ราบรื่น คือ การมีวุฒิภาวะเพิ่มขึ้น และการได้รับประสบการณ์ที่ดีทางสังคม โดยเฉพาะประสบการณ์จากการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในสถานภาพที่เท่าเทียมกัน

1.4.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's Cognitive Theory of Moral Development) (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2550: 69-71; Kohlberg. 1976: 34-35; Michener, H. Andrew; & Delamater, John D. 1994: 70-73) โคลเบอร์กนักจิตวิทยาชาวอเมริกันสนใจศึกษาจริยธรรม และพัฒนาแนวคิดทฤษฎีของเพียเจท์ สร้างเป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กโดยวิธีการสัมภาษณ์จากสภาพการณ์สมมติในลักษณะของการตัดสินใจที่ดีหรือไม่ดี ถูกหรือผิด (hypothetical moral dilemmas)

โคลเบอร์ก เสนอพัฒนาการของเหตุผลเชิงจริยธรรม (Moral Stage) เอาไว้ 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งเป็น 2 ขั้น ดังนี้

1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional Morality) เป็นระดับที่บุคคลทำตามกฎเกณฑ์โดยผู้มีอำนาจกำหนดให้ การตัดสินใจเลือกทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่นแบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ (Punishment and Obedience Orientation) อายุ 2-7 ปี เป็นระดับขั้นที่เด็กทำตามกฎเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ แล้วจะเลือกกระทำในทางที่จะเกิดประโยชน์แก่ตัวเองมากกว่า เด็กเข้าใจว่า ความดี หมายถึง สิ่งที่ทำแล้วไม่ถูกลงโทษ หรือ ถูกตำหนิ

ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (Instrumental – relativist Orientation) อายุ 7-10 ปี เด็กจะเรียนรู้ว่า การกระทำที่ถูกต้อง คือ การกระทำที่ได้รับผลตอบแทนที่น่าพอใจ เด็กจะกระทำก็ต่อเมื่อมีสิ่งของตอบแทน คือ รางวัล การสัญญาว่าจะให้รางวัลจึงเป็นแรงจูงใจให้เด็กกระทำความดี

2. ระดับตามเกณฑ์ (Conventional Morality) มีในวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ เป็นระดับที่บุคคลจะทำตามกฎเกณฑ์ ตามความเห็นชอบของผู้อื่นโดยไม่คำนึงถึงผลที่ตามมา แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 หลักการทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น (Interpersonal Concordance) อายุ 10-13 ปี ขั้นนี้เด็กเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นจะให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนมาก ต้องการให้กลุ่มยอมรับจึงทำตามบุคคลที่ตนเห็นว่าดีงาม เด็กวัยนี้จะทำตามในสิ่งที่ตนตัดสินใจว่าคนอื่นจะเห็นด้วยเพื่อให้เป็นที่ชื่นชอบและเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่และกฎข้อบังคับในสังคม (Law and Order Orientation) อายุ 13-16 ปี ขั้นนี้ได้ก็จะกระทำตามกฎระเบียบ หรือหน้าที่ที่สังคมกำหนด โดยไม่คำนึงถึงญาติหรือพวกพ้องเพื่อนฝูง

3. ระดับเหนือเกณฑ์ (Postconventional Morality) บุคคลตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำตามความคิดและเหตุผลของตน ซึ่งเห็นว่าเหมาะสม โดยตัดสินใจบนพื้นฐานความถูกต้อง ยุติธรรมหรือยึดประโยชน์ของส่วนรวมหรือสังคมเป็นหลัก แบ่งออกเป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่นสัญญา (Social contract legistic Orientation) บุคคลยึดข้อตกลงเพื่อประโยชน์ส่วนรวมและความถูกต้องเป็นหลัก ซึ่งข้อตกลงและความถูกต้องเป็นไปตามสิทธิของตนและของผู้อื่น เช่น การเคารพสิทธิมนุษยชน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (Universal-ethic principle Orientation) บุคคลจะแสดงเหตุผลที่เป็นหลักสากล ไม่ยึดติดต่อกฎเกณฑ์ทางสังคมของตน มีการยืดหยุ่นทางจริยธรรม กระทำหรือไม่กระทำสิ่งใดตามหลักอุดมการณ์สากล

โคลเบอร์ก เชื่อว่าการพัฒนาการการใช้เหตุผลทางจริยธรรม ดำเนินไปตามขั้นตอนจะข้ามขั้นไม่ได้ และพัฒนาการอาจจะชะงักอยู่ในขั้นใดขั้นหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสติปัญญา และเหตุการณ์ทางสังคม

สวรงค์ ไคว้ตระกูล (2550: 72-73) กล่าวถึงข้อจำกัดทฤษฎีของโคลเบอร์ก จากการวิเคราะห์ของนักจิตวิทยาว่า

1. ขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก บ่งว่า พัฒนาการจริยธรรมต้องเป็นไปตามขั้นจากต่ำไปสูง จะข้ามขั้นไม่ได้ จากผลการทดลองของนักจิตวิทยา มีข้อพิจารณาว่าขั้นพัฒนาการไม่ได้เป็นไปตามลำดับขั้น

2. ทฤษฎีของโคลเบอร์กเน้นเหตุผลเชิงจริยธรรม และไม่เน้นในเรื่องพฤติกรรมที่แสดงโดยบุคคลมีคำสั่งเมื่อเผชิญปัญหาทางจริยธรรม ซึ่งมักจะไม่ตรงกัน ผลการวิจัยพบว่า มีคนเป็นจำนวนน้อยที่จะใช้การตัดสินใจทางจริยธรรมขั้นที่ 6 อาจเป็นเพียงขั้นอุดมการณ์

3. ทฤษฎีของโคลเบอร์กเน้นเฉพาะการใช้เหตุผลทางจริยธรรมเท่านั้นไม่ได้เน้นในเรื่องพฤติกรรมที่แสดงโดยบุคคลที่กำลังเผชิญปัญหาทางจริยธรรม

สรุป แนวคิดทฤษฎีของโคลเบอร์ก เชื่อว่า การให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ให้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูงกว่าเด็กจะเป็นประโยชน์กับเด็กมาก การพัฒนาจริยธรรมของคนจะมีการเปลี่ยนแปลงตามวัยเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับ พัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์กแบ่งเป็น 6 ขั้น คือ 1) หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษ อายุ 2-7 ปี 2) หลักการแสวงหารางวัล อายุ 7-10 ปี 3) หลักการทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น อายุ 10-13 ปี 4) หลักการทำตามหน้าที่และกฎข้อบังคับในสังคม อายุ 13-16 ปี

5) หลักการทำตามคำมั่นสัญญา และ 6) หลักการอุดมคติสากล ซึ่งพัฒนาการเหล่านี้จะเป็นไปตามลำดับขั้น จากขั้นที่หนึ่งผ่านไปตามลำดับจนถึงขั้นที่หกจะข้ามขั้นไม่ได้ จากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก ที่กล่าวว่า เด็กปฐมวัยอายุ 2-7 ปี เด็กจะอยู่ในขั้นหลบหลีกการถูกลงโทษ แต่เด็กในวัยนี้ เริ่มมีระดับคุณธรรมจริยธรรม ถ้าพ่อแม่และครูสั่งสอนว่าสิ่งใดถูกต้อง ควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ เด็กจะเลียนแบบในสิ่งที่ดีที่พ่อแม่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างถูกต้องเหมาะสม

1.4.4 ความฉลาดทางคุณธรรม (Moral Quotient : MQ)

โรเบิร์ต โคลล์ กล่าวว่า MQ (Moral Quotient) ได้พัฒนาระดับจริยธรรมศีลธรรมบุคคล ซึ่งสามารถควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ มีความกตัญญู เป็นคนดี มีระเบียบวินัย มีสำนึกผิดชอบชั่วดี และเคารพนับถือผู้อื่น มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคมและมนุษยชาติ บางคนเข้าใจว่า EQ กับ MQ คือสิ่งเดียวกัน แต่จิตแพทย์จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด โรเบิร์ต โคลล์ (Cole: 1997) ได้แยกแยะระดับ ความคิดด้านจริยธรรมและศีลธรรมออกจากความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อเน้นให้เห็นความสำคัญเฉพาะขึ้นอีก ดร.โรเบิร์ต โคลล์ กล่าวว่า MQ ไม่สามารถฝึกฝนหรือขัดเกลาได้ในช่วงเวลาสั้นๆ ขณะที่บุคคลเจริญขึ้นมาแล้ว เหมือนดังคำโบราณของไทยที่ว่า “สันดรนั้นขุดได้ แต่สันดานนั้นขุดยาก” การที่บุคคลคนหนึ่งจะมี MQ ระดับดีต้องเริ่มปลูกฝังในวัยเด็กจึงจะได้ผล อาศัยปัจจัย 3 อย่างด้วยกันคือ การสอนศีลธรรมโดยตรงให้กับเด็ก การถ่ายทอดทางศีลธรรมจากผู้ใหญ่ให้กับเด็ก ความรักและวินัย MQ เป็นเรื่องที่ต้องฝึกมาแต่วัยเด็ก ถ้าบุคคลได้รับการปลูกฝังเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมมาตั้งแต่ยังเป็นเด็ก บุคคลก็สามารถพัฒนาพื้นฐาน MQ ของตนขึ้นมาในระดับหนึ่ง (มากน้อยแล้วแต่การปลูกฝัง) และ MQ นี้ก็จะฝังลึกลงไปในชีวิตได้สำนึก ของบุคคลผู้นั้น และจะรอเวลาที่ได้รับการกระตุ้นอีกครั้ง โดยการอบรมสั่งสอน การฟังธรรมและวิธีอื่นๆ แต่ถ้าบุคคลไม่มี MQ อยู่ในชีวิตสำนึกดั้งเดิมแล้ว ไม่ว่าโตขึ้นจะได้รับการกระตุ้นอย่างไรก็ไม่สามารถทำให้บุคคลผู้นั้นกลายเป็นคนดีขึ้นมาได้

สรุป โรเบิร์ต โคลล์ เชื่อว่า การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมควรเริ่มตั้งแต่ไว้เด็กจึงจะได้ผล โดยอาศัยปัจจัย 3 อย่างด้วยกันคือ การสอนศีลธรรมโดยตรงให้กับเด็ก การถ่ายทอดทางศีลธรรมจากผู้ใหญ่ให้กับเด็ก ความรักและวินัย ซึ่งจะสมารถพัฒนาพื้นฐาน MQ ได้ในระดับหนึ่ง มากน้อยแล้วแต่การปลูกฝัง แล้ว MQ จะฝังลึกลงไปในชีวิตได้สำนึกของบุคคลนั้นเพื่อรอการได้รับการกระตุ้นอีกครั้ง โดยการอบรมสั่งสอน การฟังธรรม และวิธีการอื่นๆ

1.4.5 แนวคิดคุณธรรม จริยธรรมทางพุทธศาสตร์

แนวคิดการพัฒนามนุษย์ตามหลักพุทธศาสนา การพัฒนาปัญญาที่มุ่งการฝึกฝนอบรมตนให้บรรลุอิสระภาวะหลุดพ้นจากปัญหา พระบรมศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงวางหลักการพัฒนามนุษย์และหลักการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ดังจะได้กล่าวถึง ความหมายของการเรียนรู้ตามแนว

พุทธศาสตร์ หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ กระบวนการพัฒนาปัญญาตามแนวพุทธศาสตร์ หลักการสอนตามแนวพุทธศาสตร์ ดังนี้

1.4.5.1 ความหมายของการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์

การเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ คือ กระบวนการที่ผัสสะทั้ง 6 ของมนุษย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งเร้า เกิดธาตุรู้ (รู้สึก หมายถึง รู้คิด รู้แจ้ง) และมีการกระทำโต้ตอบ ผูกฝนอบรมตนเอง หรือโดยกัลยาณมิตรจนประจักษ์ผล เกิดคุณภาวะ (ความรู้สึกละ ความดี) สมรรถภาวะ (ความสามารถ) สุขภาวะ (ความผาสุกพอเหมาะพอควร) อิสรภาวะ (พ้นจากทุกข์และความเป็นทาส) (สุมน อมรวิวัฒน์. 2542: 8)

1.4.5.2 หลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์

หลักการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสตร์มุ่งเน้นการฝึกฝนอบรมตน เน้นวิธีการเรียนรู้ การค้นพบด้วยตนเอง การประเมินตนเอง และปรับปรุงแก้ไขผลแห่งการปฏิบัติ ประกอบด้วย หลักการเรียนรู้ที่สำคัญ 6 ประการ (สุมน อมรวิวัฒน์. 2542: 8-16) ดังนี้

1. มนุษย์มีความเป็นเอกัตบุคคล และเป็นสมาชิกของสังคมซึ่งต้องอยู่ร่วมกับผู้อื่น การเรียนรู้ที่ได้ผลเกิดจากการที่ผู้สอนรู้จักผู้เรียนแต่ละคนทั้งด้านบุคลิกลักษณะนิสัย อุปนิสัย ความรู้สึกนึกคิด ความถนัด และผู้สอนต้องมุ่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนแต่ละคนให้เต็มตามความสามารถของเขา

2. มนุษย์เป็นเวไนยสัตว์ หรือ เวไนยบุคคล สามารถได้รับการสั่งสอนฝึกฝน และอบรมบ่มนิสัยได้ กระบวนการพัฒนามนุษย์ให้เกิดการเรียนรู้โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มุ่งทำความเข้าใจในธรรมชาติ ความเจริญเติบโตของมนุษย์ทั้งกายและจิต

3. มนุษย์มีภาวะทางสติปัญญาแต่กำเนิด (สชาติกปัญญา) มนุษย์มีความแตกต่างกันก็ต้องได้รับการพัฒนาให้เกิดการเรียนรู้ (โยคปัญญา) ปัญญาในพุทธศาสนา หมายถึง ความรู้ทั่ว ปริชา หยั่งรู้เหตุผล ความรู้เข้าใจชัดเจน ความรู้เข้าใจแยกได้ในเหตุผล ดีชั่ว คุณ โทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์เป็นต้น และรู้จักจัดแจง จัดสรร มองเห็นตามความเป็นจริง

4. การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นในวิถีชีวิต ทั้งชีวิตมีลักษณะเป็นองค์รวมของรูป (กายภาพ : กาย-วาจา) กับนาม (จิตภาวะ) ซึ่งเป็นการเรียนรู้ไปตามความเจริญเติบโต (พัฒนาการ) ของชีวิต

5. การเรียนรู้ของมนุษย์มีแกนหลัก 3 แกน คือ การฝึกฝนตนเองให้เกิด ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเรียกว่าไตรสิกขา เพื่อให้เป็นผู้มีความสามารถในการค้นพบและควบคุมตนเอง เรียนรู้และพัฒนาตนเองโดยใช้ปัญญา

6. การเรียนรู้ที่สำคัญ คือ การเกิดปัญญา ซึ่งต้องพัฒนาโดยการแสวงหาความรู้ (สุตมยปัญญา) การฝึกฝนค้นคิด (จินตามยปัญญา) และการฝึกฝนตนเอง (ภาวนามยปัญญา)

1.4.5.3 กระบวนการพัฒนาปัญญาตามแนวพุทธศาสตร์

กระบวนการพัฒนาปัญญาตามแนวพุทธศาสตร์มีลักษณะดังต่อไปนี้
(สุมน อมรวิวัฒน์. 2542: 16-17)

1. ขั้นเริ่มต้น คือ สัญญาและศรัทธา ซึ่งมีวิธีดำเนินการที่เน้นการทดลอง ปฏิบัติ และพิสูจน์ความจริงของอาระความรู้ด้วยตนเอง
2. มีลักษณะบูรณาการ คือ ฉายภาพรวมของบัณฑิตและอธิบายให้เห็นความผสมกลมกลืนขององค์ประกอบ ปัจจัยต่างๆ ที่ก่อให้เกิดปัญญา
3. มีลักษณะพัฒนาการที่ก้าวเวียน (Spiral growth) เป็นการสัมพันธ์กันตั้งแต่จุดเริ่ม จุดก้าว และจุดผ่านขึ้นไป
4. มีลักษณะที่ยังรากลึกลงด้วยมิใช่พุ่งขึ้นอย่างเดียว เหมือนต้นไม้ การรู้แจ้ง หมายถึง การหยั่งรู้
5. เน้นการสร้างแรงจูงใจและสิ่งเร้า (ศรัทธา) และการฝึกฝนตนเอง แต่เมื่อเกิดสมาธิและปัญญาแล้วต้องละสิ่งเร้านั้นเสีย เหลือแต่ปัญญาและองค์ความรู้ทุกอย่างที่มนุษย์ได้เรียนรู้ ต้องมีสติกำกับ และมีแนวทางปฏิบัติที่ชอบธรรม คือ มรรคมีองค์แปดเสมอ
6. มิได้มุ่งเพียงเกิดปัญญาเท่านั้น แต่อุดมการณ์สูงสุด คือ การใช้ปัญญาปฏิบัติให้เกิดอิสรภาพอันสมบูรณ์

1.4.5.4 หลักการสอนตามแนวพุทธศาสตร์

นักการศึกษาสามารถนำหลักการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ไปใช้ในการจัดการเรียน การสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรคำนึงถึงหลักการ ดังนี้
(สุมน อมรวิวัฒน์. 2542: 1-5)

1. ต้องสร้างชั้นทะแก่ผู้เรียนทุกคน ในขณะเดียวกันก็เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน ได้ทำงานกลุ่มและฝึกทักษะเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม
2. จัดกระบวนการเรียนรู้เริ่มต้นที่บุคคล มีขั้นตอนดำเนินการตามหลักการพัฒนาตน ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา จุดหมายปลายทางของการเรียนรู้ คือ อิสรภาพทั้งกาย และจิตของบุคคล
3. จัดการเรียนการสอนโดยคำนึงถึงความพร้อม ความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียน สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึก คือ ความเพียรในการฝึกฝนตนเอง เพื่อให้บรรลุผลตามหลักอริยสัจ 4

4. วิธีการเรียนการสอนจะต้องเป็นกระบวนการที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนารูปกับนาม รวมกันเข้าเป็นชีวิตหรือขั้น 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็น การเรียนการสอนที่พัฒนามนุษย์ด้านพฤติกรรม ความรู้สึก การรับรู้ การคิดพิจารณา และ ความรู้แจ้ง ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนต้องใช้สติปัญญาทำการฝึกฝนอบรมโดยตรง

5. ครูผู้สอนต้องรู้จักผู้เรียนแต่ละคน และถือว่าผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่ต้องได้รับการพัฒนาทั้งทางกาย วาจา จิต และปัญญา การเรียนการสอนไม่ใช่การถ่ายทอดความรู้ด้านปริยัติเท่านั้น หากแต่เน้นการฝึกหัดอบรม (ปฏิบัติ) และการวิเคราะห์ประเมินผลของการปฏิบัตินั้นด้วย (ปฏิบัติ)

สรุป หลักการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรมตามแนวพุทธศาสตร์ เชื่อว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ผัสสะทั้ง 6 ของมนุษย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ได้สัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งเร้า จนเกิด ความรู้สึก หมายรู้ รู้คิด และ รู้แจ้ง มีการฝึกปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดความรู้ความเข้าใจและเห็น ประโยชน์ เกิดทักษะความรู้ ความพอเหมาะพอควรและมีอิสรภาวะ ดังนั้นเมื่อนำหลักการมาประยุกต์ ในการจัดการเรียนการสอนจึงมีลักษณะที่เน้นการฝึกปฏิบัติอบรมตน เน้นวิธีการเรียนรู้ผู้เรียนค้นพบ ด้วยตนเอง การประเมินตนเองและ การปรับปรุงแก้ไขผลของการปฏิบัติ โดยมีครูเป็นกัลยาณมิตรคอย ชี้แนะแนวทางและช่วยสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่มีสุนทรียภาพ

1.4.6 คุณธรรม จริยธรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็น ปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับ ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะ การพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และ ความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำหลักวิชาการมาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และ ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และ นักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แลกกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม จากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. 2550: 23)

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาบูรณาการในการจัดการเรียนการสอน โดยการนำ เอาหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเพื่อฝึกฝนเด็กให้เป็นคนที่สามารถใช้ชีวิตอยู่บน

พื้นฐานของ ทางสายกลาง และความไม่ประมาท คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ ความรอบคอบ ความระมัดระวังและคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ

จากหลักการ แนวคิด ทฤษฎีพัฒนาการทางคุณธรรม จริยธรรมที่กล่าวมา สรุปได้ว่าพัฒนาการทางคุณธรรม จริยธรรมของเด็กปฐมวัยจะพัฒนาไปตามลำดับขั้นของอายุ นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมและบุคคลใกล้ชิด โดยเฉพาะพ่อแม่ ครู และบุคคลที่ใกล้ชิดกับเด็กมีอิทธิพลอย่างมากต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของเด็กปฐมวัยและเป็นตัวแบบที่ดีให้กับเด็ก

1.5 คุณธรรมที่ควรปลูกฝังในเด็กปฐมวัย

คุณธรรมที่ควรปลูกฝังในเด็กปฐมวัย คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และการประหยัด ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.5.1 ความมีวินัย

1.5.1.1 ความหมายของระเบียบวินัย

ความมีวินัยเป็นสิ่งจำเป็นในสังคมทุกระดับ เพราะนอกจากเป็นเครื่องช่วยให้บุคคลประพฤติปฏิบัติต่อกันด้วยความราบรื่นแล้ว ยังจัดเป็นการฝึก กาย วาจา ให้อยู่ในกรอบที่ดี เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ได้มีผู้กล่าวถึงความหมายของความมีวินัยไว้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542: 756) ได้อธิบายความหมายของวินัยว่า หมายถึง การอยู่ในระเบียบแบบแผน และข้อบังคับปฏิบัติ

กูด (คิวพงส์ ไชยพร. 2548: 15; อ้างอิงจาก Good. 1959: 185-186)

ให้ความหมายของคำว่า วินัย หมายถึง กระบวนการหรือผลของการควบคุมหรือการบังคับความต้องการแรงกระตุ้น ความปรารถนาหรือความสนใจเพื่อให้เป็นไปตามอุดมคติ หรือได้มาซึ่งพฤติกรรมที่มีประสิทธิภาพเชื่อถือได้

อิงลิชและอิงลิช (English & English. 1958: 487) ให้ความหมายของวินัยว่าเป็นลักษณะของการนำตนเองหรือเป็นการควบคุมพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามความตั้งใจ

ฉันทนา ภาคบงกช และคณะ (2539ก: 72) กล่าวว่า วินัย หมายถึง กฎระเบียบ ข้อตกลงที่สังคมกำหนดให้บุคคลประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้บุคคลอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข ส่วนการ มีวินัย หมายถึง การที่บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบบังคับ ข้อตกลงที่สังคมกำหนดให้เพื่อให้บุคคลอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2540: 20) กล่าวว่า ความมีระเบียบวินัย หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจ และพฤติกรรมที่ช่วยให้สามารถควบคุมตนเองและปฏิบัติตามระเบียบ เพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2542: 5-6) กล่าวว่า ความมีวินัย หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจ และพฤติกรรมที่ช่วยให้บุคคลนั้นสามารถควบคุมตนเองและปฏิบัติตนตามกฎระเบียบ กติกาของสังคม เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม

กรมวิชาการ (2542ค: 7) วินัย หมายถึง ระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อตกลงที่กำหนดขึ้น เพื่อให้เป็นแนวทางในการให้บุคคลประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิตร่วมกัน เพื่อให้อยู่อย่างราบรื่นมีความสุข ความสำเร็จ โดยอาศัยการฝึกอบรมให้รู้จักปฏิบัติตน รู้จักควบคุมตัวเอง

รัฐดาว พิศาลพงษ์ (2549: 60) กล่าวว่า ระเบียบวินัย หมายถึง การที่ได้มีพฤติกรรมที่เป็นข้อปฏิบัติของหมู่คณะโดยไม่ฝ่าฝืนหรือตั้งใจหลีกเลี่ยง เด็กปฏิบัติตามกติกา ข้อตกลงของหมู่คณะ รู้จักควบคุมวาจา ใจให้อยู่ในข้อกำหนดอันดีงามของสังคม

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต. 2539: 12-13) กล่าวว่า วินัย เป็นบัญญัติของมนุษย์ เป็นการจัดตั้งตามสมมติ ได้แก่ การจัดระเบียบความเป็นอยู่และการจัดระบบสังคมซึ่งแยกเป็นความหมาย 3 อย่าง คือ 1) การจัดระเบียบระบบก็เรียกว่า วินัย 2) ตัวระเบียบระบบหรือตัวกฎนั้นก็เรียกว่า วินัย และ 3) การฝึกคนให้ตั้งอยู่ในระบบระเบียบก็เรียกว่า วินัย

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า ความมีวินัย หมายถึง พฤติกรรมการควบคุมตนเองของบุคคลและปฏิบัติตามระเบียบ กฎ กติกาของสังคม โดยสมัครใจและก่อให้เกิดประโยชน์และความสุขของตนเอง และส่วนรวม

1.5.1.2 ความสำคัญของระเบียบวินัย

วินัย มีความสำคัญและมีความจำเป็นที่ต้องปลูกฝังในเด็กปฐมวัย มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของระเบียบวินัย ไว้ดังนี้

ออซูเบล (จินดา น้ำเจริญ. 2540: 7-8; อ้างอิงจาก Ausubel. 1965: 459-460) ได้กล่าวว่า วินัย เป็นปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรม ซึ่งทำหน้าที่สำคัญในการฝึกเยาวชน และกล่าวถึงความสำคัญของวินัย 5 ประการ ดังนี้

1. วินัยมีความจำเป็นต่อกระบวนการทางสังคม เพื่อให้เรียนรู้การยอมรับมาตรฐานของสังคม และวัฒนธรรมต่าง ๆ ของสังคม
2. วินัยมีความจำเป็นต่อการสร้างคนให้มีบุคลิกภาพที่เหมาะสม และมีวุฒิภาวะ เช่น ฝึกให้มีการควบคุมตนเอง การพึ่งพาตนเอง เป็นต้น
3. วินัย ฝึกให้คนเป็นผู้มีศีลธรรม เชื่อฟัง พัฒนาความรู้สึกผิดชอบชั่วดี และความมีเหตุผล
4. วินัยมีความจำเป็นต่อความรู้สึกปลอดภัยของเด็ก และมีความจำเป็นต่อการออกกฎข้อบังคับต่าง ๆ ด้วย

5. สอนให้เกิดความรู้ความชำนาญที่จะร่วมกิจกรรมกับผู้อื่นในสังคม โดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมสังคม ให้เกิดความรู้ด้านมนุษยสัมพันธ์ที่จะทำให้การปฏิบัติต่อผู้อื่นเป็นไปอย่างราบรื่น และก่อให้เกิดประโยชน์สมาคมความมุ่งหมาย

กรมวิชาการ (2537ก: 10) กล่าวถึงความสำคัญของวินัยในตนเองว่า เป็นพื้นฐาน ของความรับผิดชอบการเคารพสิทธิของผู้อื่น การเอื้อเฟื้อแบ่งปัน การรอคอย การแก้ปัญหาของส่วนรวม สามารถควบคุมตนเองให้ปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง โดยใช้หลักของเหตุผล และคำนึงถึงประโยชน์ของสังคม โดยไม่ต้องมีผู้ใดมาคอยควบคุมบังคับ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จของบุคคลและส่วนรวม จึงควรส่งเสริมวินัยในตนเอง ซึ่งการส่งเสริมวินัยในตนเองจะช่วยให้มีความสามารถดังต่อไปนี้

1. ด้านสติปัญญา ช่วยให้เด็กรู้จักคิด ใช้เหตุผล ตัดสินใจ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง

2. ด้านสังคม อารมณ์ และจิตใจ ช่วยให้เด็กกล้าคิด กล้าแสดงออก มีความรับผิดชอบ เคารพสิทธิของผู้อื่น มีความเอื้อเฟื้อ รู้จักแบ่งปัน และรู้จักการรอคอย

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544: 102) กล่าวถึง ความสำคัญของระเบียบวินัยกับตนเองว่า เป็นสิ่งสำคัญมาก ที่จะทำให้คน ๆ นั้นมีความรับผิดชอบและประสบความสำเร็จในชีวิต เริ่มจากการมีระเบียบวินัยในชั้นเรียน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2539: 759) ให้ความสำคัญกับความมีระเบียบวินัยว่า การมีระเบียบวินัย เป็นคุณลักษณะหนึ่งที่สำคัญทางบุคลิกภาพของเด็ก ทั้งนี้เพราะผู้มีวินัยในตนเองจะเป็นผู้ที่รู้จักกาลเทศะ สนใจและเอาใจใส่ต่อสังคม เป็นผู้ที่ระเบียบ และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม และเมื่อโตเมื่อเด็กได้พัฒนาลักษณะดังกล่าว เด็กจะแสดงพฤติกรรมออกมาในลักษณะที่สังคมยอมรับทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้ใหญ่

จากความสำคัญดังกล่าว พอสรุปได้ว่า วินัยเป็นสิ่งที่กำหนดมาตรฐานความประพฤติภายนอก เพื่อใช้ควบคุมการกระทำหรือความประพฤติของบุคคล วินัยมีความสำคัญและมีความจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันและเป็นที่ต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ แบบแผน หรือข้อตกลงที่สังคมกำหนดให้ประพฤติ เพื่อความสงบสุข ฉะนั้น การปลูกฝังวินัย ควรเริ่มตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อเด็กจะได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และเป็นที่ยอมรับของสังคม

1.5.1.3 ลักษณะพฤติกรรมความมีระเบียบวินัย

พฤติกรรมความมีวินัย เป็นตัวบ่งบอกถึงการแสดงออกของบุคคลที่มีต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม มีผู้กล่าวถึงพฤติกรรมความมีวินัย ดังนี้

สายพิน ปรุงสุวรรณ (2538: 8-9) สรุป ผู้มีวินัยในตนเอง ควรมีลักษณะและพฤติกรรมประกอบด้วย

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
 2. ความเป็นผู้นำ
 3. มีความรับผิดชอบ
 4. มีความตรงต่อเวลา
 5. เคารพในสิทธิของผู้อื่น
 6. มีระเบียบและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคม
 7. มีลักษณะมุ่งอนาคต
 8. มีความซื่อสัตย์
 9. การควบคุมตนเอง ขยันหมั่นเพียร
 10. รู้จักเสียสละ และมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
- ทัศนีย์ อินทรบำรุง (2539: 8) สรุป ความมีวินัยในตนเองว่า ควรมีลักษณะและ

พฤติกรรม ดังนี้

1. มีความเชื่อมั่นในตนเอง
2. มีความรับผิดชอบ
3. มีความตั้งใจจริง
4. ความเป็นผู้นำ ผู้ตาม
5. มีเหตุมีผล
6. เคารพสิทธิของผู้อื่น
7. มีความอดทน
8. มีลักษณะมุ่งอนาคต
9. มีความซื่อสัตย์สุจริต
10. มีความตรงต่อเวลา
11. รู้จักกาลเทศะ
12. ขยันหมั่นเพียร
13. รู้จักเสียสละ
14. มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น
15. ยอมรับการกระทำของตนเอง
16. การปฏิบัติตามระเบียบของห้องเรียนและกฎเกณฑ์ของสังคม

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ (2540: 11)

กล่าวว่า คุณลักษณะและพฤติกรรมบ่งชี้ความมีวินัย

1. การควบคุมตัวเองทั้งกาย วาจา และใจ
2. การยอมรับในผลของการกระทำของตนเอง
3. การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
4. การตรงต่อเวลา
5. ความมีเหตุผล
6. การยอมรับความคิดของผู้อื่น ตามกฎเกณฑ์
7. การเคารพในสิทธิ หน้าที่ของกันและกัน

คุณลักษณะของความมีวินัย

1. เด็กสามารถควบคุมตนเองทางกาย วาจา ใจ รักความจริง ไม่พูดปด
2. เด็กสามารถฟังตนเอง ได้แก่ การรับผิดชอบตนเองในกิจวัตรประจำวัน (การกิน การขับถ่าย การแต่งตัว)
3. เด็กสามารถทำกิจกรรมหรืองานง่าย ๆ ให้สำเร็จได้ด้วยตนเอง
4. เด็กสามารถจัดเก็บของเล่นและของใช้ให้เป็นระเบียบ
5. เด็กรู้จักรักษาสื่อของของตนและผู้อื่น
6. เด็กมีระเบียบวินัยและตรงต่อเวลา และสามารถใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
7. เด็กสามารถปฏิบัติตามข้อตกลง และกติกาได้อย่างถูกต้อง
8. เด็กแสดงความคิดเห็นของตนเอง อีกทั้งฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
9. เด็กเคารพในสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2540: 27) สรุปว่า เด็กปฐมวัยควรมีวินัยในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. วินัยในความประพฤติทั่วไป ได้แก่ การตรงต่อเวลา การปฏิบัติตามกฎระเบียบ การรู้จักกาลเทศะ การประพฤติตนเหมาะสมกับวัย
2. วินัยในกิจวัตรประจำวัน ได้แก่ การมีระเบียบในตนเอง การดูแลช่วยเหลือตนเองตามวัย
3. วินัยในการเรียน ได้แก่ รับผิดชอบในการเรียนหรือกิจกรรมอื่น ๆ อย่างเหมาะสม
4. วินัยในการทำงาน ได้แก่ ความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย ทำงานอย่างเต็มความสามารถ
5. วินัยในการควบคุมตนเอง ได้แก่ การควบคุมอารมณ์ อดทนต่อความยากลำบากได้ตามวัย

สุนันทา ประเสริฐศรี (2540: 12) กล่าวว่า ผู้มีวินัยในตนเอง ประกอบด้วย
คุณลักษณะดังนี้

1. ความรับผิดชอบ
2. ความเชื่อมั่นในตนเอง
3. ความซื่อสัตย์
4. การตรงต่อเวลา
5. ความเป็นผู้นำ
6. ความอดทน
7. มีความตั้งใจจริง

กรมวิชาการ (2541: 12-13) กล่าวว่า ความมีวินัย คือ คุณลักษณะของจิตใจ และพฤติกรรมที่ช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมตนเอง และปฏิบัติตามระเบียบกฎ กติกาของสังคม เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง และของส่วนรวม พฤติกรรมที่บ่งชี้ถึงความมีวินัย

1. สนใจใฝ่รู้
2. ควบคุมตนเอง
3. รับผิดชอบ
4. มีเหตุผล
5. ขยัน
6. ตรงต่อเวลา
7. เชื่อมั่นในตนเอง
8. อดทน
9. เป็นผู้นำ
10. ความร่วมมือ
11. การรับฟัง / เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น
12. เคารพสิทธิผู้อื่น
13. การช่วยเหลือพึ่งพาตนเอง
14. การทำตามข้อตกลง
15. ความเชื่อมั่นในตนเองและผู้อื่น
16. การมีวินัยในการเรียนรู้

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2542: 5-6) กล่าวว่า พฤติกรรมที่บ่งชี้ความมีวินัย ได้แก่

1. ความสนใจใฝ่รู้
2. การควบคุมตนเอง
3. ความเอื้ออาทร
4. ความรับผิดชอบ
5. ความซื่อสัตย์
6. ความขยัน
7. ตั้งเป้าหมายเพื่ออนาคต

ศศินันท์ นิลจันทร์ (2547: 4-5) สรุปพฤติกรรมของผู้ที่มีวินัยในตนเอง ดังนี้

1. ความรับผิดชอบ
2. ความซื่อตรง
3. การตรงต่อเวลา
4. การควบคุมตนเอง

จากลักษณะพฤติกรรมความมีระเบียบวินัยที่กล่าวมา ได้สรุปลักษณะพฤติกรรมของผู้มีระเบียบวินัยไว้ชัดเจนและเข้าใจง่าย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพฤติกรรม ความมีวินัยที่ควรส่งเสริมให้กับเด็กปฐมวัย ดังนี้คือ การควบคุมตนเอง ความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา

1.5.2 ความซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์เป็นคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล มีผู้กล่าวถึงความหมายของความซื่อสัตย์ไว้ดังนี้

1.5.2.1 ความหมายของความซื่อสัตย์

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 382) อธิบายความหมายของความซื่อสัตย์สุจริตว่า หมายถึง การประพฤติตรงและจิตใจไม่คิดทรยศ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวง

รัฐดาว พิศาลพงศ์ (2549: 65) ให้ความหมายว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การจริงใจและรักความจริง ปฏิบัติตนตรงต่อความเป็นจริง ยึดความจริงเป็นหลัก มีความตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

บุญลักษณ์ อึ้งชัยพงษ์ (2536: 44) ได้ให้ความหมายว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติอย่างเหมาะสม และตรงต่อความจริง เช่น ตรงต่อหน้าที่ ตรงต่อคำพูด ตรงต่อกฎเกณฑ์

วรรดี ชีช่วง (2536: 20) ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ว่า หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกถึงการปฏิบัติที่ตรงกับความเป็นจริง ไม่ทุจริต ประพฤติชอบ มีความซื่อสัตย์ มีสัจจะ และความจริงทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

วรวรรณนี้ ราชสงฆ์ (2541: 36) ให้ความหมายไว้ว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติอย่างเหมาะสม และตรงตามความเป็นจริง เช่น ตรงต่อหน้าที่ ตรงต่อคำพูด ตรงต่อกฎเกณฑ์ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

กฤตรินทร์ นิมทองคำ (2544: 15) ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ออกเป็น 3 ประเภท หมายถึง 1) การประพฤติอย่างเหมาะสม มีความซื่อสัตย์ ไม่คดโกง ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อมิตรสหาย 2) มีความจงรักภักดีต่อประเทศชาติ ไม่คิดทรยศ ประกอบอาชีพในทางสุจริต ไม่ขโมยของผู้อื่น 3) ปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนด

รุจิ ภูสาระ (2541: 9) ได้ให้ความหมายของความซื่อสัตย์ ว่า หมายถึง ความจริงใจ ความซื่อตรงทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้อื่น

ดวงนา กิตติสาร (2546: 3) ให้ความหมายว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติอย่างเหมาะสม และตรงกับความเป็นจริง ประพฤติตรงกับความเป็นจริง ประพฤติปฏิบัติอย่างตรงไปตรงมาทั้งกาย วาจา ใจ ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์ หมายถึง การประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง เหมาะสม ตรงตาม ตรงต่อความเป็นจริงอย่างตรงไปตรงมาทั้งทางกาย วาจา ใจ ต่อตนเองและผู้อื่น

1.5.2.2 ความสำคัญของความซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์ มีความสำคัญอย่างมาก และควรปลูกฝังให้แก่เด็กปฐมวัย มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของความซื่อสัตย์ ไว้ดังนี้

พระบรมราชาโฆวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (ชัตติยา กรรณสูตร และคนอื่น ๆ อ้างอิงจาก พระบรมราชาโฆวาท. 2547: 7) กล่าวถึงหลักการทำงาน โดยทรงเน้นเรื่องความซื่อสัตย์สุจริตเป็นสำคัญ ใจความว่า

“การที่จะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลสมปรารถนา คือ ให้เน้นประโยชน์และเน้นธรรมด้วยนั้น จะอาศัยแต่เพียงความรู้อย่างเดียวไม่ได้ จำเป็นต้องอาศัยความสุจริต ความบริสุทธิ์ใจ และความถูกต้องเป็นธรรมประกอบด้วย เพราะว่า ความรู้ที่เหมือนเครื่องยนต์ที่ทำให้รถยนต์เคลื่อนที่ไปได้ประการเดียว ส่วนคุณธรรมดังกล่าวเป็นเสมือนหนึ่งพวงมาลัยหรือหางเสือ ซึ่งเน้นปัจจัยที่นำทางให้รถยนต์ดำเนินไปถูกทางด้วยความสวัสดิ คือ ปลอดภัยจนบรรลุถึงจุดประสงค์”

นอกจากนี้ พระองค์ทรงให้ความสำคัญกับการพัฒนาความซื่อสัตย์กับเด็ก โดยทรงมีพระบรมราชาโฆวาทพระราชทานเนื่องในวันเด็กแห่งชาติ ปี 2531 ดังใจความว่า

“ความซื่อสัตย์สุจริตเป็นพื้นฐานของความคิดทุกอย่าง เด็ก ๆ จึงต้องฝึกฝนอบรมให้เกิดมีขึ้นในตนเอง เพื่อจักได้เติบโตขึ้นเป็นคนดี มีประโยชน์และมีชีวิตที่สะอาด ที่เจริญ มั่นคง”

ความซื่อสัตย์ถือเป็นคุณธรรมในลำดับต้นที่ต้องมีในตัวบุคคลในสังคมที่เจริญแล้ว ดังที่พระพุทธเจ้าระบุไว้ในมหาชาดกธรรม (ธรรมะสำหรับผู้ครองเรือน) อันได้แก่ 1) สัจจะ ความซื่อสัตย์ ซื่อตรง 2) ทมะ การมีการข่มใจ 3) ขันติ ความอดกลั้น และ 4) จาคะ การบริจาคทาน

กิริติ บุญเจือ (2542: 89-90) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของความซื่อตรงไว้ดังนี้

1. ความซื่อตรงเสริมบุคลิกภาพ คนซื่อตรงย่อมมีความสมบูรณ์ในความคิดและการกระทำ เพราะไม่มีความขัดแย้งกันระหว่างความคิด คำพูด และการกระทำ
2. ความซื่อตรงเสริมมิตรภาพ ทำให้ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเป็นไปอย่างราบรื่น คนไม่ซื่อ ย่อมไม่ได้รับความไว้วางใจ ทำให้เสียผลประโยชน์ที่ควรจะได้ทั้งตัวเองและสังคม
3. ความซื่อตรงเสริมความมั่นคงแก่สังคม สังคมจะอยู่ได้เป็นปึกแผ่นก็เพราะสมาชิก มีความไว้วางใจเชื่อใจกันเป็นส่วนมาก ถ้าหากไม่ไว้วางใจกันเลยจะออกกฎหมายควบคุมให้รัดกุมอย่างไรก็ไม่ได้ผล เพราะมีช่องโหว่ให้คนฉลาดปลิ้นปล้อนเอาไปใช้เอาเปรียบคนอื่นจนได้
4. ความซื่อตรง ทำให้ทุกฝ่ายสบายใจ ผู้มีความซื่อตรงอยู่เป็นประจำย่อมสบายใจ ไม่ต้องคอยจำว่าพูดอะไรกับใครว่าอย่างไร และไม่ต้องคอยหวาดระแวงจะมีใครมาจับผิดหรือไม่ ผู้ติดต่อคบค้าสมาคมด้วยก็ไม่ต้องขบคิดให้หนักสมองว่าจะมากันไม่ไหน

จากความสำคัญดังกล่าว พอสรุปได้ว่า ความซื่อสัตย์ เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การปฏิบัติประสบความสำเร็จ ทั้งนี้จำเป็นต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อหน้าที่ ต่อหมู่คณะ สังคม และประเทศชาติ ซึ่งการกระทำนั้นก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวมทั้งทางตรงและทางอ้อม นำมาซึ่งความสันติสุขในสังคม

1.5.2.3 ลักษณะพฤติกรรมความซื่อสัตย์

ผู้มีการกล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมของความซื่อสัตย์ไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (ธีราพร กุลนันทน์. 2544: 333-334; อ้างอิงจาก กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. 2523: 147-148) ได้จำแนกความซื่อสัตย์ไว้ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง คือ มีความรู้สึกลึกซึ้งผิดชอบชั่วดี การมีความละเอียดเกรงกลัวต่อการกระทำผิด การไม่พูดหลอกลวง การไม่คิดโลภในของผู้อื่น การยอมรับผิดจากการกระทำของตน
2. ความซื่อสัตย์ต่อบุคคลอื่น คือ ความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นการมีความจริงใจต่อผู้อื่น การไม่กล่าวคำเท็จต่อผู้อื่น การรักษาความลับสัญญาที่ให้ไว้กับผู้อื่น การไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่หยิบของของผู้อื่นมาเป็นของตน มีความประพฤติดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง

3. ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ คือ มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ตนทำหรือได้รับมอบหมายและทำให้ดีที่สุด ไม่ทุจริตคดโกง ตรงต่อเวลา ไม่ใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางหาผลประโยชน์ส่วนตน การปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับ

4. ความซื่อสัตย์ต่อหมู่คณะ คือ การรักษาความมั่นคงสามัคคี ไม่นำความลับของหมู่คณะไปเปิดเผย

ธีระ ชัยยุทธยรรยง และคณะ (2539: 6-7) สรุปลักษณะและพฤติกรรมความซื่อสัตย์ ไว้ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง หมายถึง ความละเอียดและกระตือรือร้นต่อตนเองในอันที่จะกระทำความผิด

2. ความซื่อสัตย์ต่อเพื่อนฝูงหมู่คณะ หมายถึง การไม่ทรยศ ไม่โกง หรือเอาเปรียบเพื่อนและหมู่คณะ ต้องมีความรัก ความหวังดี ความสงสาร ความซื่อตรง และความปรารถนาดีต่อเพื่อนและหมู่คณะ

3. ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน หมายถึง ความซื่อตรงเที่ยงธรรม ไม่เอาเปรียบ ไม่แสวงหาผลประโยชน์ใส่ตนเองในงานที่มีชอบ อันจะทำความเสียหายมาให้แก่งาน หรืออาชีพที่ทำอยู่

4. ความซื่อสัตย์ต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ จารีตประเพณี กฎหมาย วัฒนธรรม หมายถึง ความซื่อตรง เที่ยงธรรมต่อระเบียบ กฎเกณฑ์ จารีตประเพณี กฎหมายและวัฒนธรรม ซึ่งยึดถือและปฏิบัติกันมาว่าเป็นสิ่งที่ดีงามและถูกต้อง ประพฤติสิ่งที่ดีงามอย่างไร ก็ประพฤติอย่างนั้นให้เป็นอริยาสัยดีงามอยู่เสมอ

5. ความซื่อสัตย์ต่อชุมชน หมายถึง การไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่เอาเปรียบกลั่นแกล้งหรือคดโกงผู้อื่น หรือส่วนรวม ยึดหลักปฏิบัติของสังคมและชุมชนเป็นเกณฑ์ในการประพฤติทางกาย วาจา ใจ ไม่กระทำความผิดกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อประโยชน์ส่วนตนบางประการ

พรนพ พุกกะพันธ์ (ปราชญา กล้าผจญ, 2548: 88-89; อ้างอิงจากพรนพ พุกกะพันธ์, 2544: 17) กล่าวว่า ความซื่อสัตย์จำแนกได้เป็น 4 ลักษณะ ได้แก่

1. ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง มีความรู้สึกรับผิดชอบชั่วดี มีความละเอียดเกรงกลัวต่อการทำบาป ประพฤติตนอย่างซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา ทั้งกาย วาจา ใจ มีความสุจริตเที่ยงธรรมรักความยุติธรรม

2. ความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การงาน รักงาน รักหน้าที่ เคารพในงานที่ตนเองรับผิดชอบ มีจิตสำนึกที่ดีงามในการมุ่งทำนุบำรุงรักษาสิ่งของ เครื่องใช้

3. ความซื่อสัตย์ต่อบุคคล ซื่อตรงต่อผู้อื่น ต่อมิตร ต่อบุคคล ที่มีบุญคุณ ไม่คิดทรยศต่อผู้อื่น ไม่อิจฉาริษยา ไม่มุ่งมันแก่งแย่งผู้อื่น ประพฤติตรงไปตรงมา แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ แก่มิตร แสดงความยินดีในความสำเร็จและความสุขของผู้อื่น

4. ความซื่อสัตย์ต่อสังคมและประเทศชาติ รักษาดี เห็นความสำคัญและผลประโยชน์ของชาติ ร่วมมือทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ยึดถือความสามัคคีเพื่อผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม

จากลักษณะพฤติกรรมความซื่อสัตย์ที่กล่าวมา ได้สรุปลักษณะพฤติกรรมความซื่อสัตย์ไว้อย่างชัดเจน และเข้าใจง่าย สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพฤติกรรมความซื่อสัตย์ ที่ควรเสริมสร้างให้กับเด็กปฐมวัยดังนี้คือ ความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น และความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่

1.5.3 ความเมตตากรุณา

1.5.3.1 ความหมายของความเมตตากรุณา

ความเมตตากรุณาเป็นคุณธรรมที่จำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดขึ้นในจิตใจของบุคคล อันจะนำไปสู่การสร้างสันติสุขในสังคม มีผู้กล่าวถึงความหมายของเมตตากรุณาไว้ดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 70, 872) ได้อธิบายความหมายของความเมตตา กรุณา ดังนี้

เมตตา คือ ความรักและเอ็นดู ความปรารถนาจะให้อื่นมีความสุข

กรุณา คือ ความสงสารคิดจะช่วยให้พ้นทุกข์

รัฐดาว พิศาลพงศ์ (2549: 63) กล่าวว่า ความเมตตากรุณา คือ ความรักและปรารถนาดี อยากให้อื่นมีความสุข มีจิตใจอันแผ่ไมตรี คิดจะทำประโยชน์แก่ผู้อื่น กรุณาเป็นความสงสารที่คิดจะช่วยให้ผู้อื่นให้พ้นทุกข์ ปลดปล่อยความเดือดร้อนให้ผู้อื่น

พระราชวรมนี (ป.อ.ปยุตโต. 2538: 92) ให้ความหมายของ ความเมตตากรุณา ไว้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ดังนี้

เมตตา คือ ความรักใคร่ปรารถนาที่จะให้เป็นสุข มีจิตใจอันแผ่ไมตรีและประโยชน์แก่มนุษย์ สัตว์ทั่วหน้า (loving-kindness)

กรุณา คือ ความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ ใฝ่ใจอันปลดปล่อย บำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของปวงสัตว์ (compassion)

ผกา สัตยธรรม (2544: 184) ให้ความหมายไว้ว่า เมตตา คือ ความคิดปรารถนาที่ดี ต้องการให้อื่นเป็นสุข มีความเจริญ ได้รับแต่สิ่งที่ดี และมีความสุข ส่วนกรุณา คือ ความสงสาร

และช่วยให้พ้นจากความทุกข์ ความเดือดร้อน ลงมือปฏิบัติช่วยเหลือในสิ่งที่ทำได้ เพื่อปลดปล่อยให้ความทุกข์หมดไป

ธิดา เลิศพรประสพโชค (2547: 4) สรุปความหมายของเมตตากรุณาไว้ว่า ความเมตตา กรุณา หมายถึง การแสดงออกถึงความรู้สึกสงสาร เห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักการให้อภัยซึ่งกันและกัน รู้จักการแบ่งปัน และยินดีช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ

ธนิษฐา จำนงผล (2548: 6) ให้ความหมายของความเมตตา กรุณาไว้ว่า ความเมตตา กรุณา หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนที่เกี่ยวกับการช่วยเหลือเพื่อนในโรงเรียนให้มีความสุข และพ้นทุกข์ตามความสามารถของตน

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า ความเมตตา กรุณา หมายถึง ความรัก ความปรารถนาอยากให้ผู้อื่นมีความสุข คิดหาวิธีการช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์

1.5.3.2 ความสำคัญของความเมตตา กรุณา

ความเมตตา กรุณา มีความสำคัญและควรปลูกฝังให้กับเด็กปฐมวัย มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของความเมตตา กรุณา ไว้ดังนี้

ธีราพร กุลนันทน์ (2544: 345) กล่าวว่า ความเมตตา กรุณาเป็นปัจจัยสำคัญอันก่อให้เกิดสันติสุข และเป็นเครื่องค้ำจุนสังคม ตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับโลก การให้คนในสังคมไทยมีจริยธรรมที่สอดคล้องกับคุณธรรมได้นั้น จะต้องมีการปลูกฝังให้เกิดขึ้นตั้งแต่ยังเป็นเด็กปฐมวัย เพราะเมื่อเด็กเริ่มมีพื้นฐานของลักษณะนิสัยด้านความเมตตา กรุณาแล้ว ย่อมจะสามารถช่วยตนเอง ช่วยผู้อื่นให้ได้รับความสบายใจ เนื่องจากทุกคนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แบ่งปันกัน ในสังคม ดังนั้น การปลูกฝังลักษณะนิสัยคุณธรรมด้านความเมตตา ให้เกิดขึ้นในตัวเด็กปฐมวัย ย่อมทำให้สังคมในอนาคตมีบุคคลที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตา กรุณา ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นำความผาสุกมาสู่สังคมไทยในอนาคตได้

พิน ดอกบัว (2542: 297) กล่าวว่า หากทุกคนมีเมตตาต่อกัน การล่งละเมียดศีล 5 ก็จะไม่เกิดขึ้น กล่าว คือ เมื่อมีเมตตาปรารถนาต่อผู้อื่น ก็จะไม่ทำร้ายผู้อื่นหรือสัตว์อื่น เมื่อมีเมตตา ก็จะไม่ลักไม่โกงทรัพย์สินของผู้อื่น เพราะจะทำให้เขาเดือดร้อน เมื่อมีเมตตา ก็จะไม่หลอกลวง ไม่ใส่ร้ายไม่ทำให้อื่นเข้าใจผิด เพราะฉะนั้น เมตตาจึงเป็นรากฐานของธรรมทั้งหลาย คนเมื่อมีเมตตา ก็ย่อมมีความปรารถนาดีซึ่งกันและกัน จึงไม่เบียดเบียนทำร้ายกันในทุกรูปแบบ เมื่อคนเราไม่เบียดเบียนกัน สังคมก็สงบสุข

ชม ภูมิภาค (2539: 9) กล่าวว่า ความเมตตา กรุณาเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดสันติสุข และเป็นเครื่องค้ำจุนสังคม ตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับโลก หากมนุษย์ทุกคนหรือส่วนมากมีคุณธรรมเรื่องความเมตตา กรุณาแล้ว สังคมย่อมจะมีแต่ความสุขสงบ และความก้าวหน้า ปราศจาก

การเอาวัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มนุษย์จะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในสังคมใดก็ตามที่บุคคลมีความเมตตาน้อย สังคมนั้นย่อมจะมีปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความทุกข์ยาก การกดขี่ข่มเหงรังแกซึ่งกันและกัน

จากความสำคัญดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ความเมตตากรุณา เป็นสิ่งสำคัญที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในหัวใจของคนไทย และเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดสันติสุขและเป็นเครื่องค้ำจุนสังคม ตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับโลก การปลูกฝังคุณธรรมด้านความเมตตากรุณา ควรเริ่มตั้งแต่เด็กปฐมวัย เพื่อเป็นการปูพื้นฐานลักษณะนิสัยที่ดีงามให้เกิดขึ้นในตัวเด็ก ซึ่งจะส่งผลให้สังคมในอนาคตมีบุคคลที่เปี่ยมไปด้วยความเมตตากรุณา ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นำความสุขมาสู่สังคมไทยในอนาคต

1.5.3.3 ลักษณะพฤติกรรมของความเมตตากรุณา

มีผู้กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมของความเมตตากรุณา ไว้ดังนี้

เจริญ ไวรวัจนกุล (2531: 208-209) ความเมตตากรุณา หมายถึง มีการให้กล่าววจาเหมาะสม การประพฤติ ปฏิบัติ และแสดงออกเป็นเพื่อนที่เหมาะสม ลักษณะพฤติกรรมบ่งชี้ได้แก่

1. ไม่ยอมรับส่วนแบ่งในสิ่งที่ตนมีอยู่แล้ว และไม่จำเป็น
2. เสียสละในส่วนของตนให้ผู้อื่นที่ขาดแคลน และมีความจำเป็นกว่า
3. เลือกรับฟังในคำพูดที่ก่อให้เกิดไมตรี
4. เสนอตัวช่วยเหลือ แนะนำทบทวนให้แก่ผู้ที่ยังไม่เข้าใจ
5. แสดงความยินดีในความสุข ความสำเร็จของผู้อื่น
6. ให้เพื่อนหยิบยืมหนังสือ เครื่องเขียนเมื่อตนไม่จำเป็นต้องใช้
7. ไม่รังแกสัตว์ หรือเพื่อน
8. พุดสุภาพอ่อนโยนต่อบุคคลทั่วไป
9. แสดงความเคารพนอบน้อม
10. แบ่งปันสิ่งของเครื่องใช้แก่ผู้อื่นตามกำลังของตน
11. พุดปลอบโยนเมื่อผู้อื่นมีทุกข์
12. ช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น
13. ไกล่เกลี่ย ความแตกแยกในหมู่คณะ
14. ไม่เอาคำพูดที่ไม่ดีจากคนอื่นมาเล่าให้เพื่อนฟัง
15. แสดงความเป็นเพื่อน
16. แนะนำอธิบายคนอื่น ๆ ในการเรียน และการปฏิบัติตน
17. พุดจาเป็นการให้กำลังใจแก่เพื่อน

18. ลงมือช่วยเพื่อนเมื่อได้รับการขอร้อง
19. เมื่อทำงานร่วมกันก็รับผิดชอบและช่วยกันแก้ไขร่วมกัน
20. ไม่นำเอาผลงานของผู้อื่นมาเป็นผลงานของตน
21. บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม
22. พุดชักชวนผู้อื่นให้ปฏิบัติเพื่อส่วนรวม
23. พุดมีเหตุผล
24. เมื่อทำงานเป็นกลุ่มไม่นำผลงานของกลุ่มมาเป็นผลงานของตน
25. ไม่พุดจาให้กลุ่มหมดกำลังใจในการทำงาน
26. ไม่นำเอาของส่วนรวมมาใช้ประโยชน์ส่วนตัว
27. ร่วมลงมือช่วยกลุ่มแก้ปัญหาต่าง ๆ โดยตลอด
28. เลือกพุดแต่ในสิ่งที่ดีงาม ของสมาชิกแต่ละคนในกลุ่ม

ประกาศรี สีนอำไพ (2543: 63) กล่าวว่า ความเมตตากรุณา ต้อง

1. แบ่งปันในสิ่งที่ตนมีอยู่จนเกินความจำเป็นอย่างเหมาะสมตามกำลังของตน
2. เสียสละในสิ่งที่ตนมีให้ผู้ที่จำเป็นกว่า แม้จะทำให้ตนขาดสิ่งนั้นไป
3. ช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้อื่นประสบทุกข์ภัยด้วยความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล
4. ยินดีกับความสุภาพความสำเร็จที่ผู้อื่นได้รับ
5. เห็นใจ ปรารถนา ให้กำลังใจ เมื่อเห็นผู้อื่นทุกข์ ทรมาน และหาทางช่วยเหลือ
6. ให้อภัยผู้ที่ทำผิด ไม่ผูกอาฆาตพยาบาท
7. ไม่ขู่มขู่ดรีด เอาไร้อาเปรียบผู้อื่น
8. บำเพ็ญประโยชน์เพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน

เท่าที่จะทำได้

กนกวรรณ วิวัฒน์ธนศิษฐ์ (2545: 31-32) สรุปคุณลักษณะความเมตตากรุณา ดังนี้

1. ไม่ฆ่า ช่มเหง รังแก ตลอดจนทำร้ายด้วยลักษณะต่าง ๆ ต่อมมนุษย์และสัตว์
2. เสียสละทรัพย์สินส่วนตนให้กับผู้ที่ขาดแคลน และมีความจำเป็นกว่า
3. ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน
4. มีการแสดงทางกาย วาจา ที่แสดงต่อผู้อื่นด้วยความสุภาพ
5. ไม่ข่มขู่ ดูหมิ่น เสียดสี พุดจาด้วยความกร้าวโกรธเคียดแค้น

รัฐดาว พิศาลพงศ์ (2549: 63) กล่าวว่า วิธีที่แสดงความเมตตาต่อกันมี 3 ทาง คือ

1. ทางกาย การช่วยทำประโยชน์ และช่วยคลายทุกข์ของผู้อื่นด้วยการกระทำ

เช่น เห็นเขาทำสตางค์หล่นหายก็ช่วยเขาค้นหา การจูงคนตาบอดข้ามถนน เป็นต้น

2. ทางวาจา เช่นช่วยให้คำแนะนำให้เพื่อนทำความดี หรือเห็นคนหลงทางก็ช่วยบอกทางให้ เห็นคนทำไม่ดีก็คอยห้ามปราม พร้อมทั้งชี้แจงเหตุผล

3. ทางใจ เช่นการทำจิตใจให้สงบ แจ่มใส มองโลกในแง่ดี ปรารถนาดีต่อผู้อื่น คิดหาทางให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ คิดช่วยให้เขาประสบความสำเร็จในเรื่องที่ดั่งาม และมีความสุข

สรุปลักษณะพฤติกรรมความเมตตากรุณาที่ควรแสดงออก ได้แก่ การแบ่งปัน การเสียสละ การช่วยเหลือเกื้อกูล การให้อภัย ไม่รังแกเพื่อนหรือสัตว์ พุดจาสุภาพ การบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพฤติกรรมความเมตตากรุณาที่ควรเสริมสร้างให้ได้กับปฐมวัย ดังนี้คือ ความเมตตากรุณาทางกาย ความเมตตากรุณาทางวาจา และความเมตตากรุณาทางใจ

1.5.4 การประหยัด

1.5.4.1 ความหมายของการประหยัด

การประหยัดเป็นคุณธรรมที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการปลูกฝังให้เกิดขึ้นในตัวบุคคล มีผู้กล่าวถึงความหมายของการประหยัดไว้ดังนี้

พวงพยอม ชิดทอง (2536: 5-6) กล่าวว่า ประหยัด หมายถึง การใช้เงิน เวลา และสิ่งของเครื่องใช้ของตนเองและส่วนรวมให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด

พจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน (2542: 667) อธิบายความหมายของประหยัดว่า หมายถึง ยับยั้ง ระวังระมัดระวัง เช่น ประหยัดปาก ประหยัดคำ ใช้จ่ายแต่พอควรแก่ฐานะ

รังสรรค์ หนองสองห้อง (2542: 2) ให้ความหมายของการประหยัดว่า หมายถึง การประหยัดไม่ใช่ว่าการตระหนี่ถี่เหนียว แต่หมายถึง การรู้จักใช้เงินหรือทรัพยากรอย่างมีคุณค่า

พงศ์จิรา สีนพยัคฆ์ (2542: 60) ให้ความหมายของการประหยัดโดยใช้คำว่า “การออม” หมายถึง การบริโภคอย่างฉลาด รู้จักบริโภคเศรษฐกิจพอเพียงในปริมาณที่พอดีกับความต้องการหรือความจำเป็นจริง ๆ

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (เอริสา มโนธรรม. 2550: 12; อ้างอิงจากหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา. 2529) ได้ให้ความหมายของการประหยัดและการออม หมายถึง การรู้จักออมทรัพย์สิน ทรัพยากร ทั้งส่วนตน และสังคม ตามความจำเป็นให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าที่สุด รวมทั้งการรู้จักดำรงชีวิตให้เหมาะสมกับสภาพฐานะความเป็นอยู่ส่วนตนและสังคม

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การประหยัด หมายถึง การรู้จักใช้ทรัพย์สิน เวลา และทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าที่สุด

1.5.4.2 ความสำคัญของการประหยัด

การประหยัดเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งในสังคมของชนชาติที่ถือความเป็น “อารยชน” เพราะถ้าประชาชนในชาติรู้จักการใช้จ่ายทรัพย์ของตนอย่างมีประสิทธิภาพ สังคมและ

ประเทศชาตินั้นจะมีเศรษฐกิจดี มีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง ซึ่งมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการประหยัดไว้ดังนี้

หน่วยศึกษานิเทศก์ (ธีราพร กุลนันทน์. 2544: 314; อ้างอิงจาก หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ. 2533: 155) กล่าวว่าการศึกษาของเด็กจะพึ่งตนเองได้นั้นจะต้องรู้จักประหยัด มีความสามารถในการทำงานด้วยความสุจริต เห็นความสำคัญของการใช้และทำนุบำรุงรักษาทรัพยากรและทรัพย์สินทั้งของตนเองและของส่วนรวม ทรัพยากรและทรัพย์สินเงินทอง เป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต การรู้จักประหยัดและออมนั้นต้องฝึกตั้งแต่เยาว์วัย เพื่อให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติจนเป็นนิสัย เติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติในอนาคต ดังนั้น จึงจำเป็นอย่างยิ่งและควรปลูกฝังคุณธรรมนี้แก่เด็ก

จากความสำคัญดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การประหยัด เป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จำเป็นต้องส่งเสริมและปลูกฝังให้มีขึ้นในตัวเด็ก โดยเฉพาะในสภาพสังคมปัจจุบัน ถ้าคนในประเทศมีการประหยัด ย่อมส่งผลให้เป็นคนมีระเบียบในการดำเนินชีวิต มีฐานะมั่นคงและทำให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรือง เศรษฐกิจของชาติมีความมั่นคง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการปลูกฝังคุณธรรมด้านการประหยัดให้แก่เด็กปฐมวัย

1.5.4.3 ลักษณะพฤติกรรมการประหยัด

มีผู้กล่าวถึงลักษณะพฤติกรรมการประหยัด ไว้ดังนี้

สำรอง เพ็ญหนู (กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ. 2542: 10-11; อ้างอิงจาก สำรอง เพ็ญหนู. 2541) ได้แบ่งประเภทของการประหยัดออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. การประหยัดทรัพย์ หมายถึง การรู้จักใช้จ่ายทรัพย์สินเงินทองที่มีอยู่ หรือที่หามาได้ในทางที่เหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัวอย่างแท้จริงตามความจำเป็น
2. การประหยัดเวลา หมายถึง การรู้จักคุณค่าของเวลา และใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง และสังคมให้มากที่สุด โดยไม่ปล่อยให้เวลาเสียไปโดยเปล่าประโยชน์
3. การประหยัดทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง การรู้จักประโยชน์และคุณค่าของทรัพยากรต่าง ๆ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ธาตุ ดินไม้ ฯลฯ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ สามารถใช้ประโยชน์ทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าต่อตนเองและสังคม

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2529: 3, 42, 84) ซึ่งรับผิดชอบดูแลในเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนได้ แบ่งประเภทของการประหยัดไว้ดังนี้

1. การประหยัดเวลา หมายถึง การที่นักเรียนรู้จักวางแผน ใช้เวลาของตนให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด เช่น เรื่องการเดินทาง การศึกษาเล่าเรียน การทำแบบฝึกหัดทบทวนบทเรียน การนอน การพักผ่อน และการใช้เวลาในการช่วยเหลืองานบ้าน ชุมชน และสังคม

2. ประหยัดเงิน หมายถึง การที่นักเรียนรู้จักวางแผน การใช้จ่ายเงิน ให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด ตัดสินใจใช้เงินโดยคำนึงถึงประโยชน์ คุ้มค่า ความจำเป็นอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงประโยชน์ คุ้มค่า ความจำเป็นอย่างรอบคอบ

3. การประหยัดในด้านสิ่งของเครื่องใช้ หมายถึง การที่นักเรียนรู้จักใช้สิ่งของเครื่องใช้ของตนเองและส่วนรวมให้ได้ประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด ไม่ใช่จ่ายสิ่งของเครื่องใช้อย่างฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็น ให้ความร่วมมือในการประหยัดไฟฟ้า และน้ำของส่วนรวม

จากลักษณะพฤติกรรมการประหยัดที่กล่าวมา ได้สรุปลักษณะพฤติกรรมการประหยัดได้อย่างชัดเจน สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกพฤติกรรมการประหยัดที่ควรเสริมสร้างให้กับเด็กปฐมวัยดังนี้ คือ การประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัว และการประหยัดสิ่งของเครื่องใช้ส่วนรวม

1.6 วิธีการปลูกฝังคุณธรรม

วิธีการปลูกฝังคุณธรรม มีหลายวิธีเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ มีผู้เสนอแนวทางการปลูกฝังคุณธรรมไว้ ดังนี้

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต เสนอแนวทางการพัฒนาจริยธรรมด้วยการปรับพฤติกรรม มีขั้นตอนดังนี้ (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. 2546: 291-292; อ้างอิงจาก สมโภชน์ เอี่ยมสุภิต. 2526)

1. การกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายให้ชัดเจน โดยครูกำหนดให้แน่นอนว่าจะสอนจริยธรรมข้อใดให้นักเรียน เพื่อให้เกิดการพัฒนาการในด้านนั้น และกำหนดออกมาในรูปของพฤติกรรมให้ชัดเจน
2. เรียงความสำคัญของพฤติกรรมเชิงจริยธรรม แล้วพัฒนาพฤติกรรมที่เห็นว่าสำคัญก่อน แล้วจึงพัฒนาไปที่ละพฤติกรรม แต่ถ้าเกี่ยวข้องกัน พัฒนาไปที่ละหลาย ๆ พฤติกรรมในเวลาเดียวกัน
3. สังเกตและบันทึกพฤติกรรมที่ต้องการจะพัฒนา ว่าเกิดบ่อยหรือนานแค่ไหนเพื่อจะเป็นข้อมูลว่าควรพัฒนาหรือไม่ รวมทั้งใช้เป็นข้อมูลเปรียบเทียบถึงผลของการใช้วิธีการปรับพฤติกรรม
4. การให้แรงเสริม โดยการเสริมแรงทั้งทางบวกและทางลบ คือ การให้รางวัลและการลงโทษ สอบถาม สังเกต ถามผู้เรียนเพื่อให้แน่ใจว่าการเสริมเรงนั้นได้ผล
5. ถ้าพฤติกรรมใดไม่เกิด ครูอยากให้เกิดก็สามารถที่จะทำให้เกิดขึ้นได้โดยการชี้แนะ พร้อมทั้งให้การเสริมแรงทันทีที่นักเรียนแสดงพฤติกรรมนั้น
6. ขณะที่ดำเนินการปรับพฤติกรรม ต้องสังเกตและบันทึกพฤติกรรมที่ต้องการจะพัฒนาตลอดเวลา เพื่อดูว่าแนวโน้มของการเกิดพฤติกรรมที่ต้องการพัฒนานั้นอยู่ในลักษณะใด หากมีแนวโน้มที่ไม่พัฒนามากก็ต้องปรับปรุงวิธีการใหม่

7. เพื่อให้ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ที่ต้องการจะพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ครูอาจยึดการเสริมแรงเพื่อให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่นาน

8. หากการเรียบพฤติกรรมไม่ดีขึ้น ควรเปลี่ยนวิธีการใหม่ ทั้งนี้อาจเกิดจาก พฤติกรรมเป้าหมายที่กำหนดไม่ชัดเจน การเสริมแรงไม่เหมาะสม

9. การจะให้การปรับพฤติกรรมได้ผล ต้องคำนึงถึงความสม่ำเสมอและทำให้เป็น ระบบและระเบียบ

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546: 293-295) เสนอแนวทางการพัฒนาจริยธรรมทาง การเรียนรู้ทางสังคมไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ความเข้าใจในกฎเกณฑ์ของการตัดสินความถูกต้องของการกระทำ

2. ความเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับการกระทำ

3. ความสามารถในการบังคับตนเอง

วิธีการปลูกฝังคุณธรรมมีอยู่ 3 วิธี คือ

1. การให้ประสบการณ์ตรงกับผู้เรียน การพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักการ ความประพัตติของการตัดสินใจว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งอาจใช้วิธีการมีส่วนร่วม ในการตัดสินใจ สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันได้ รวมทั้งการพัฒนาความเชื่อในความสัมพันธ์ ระหว่างพฤติกรรมกับผลจากการกระทำ

2. การใช้ตัวอย่าง คนเราชอบการเลียนแบบ การมีตัวอย่างเป็นการเรียนรู้อย่างหนึ่ง ทำให้เกิดความเข้าใจดีขึ้น ตัวอย่างจากสื่อต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ เป็นต้น จะมีอิทธิพล ต่อความรู้ความเข้าใจและความรู้สึกผิดชอบชั่วดี

3. การอธิบาย เป็นการพูดชี้แนะ แนะนำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ หลักการ ความ ประพัตติ มองเห็นความสัมพันธ์ เห็นตัวอย่างจากการสังเกต ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อและนำไป ปฏิบัติตามได้

การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ควรมีความสอดคล้องของประสบการณ์ตรงที่ได้รับ ตัวอย่างที่ใช้และการชี้แนะ หากครูไม่เป็นตัวอย่างที่ดี การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในตัวผู้เรียนจะไม่ได้ผลตามที่พึงปรารถนา

พัชรี สนวนแก้ว (2536: 120-122) เสนอแนวการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและ จริยธรรมให้แก่เด็ก ควรยึดหลักสำคัญดังนี้

1. จัดเนื้อหาและประสบการณ์ให้เหมาะสมกับความสามารถ ความรู้ และความ สนใจของเด็ก

2. ควรเน้นคุณธรรมจริยธรรมในลักษณะที่พึงประสงค์มากกว่าลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ยกตัวอย่างบุคคลที่ประพฤติดี มีความซื่อสัตย์ มีความเมตตา เป็นต้น

3. มุ่งเน้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยให้เด็กมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการเรียนทั้งทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ด้วยการให้แสดง พฤติกรรม ความคิดเห็น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

4. ควรจัดกิจกรรมเพื่อให้เด็กได้ตระหนักในคุณค่าของการเป็นผู้มีคุณธรรม และปฏิบัติตนให้เป็นผู้มีจริยธรรมอันดีงาม

5. ประสานงานกับหน่วยงานอื่นในท้องถิ่นหรือชุมชน เพื่อร่วมมือกันจัดกิจกรรมเพื่อช่วยส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเด็ก

6. จัดหาและใช้สื่อหรือวัสดุที่ทันสมัย เพื่อช่วยให้เด็กสามารถสร้างเจตคติที่ดีหรือเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนการแสดงให้เห็นผลของการประพฤติปฏิบัติ

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของเด็ก อาจจัดเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การจัดประสบการณ์ทางตรง โดยการจัดหลักสูตรจริยศึกษาให้มีการจัดการเรียนการสอนวิชาจริยศึกษาโดยตรง เน้นให้มีการแทรกความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรมในทุกๆ วิชา การฝึกเด็กให้มีคุณธรรมและจริยธรรม เช่น ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ฯลฯ ควรจัดโดยการให้ประสบการณ์แก่เด็ก ในลักษณะที่เป็นสถานการณ์ที่ขัดแย้ง และให้เด็กนำวิธีการตัดสินใจหรือเหตุผลของตนมาใช้ในสถานการณ์นั้น รวมทั้งการสร้างสภาพแวดล้อมเพื่อเด็กจะได้รับประสบการณ์ตรงซึ่งจะช่วยในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็ก

2. การจัดประสบการณ์ทางอ้อม โดยสถานศึกษาบูรณาการกับการจัดกิจกรรมทางการศึกษาและอาชีพ จัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร และการเป็นตัวแทนของผู้ปกครองและครู พฤติกรรมและการกระทำของผู้ปกครองและครู มีบทบาทในการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมเป็นอย่างยิ่ง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550: 11-14) เสนอหลักในการส่งเสริมพัฒนาการทางคุณธรรม ดังนี้

1. การพัฒนาเด็กต้องพัฒนาทั้งกายและจิตไปพร้อม ๆ กัน อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน จึงจะสามารถวางพื้นฐานที่ดีให้แก่เด็ก เพื่อนำไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

2. การให้เห็นแบบอย่างที่ดี การเป็นต้นแบบที่ดี และการปฏิบัติตนให้เป็นกัลยาณมิตรต่อเด็ก เป็นวิธีการพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นแก่เด็กได้เป็นอย่างดี

3. การทำจิตให้บริสุทธิ์ ได้แก่ การฝึกสมาธิสติภาวนา จะช่วยให้เด็กมีจิตใจสะอาดสงบ อันเป็นปัจจัยก่อให้เกิดพัฒนาการทางคุณธรรมและสติปัญญา

4. การจัดสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติในชีวิตที่สามารถปลูกฝังค่านิยม และช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้คุณธรรมต่าง ๆ

5. คุณธรรมจริยธรรมของเด็กในช่วงปฐมวัยมีการพัฒนาเริ่มจากขั้นของการกระทำ เพื่อหลบหนีการลงโทษไปสู่ขั้นของการกระทำเพื่อให้ได้รางวัล การเข้าใจธรรมชาติของเด็ก การมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอย่างเหมาะสม และส่งเสริมให้เด็กพัฒนาไปสู่ขั้นจริยธรรมที่สูงขึ้น จะสามารถช่วยให้เด็กมีพัฒนาการอย่างเหมาะสมกับวัย

6. การปลูกฝังคุณธรรมให้แก่เด็ก ควรใช้กลวิธีการสอนที่หลากหลาย ผสมผสานกัน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

7. ความพอดีหรือทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) เป็นหลักธรรมที่ควรนำมาปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ

คมเพชร ฉัตรศุภกุล (2547: 29) เสนอหลักการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กและเยาวชนดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์และแนวปฏิบัติที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม
2. จัดให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความสนใจ ความสามารถของเด็ก
3. บูรณาการวิชาการกับชีวิตจริง ให้เด็กได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้คุณธรรมและจริยธรรม และรู้สึกสนุกกับการใฝ่รู้ใฝ่เรียน
4. จัดกระบวนการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมอย่างเป็นขั้นตอน โดยลำดับขั้นตอนการพัฒนา ประกอบด้วย ขั้นการรับรู้ ขั้นตอบสนอง ขั้นการเห็นคุณค่า ขั้นการจัดระบบ และขั้นการเกิดนิสัย
5. ใช้กระบวนการกลุ่มในการจัดประสบการณ์เรียนรู้ ฝึกให้คิดวิเคราะห์ สร้างสรรค์จินตนาการที่เป็นประโยชน์ และสัมพันธ์กับชีวิตในแต่ละช่วงวัยอย่างต่อเนื่อง
6. จำนวนสมาชิกควรมีความเหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม
7. มีการกำหนดเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับเนื้อหาของคุณธรรมและจริยธรรม
8. ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการ มีครูเป็นที่ปรึกษา
9. ยึดหลักการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้ครู อาจารย์ บิดามารดา ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม
10. มีการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม โดยวิธีการที่หลากหลายและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

ทีศนา แชมมณี (2549: 7-25) เสนอวิธีการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมเอาไว้ดังนี้

1. การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมตามทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำและการปรับพฤติกรรม มีขั้นตอนหลัก 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.1 ป่งชี้หรือกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายให้ชัดเจน มีลักษณะเป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้

1.2 ใช้แรงเสริมที่เหมาะสมและถูกหลักการ

1.2.1 ใช้ตัวเสริมแรงทางสังคม เช่น การให้การชมเชย ยกย่อง สนใจ และให้เกียรติ

1.2.2 ให้รางวัลเป็นสิ่งของหรือใช้เบี้ย (Token) แลกกับสิ่งของที่ผู้ปรับพฤติกรรมต้องการ

1.2.3 ให้ทำกิจกรรมที่ชอบ เช่น การอ่านหนังสือการ์ตูน การเล่นเกมที่ผู้เรียนหรือผู้ที่ได้รับการปรับพฤติกรรมชอบ

1.3 ติดตามสังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ที่ได้รับการปรับพฤติกรรม เมื่อมีพฤติกรรมที่ต้องการเกิดขึ้น ควรให้แรงเสริมเป็นครั้งคราว เพื่อให้พฤติกรรมนั้นคงอยู่อย่างถาวร

2. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยใช้การสังเกตตัวแบบตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม ควรดำเนินการเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

2.1 การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ และตั้งใจสังเกตตัวแบบ

2.2 การเสนอตัวแบบ ตัวแบบจะต้องมีลักษณะเด่นชัดไม่สลับซับซ้อนจนเกินไป เป็นตัวแบบที่มีคุณค่า มีประโยชน์ สามารถดึงดูดจิตใจและทำให้ผู้สังเกตพึงพอใจ

2.3 การช่วยให้ผู้เรียนเก็บจำตัวแบบโดยใช้วิธีการต่าง ๆ เช่น การจัดทำเป็นรหัสหรือโครงสร้างให้จำได้ง่าย การชักข้อมลักษณะของตัวแบบในความคิด และการชักข้อมด้วยการกระทำ

2.4 การจูงใจให้ผู้เรียนปฏิบัติ โดยการช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ เห็นคุณค่า หรือเห็นผลที่น่าพึงพอใจของการปฏิบัติ รวมทั้งการช่วยให้ผู้เรียนได้รับความสามารถของตน และเรียนรู้วิธีการกำกับตนเอง

2.5 การลงมือกระทำหรือปฏิบัติ โดยช่วยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำ สังเกตการณ์กระทำของตนเอง ให้ผู้เรียนได้ข้อมูลป้อนกลับ และให้ผู้เรียนได้เทียบเคียงการกระทำของตนกับภาพตัวแบบในความคิด

3. การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมโดยวิธีการทำความเข้าใจในค่านิยม (Value Clarification) เป็นวิธีการในการช่วยให้บุคคลได้คิด พิจารณาและสำรวจค่านิยมของตนเองตามเกณฑ์

ของค่านิยมแท้ ตัวอย่างเช่น เมื่อบุคคลหนึ่งไม่แน่ใจว่าค่านิยมที่ตนเองยึดถือนั้นเป็นค่านิยมแท้ของตนหรือไม่ เราสามารถช่วยให้บุคคลนั้นเกิดความกระจ่าง โดยอาจใช้คำถามนำเพื่อให้เขาได้คิด เช่น

- 3.1 คุณยึดถือความซื่อสัตย์เป็นค่านิยม เพราะอะไร
- 3.2 ถ้าคุณยึดความซื่อสัตย์เป็นหลัก คุณจะได้รับผลดีอะไร
- 3.3 ถ้าคุณยึดความซื่อสัตย์เป็นหลัก คุณอาจได้รับผลเสียอะไร
- 3.4 คุณยินดีจะรับผลเสียหรือไม่
- 3.5 คุณได้ทำอะไรบ้างที่แสดงว่าตัวเองมีความซื่อสัตย์
- 3.6 สมมติว่าคุณเก็บเงินได้ 5,000 บาท คุณจะคืนเจ้าของหรือไม่

สำหรับครูที่สนใจที่จะจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดนี้ สามารถพัฒนากระบวนการสอนเป็น 6 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นการคิดอย่างอิสระ
 2. ขั้นกำหนดทางเลือกหลาย ๆ ทาง
 3. ขั้นพิจารณาไตร่ตรอง
 4. ขั้นเลือกทางเลือกที่ดีที่สุด
 5. ขั้นปฏิบัติตามทางเลือก
 6. ขั้นปฏิบัติซ้ำจนเป็นประจำ
4. การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม โดยใช้วิธีสอนและเทคนิคการสอนของพระพุทธรองค์ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน (ทีศนา แคมมณี. 2549: 56-59)

วิธีสอน ได้แก่

1. การสนทนา พูดคุย ได้ตอบกัน
2. แบบบรรยาย
3. แบบถาม
 - ตอบปัญหา
 - แบบตอบตรง ๆ ยืนยันไปข้างเดียว
 - แบบแยกประเด็นให้ชัดเจน
 - แบบถามอ้อม
 - แบบไม่ตอบ พักปัญหาไว้ก่อน

4. แบบเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย

กลวิธีการสอน เทคนิควิธีสอน

1. สอนตามลักษณะของบุคคล

- 1.1 สอนตามจิตของบุคคล
- 1.2 สอนตามภูมิปัญญาของบุคคล
- 1.3 สอนตามภูมิหลังของบุคคล
2. สอนเรื่องที่เหมาะกับชีวิตของบุคคล
3. สอนจากรูปธรรมไปนามธรรม
4. สอนจากสิ่งง่ายไปยาก
5. สอนจากสิ่งที่รู้ไปสู่สิ่งที่ไม่รู้
6. สอนโดยการให้ทดลองด้วยตนเอง
7. สอนจากของจริง
8. สอนโดยให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรง
9. สอนโดยยกอุทาหรณ์เปรียบเทียบ
10. สอนโดยการเล่นภาษา เล่นคำ
11. สอนโดยใช้คำในความหมายใหม่
12. สอนโดยการทำตนเป็นตัวอย่าง และให้ความเอาใจใส่บุคคลที่ควรได้รับความ

ความใส่ใจพิเศษ เป็นราย ๆ ไปตามควรแก่กาลเทศะ

ศิลปะวิธีสอน / วาทศิลป์ในการสอน

- วาทศิลป์ในการสอนที่ทำให้ผู้ฟังได้รับรส 4 ประการ

1. ให้รู้แจ้งเห็นจริงด้วยใจ เหมือนเห็น
2. ชักชวนให้ปฏิบัติตาม
3. เข้าใจผู้ฟังให้มีความกล้าหาญในการปฏิบัติตาม
4. ให้ผู้ฟังมีความร่าเริง แจ่มใส เข้มแข็งในการฟังและปฏิบัติตาม

- ลีลาการสอน ประกอบด้วย

1. สอนอย่างละมุนละม่อม
2. สอนอย่างเข้มงวดรุนแรง
3. สอนอย่างขอร้องวิงวอน

5. การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม โดยการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามแนวทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม สามารถทำได้หลายวิธี ดังนี้

5.1 ระดับพัฒนาการทางจริยธรรม และขั้นของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์กให้ความเข้าใจว่า เด็กในช่วงอายุต่าง ๆ จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมไปตามลำดับขั้น และเด็กในชั้นเรียนแต่ละคนอาจมีขั้นของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่เท่ากัน ดังนั้น ครูต้องสอน

จริยศึกษาให้เด็กทุกคนเหมือนกันหมดไม่ได้ ครูจำเป็นต้องวิเคราะห์เด็กก่อนว่า เขามีขั้นเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นใด แล้วจึงช่วยนำให้เขาได้พัฒนาขึ้นไปในขั้นสูงอีก 1 ขั้น โดยพยายามจัดประสบการณ์ทางสังคมให้เหมาะสมกับพัฒนาการขั้นนั้น

5.2 พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลเกิดขึ้นได้จากการได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และสภาพแวดล้อม การได้มีปฏิสัมพันธ์จะช่วยให้บุคคลเข้าใจต่อความคิดเห็นของบุคคลอื่นมากขึ้น ซึ่งเขาจะสามารถนำมาใช้ในการพิจารณาเพื่อตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ โดยเฉพาะกับปัญหาเชิงจริยธรรม ดังนั้น การให้เด็กได้เข้ากลุ่มทางสังคมต่าง ๆ จะช่วยให้เด็กได้เรียนรู้บทบาทของตนเองและผู้อื่น อันจะช่วยให้เขาได้พัฒนาจริยธรรมในขั้นที่สูงขึ้นไปอย่างรวดเร็ว

5.3 ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นได้ โดยการช่วยให้เด็กได้ฝึกเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งเชิงจริยธรรมบ่อย ๆ และฝึกให้เด็กได้คิด วิเคราะห์ อภิปรายโต้แย้งกัน และตัดสินใจ โดยพิจารณาความเห็น รวมทั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางสังคมด้วย เรื่องที่นำมาใช้ในการอภิปราย อาจเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวันหรือสถานการณ์จำลอง แต่สถานการณ์ควรมีลักษณะใกล้เคียงกับความเป็นจริงของผู้เรียน และควรเป็นปัญหาที่สามารถใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับที่ตรงกับระดับพัฒนาการทางจริยธรรมที่เป็นอยู่ของผู้เรียน และในระดับที่สูงกว่า และการเสนอปัญหานั้น อาจใช้สื่อประกอบด้วย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในปัญหาชัดเจนขึ้น หรืออาจใช้วิธีการแสดงบทบาทสมมติ การแสดงละคร ประกอบด้วย

5.4 วิธีที่ครูสามารถช่วยกระตุ้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กให้สูงขึ้นอีกวิธีหนึ่ง คือ การจัดบรรยากาศในชั้นเรียน และในโรงเรียนให้เอื้อต่อการที่จะสามารถแสดงความคิดเห็น อภิปรายโต้แย้งเกี่ยวกับปัญหาขัดแย้งเชิงจริยธรรมร่วมกับเพื่อน ๆ ได้อย่างเปิดเผย

สรุป การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มีวิธีการที่หลากหลาย เช่น ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบการกระทำและการปรับพฤติกรรม การสังเกตตัวแบบตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาเชิงสังคม การทำความเข้าใจในค่านิยม วิธีสอนและเทคนิคการสอนของพระพุทธองค์ และการพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมตามแนวทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

1.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรม

งานวิจัยเกี่ยวกับคุณธรรม มีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

งานวิจัยในประเทศ

ศศิพันธ์ นิลจันทร์ (2547: 47-53) ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมเล่นิทานที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย หลังจากการจัดกิจกรรมเล่นิทานมีการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมความมีวินัยใน

ตนเองในด้านความรับผิดชอบ ความซื่อตรง การตรงต่อเวลาและการควบคุมตนเองสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$

ศุภลักษณ์ ศรีดอกไม้ (2551: 65-69) ศึกษาผลการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียน ที่มีต่อความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียน เกิดความมีระเบียบวินัยโดยรวมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) เมื่อวิเคราะห์ผลการวิจัยรายด้านเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียน เกิดความมีวินัยในตนเองและด้านวินัยต่อส่วนรวม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

กรรณิการ์ พงศ์เลิศวุฒิ (2547: 65) ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบละครสร้างสรรค์ต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบละครสร้างสรรค์ ก่อนและระหว่างจัดกิจกรรมโดยเฉลี่ยรวมและจำแนกรายด้านในแต่ละช่วงสัปดาห์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และอัตราการเปลี่ยนแปลงระหว่างก่อนและระหว่างกิจกรรมเพิ่มขึ้นตลอดเวลา 8 สัปดาห์

สมจิตต์ สุวรรณวงศ์ (2542: 133-147) ศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมเสริมความคิดเชิงคุณธรรมสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ เพื่อพัฒนาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า การใช้การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยครูใช้คำถามเพื่อให้เด็กสะท้อนความรู้สึกและปัญหาของตนเอง และให้เด็กคิดหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง ให้เป็นพฤติกรรมที่ไม่สร้างปัญหาแก่ตนเองและผู้อื่น ผู้วิจัยพบว่า การใช้การสื่อสารวิธีนี้ช่วยเด็กที่ควบคุมตนเองได้สูงสามารถพัฒนาวินัยในตนเองได้มากกว่าเด็กที่ควบคุมตนเองได้ต่ำ

สายพิน ปรงสุวรรณ (2538: 44-48) ทำการศึกษาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุมโดยเด็กร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์และครูสร้างกฎเกณฑ์ ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ และการเล่นตามมุมโดยเด็กร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์และครูสร้างกฎเกณฑ์มีวินัยในตนเองแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

นราพร ทับถม (2538: 47-50) ศึกษาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมในวงกลม โดยเน้นสิ่งแวดล้อม ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวงกลม โดยเน้นสิ่งแวดล้อม มีพัฒนาการทางสังคมด้านวินัยในตนเองสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีคะแนนเฉลี่ย 19.07 และ 9.67 ตามลำดับ

ทัศนีย์ อินทรบำรุง (2539: 40-41) ศึกษาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทานก่อนนอนที่บ้าน ผลจากการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการ

เล่นนันทนาการก่อนกลับบ้าน กับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมก่อนกลับบ้านแบบปกติมีวินัยในตนเอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จิตรรา ชนะกุล (2539: 47-61) ศึกษาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มย่อย จุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มย่อยกับกิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มใหญ่ ตามแนวการจัดประสบการณ์ของเด็กปฐมวัยในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มย่อยมีพัฒนาการของความมีวินัยในตนเอง สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มย่อย มีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบสูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มย่อยมีวินัยในตนเองด้านการรู้จักเวลา สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มย่อยมีวินัยในตนเองด้านความซื่อสัตย์สูงกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมในวงกลมแบบกลุ่มใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

กมลจันทร์ ชื่นฤทธิ (2550: 72-77) ศึกษาการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมประกอบเพลงคุณธรรมตามพระราชดำรัส ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมประกอบเพลงคุณธรรมตามพระราชดำรัสมีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนความมีวินัยเฉลี่ยก่อน และระหว่างโดยรวมและจำแนกรายด้านก่อนและระหว่างการจัดกิจกรรมประกอบเพลงคุณธรรม ตามพระราชดำรัสในแต่ละช่วงสัปดาห์ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนความมีวินัยเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดช่วงระยะเวลา 8 สัปดาห์

วรวรรณนี้ ราชสงฆ์ (2541: 72-73, 77) ศึกษาการเปรียบเทียบผลการใช้เทคนิคแม่แบบ และการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ใช้เทคนิคแม่แบบมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์เพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ใช้บทบาทสมมติมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ผลจากการศึกษาพบว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ สามารถพัฒนาให้เกิดได้ในตัวผู้เรียนโดยการใช้เทคนิคแม่แบบหรือบทบาทสมมติ

สุดาวดี ไยพิมล (2533: 62-67) ศึกษาความสามารถในการจำแนกพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ของเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังการเล่านิทานโดยใช้หุ่นมือ และการเล่านิทานโดยแสดงบทบาทสมมติประกอบ ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้ฟังการเล่านิทานโดยใช้หุ่นมือ และการเล่านิทานโดยแสดงบทบาทสมมติประกอบ มีความสามารถในการจำแนกพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังการเล่านิทานโดยแสดงบทบาทสมมติประกอบมีความสามารถในการจำแนกพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ไม่สูงกว่าการเล่านิทานโดยใช้หุ่นมือประกอบ

บุญลักษณ์ อึ้งชัยพงษ์ (2536: 71-75) ศึกษาผลการใช้ชุดการแนะนำที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านพรานกระต่าย อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สูงขึ้นหลังจากได้รับการใช้ชุดการแนะนำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สูงขึ้นหลังจากได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนที่ได้รับการใช้ชุดการแนะนำมีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศิริวรรณ ลี้กิจเจริญผล (2538: 80) ศึกษาผลการใช้ตัวแบบเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้ตัวแบบที่เป็นหุ่นมือ ตัวแบบที่เป็นแถบเสียงนิทาน และการสอนแบบปกติ ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนที่ได้รับการทดลองโดยใช้ตัวแบบที่เป็นหุ่นมือ ตัวแบบที่เป็นแถบเสียงนิทาน และการสอนแบบปกติ มีพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตแตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยปรากฏว่า การใช้ตัวแบบที่เป็นหุ่นมือ การใช้ตัวแบบที่เป็นแถบเสียงนิทาน แตกต่างกับการสอนแบบปกติ ส่วนการใช้ตัวแบบที่เป็นหุ่นมือ และการใช้ตัวแบบที่เป็นแถบเสียงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดวงนา กิตติสาร (2546: 72-75) ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเจ้าพระยา โดยใช้วิธีวิเคราะห์สหสัมพันธ์เชิงคาโนนิคอล ผลการวิจัยพบว่า 1) สหสัมพันธ์คาโนนิคอลระหว่างชุดตัวแปรอิสระด้านความรับผิดชอบ ความมีวินัยในตนเอง การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวด กวดขัน การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย กับชุดตัวแปรตามด้านความซื่อสัตย์ต่อตนเอง และความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น มีค่าสหสัมพันธ์เท่ากับ .578 และ .371 ตามลำดับ และสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งสองค่า 2) น้ำหนักความสำคัญคาโนนิคอลระหว่างปัจจัยบางประการกับความซื่อสัตย์ต่อตนเองและความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นทั้งสองชุด พบว่า ในชุดแรกปัจจัยด้านการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยส่งผลซึ่งกันและกันกับความซื่อสัตย์ต่อผู้อื่นใน

แบบที่หนึ่ง และปัจจัยด้านความรับผิดชอบส่งผลซึ่งกันและกันกับความซื่อสัตย์ต่อตนเองในแบบที่สอง และในชุดที่สองมีน้ำหนักความสำคัญคาโนนิคอลของปัจจัยด้านความมีวินัยในตนเอง การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน การอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยส่งผลซึ่งกันและกันกับความซื่อสัตย์ต่อตนเอง

สุวิทย์ สุขหมั่น (2546: 54-55) ศึกษาผลการใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรม ความสามัคคี ความเมตตา กรุณา ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความรับผิดชอบ และความซื่อสัตย์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพัฒนาเด็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา เอกชน จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีการพัฒนาการทางพฤติกรรมจริยธรรมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ต้องจิตต์ ทะสุวรรณ (2538: 60-65) ศึกษาการเปรียบเทียบผลการใช้เทคนิคแม่แบบหุ่นมือกับการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความเมตตา กรุณาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนการัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนมีความเมตตา กรุณาเพิ่มขึ้นหลังจากได้รับการใช้เทคนิคแม่แบบหุ่นมือ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนมีความเมตตา กรุณาเพิ่มขึ้นหลังจากได้รับการใช้บทบาทสมมติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) นักเรียนที่ได้รับการ ใช้เทคนิคแม่แบบหุ่นมือกับนักเรียนที่ได้รับการใช้บทบาทสมมติมีความเมตตา กรุณาเพิ่มขึ้นไม่แตกต่างกัน

สงบ สัพโส (2544: 70-74) ศึกษาผลการเล่นเกมการศึกษาต่อพฤติกรรมทางสังคม ด้านความเอื้อเฟื้อ และด้านความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า 1) เด็กปฐมวัยในกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมเกมการศึกษารายกลุ่ม รายบุคคล และกลุ่มที่ได้รับการสอนปกติมีพฤติกรรมทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อ และด้านความมีระเบียบวินัย สูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) เด็กปฐมวัยในกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมเกมการศึกษาต่างกัน มีพฤติกรรมทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อ และด้านความมีระเบียบวินัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยกลุ่มที่ได้รับการจัดกิจกรรมเกมการศึกษารายกลุ่ม มีผลต่อพฤติกรรมทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อ และด้านความมีระเบียบวินัย สูงกว่านักเรียนกลุ่มอื่น

สุมาลี วงศ์ษา (2550: 67-71) ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนช่วงชั้นที่ 3 มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาอยู่ในระดับปานกลาง 2) นักเรียนที่มีเพศต่างกันมีระดับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 โดยคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาของนักเรียนหญิง สูงกว่านักเรียนชาย 3) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตา กรุณาของนักเรียนที่มีระดับชั้น

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ไม่พบปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพศกับระดับชั้นที่ส่งผลต่อคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียน

รติรส ก้อนเงิน (2551: 48-52) ศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือต่อพฤติกรรมจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า 1) เด็กปฐมวัยก่อนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือมีพฤติกรรมจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อในภาพรวมอยู่ในระดับดี และหลังได้รับการจัดกิจกรรมอยู่ในระดับดีมาก 2) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือมีพฤติกรรมจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อในภาพรวมสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นฤมล จิวแพ (2549: 38-39) ศึกษาผลการเล่านิทานประกอบภาพที่มีต่อพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์เล่านิทานประกอบภาพก่อนมีพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิลาวัลย์ เผือกพวง (2536: 69-74) ศึกษาพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อ ความมีระเบียบวินัย และความสามารถในการใช้กล่อมเนื้อเด็กของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการประสบการณ์สร้างสรรค์ (ศิลปศึกษา) โดยใช้คำถามประกอบ ผลการวิจัยพบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการประสบการณ์สร้างสรรค์ (ศิลปศึกษา) โดยใช้คำถามประกอบมีพฤติกรรมทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการประสบการณ์สร้างสรรค์ (ศิลปศึกษา) โดยใช้คำถามประกอบมีพฤติกรรมทางสังคมด้านความมีระเบียบวินัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการประสบการณ์สร้างสรรค์ (ศิลปศึกษา) โดยใช้คำถามประกอบมีความสามารถในการใช้กล่อมเนื้อเด็ก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คมคาย ชีโนดม (2534: 59-60) ศึกษาผลการใช้แม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมการประหยัดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนอัสสัมชัญศรีราชา จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัย พบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมการประหยัดสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการใช้เทคนิคแม่แบบทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมการประหยัดสูงกว่าการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พวงพยอม ชิดทอง (2535: 39) ศึกษาผลการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อการประหยัดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเชียงใหม่คริสเตียน จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลองมีการประหยัดสูงขึ้นกว่าการสอนปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ระพีพรรณ อักษราดีวัฒน์ (2539: 59) ศึกษาเปรียบเทียบผลของการให้ปรึกษารายบุคคล และเป็นกลุ่มตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยมที่มีต่อการประหยัดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเซนต์ดอมินิก กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2538 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนได้รับการให้คำปรึกษารายบุคคลตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยม มีการประหยัดสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศรินยา ชัยเพียรเจริญกิจ (2530: 42) ศึกษาผลการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อการประหยัด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชลกันยานุกูล จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนในกลุ่มทดลอง มีการประหยัดสูงขึ้นกว่าเดิมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และการใช้เทคนิคแม่แบบทำให้นักเรียนมีการประหยัดสูงกว่าการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01

ชนาธิป ชินะนาวิน (2545: 109) ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับค่านิยม ด้านการประหยัด ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการวิเคราะห์เชิงเส้น ผลการวิจัยพบว่า น้ำหนักความสำคัญของผลที่ได้จากเพื่อน และผลที่ได้จากครูส่งผลกระทบต่อค่านิยมด้านการประหยัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนน้ำหนักความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย สัมพันธภาพในครอบครัว และผลที่ได้จากสื่อส่งผลกระทบต่อค่านิยมด้านการประหยัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนน้ำหนักความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย การอบรมเลี้ยงดูแบบเข้มงวดกวดขัน และรายได้ผู้ปกครอง ส่งผลกระทบต่อค่านิยมด้านการประหยัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เรณูรัชต์ ประสิทธิเกตุ (2542: 50) ศึกษาผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อการประหยัดของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีการประหยัดมากขึ้น หลังจากได้รับการใช้กิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศมีผู้ศึกษาดังนี้

ยอร์ค (พระมหาชยันต์ แสงโสมภณ. 2547: 33; อ้างอิงจาก Yourk. 1994: 26) ศึกษาเด็กก่อนวัยเรียนที่ขาดระเบียบวินัยด้วยวิธีการแยกเด็กออกจากเพื่อน และการสร้างบรรยากาศของห้องเรียนให้มีชีวิตชีวา ผลปรากฏว่า เด็กก่อนวัยเรียนที่มีระเบียบวินัยไม่เป็นอันตรายต่อตัวเองและเพื่อนคนอื่น ๆ

วิกกินส์ และคนอื่น ๆ (จินดา น้ำเจริญ. 2540: 13; อ้างอิงจาก Wiggins; & Others. 1971: 289) ได้อ้างอิงถึงผลงานวิจัยของ Gough ที่ศึกษาเกี่ยวกับวินัยในตนเอง พบว่า ผู้มีวินัยในตนเองสูงจะมีความรับผิดชอบมาก มีความวิตกกังวล มีความอดทน มีเหตุผล มีความยืดหยุ่นในความคิด และพฤติกรรมทางสังคม และยังพบว่า โดยทั่วไปจะมีสุขภาพดีกว่าผู้ที่ขาดวินัยในตนเอง

มุสเสน (วิลาวัณย์ เผือกผ่อง. 2536: 19; อ้างอิงจาก Mussen. 1969: 335-341) พบว่า การฝึกวินัยให้แก่เด็กโดยใช้เหตุผล และให้ความรักเป็นวิธีการฝึกวินัยที่ได้ผลดีที่สุด และช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสมองของเด็ก เพราะช่วยให้เด็กมีวินัยในตนเองสูง

ซูลซ์ (วรวรรณินี ราชสงฆ์. 2541: 41; อ้างอิงจาก Schulze. 1987: 43-44) ศึกษาผลการใช้เทคนิคแม่แบบและวิธีสอนที่มีต่อพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของนักเรียนระดับอนุบาล และนักเรียนเกรด 2 โรงเรียนในเมืองเบนติมอร์ โดยมีนักเรียน 120 คน แบ่งเป็นกลุ่ม ๆ ละ 60 คน ใช้วิธีการศึกษา 4 วิธี คือ วิธีที่ 1 ให้เพื่อนเป็นตัวแบบ และครูอธิบายตามตัวแบบ วิธีที่ 2 ใช้หุ่นเชิดเป็นตัวแบบ และครูอธิบายตามตัวแบบ วิธีที่ 3 ให้เพื่อนแสดงแบบ และครูสอนโดยตรง วิธีที่ 4 ใช้หุ่นเชิดเป็นตัวแบบ และครูสอนโดยตรง ผลการศึกษา พบว่า นักเรียนกลุ่มที่ครูสอนโดยตรงมีความซื่อสัตย์สูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ครูอธิบายตามตัวแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และนักเรียนกลุ่มที่ใช้หุ่นเชิดมีความซื่อสัตย์สูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ให้เพื่อนแสดงแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ไรท์ (สุนันท์ ปรีชาชัยสุวัฒน์. 2542: 47; อ้างอิงจาก Wright. 1975) รวบรวมผลการค้นคว้า ซึ่งแสดงว่าเด็กมีความอดทนได้ รอได้ หรือเด็กที่มีลักษณะมุ่งอนาคตสูงนั้น จะไม่โง่งในการเล่นเกมมากเท่าเด็กที่ขาดลักษณะนี้ นอกจากนี้เด็กที่ขโมยเงินจะแต่งเรื่องซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระยะเวลาในเรื่องซึ่งแต่งโดยเด็กที่มีได้ขโมยเงิน

บอนด์ (สงบ สัพโส. 2544: 18; อ้างอิงจาก Bond. 1969: 34-54) ศึกษาความสัมพันธ์ของความเอื้อเฟื้อกับบุคลิกภาพด้านอื่น ๆ ของเด็กชั้นประถมศึกษา โดยวัดลักษณะของความเอื้อเฟื้อจากการประเมินผลของครู และดูจากจำนวนขนมที่กลุ่มตัวอย่างบริจาคให้แก่เด็กยากจน ผลการศึกษาพบว่า สำหรับเด็กชายความเอื้อเฟื้อสัมพันธ์ทางลบกับความรับผิดชอบทางสังคม นอกจากนี้ ยังพบว่าสติปัญญาสัมพันธ์โดยตรงกับความเอื้อเฟื้อ และพบว่า เด็กหญิงมีลักษณะของความเอื้อเฟื้อมากกว่าเด็กชาย

ริชาร์ด และเบอร์โควิทซ์ (Richard; & Berkewitz. 1966: 227-232) ทำการทดลองกับนิสิตในมหาวิทยาลัย เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ว่าบุคคลที่เคยได้รับการช่วยเหลือมาก่อนจะเต็มใจช่วยเหลือตอบแทนมากกว่าบุคคลที่ไม่เคยได้รับการช่วยเหลือมาก่อน ผลการทดลองปรากฏว่า กลุ่มที่ได้รับการช่วยเหลือมาก่อนด้วยความเต็มใจของผู้ช่วยเหลือจะแสดงพฤติกรรมเอื้อเฟื้อมากกว่ากลุ่มที่เคยได้รับการช่วยเหลือ โดยที่ผู้ช่วยเหลือไม่เต็มใจ และกลุ่มที่ไม่เคยได้รับการช่วยเหลือมาก่อน ซึ่งผลการทดลองนี้แสดงว่าการที่บุคคลสังเกตอารมณ์ของผู้ที่เคยให้ความช่วยเหลือมาก่อน ถ้าพบว่าเป็นไปในทางที่ดีแล้ว จะเป็นแรงเสริมให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมตอบแทน

สเกลลี และไวท์ (Stinnett Walters; Evelyn. 1984: 302; citing Skelly; & White. 1977) ทำการศึกษาเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบอนุรักษ และวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบสมัยใหม่ โดยศึกษากับครอบครัวทั้งสิ้น 1,250 ครอบครัว ผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวที่มีวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบอนุรักษจะทำให้เด็กมีค่านิยมด้านศาสนา ด้านการประหยัด ด้านการทำงานหนัก และด้านความมั่นคง

ทางการเงิน ส่วนวิธีการอบรมเลี้ยงดูแบบสมัยใหม่จะทำให้เด็กมีค่านิยมด้านศาสนา ด้านการประหยัด ความซื่อสัตย์ และด้านการประสบความสำเร็จ

ดีโรสรีสเรเมด และมอร์แกน (Devries; Reese – Learned; & Morgan.1991) ศึกษาองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาจริยธรรมทางสังคม ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ โดยเชื่อว่าเป็นตัวแปรในการพัฒนาจริยธรรมทางสังคมให้กับเด็ก ในด้านวิธีการสอนและบรรยากาศการเรียนรู้ โดยแสดงให้เห็นว่าวิธีการสอนและบรรยากาศการเรียนรู้แบบต่างๆ มีผลต่อการพัฒนาระดับจริยธรรมทางสังคมของเด็ก จากการศึกษาเปรียบเทียบระดับจริยธรรมทางสังคมของเด็กวัยอายุ 5-6 ปีที่มาจากรูปแบบ 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการสอนโดยเน้นให้เด็กทำงานที่ต้องทำ คือ การฝึกฝนตนเอง โดยการอ่านเขียนและคิดคำนวณ (DISTER) 2) รูปแบบการสอนที่เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และทำกิจกรรมต่างๆตามความสนใจ (Constructivist) 3) รูปแบบการสอนแบบผสมผสาน (Eclectic) เป็นวิธีที่ให้เด็กมีอิสระในการเลือก และตัดสินใจทำกิจกรรม จากการศึกษาพบว่า ค่าร้อยละของระดับจริยธรรมทางสังคมด้านกลวิธีการเจรจา เพื่อหาข้อตกลงร่วมกันระดับ 2 และด้านการให้และการรับประสบการณ์ร่วมกันระดับ 2 พบมากที่สุดของเด็กวัยอนุบาลที่มาจากรูปแบบการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ (Constructivist) และรูปแบบการสอนแบบ Eclectic มีค่าร้อยละของจริยธรรมทางสังคมทั้งสองด้านรองลงมา และในขณะที่ยกได้น้อยที่สุดในเด็กวัยอนุบาลจากการสอนแบบ DISTER

ผลการศึกษางานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้น แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมด้านต่าง ๆ ของเด็กทั้งความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด เป็นต้น เด็กจะเรียนรู้คุณธรรมและพึงลงไปในชีวิตสำนึกของตนผ่านการเรียนรู้ด้วยการเล่านิทาน กระบวนการกลุ่มเกมการศึกษาประสบการณ์สร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) การใช้มุมประสบการณ์ การจัดสภาพแวดล้อม กิจกรรมในวงกลม กิจกรรมประกอบเพลง แม่แบบ บทบาทสมมติ และกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นต้น

2. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ แนวคิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของบลูม แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไดค์ ทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้และแนวคิดการสะท้อนคิด ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Theory of Intellectual Development) เพียเจต์ เป็นนักจิตวิทยาชาวสวิสเซอร์แลนด์ เริ่มต้นศึกษาทางด้านวิทยาศาสตร์ธรรมชาติโดยให้ความสนใจในวิชาชีววิทยา ต่อมาเพียเจต์ได้สนใจงานด้านจิตวิทยาและเริ่มศึกษาพัฒนา ทางเซาร์ปัญญาของ บุตร 3 คน นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาเด็กอื่น ๆ เขียนรายงานผลการสังเกตเผยแพร่ในหนังสือหลายเล่ม (สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2545: 47-48) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ อธิบายว่า พัฒนาการทางสติปัญญาของคนมีลักษณะเดียวกันในช่วงอายุเท่ากัน และแตกต่างกันในช่วงอายุต่างกัน พัฒนาการทางสติปัญญาเป็นผลมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม โดยบุคคลพยายามปรับตัวให้อยู่ในสภาวะสมดุล ด้วยการใช้กระบวนการดูดซึมและกระบวนการปรับให้เหมาะสม จนทำให้เกิดการเรียนรู้โดยเริ่มจากการสัมผัส ต่อมาจึงเกิดความคิดทางรูปธรรม และพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนเกิดความคิดที่เป็นนามธรรม ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามลำดับ (ทิสนา แชมมณี และคนอื่น ๆ. 2544: 13)

เพียเจต์ เชื่อว่ามนุษย์เกิดมามีความพร้อมที่จะปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและมีแนวโน้มพื้นฐานติดตัวมาแต่กำเนิด 2 ชนิดคือ การจัดระบบ (Organization) และการปรับตัว (Adaptation) ซึ่งอธิบายดังนี้ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2550: 48-49; ทิสนา แชมมณี และคนอื่น ๆ. 2545: 8-10; พรพนี ช. เจนจิต. 2545: 67; Henson, Keneth T.; & Eller, Ben F. 1999; 49-53)

1. การจัดระบบ (Organization) เป็นการจัดและรวบรวมกระบวนการต่าง ๆ ภายในเข้าเป็นระบบอย่างต่อเนื่องกัน เป็นระเบียบและมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามที่ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม

2. การปรับตัว (Adaptation) เป็นการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมเพื่ออยู่ในสภาวะสมดุล การที่คนมีการปรับตัวเนื่องจากการปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การปรับตัวประกอบด้วย 2 กระบวนการ คือ

2.1 การดูดซึมประสบการณ์ (Assimilation) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จะดูดซึมประสบการณ์ใหม่ให้รวมเข้าอยู่ในโครงสร้างของสติปัญญา การดูดซึมประสบการณ์จะมีมากขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่ได้รับ

2.2 การปรับโครงสร้างทางสติปัญญา (Accommodation) เป็นกระบวนการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของสติปัญญาที่มีอยู่ให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ใหม่ หรือเป็นการเปลี่ยนความคิดเดิมให้เชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมใหม่

การดูดซึมประสบการณ์กับการปรับโครงสร้างสติปัญญา มักจะเกิดขึ้นพร้อมกันเป็นส่วนมาก มีบางครั้งที่คนซึมซาบประสบการณ์แต่ไม่ได้มีการปรับโครงสร้างแต่เมื่อเกิดการปรับโครงสร้าง

สติปัญญาเมื่อไร จะเกิดการซึมซาบประสบการณ์ขึ้นก่อนเสมอ กระบวนการทั้งสองนำมาซึ่งความสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมของมนุษย์

3. ความสมดุล (Equilibrium) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งใดครั้งแรก บุคคลจะพยายามทำความเข้าใจกับประสบการณ์ใหม่ด้วยการใช้ประสบการณ์เดิม ความคิดเดิม (Assimilation) แต่ถ้าไม่ประสบความสำเร็จบุคคลจะต้องเปลี่ยนความคิดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ (Accommodation) จนกระทั่งสามารถเชื่อมโยงความคิดใหม่ให้เข้ากับความรู้เดิมให้ผสมกลมกลืนกัน สถานการณ์นี้ก่อให้เกิดความสมดุล (Equilibrium) ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทางสติปัญญา

เพียเจท์ เชื่อว่า เด็กทุกคนตั้งแต่เกิดมาพร้อมที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และปฏิสัมพันธ์นี้ ทำให้พัฒนาการทางสติปัญญา เพียเจท์แบ่งองค์ประกอบที่มีส่วนเสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญา มี 4 องค์ประกอบ คือ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2550: 49-50)

1. วุฒิภาวะ (Maturation) สภาพร่างกายที่มีความพร้อม การจัดประสบการณ์ หรือสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับความพร้อมของเด็กมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาการทางสติปัญญา

2. ประสบการณ์ ทุกครั้งที่คนเรามีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมก็จะเกิดประสบการณ์ 2 ชนิด คือ ประสบการณ์ที่เนื่องมาจากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการคิดหาเหตุผล ซึ่งมีความสำคัญในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

3. การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม หมายถึง การที่พ่อ แม่ ครู และบุคคลที่อยู่รอบตัวเด็ก ถ่ายทอดความรู้ให้เด็ก หรือสอนเด็กที่พร้อมจะรับการถ่ายทอดด้วยกระบวนการซึมประสบการณ์หรือการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา

4. กระบวนการพัฒนาความสมดุล หรือการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง ซึ่งอยู่ในตัวของแต่ละบุคคล เพื่อปรับความสมดุลของพัฒนาการเขาวิญญูต่อไปอีกขั้นหนึ่งซึ่งสูงกว่า โดยใช้กระบวนการซึมประสบการณ์ และการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา

เพียเจท์ เชื่อว่า พัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์จะเป็นไปตามลำดับขั้นเปลี่ยนแปลง ข้ามขั้นไม่ได้ จึงแบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็น 4 ขั้น คือ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2550: 51-57; พรณี ข.เจนจิต. 2545: 69-73)

ขั้นที่ 1 ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor Stage) อายุแรกเกิดถึง 2 ปี เป็นขั้นของพัฒนาการทางสติปัญญาความคิดก่อนระยะเวลาที่เด็กก่อนจะพูดและใช้ภาษาได้ เพียเจท์ กล่าวว่า สติปัญญาความคิดของเด็กในวัยนี้ แสดงออกโดยการกระทำ (Active) เด็กสามารถแก้ปัญหาได้แม้ว่าจะไม่สามารถที่จะอธิบายได้

ขั้นที่ 2 ขั้นก่อนการคิดเป็นรูปธรรม (Preoperational Stage) อายุ 2-7 ปี ความคิดของเด็กในขั้นนี้ขึ้นอยู่กับความรู้เป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้ง แต่เป็นขั้นที่เด็กเริ่มใช้ภาษา สามารถบอกชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว และเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สามารถเรียนรู้ถึงสัญลักษณ์ และใช้สัญลักษณ์ได้

ขั้นที่ 3 ขั้นการคิดเป็นรูปธรรม (Concrete Operation) อายุ 7-11 ปี พัฒนาการทางสติปัญญาและความคิดของเด็กวัยนี้เป็นไปอย่างรวดเร็ว เด็กวัยนี้สามารถอ้างอิงด้วยเหตุผล สามารถแบ่งกลุ่มโดยใช้เกณฑ์หลาย ๆ อย่าง และคิดย้อนกลับได้

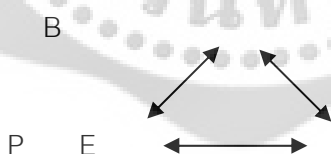
ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิบัติการคิดเป็นนามธรรม (Formal Operations) อายุ 11-15 ปี เด็กวัยนี้เริ่มคิดเป็นผู้ใหญ่ สามารถคิดหาเหตุผลนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถคิดอย่างนักวิทยาศาสตร์ และตั้งสมมติฐานและทฤษฎี เพียเจต์ ได้สรุปว่า เด็กวัยนี้คิดเหนือไปกว่าสิ่งปัจจุบัน สนใจที่จะสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่าง และมีความพอใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีตัวตน หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม

กล่าวโดยสรุป เพียเจต์ เชื่อว่า เมื่อมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสามารถจัดระบบโครงสร้างทางปัญญา การจัดระบบ และการปรับตัวเป็นกระบวนการเดียวกัน และเกิดกระบวนการทำงานภายในโครงสร้างทางสติปัญญา 2 กระบวนการ คือ กระบวนการดูดซึมประสบการณ์ (Assimilation) และกระบวนการปรับโครงสร้างทางสติปัญญา (Accommodation) ซึ่งผลจากการปรับโครงสร้างทางสติปัญญาจะก่อให้เกิดพัฒนาการทางสติปัญญาองค์ประกอบที่เสริมสร้างพัฒนาการทางสติปัญญา คือ วุฒิภาวะ ประสบการณ์ การถ่ายทอดความรู้ทางสังคม และกระบวนการพัฒนาความสมดุล เพียเจต์แบ่งพัฒนาการทางสติปัญญาเป็น 4 ขั้น คือ 1) ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว อายุแรกเกิดถึง 2 ปี 2) ขั้นก่อนการคิดเป็นรูปธรรม อายุ 2-7 ปี 3) ขั้นการคิดเป็นรูปธรรม อายุ 7-11 ปี 4) ขั้นปฏิบัติการคิดเป็นนามธรรม อายุ 11-15 ปี ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์สามารถนำไปเป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมให้เด็กปฐมวัยได้ เพราะจากทฤษฎีของเพียเจต์ กล่าวว่า กระบวนการปรับโครงสร้างภายในเกี่ยวกับความคิดและสติปัญญาว่า เมื่อบุคคลรับสิ่งเร้าหรือความรู้ใหม่เข้าไปก็มีการปรับโครงสร้างของระบบความคิดใหม่ เพื่อให้ตนเองสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งเร้าใหม่ ๆ หรือความรู้ใหม่นั้น ดังนั้น ถ้าครูอบรมสั่งสอนหรือสั่งสมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก เด็กย่อมมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของระบบความคิดด้านนี้เช่นกัน

2.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura' Social Learning Theory) (สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2550: 235-242; พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. 2549: 145-148; Bandura. 1977: 22-27) อัลเบิร์ต แบนดูรา เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน และเป็นศาสตราจารย์ทางสังคมศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด แบนดูรา กล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์มีการเรียนรู้พฤติกรรมจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งโดยตรง (Direct Experience) คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และโดยอ้อม (Indirect Experience) คือ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น แบนดูรา มีความเห็นว่า การเรียนรู้เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อม ซึ่งทั้งผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลต่อกันและกัน พฤติกรรมของคนเรานั้นส่วนมากจะเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ (Modeling) ซึ่งตัวแบบที่มนุษย์เลียนแบบมี 2 ประเภท คือ ตัวแบบที่เป็นบุคคลจริง ๆ (Live Model) คือ ตัวแบบที่บุคคลได้มีโอกาสสังเกตและปฏิสัมพันธ์โดยตรง และตัวแบบที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbolic Model) เป็นตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่าง ๆ เช่น วิดีโอ โทรทัศน์ การ์ตูน หรือหนังสือ นวนิยาย เป็นต้น (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2543: 51)

แบนดูราเชื่อว่าพฤติกรรมของคนเรานั้นไม่ได้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากปัจจัยทางสภาพแวดล้อมแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องมีปัจจัยส่วนบุคคล (ปัญญา ชีวภาพ และสิ่งภายในอื่น ๆ) ร่วมด้วยและการร่วมของปัจจัยส่วนบุคคลนั้นจะต้องร่วมกันในลักษณะที่กำหนดซึ่งกันและกัน (Reciprocal Determinism) กับปัจจัยทางด้านพฤติกรรมและสภาพแวดล้อมดังภาพต่อไปนี้ (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2543: 48-49; อ้างอิงจาก Bandura. 1989)

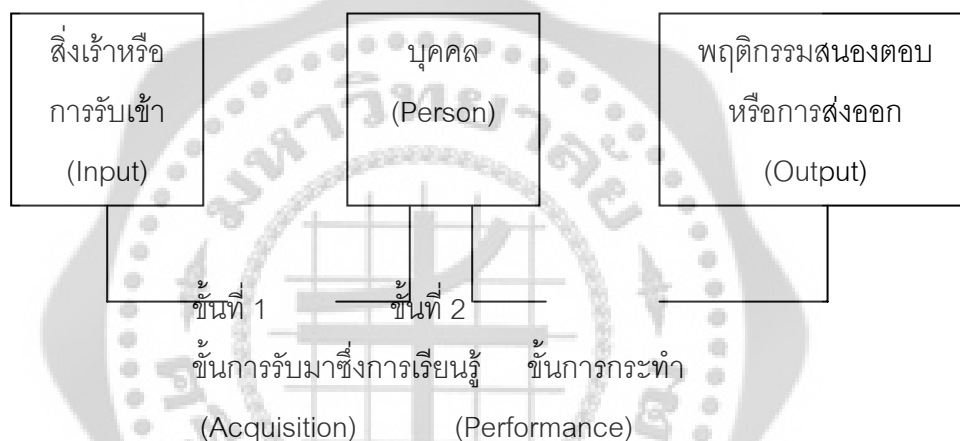
ภาพประกอบ 2 การแสดงการกำหนดซึ่งกันและกันของปัจจัยทางพฤติกรรม (B) สภาพแวดล้อม (E) และส่วนบุคคล (P) ซึ่งได้แก่ ปัญญา และสิ่งภายในอื่น ๆ ที่มีผลต่อการเรียนรู้และการกระทำ

การที่ปัจจัยทั้ง 3 ทำหน้าที่กำหนดซึ่งกันและกัน ไม่ได้หมายความว่าทั้งสามปัจจัยจะมีอิทธิพลในการกำหนดซึ่งกันและกันอย่างเท่าเทียมกัน บางปัจจัยอาจมีอิทธิพลมากกว่าและอิทธิพลของปัจจัยทั้ง 3 นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน แต่ต้องอาศัยเวลาในการที่ปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง จะมีผลต่อการกำหนดปัจจัยอื่น ๆ (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. 2543: 48-49; อ้างอิงจาก Bandura. 1989)

นอกจากนี้ แบนดูรายังกล่าวว่า การเรียนรู้ที่ทำให้เกิดพฤติกรรมมี 2 ประเภท คือ
(พรวณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. 2549: 146-147; สุรางค์ โค้วตระกูล. 2550: 239)

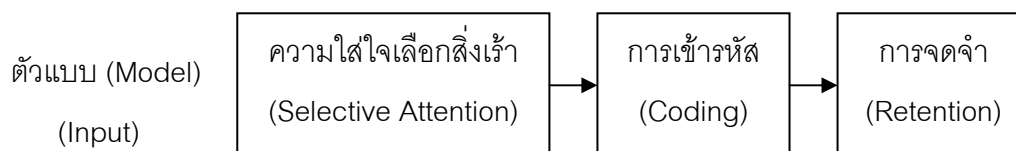
1. การเรียนรู้จากผลการตอบสนอง (learning by reponse consequences) เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงจากตัวแบบที่ตนได้รับ โดยจะเรียนรู้พฤติกรรมใดที่ทำแล้วได้รับผลทางบวก หรือได้รับรางวัลหรือได้รับคำชมเชย และพฤติกรรมใดที่ทำแล้วได้รับผลทางลบถูกลงโทษหรือถูกตำหนิ

2. การเรียนรู้โดยตัวแบบ (learning through modeling) การเรียนรู้จากการเลียนแบบ มี 2 ขั้น คือ การรับมาซึ่งการเรียนรู้ (Acquisition) ทำให้สามารถแสดงพฤติกรรมได้และขั้นการกระทำ (performance) ซึ่งอาจกระทำหรือไม่กระทำก็ได้ ดังแสดงภาพประกอบ

ภาพประกอบ 3 ขั้นตอนการเรียนรู้โดยการเลียนแบบ

ขั้นการรับมาซึ่งการเรียนรู้ประกอบด้วยส่วนสำคัญเป็นลำดับ ดังแสดงภาพประกอบ

ภาพประกอบ 4 การเรียนรู้ขั้นการรับมาซึ่งการเรียนรู้

จากภาพประกอบจะเห็นว่า ส่วนประกอบทั้ง 3 อย่าง ของการรับมาซึ่งการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางพุทธิปัญญา (Cognitive Processes) ความใส่ใจเลือกสิ่งเร้า มีบทบาทสำคัญในการ

เลือกตัวแบบสำหรับขั้นการกระทำ (Performance) ขึ้นอยู่กับผู้เรียน เช่น ความสามารถทางด้านร่างกาย ทักษะต่าง ๆ รวมทั้งความคาดหวังที่จะได้รับแรงเสริมซึ่งเป็นแรงจูงใจ

แบนดูรา (Bandura. 1989 : 1-60) ได้อธิบายกระบวนการที่สำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเรียนรู้โดยตัวแบบมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ

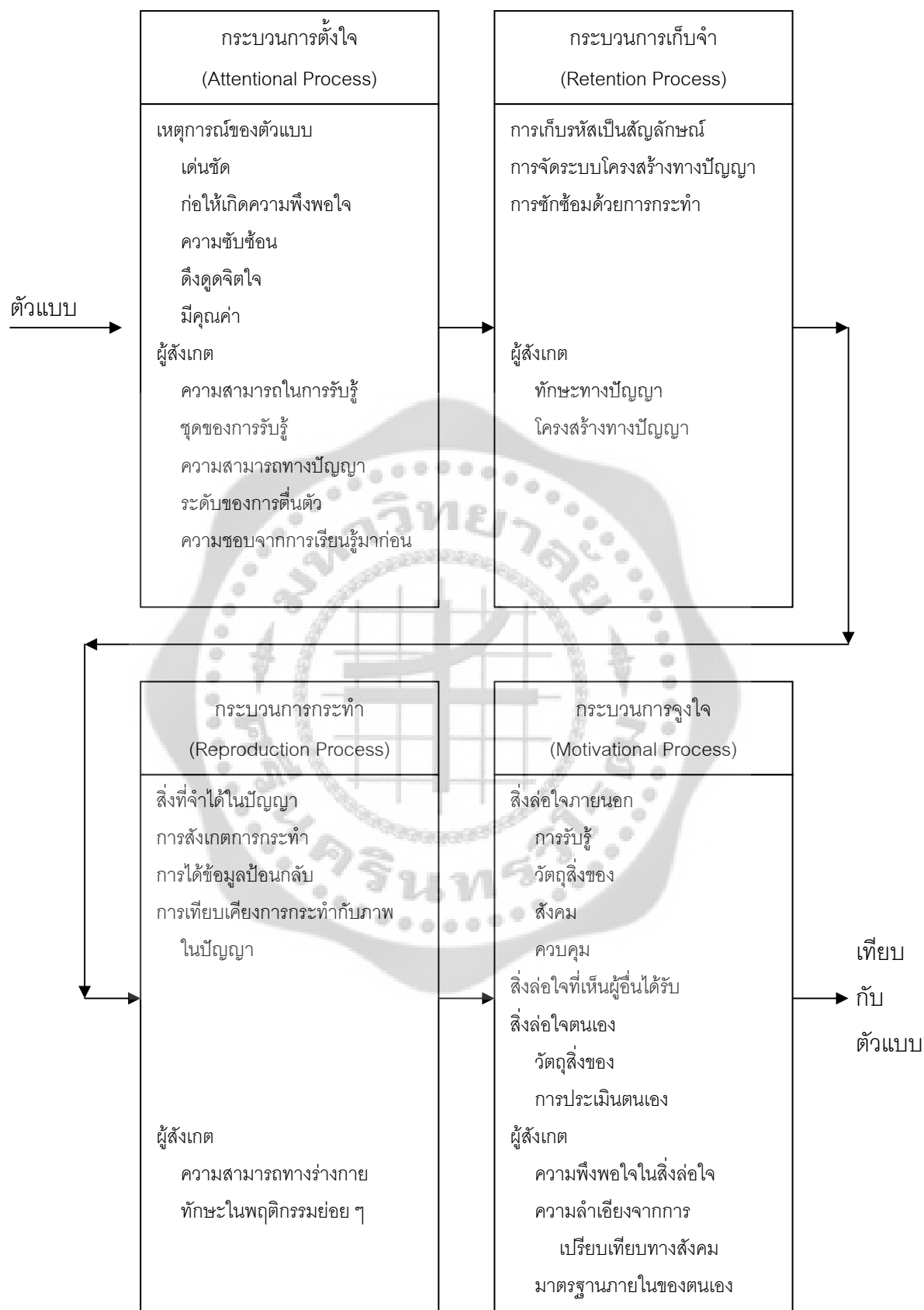
1. กระบวนการสนใจ (Attentional Process) เป็นกระบวนการเลือกและรับรู้ลักษณะพฤติกรรมของตัวแบบ โดยผู้สังเกตจะต้องให้ความสนใจ และรับรู้ลักษณะที่สำคัญให้ถูกต้อง แล้วนำสิ่งที่ได้จากการสังเกตมาสรุป รวบรวมไว้เป็นขั้นตอน เพื่อให้ง่ายต่อการจำ การรับรู้จะเกิดขึ้นมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการสนใจจากตัวผู้สังเกต ได้แก่ ความสามารถในการสังเกต การรับรู้ การแปลความ การรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ที่ได้จากการสังเกต หรือจากโครงสร้างและลักษณะของตัวแบบ ได้แก่ ความซับซ้อน ความน่าสนใจของตัวแบบ รวมทั้งองค์ประกอบ ด้านสัมพันธภาพระหว่างตัวแบบกับผู้สังเกต

2. กระบวนการจดจำ (Retention Process) เป็นกระบวนการที่รวบรวมลักษณะพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตไว้ในระบบความจำในรูปของสัญลักษณ์ (Symbolic Forms) ได้แก่ จินตภาพ (Image) และภาษา (Verbal) เมื่อบุคคลได้เห็นพฤติกรรมของตัวแบบที่ตนสนใจ การรับรู้จะเกิดขึ้นและเมื่อพฤติกรรมสิ้นสุดลงมโนภาพและพฤติกรรมจะยังคงอยู่ในความทรงจำ และถูกดัดแปลงเป็นสัญลักษณ์ทางภาษา ซึ่งสามารถจำได้ง่ายและนานกว่า

3. กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนกับตัวแบบ (Reproduction Process) เป็นกระบวนการแปลงสัญลักษณ์ในระบบความจำออกมาเป็นพฤติกรรม พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะถูกต้องหรือใกล้เคียงกับตัวแบบหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปริมาณการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกต และความสามารถที่มีอยู่ในตัวของบุคคลนั้น

4. กระบวนการจูงใจ (Motivational Process) การเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ ในสังคมมนุษย์ไม่สามารถแสดงพฤติกรรมที่ตนรับรู้มาทั้งหมด แต่จะเลือกพฤติกรรมของตัวแบบที่ก่อให้เกิดผลดีมากกว่าพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดผลเสีย การประเมินพฤติกรรมของตัวแบบจึงเป็นไปในรูปของการรับเอาสิ่งที่ตนพอใจและปฏิเสธสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย หรือไม่พอใจ จากกระบวนการเรียนรู้โดยการสังเกตของแบนดูรา

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต สรุปกระบวนการเรียนการเรียนรู้โดยการสังเกต ดังภาพประกอบที่ 5

ภาพประกอบ 5 แสดงกระบวนการของการเรียนรู้จากการสังเกต

ที่มา: สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2543). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. หน้า 53

แบนดูรา กล่าวถึงอิทธิพลของตัวแบบไว้ว่า การเรียนรู้ด้วยการสังเกตจากตัวแบบมีผลทำให้ผู้สังเกตเกิดการตอบสนอง 3 ประการ คือ (Bandura. 1969: 120) 1) การได้เห็นพฤติกรรมของตัวแบบทำให้ผู้สังเกตสามารถแสดงพฤติกรรมใหม่ ๆ ที่ไม่เคยแสดงมาก่อนได้ 2) พฤติกรรมของตัวแบบ อาจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้สังเกตที่มีอยู่ก่อนให้เพิ่มขึ้นหรือลดลงได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับผลของพฤติกรรมที่ตัวแบบได้รับ 3) การได้เห็นพฤติกรรมของตัวแบบช่วยให้ผู้สังเกตสามารถแสดงพฤติกรรมที่ตนมีแนวโน้มที่จะแสดงออกให้แสดงออกได้ง่ายขึ้น

แบนดูรา (Bandura. 1977: 27) เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมตามแนวทางการเรียนรู้ทางสังคมไว้ดังนี้

1. สิ่งที่เราเรียนรู้ การเรียนรู้ของบุคคลเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ซึ่งกลายเป็นความเชื่อที่มีผลต่อการควบคุมพฤติกรรม และเมื่อเกิดมีเหตุการณ์เกิดขึ้นบุคคลก็จะมีอคตหวังล่วงหน้าเกี่ยวกับการเกิดของผลจากการกระทำนั้น ทำให้ตัดสินใจได้ว่าควรทำหรือไม่ควรทำ
2. วิธีการเรียนรู้ การเรียนรู้เกิดจากประสบการณ์ ซึ่งมีทั้งประสบการณ์ตรงและประสบการณ์ทางอ้อม โดยการสังเกต อ่าน ฟัง การบอกเล่า ที่เกิดกับบุคคลอื่น ทำให้บุคคลมีการเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวาง
3. ความเชื่อ ผลจากการเรียนรู้อยู่ในรูปของความเชื่อว่า สิ่งหนึ่งจะสัมพันธ์กับอีก สิ่งหนึ่ง ทั้งที่เกิดจากการสังเกตและการคิดของบุคคล รวมทั้งการบอกเล่าของบุคคลอื่น ความเชื่อนี้สามารถกำหนดพฤติกรรมของบุคคลได้
4. การควบคุมพฤติกรรมด้วยความรู้และความเข้าใจ บุคคลมีความรู้ความเข้าใจได้ และสามารถถ่ายทอดสิ่งที่ตนรู้ และมองเห็นผลของการกระทำที่เกิดขึ้นตามมา อาจดีหรือเลว ทำให้สามารถตัดสินใจได้ว่า ควรทำหรือไม่ควรทำได้
5. จริยธรรม เป็นหลักเกณฑ์ กฎเกณฑ์ แนวทางของการประพฤติปฏิบัติโดยบุคคลสามารถประเมินได้ถึงความผิดถูกของการกระทำ
6. การบังคับตนเอง บุคคลสามารถบังคับตนเองที่จะประพฤติ หรือละเว้นการประพฤติได้ตามมาตรฐานของตนเอง ตามการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและทางอ้อมโดยความสามารถในการบังคับตนเอง ซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของสังคม หากการเสริมแรงเป็นไปในทางบวกมีแนวโน้มจะละเว้นไม่ปฏิบัติในสิ่งไม่ดี และประพฤติในสิ่งดีงาม

สรุป แบนดูรา เชื่อว่า การเรียนรู้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมของบุคคลส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกต หรือการเลียนแบบจากตัวแบบ ตัวแบบมี 2 ประเภท คือ ตัวแบบที่บุคคลได้มีโอกาสสังเกตและปฏิสัมพันธ์โดยตรง และตัวแบบที่เสนอผ่านสื่อต่าง ๆ กระบวนการสำคัญในการเรียนรู้โดยการสังเกตมี 4 กระบวนการ คือ กระบวนการความสนใจ

กระบวนการจดจำ กระบวนการแสดงพฤติกรรมเหมือนตัวแบบ และกระบวนการจูงใจ จากทฤษฎีนี้ทำให้เชื่อว่า การเรียนรู้โดยการสังเกตเป็นวิธีที่สำคัญต่อการได้มาซึ่งข้อมูล และทักษะต่าง ๆ ของเด็ก เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกการตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่ง และเด็กจะมีพฤติกรรมหรือมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในลักษณะใดย่อมขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคลที่เป็นตัวแบบที่ใกล้ชิดกับตัวเด็ก ซึ่งได้แก่ พ่อแม่ ญาติพี่น้อง และครู เป็นต้น ฉะนั้น การพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีลักษณะนิสัยทางคุณธรรมที่ดีจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม โดยการจัดสภาพแวดล้อมหรือจัดประสบการณ์ที่ถูกต้อง เหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้เกิดความสนใจในพฤติกรรมของตัวแบบ

2.3 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner's Cognitive Development Theory) บรูเนอร์ เป็นศาสตราจารย์ทางจิตวิทยาชาวอเมริกันที่สนใจและศึกษาเรื่องพัฒนาการทางสติปัญญา ต่อเนื่องจากเพียเจต์ บรูเนอร์เชื่อว่า มนุษย์เลือกที่จะรับสิ่งที่ตนเองสนใจ และการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งนำไปสู่การค้นพบการแก้ปัญหา และเชื่อว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นก็ต่อเมื่อ ผู้เรียนประมวลข้อมูลข่าวสาร จากการที่ได้ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และสำรวจสิ่งแวดล้อม การรับรู้ของมนุษย์เกิดจากความใส่ใจของผู้เรียนที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ การเรียนรู้เกิดจากการค้นพบ เนื่องจากผู้เรียนมีความอยากรู้อยากเห็น จึงเป็นแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมสำรวจสภาพสิ่งแวดล้อม และเกิดการเรียนรู้โดยการค้นพบขึ้น ฉะนั้น ครูผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้โดยการค้นพบ คือ ครู เป็นผู้จัดสิ่งแวดล้อม กำหนดวัตถุประสงค์ของหัวข้อที่ต้องการให้ผู้เรียนเรียนรู้ และจัดหาข้อมูลข่าวสารที่จะช่วยให้ผู้เรียนค้นพบ พร้อมกับการใช้คำถามกระตุ้นเพื่อให้ผู้เรียนค้นพบคำตอบด้วยตนเอง (สรวงศ์ ใจวัฒนะกุล. 2550: 213; ทิศนา ขัมมณี. 2545: 66-68; Bruner. 1963: 1-54)

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีของเพียเจต์ ซึ่งบรูเนอร์อธิบายการเจริญเติบโตทางสติปัญญาไว้ 6 ประการ คือ

1. การเจริญเติบโตทางสติปัญญาพัฒนาจากการตอบสนองสิ่งเร้าที่เพิ่มขึ้นจากสภาพธรรมชาติในลักษณะที่เป็นอิสระ
2. ความเจริญเติบโตทางปัญญาของเด็ก ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ที่เรียนรู้สะสมเพิ่มในโครงสร้างสติปัญญา เด็กจะต้องพัฒนาโครงสร้างสติปัญญาเพื่อให้พร้อมที่จะเรียนรู้สิ่งแวดล้อม และสามารถตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมได้อย่างดี
3. การเจริญเติบโตทางปัญญา หมายถึง ความสามารถที่เพิ่มขึ้นในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง และคนอื่นโดยใช้คำและสัญลักษณ์แทนสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์

4. พัฒนาการทางปัญญาขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ ซึ่งมีระบบเกิดขึ้นระหว่างผู้สอนและผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ

5. การสอนให้เกิดพัฒนาการทางปัญญา สามารถทำได้โดยการใช้สื่อของภาษาซึ่งเป็นสื่อแลกเปลี่ยนระหว่างผู้เรียนและผู้สอน และเป็นเครื่องมือของผู้เรียนที่สามารถใช้เรียนรู้ เข้าใจ สิ่งแวดล้อมอย่างมีระบบ

6. พัฒนาการทางสติปัญญา ได้แก่ การเพิ่มปริมาณความสามารถที่จะได้ตอบสิ่งเร้าที่เพิ่มขึ้น และสังเกตได้จากการที่เด็กมีความสามารถตัดสินใจเลือกกระทำต่อสิ่งเร้าที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน ได้มากขึ้นแค่ไหน ในเวลาที่เหมาะสมถูกต้อง

บรูเนอร์ แบ่งขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็น 3 ขั้น คือ

1. ขั้นการกระทำ (Enactive) อายุแรกเกิด - 2 ปี เป็นขั้นที่เด็กปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยการสัมผัส จับต้องวัตถุ สิ่งของ ที่อยู่ รอบ ๆ ตัว

2. ขั้นการแสดงภาพแทนใจ (Iconic) อายุ 5-8 ปี ในขั้นนี้เมื่อเด็กเห็นสิ่งเร้าจะเกิดการรับรู้และเกิดภาพในสมอง เด็กสามารถสร้างจินตนาการหรือมโนภาพขึ้นในใจได้ เมื่อยังโตก็ยิ่งมีความชำนาญในการสร้างภาพยิ่งขึ้น เพื่อเป็นประโยชน์ในการเลียนแบบ เด็กวัยนี้จะใช้รูปภาพแทนของจริงโดยไม่จำเป็น ต้องแตะต้องหรือสัมผัสของจริง และสามารถรู้จักสิ่งของจากภาพ

3. ขั้นการใช้สัญลักษณ์ (Symbolic) ขั้นนี้ถือเป็นขั้นสูงสุดของการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เด็กใช้สัญลักษณ์ในการเรียนรู้ สามารถถ่ายทอด ประสบการณ์หรือเหตุการณ์ โดยใช้สัญลักษณ์สามารถสรุปหรืออภิปรายข้อสรุปและใช้ภาษา สามารถเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม หรือความคิดรวบยอดที่ซับซ้อน และสามารถสร้างและพิสูจน์สมมติฐานได้ (พรวณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. 2549: 48-52)

บรูเนอร์ เชื่อว่า ถ้าครูเข้าใจพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กและจัดสภาพสิ่งแวดล้อมของห้องเรียน ให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ตามขั้นพัฒนาการทางสติปัญญา และจัดให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับวัย เด็กสามารถจะเรียนรู้ได้ ซึ่งการเรียนรู้โดยการค้นพบจะทำให้ผู้เรียนเพิ่มพลังทางสติปัญญา เรียนรู้การแก้ไขปัญหาด้วยการค้นพบ สามารถนำไปใช้ได้และที่สำคัญก็คือ เด็กจะจำสิ่งที่เรียนได้ดีและได้นาน (สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2550: 215, 299)

สรุป บรูเนอร์ เชื่อว่า การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และเลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจ ใส่ใจต่อสิ่งนั้น ๆ การเรียนรู้เกิดจากการค้นพบ เนื่องจากผู้เรียนมีความอยากรู้อยากเห็น จึงเป็นแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมสำรวจสภาพสิ่งแวดล้อม บรูเนอร์แบ่งขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาออกเป็น 3 ขั้น คือ ขั้นการกระทำ อายุแรกเกิด - 2 ปี เด็กปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยการสัมผัส ขั้นการแสดงภาพในใจ อายุ 5 - 8 ปี เด็กเห็นสิ่งเร้าจะเกิดการรับรู้และเกิดภาพในสมอง เด็กสามารถสร้างจินตนาการหรือมโนภาพ และขั้นการใช้สัญลักษณ์ เด็กใช้สัญลักษณ์ในการเรียนรู้

สามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์โดยใช้สัญลักษณ์ สามารถสรุปหรืออภิปรายข้อสรุป และใช้ภาษา ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรกระตุ้นให้เด็กร่วมกันคิดทบทวน ประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้เพื่อหาข้อสรุป ซึ่งผลของการสะท้อนความคิดหรือการอภิปรายจะทำให้ได้ข้อสรุปที่หลากหลายทำให้เกิดแนวทางใหม่ เพื่อนำไปปฏิบัติ

2.4 แนวคิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของบลูม

เบจามิน เอส. บลูม (สวรงค์ ไคว้ตระกูล. 2550: 272-274; ทิศนา แหมมณี. 2545: 235-237; Bloom. 1956: 98-185) จำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านความรู้ ความคิด และการนำความรู้ไปประยุกต์
2. จิตพิสัย (Affective Domain) ด้านเจตคติ หรือ ความรู้สึก อารมณ์ และทัศนคติซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม

3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ด้านทักษะในการใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย การประสานงานของการใช้วัยวะต่าง ๆ เป็นต้นว่า การเขียน การอ่าน การพูด การวิ่ง การกระโดด เป็นต้น ในที่นี้จะขอกล่าวเฉพาะพุทธิพิสัยและจิตพิสัย ดังนี้

แนวคิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย

บลูม (Bloom's Taxonomy) ได้กล่าวถึง การจำแนกการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ว่าเป็นการกระทำที่เกี่ยวกับกระบวนการทางสมอง เช่น สถิติปัญญา (Intellectual) การเรียนรู้ (Learning) และการแก้ปัญหา (Problem solving) บลูม ได้แบ่งระดับพุทธิพิสัยไว้ 6 ระดับ โดยเรียงจากรดับต่ำสุด ถึง ระดับสูงสุด ดังนี้

1. ความรู้ - ความจำ (Knowledge)

1.1 ความรู้ความจำในเนื้อเรื่อง (Knowledge of specifics) เช่น ความรู้เกี่ยวกับศัพท์และนิยาม (Knowledge of terminology) หรือ คำจำกัดความ สัญลักษณ์ หรือภาพอักษร และเครื่องหมายต่าง ๆ และความรู้เกี่ยวกับกฎและความจริง (Knowledge of specific facts) เกี่ยวกับ สูตร กฎ ทฤษฎี หรือสมมุติฐาน ขนาด จำนวน สถานที่ เวลา คุณสมบัติ วัตถุประสงค์ สาเหตุและผลที่เกิด ประโยชน์และโทษ และสิทธิหน้าที่

1.2 ความรู้ในวิธีดำเนินการ (Knowledge of ways and means of dealing with specifics) เช่น ความรู้เกี่ยวกับระเบียบแบบแผน (Knowledge of conventions) ธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมที่ปฏิบัติสืบเนื่องกันต่อ ๆ มาในสังคม ความรู้เกี่ยวกับลำดับขั้นและแนวโน้ม (Knowledge of trends and sequences) ที่เกิดขึ้นในลักษณะเช่นนั้นเสมอ ๆ และขั้นตอนของการดำเนินการในเรื่องหรือสิ่งนั้น ๆ ที่ต่อเนื่องกัน ความรู้เกี่ยวกับการจัดประเภท (Knowledge of classifications and categories) ชนิด ประเภทของสิ่งของและเรื่องราวต่าง ๆ ว่าอยู่ในหมวดหมู่ประเภทใด มีสิ่งใดที่เหมือน

หรือแตกต่างจากพวก โดยยึดเกณฑ์หรือวิธีการใดเป็นหลัก ความรู้เกี่ยวกับเกณฑ์ (Knowledge of criteria) ที่ใช้ในการตัดสินหรือตรวจสอบสรรพสิ่งต่าง ๆ ว่า ดี - เลว ถูก - ผิด ควร-ไม่ควร ความรู้เกี่ยวกับวิธีการ (Knowledge of methodology) ที่ใช้สำหรับการปฏิบัติงานนั้น ๆ ตามหลักวิชาการทำให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

1.3 ความรู้ความจำรวบยอด (Knowledge of universals and abstractions in the field) เช่น ความรู้เกี่ยวกับหลักวิชาและขยายหลักวิชา (Knowledge of principles and generalization) หลักการหรือความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องนั้น ซึ่งเคยปรากฏจนสามารถนำมากล่าวสรุปรวบรวมเป็นความจริงทั่วไป

1.4 ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีและโครงสร้าง (Knowledge of theories and structures) เกี่ยวกับคติและหลักการ จากของหลายสิ่ง หลายเนื้อหาที่สัมพันธ์กัน เป็นพวกเดียวกัน เพื่อจะค้นหาทฤษฎี และโครงสร้างที่เป็นตัวร่วมของสิ่งเหล่านั้น

2. ความเข้าใจ (Comprehension)

2.1 การแปลความ (Translation) เป็นความสามารถในการแปลจากภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่ง ได้แก่ การแปลความหมายของคำและข้อความ การแปลความหมายของภาพและสัญลักษณ์ การแปลบทประพันธ์ สุภาษิตและคำพังเพย

2.2 การตีความ (Interpretation) เป็นการสรุปความจากสิ่งต่าง ๆ มากกว่า 1 สิ่ง แล้วนำผลมาสรุป เป็นผลลัพธ์ใหม่อีกอย่างหนึ่งที่มีลักษณะแปลกไปจากของเดิม

2.3 การขยายความ (Extrapolation) เป็นการแปลความให้ไกลไปจากข้อมูลเดิม โดยมีข้อมูลหรือแนวโน้มเพียงพอ โดยการขยายความมี 4 แบบ คือ ขยายความแบบจินตนาการแบบพยากรณ์แบบสมมุติ และแบบอนุมาน

3. การนำไปใช้ (Application) เป็นการนำเอาความรู้ความจำ และ ความเข้าใจในเรื่องราวใด ๆ ที่ตัวเองมีอยู่ ไปแก้ปัญหาที่แปลกใหม่ ปัญหาใหม่นั้น เป็นปัญหาที่ไม่สามารถนำสูตร กฎ แก้ปัญหาได้โดยทันที จะต้องใช้ยุทธวิธีหลายอย่างในการแก้ปัญหานั้น

4. การวิเคราะห์ (Analysis)

4.1 การวิเคราะห์ความสำคัญ (Analysis of element) เป็นการค้นหาคุณลักษณะเด่นของเรื่องราวในแง่มุมต่าง ๆ ตามกฎเกณฑ์ที่กำหนดให้ เช่น ความเด่นของข้อความ ความสำคัญของเรื่อง ความนัยของคำพูดหรือกระทำต่าง ๆ วิเคราะห์ชนิด วิเคราะห์สิ่งสำคัญ และวิเคราะห์เลศนัย

4.2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Analysis of relationships) เป็นการค้นหาความเกี่ยวข้องระหว่างคุณลักษณะสำคัญใด ๆ ของเรื่องราวและสิ่งต่าง ๆ อย่างสมเหตุสมผล โดยที่สิ่งทั้งสองสิ่ง

4.3 การวิเคราะห์หลักการ (Analysis of organizational principles) เป็นการ ค้นหาโครงสร้าง และ ระบบของวัตถุสิ่งของเรื่องราว และการกระทำต่าง ๆ รวมกันอยู่ในสภาพนั้นได้ เนื่องด้วยอะไร ยึดอะไรเป็นหลักเกณฑ์ หรือมีสิ่งใดเป็นตัวเชื่อมโยง

5. การสังเคราะห์ (Synthesis)

5.1 การสังเคราะห์ข้อความ (Production of unique communication) เป็นการนำเอาความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ มาผสมกัน เพื่อให้เกิดข้อความ หรือผลิตผล หรือการกระทำใหม่ ที่จะสามารถใช้สื่อสารความคิดและอารมณ์ ระหว่างบุคคลกับผู้อื่นได้ เช่น การพูดชี้แจง การแต่งคำประพันธ์ การวาดภาพ และการแสดงต่าง ๆ

5.2 การสังเคราะห์แผนงาน (Production of plan or proposed set of operation) เป็นการกำหนดแนวทางและขั้นตอนการปฏิบัติงานไว้ล่วงหน้า เพื่อให้การดำเนินการนั้น สำเร็จลุล่วงตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ เช่น ท่านจะวางแผนการทำงานอย่างไรจึงจะได้เป็น

5.3 การสังเคราะห์ความสัมพันธ์ (Derivation of set of abstract relation) เป็นการนำเอาความสำคัญและหลักการต่าง ๆ มาผสมให้เป็นเรื่องเดียวกัน ทำให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ที่มีความสัมพันธ์แปลกไปจากเดิม เช่น จงอธิบายปัญหาที่แท้จริงของการคอร์รัปชันในเมืองไทย

6. การประเมินค่า (Evaluation)

6.1 การประเมินค่าโดยอาศัยเกณฑ์ภายใน (Judgement in term of internal evidence) เป็นการประเมินโดยใช้ข้อเท็จจริงต่าง ๆ เท่าที่ปรากฏอยู่ในเรื่องราวนั้น มาเป็นหลักในการ ตัดสิน เช่น จากเรื่องสามก๊ก ขงเบ้งเป็นคนอย่างไร

6.2 การประเมินค่าโดยอาศัยเกณฑ์ภายนอก (Judgement in term of external criteria) เป็นการตัดสินสิ่งต่าง ๆ โดยใช้เกณฑ์อื่น ๆ ที่อยู่นอกเรื่องราวนั้น แต่มีความสัมพันธ์ กับเรื่องนั้นเกณฑ์ภายนอกอาจจะเป็นเกณฑ์ทางสังคม เช่น คำว่า "สองหัวดีกว่าหัวเดียว" ท่านเห็นด้วย หรือไม่ (ทิสนา เขมมณี. 2545: 223-225)

สรุป บลุ่มแบ่งระดับพุทธิพิสัยออกเป็น 6 ระดับ คือ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า ซึ่งทั้ง 5 ระดับนี้ สามารถนำมาใช้ในการ จัดการเรียนการสอนคุณธรรมจริยธรรม ฉะนั้นการที่จะพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นในเด็กปฐมวัย ควรให้ เด็กได้ รับความรู้ มีความเข้าใจในเรื่องคุณธรรม และได้มีโอกาสนำเอาความรู้ความจำ และความเข้าใจ ในเรื่องราวที่เด็กมีอยู่ไปแก้ปัญหา

แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัย

บลุ่ม (Bloom's Taxonomy) ได้กล่าวถึง การจำแนกการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เกี่ยวกับการจัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ไว้ 5 ขั้น ซึ่งประกอบด้วย

1. ขั้นการรับรู้หรือการใส่ใจ (Receiving or Attending) การที่ผู้เรียนได้รับรู้ค่านิยมที่ต้องการจะปลูกฝังในตัวผู้เรียน
2. ขั้นการตอบสนอง (Responding) การตอบสนองต่อสิ่งเร้าด้วยความเต็มใจหรือแสดงความพอใจในการตอบสนอง ผู้เรียนเกิดความสนใจในค่านิยมที่ได้รับรู้ และมีโอกาสตอบสนองในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง
3. ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) การที่ผู้เรียนมีพฤติกรรมตอบสนองจากการได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับค่านิยม และเกิดเห็นคุณค่าของค่านิยมนั้นทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น
4. ขั้นการจัดระบบ (Organization) ผู้เรียนรับค่านิยมที่ตนเห็นคุณค่านั้น เข้ามาอยู่ในระบบค่านิยมของตน
5. ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย (Characterization) ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมที่ตนรับมาอย่างสม่ำเสมอและทำจนกระทั่งเป็นนิสัย

จากแนวคิดของบลูมสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อช่วยปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียนได้ดังนี้

ขั้นที่ 1 การรับรู้ค่านิยม (Receiving or Attending)

ผู้สอนจัดประสบการณ์หรือสถานการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ในค่านิยมนั้นอย่างใส่ใจ เช่น เสนอกรณีตัวอย่างที่เป็นประเด็นปัญหาขัดแย้ง และผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรม การรู้ตัว (awareness) การเต็มใจรับรู้ (willingness) และการควบคุมการรับรู้ (control)

ขั้นที่ 2 การตอบสนองต่อค่านิยม (Responding)

ผู้สอนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีโอกาสตอบสนองต่อค่านิยมนั้น ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น ให้พูดแสดงความคิดเห็นต่อค่านิยมนั้น ให้ลองทำตามค่านิยมนั้น และผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการยินยอมตอบสนอง (acquiescence in responding) การเต็มใจตอบสนอง (willingness to respond) และความพึงพอใจในการตอบสนอง (satisfaction in response)

ขั้นที่ 3 การเห็นคุณค่าของค่านิยม (Valuing)

ผู้สอนจัดประสบการณ์หรือสถานการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของค่านิยมนั้น เช่น การให้ทดลองปฏิบัติตามค่านิยมแล้วได้รับการตอบสนองในทางที่ดี เห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตนหรือบุคคลอื่นที่ปฏิบัติตามค่านิยมนั้น และผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรม การยอมรับในคุณค่านั้น (acceptance of a value) การชื่นชมในคุณค่านั้น (preference for a value) และความผูกพันในคุณค่านั้น (commitment)

ขั้นที่ 4 การจัดระบบค่านิยม (Organization)

เมื่อผู้เรียนเห็นคุณค่าของค่านิยม และเกิดเจตคติที่ดีต่อคุณค่านั้น และมีความโน้มเอียงที่จะรับค่านิยมนั้น ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนที่พิจารณาค่านิยมนั้นกับค่านิยมอื่น ๆ ของตน และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม และผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรม การสร้างมโนทัศน์ในคุณค่านั้น (conceptualization of value) และการจัดระบบคุณค่านั้น (organization of value system)

ขั้นที่ 5 การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization)

ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมนั้นอย่างสม่ำเสมอ โดยติดตามผลการปฏิบัติและให้ข้อมูลป้อนกลับ และการเสริมแรงเป็นระยะ ๆ จนกระทั่งผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย และผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการมีหลักยึดในการตัดสินใจ (generalization set) และการปฏิบัติตามหลักยึดนั้นจนเป็นนิสัย (characterization)

สรุป บลุ่มจำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย คือ (Cognitive Domain) เจตพิสัย (Affective Domain) ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) และได้จัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ไว้ 5 ขั้น ประกอบด้วย 1) ขั้นการรับรู้ (Receiving or Attending) 2) ขั้นการตอบสนอง (responding) 3) ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) 4) ขั้นการจัดระบบ (Organization) และ 5) ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย (Characterization) ซึ่งทั้ง 5 ขั้นนี้สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อช่วยปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม หรือจริยธรรม ที่พึงประสงค์ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการ ฉะนั้น การที่จะพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นในเด็กปฐมวัย จึงต้องจัดสิ่งเร้า สถานการณ์ ประสบการณ์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และสนใจในคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยม และควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ตอบสนองจนเกิดความพึงพอใจ เห็นคุณค่า ทำให้มีเจตคติที่ดี และปฏิบัติตามค่านิยมที่ได้รับมาอย่างสม่ำเสมอ จนเป็นนิสัย

2.5 แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการปฏิสัมพันธ์กัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน การเรียนรู้แบบร่วมมือมาจากแนวคิดในกลุ่มมนุษยนิยม ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

2.5.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

สลาวิน (Slavin. 1987: 4) ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือว่า หมายถึง วิธีการจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มีสมาชิกกลุ่มละ 4 คน สมาชิกมีความสามารถในการเรียนต่างกันและรับผิดชอบสิ่งที่ได้รับ ช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

จอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson; & Johnson. 1994: 5) กล่าวว่า การเรียนแบบ ร่วมมือ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ร่วมมือ และช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ โดยแบ่งกลุ่มนักเรียนออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งสมาชิกในกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน ทำงานร่วมกัน เพื่อเป้าหมายกลุ่ม สมาชิกมีความรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม มีการฝึกและใช้ทักษะการทำงานกลุ่มร่วมกัน

โอลเซน และคาแกน (Olsen; & Kagen. 1992: 8) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือ เป็นการจัดการเรียนโดยให้นักเรียนทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน สมาชิกในกลุ่มมีความแตกต่างกันทั้งระดับความสามารถ เพศ และสมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ทั้งส่วนตัวและของสมาชิกในกลุ่ม

ทิสนา แชมมณี (2550: 98) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ คือ การเรียนรู้เป็น กลุ่มย่อย โดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกัน ประมาณ 3-6 คน ช่วยกันเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2543: 56) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือ หมายถึง การเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยสมาชิกของกลุ่มมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และความสำเร็จของกลุ่มมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กำลังใจ ให้การดูแลกลุ่ม สมาชิกกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์เชิงบวก และไว้วางใจ

วัฒนาพร กระจับทุภักข์ (2545: 174) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือเป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน โดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้ และในความสำเร็จของกลุ่ม โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจให้แก่กันและกัน คนที่เรียนเก่งจะช่วยเหลือคนที่อ่อนแอกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเท่านั้น แต่จะต้องร่วมรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่มความสำเร็จของแต่ละบุคคล คือ ความสำเร็จของกลุ่ม

อารี สัตถหวิ (2542: 328) ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง วิธี การเรียนที่ให้ผู้เรียนทำงานด้วยกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้ทั้งทางด้านความรู้และทาง ด้านจิตใจ ช่วยให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าในความแตกต่างระหว่างบุคคลของเพื่อน ๆ เคารพความคิดเห็นและความสามารถของผู้อื่นที่แตกต่างจากตน ตลอดจนรู้จักช่วยเหลือและสนับสนุนเพื่อน ๆ

สุคนธ์ สินธพานนท์; และคณะ (2545: 30) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นวิธีการสอนที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันในกลุ่มย่อย ๆ เน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ในแต่ละกลุ่มจะมีสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน ผู้เรียนแต่ละคนจะต้องร่วมมือในการเรียนร่วมกัน มีการช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน คนที่เก่งกว่าจะช่วยคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มจะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของ

เพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม เพราะยึดถือแนวคิดที่ว่าความสำเร็จของสมาชิกทุกคนจะรวมเป็นความสำเร็จของกลุ่ม

สุวิทย์ มูลคำ และ อรทัย มูลคำ (2545: 134) การเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนได้ร่วมมือและช่วยเหลือกัน ในการเรียนรู้โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มีการทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกัน ทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

กรมวิชาการ (2544: 4) ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ ส่งเสริมให้ผู้เรียนทำงานร่วมกัน โดยในกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถแตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตัวและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด

จากความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือดังกล่าว สรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ หมายถึง การจัดกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก 3-6 คน ซึ่งสมาชิกแต่ละกลุ่มมีความสามารถแตกต่างกัน ทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการพึ่งพาอาศัยกันในการเรียนรู้ และแบ่งหน้าที่รับผิดชอบงานร่วมกัน ตลอดจนมีความรับผิดชอบร่วมกันในส่วนตัวและส่วนรวม เพื่อไปสู่เป้าหมายของกลุ่ม

2.5.2 ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

จอห์นสัน และ จอห์นสัน (พรวรรณศิริ เถาธรรมสาร. 2533: 35; อ้างอิงจาก Johnson ; & Johnson. 1987: Circle of Learning) กำหนดลักษณะสำคัญเบื้องต้นของการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ดังนี้

1. สมาชิกกลุ่มมีความรับผิดชอบต่อกลุ่ม ช่วยกันทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน แบ่งข้อมูล อุปกรณ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม
2. สมาชิกในกลุ่มมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ต่อกัน อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
3. สมาชิกในกลุ่มแต่ละคนมีความรับผิดชอบในตัวเองต่องานที่ได้รับมอบหมาย จุดมุ่งหมายที่สำคัญ คือ การที่แต่ละคนทำงานอย่างเต็มศักยภาพ
4. สมาชิกกลุ่ม มีทักษะในการทำงานกลุ่ม (Small group skills) และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีครูสอนทักษะการทำงานเป็นกลุ่มและประเมินการทำงานกลุ่มของนักเรียน การที่นำนักเรียนที่ขาดทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม มาทำงานร่วมกันจะไม่ประสบความสำเร็จ

สுகุณธ์ สิ้นธพานนท์ และคณะ (2545: 30) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือมีลักษณะสำคัญ คือ สมาชิกของกลุ่ม มีความแตกต่างกันในความสามารถทางการเรียน เพศ และอายุ สมาชิกทุกคนในกลุ่มจะมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน และสมาชิกทุกคนจะต้องมีความตระหนักร่วมกันว่า งานของกลุ่มจะสำเร็จได้ต่อเมื่อสมาชิกทุกคนมีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ผู้เรียนต้องร่วมมือกันกำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้ การแก้ปัญหาาร่วมกัน การเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ที่ต้องศึกษา ช่วยสนับสนุนให้กำลังใจระหว่างเรียน ผู้เรียนจะต้องใช้ทักษะในการทำงานร่วมกันจนเสร็จ เช่น ทักษะผู้นำ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือจะประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพได้ ขึ้นอยู่กับสมาชิกทุกคนต้องยึดถือ แนวปฏิบัติตามวิธีการทำงานแบบกระบวนการกลุ่ม

สรุป ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ คือ ความรับผิดชอบของสมาชิกกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์ อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การทำงานกลุ่ม และความแตกต่างกันในความสามารถของสมาชิกกลุ่ม

2.5.3 หลักการของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

สลาวิน (Salavin. 1990: 56) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ความสามารถและศักยภาพในตนเอง ร่วมมือกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้บรรลุผลสำเร็จได้ โดยที่สมาชิกในกลุ่มตระหนักว่า แต่ละคนเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม ดังนั้น ความสำเร็จหรือความล้มเหลวของกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มต้องรับผิดชอบร่วมมือกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้เรียนจะได้รับความรู้จากเพื่อน และสิ่งที่ได้จากการใช้วิธีการเรียนรู้แบบร่วมมือ อีกประการหนึ่ง คือ ผู้เรียนรู้สึกถึงคุณค่าของตนเองเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งแต่ละคนจะมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของกลุ่ม นอกจากนี้ การเรียนรู้แบบร่วมมือยังก่อให้เกิดบรรยากาศที่ผู้เรียนได้พูดคุยกัน ช่วยให้ผู้เรียนและเพื่อนเข้าใจปัญหาชัดเจนขึ้น การสร้างสภาพแวดล้อมและวิธีการที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียนสามารถค้นหาความรู้จากการร่วมกัน มีหลักที่ผู้สอนต้องคำนึง 3 ประการ คือ

1. รางวัล หรือเป้าหมายของกลุ่ม ในการจัดการเรียนการสอน ผู้สอนจะต้องตั้งเป้าหมายหรือรางวัลไว้ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความพยายามในการเรียนมากขึ้น ตลอดจนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเพื่อความสำเร็จของกลุ่ม รางวัลที่กำหนดอาจเป็นสิ่งของ ประกาศนียบัตร คำชมเชย และการเชิดชูเกียรติ เป็นต้น

2. ความหมายของแต่ละบุคคลในกลุ่ม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ถึงแม้จะอยู่ในรูปของกลุ่ม แต่จะต้องมีขั้นตอนที่สามารถบอกถึงความสามารถของสมาชิกแต่ละคนได้ว่าเข้าใจ

บทเรียนมากนักน้อยเพียงใด ในการเรียนแต่ละครั้งต้องมั่นใจว่า สมาชิกทุกคนในกลุ่มเข้าใจเนื้อหาที่เรียน เพราะเป้าหมายของกลุ่มจะประสบผลสำเร็จได้ขึ้นอยู่กับความสามารถของคนในกลุ่ม

3. สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีโอกาสที่จะช่วยให้กลุ่มประสบผลสำเร็จได้เท่าเทียมกัน ทั้งผู้เรียนที่เรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อน

สรุป หลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนใช้ความรู้ความสามารถ ร่วมกันแก้ปัญหา มีความรับผิดชอบ และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้งานบรรลุผลสำคัญ

2.5.4 องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

จอห์นสัน และ จอห์นสัน (Johnson; & Johnson. 1994: 31-37) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ดังนี้

1. การพึ่งพา และเกื้อกูลกัน (Positive Interdependence) หมายถึง การที่สมาชิกในกลุ่มทำงานโดยมีเป้าหมายร่วมกัน มีการทำงานร่วมกัน สมาชิกทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงาน มีการแบ่งปันวัสดุ อุปกรณ์ ข้อมูลต่าง ๆ ในการทำงานทุกคนมีบทบาทหน้าที่ และประสบความสำเร็จร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มจะมีความรู้สึกว่าได้ประสบความสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อ สมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จด้วย สมาชิกทุกคนจะได้รับผลประโยชน์หรือรางวัลผลงานกลุ่มโดยเท่าเทียมกัน

2. การมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน (Face to Face Promotive Interaction) เป็นการให้ผู้เรียนพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แลกเปลี่ยนความเห็นซึ่งกันและกัน การอธิบายความรู้ให้แก่เพื่อนในกลุ่มฟัง ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการติดต่อปฏิสัมพันธ์ มีการแลกเปลี่ยนให้ข้อมูลย้อนกลับ เปิดโอกาสให้สมาชิกเสนอแนวความคิดใหม่ ๆ เพื่อจัดในสิ่งที่เหมาะสมที่สุด ส่งผลให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

3. ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล (Individual Accountability) ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคลเป็นความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละบุคคล โดยมีการช่วยเหลือส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายของกลุ่มโดยที่สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีความมั่นใจ และพร้อมที่จะได้รับการทดสอบเป็นรายบุคคล

4. การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและทักษะการทำงานกลุ่มย่อย (Interpersonal and Small Group Skills) การเรียนรู้แบบร่วมมือต้องอาศัยทักษะที่สำคัญเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ คือ ทักษะทางสังคม และทักษะการแก้ปัญหาขัดแย้ง รวมทั้งการเคารพ ยอมรับ และไว้วางใจกันและกัน ซึ่งครูควรจัดสถานการณ์ที่จะส่งเสริมให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. กระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นกระบวนการทำงานที่มีขั้นตอน หรือวิธีการที่จะช่วยให้การดำเนินงานกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือ สมาชิกทุกคนจะต้องทำความเข้าใจ

เข้าใจเป้าหมายการทำงาน วางแผนปฏิบัติงานร่วมกัน ดำเนินงานตามแผน ตลอดจนประเมินผลและปรับปรุงงาน

2.5.5 ผลดีของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือส่งผลดีต่อผู้เรียนในด้านต่าง ๆ ดังนี้ จอห์นสัน (ทิสนา แชมมณี. 2550: 101; อ้างอิงจาก Johnson, Johnson; & Houlbacc. 1994: 1.3-1.4)

1. มีความพยายามที่จะบรรลุเป้าหมายมากขึ้น (greater efforts to achieve) การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย เป็นผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น และมีผลงานมากขึ้น การเรียนรู้มีความคงทนมากขึ้น (long-term retention) มีแรงจูงใจภายใน และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มีการใช้เวลาอย่างมีประสิทธิภาพ ใช้เหตุผลดีขึ้นและคิดอย่างมีวิจารณ์ญาณมากขึ้น

2. มีความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนดีขึ้น (more positive relationships among students) การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้ผู้เรียนมีน้ำใจนักกีฬามากขึ้น ใส่ใจในผู้อื่นมากขึ้น เห็นคุณค่าของความแตกต่าง ความหลากหลาย การประสานสัมพันธ์และการรวมกลุ่ม

3. มีสุขภาพจิตดีขึ้น (greater psychological health) การเรียนรู้แบบร่วมมือ ช่วยให้ผู้เรียนมีสุขภาพจิตดีขึ้น มีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาทักษะทางสังคม และความสามารถในการเผชิญกับความเครียด และความผันแปรต่าง ๆ

2.5.6 ขั้นตอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ฟอยล์ และไลแมน (สุนีย์ บาวเออร์. 2535: 15 อ้างอิงจาก Foyle; & Lyman. 1989: Interactive Learning) กำหนดขั้นตอนการเรียนรู้แบบร่วมมือไว้ ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะและขนาดของกลุ่ม
2. จัดนักเรียนเข้ากลุ่มตามระดับความสามารถ
3. จัดห้องเรียนที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์
4. ฝึกนักเรียนใช้กระบวนการกลุ่ม
5. คุรบอกสิ่งที่คาดหวังจากกลุ่มให้ชัดเจน และกำหนดเวลาที่จะทำงานให้เสร็จ
6. คุรเสนอเนื้อหาโดยใช้วิธีสอนที่เหมาะสม
7. คุรคอยช่วยเหลือนักเรียน (เมื่อจำเป็น) ขณะที่นักเรียนทำกิจกรรม
8. วัดผลนักเรียนแต่ละคนแต่ละกลุ่ม
9. ให้รางวัลกับกลุ่มที่มีคะแนนความก้าวหน้า โดยการชมเชย

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545: 174-175) เสนอขั้นตอนการเรียนรู้แบบร่วมมือ ไว้ดังนี้

1. ขั้นเตรียม

- แบ่งกลุ่ม แนะนำระเบียบของกลุ่ม บทบาทหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม แจ้างจุดประสงค์และการทำกิจกรรม

2. ขั้นสอน

- นำเข้าสู่บทเรียน แนะนำเนื้อหา แนะนำแหล่งข้อมูลและมอบหมายงานให้นักเรียนแต่ละกลุ่ม

3. ขั้นทำกิจกรรมกลุ่ม

- ผู้เรียน เรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มย่อย โดยที่แต่ละคนมีบทบาทและหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมาย เป็นขั้นตอนที่สมาชิกในกลุ่มจะได้ร่วมกันรับผิดชอบต่อผลงานของกลุ่ม
- ใช้เทคนิคต่าง ๆ ในการทำกิจกรรม เช่นแบบ JIGSAW, STAD, TAI, LT เป็นต้นในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง เทคนิคต้องเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ ในการเรียนแต่ละเรื่อง ในการเรียนครั้งหนึ่ง ๆ อาจต้องใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ หลาย ๆ เทคนิคประกอบกัน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการเรียน

4. การตรวจสอบผลงานและทดสอบ

- ตรวจสอบว่า ผู้เรียนได้ปฏิบัติหน้าที่ครบถ้วนแล้วหรือยัง ผลการปฏิบัติงานเป็นอย่างไร เน้นการตรวจสอบผลงานกลุ่มและรายบุคคล ในบางกรณีผู้เรียนอาจต้องซ่อมเสริมส่วนที่ยังขาดตกบกพร่อง ต่อจากนั้นเป็นการทดสอบความรู้

5. ขั้นสรุปบทเรียน และประเมินผลการทำงานกลุ่ม

- ครูและผู้เรียนช่วยกันสรุปบทเรียน ถ้ามีสิ่งที่ยังไม่เข้าใจ ครูควรอธิบายเพิ่มเติม
- ครูและผู้เรียนช่วยกันประเมินผลการทำงานกลุ่ม และพิจารณาว่า อะไรคือจุดเด่นของงาน และอะไรคือสิ่งที่ควรปรับปรุง

2.5.7 บทบาทของผู้สอนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือ ผู้สอนจะต้องมีการเตรียมการสอนที่ดี สร้างบรรยากาศของความร่วมมือให้เกิดขึ้น ผู้สอนจะต้องเตรียมการและดำเนินการตามกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนดังนี้ (สุคนธ์ สิ้นธพานนท์. 2545: 31-32)

1. การจัดกลุ่มผู้เรียน ในการจัดกลุ่มผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ร่วมกันและทำงานร่วมกันให้ได้ผลดี มีประสิทธิภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์ ผู้สอนควรมีการเตรียมการแบ่งกลุ่มผู้เรียนให้มีจำนวนสมาชิกที่เหมาะสม คือ ประมาณกลุ่มละ 4 คน โดยให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มมีความสามารถละ

กัน มีทั้งผู้เรียนที่เก่ง ปานกลาง และอ่อน โดยมีจำนวนชายหญิงใกล้เคียงกัน ผู้สอนจะต้องรู้ข้อมูลความสามารถของผู้เรียน เพื่อจะได้เตรียมแบ่งกลุ่มได้ถูกต้อง

2. การสร้างความมุ่งมั่นและอุดมการณ์ของผู้เรียนที่จะทำงานร่วมกัน โดยผู้สอนจะต้องรู้จักกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นและเสริมทักษะด้านความคิดแก่ผู้เรียน โดยใช้แหล่งข้อมูลต่าง ๆ และสื่อการสอนเพื่อให้สมาชิกแต่ละกลุ่มมีความกระตือรือร้น และมีความตั้งใจที่จะทำงานร่วมกันให้ประสบความสำเร็จอย่างมีคุณภาพและผู้สอนต้องรู้จักจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้เห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกัน และมีกิจกรรมที่คนเดียวไม่สามารถทำได้สำเร็จ แต่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกัน

3. การปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ และเห็นความสำคัญในกติกาของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ผู้สอนควรชี้แจงให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการทำงานร่วมกัน ให้แรงเสริมในทางบวกกับผู้เรียน ให้ความช่วยเหลือ และแนะนำวิธีการทำงานที่ถูกต้อง ผู้สอนต้องมีวิธีการที่จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจกติกการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งประกอบด้วย

3.1 การช่วยเหลือกัน

3.2 ความสามารถที่แตกต่างกันของสมาชิกในกลุ่มจะทำให้งานสำเร็จได้ด้วยดี ขึ้นอยู่กับความรับผิดชอบของสมาชิกทุกคน

3.3 สมาชิกทุกคนมีบทบาทเท่าเทียมกัน

3.4 สมาชิกทุกคนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอย่างต่อเนื่อง

4. ผู้สอนต้องมีการจัดการที่ดีเพื่อให้การทำงานกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนควรมีวิธีการจัดการเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือไปตามขั้นตอน และบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนด คือ มีการสร้างกฎของห้องเรียน กฎของกลุ่ม จัดที่นั่งของสมาชิกแต่ละกลุ่มให้เป็นระเบียบ รวดเร็วในการแจกแบบฝึกหัด วัสดุอุปกรณ์ ให้แก่หัวหน้ากลุ่ม หรือตัวแทนกลุ่ม มีการแบ่งงานระหว่างสมาชิกในกลุ่ม การให้สัญญาณทำกิจกรรมของแต่ละกลุ่ม การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ ซึ่งบางครั้งต้องใช้ความเงียบ บางครั้งต้องระดมความคิดและการสนทนา

นอกจากนี้ ผู้สอนจะต้องมีวิธีการให้คำแนะนำแก่ผู้เรียนในข้อบกพร่องที่ต้องแก้ไข และช่วยเหลือผู้เรียนทุกคนที่มีปัญหาให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และสามารถเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม เสริมสร้างให้ผู้เรียนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นโดยใช้เหตุผล ซึ่งเป็นหลักสำคัญของวิถีประชาธิปไตย ผู้สอนควรเผยแพร่ข้อเขียนและผลงานของผู้เรียนแก่สังคมตามความเหมาะสม

สรุป การจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการจัดกลุ่มเรียน การสร้างความมุ่งมั่น และอุดมการณ์ของผู้เรียนที่จะทำงานร่วมกัน การปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ และมีการจัดการที่ดีเพื่อให้การทำงานกลุ่มเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.5.8 บทบาทของผู้เรียน

มีผู้กล่าวถึงบทบาทของผู้เรียน ดังนี้

ชนาธิป พรกุล (2543: 73) กล่าวถึงบทบาทของผู้เรียนไว้ดังนี้

1. เรียนรู้งานที่ได้รับมอบหมาย
2. แน่ใจว่าสมาชิกในกลุ่มได้เรียนรู้งานนั้น
3. แน่ใจว่าทุกคนในชั้นเรียนรู้งานนั้นด้วย

ระหว่างทำงานที่ได้รับมอบหมาย ผู้เรียนต้องอธิบาย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกในกลุ่ม อธิบายวิธีทำงานให้สำเร็จ ฟังคำอธิบายของผู้อื่น ส่งเสริมให้แต่ละคนมีความพยายาม ให้ความสนใจปัญหา อธิบายเนื้อหา และให้ความช่วยเหลือภายในกลุ่ม

กุลยา ตันติผลาชีวะ (2543: 57-58) กล่าวว่า สิ่งที่ได้จากการเรียนรู้แบบร่วมมือของผู้เรียน มีดังนี้

1. จูงใจผู้เรียน เพราะได้ทำงานร่วมกัน สนุกกับการคิดร่วมกัน ได้แลกเปลี่ยนข้อมูล และความคิดเห็นของกันและกัน
2. เพิ่มพูนการปฏิบัติเชิงวิชาการ เพราะผู้เรียนได้กรอบแนวคิดใหม่ ๆ ได้แก้ปัญหา ได้ค้นคว้าหาข้อมูลใหม่จากเพื่อน และจากการคิดของกลุ่ม
3. กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้แบบมีการคิดและลงมือกระทำ ที่จะนำไปสู่การค้นพบคำตอบร่วมกับกลุ่ม
4. เพิ่มการยอมรับนับถือแก่กัน เพราะเกิดการทำงานที่มีความสำเร็จร่วมกัน ผู้เรียนจะเกิดสุนทรีย์ในเพื่อนร่วมงาน และให้การนับถือเมื่องานเสร็จ
5. เพิ่มพูนทักษะทางภาษาและการพูด เพราะต้องปฏิสัมพันธ์กับกลุ่ม ต้องเสนอความคิดเห็นให้กลุ่มยอมรับ วิจัยรณเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน
6. เตรียมผู้เรียนเข้าสู่สังคมปัจจุบันด้วยการแก้ปัญหาร่วมกัน สร้างความภาคภูมิใจในตนและความเข้าใจสังคมมากขึ้น

สรุป การเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียน เรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย โดยมีสมาชิกกลุ่มที่มีความสามารถแตกต่างกัน จำนวน 3-6 คน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งส่วนตนและส่วนรวม มีการพึ่งพาช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่ม บรรลุเป้าหมาย แต่การเรียนรู้จะเป็นแบบร่วมมือได้ต้องอาศัยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ การพึ่งพาและเกื้อกูลกัน การมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน ความรับผิดชอบของสมาชิกแต่ละบุคคล การใช้ทักษะการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และทักษะการทำงานกลุ่มย่อย และกระบวนการกลุ่ม การจัดการเรียนการสอนคุณธรรมสามารถนำหลักการเรียนรู้

แบบร่วมมือมาใช้ได้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้และทำงานร่วมกันกับกลุ่มเพื่อน มีการปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยช่วยให้เด็กได้รับรู้ คิด วิเคราะห์และซึมซับสิ่งที่ได้พบเห็นจนเกิดเป็นความรู้สึกนึกคิด เจตคติหรือแนวคิด แนวปฏิบัติที่มีต่อผู้อื่น นอกจากนี้ เด็กยังได้รับประสบการณ์และเรียนรู้ทักษะทางสังคม ซึ่งจะช่วยส่งเสริมลักษณะนิสัยทางคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับเด็ก

2.6 กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไดค์

กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไดค์ (Thorndike's Law of Exercise) เป็นกฎการเรียนรู้ข้อหนึ่งจากทั้งหมดสี่ข้อตามทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike's Classical Connectionism) ซึ่งธอร์นไดค์ เชื่อว่า การฝึกหัดหรือการลงมือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจ จะทำให้การเรียนรู้มั่นคงถาวร ถ้าไม่ได้กระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้มันจะไม่คงทนถาวร และในที่สุดอาจลืมได้ (Hergenhahn; & Olson. 1993: 56) กฎแห่งการฝึกหัดประกอบด้วย

1. กฎแห่งการใช้ (Law of use) หมายถึง การฝึกฝน การตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่งอยู่เสมอ ย่อมทำให้เกิดพันธะที่แน่นแฟ้นระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้แล้วได้นำเอาสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้อยู่เสมอก็คจะทำให้การเรียนรู้เกิดความมั่นคงถาวรไม่ลืม

2. กฎแห่งการไม่ใช้ (Law of disuse) หมายถึง การไม่ได้ฝึกฝนหรือไม่ได้ใช้ ไม่ได้ทำบ่อย ๆ ย่อมทำให้ความมั่นคงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองอ่อนกำลังลง หรือลดความเข้มลง เมื่อบุคคลเกิดการเรียนรู้แล้วไม่ได้นำความรู้ไปใช้ หรือไม่เคยใช้ ย่อมทำให้การทำการกิจกรรมนั้นไม่ดีเท่าที่ควร หรืออาจจะทำให้ความรู้นั้นลืมเลือนไปได้

การนำกฎแห่งการฝึกหัดไปใช้ในการเรียนการสอน

1. หากต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในเรื่องใดจะต้องช่วยให้เขาเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง แล้วให้ฝึกฝนโดยกระทำสิ่งนั้นบ่อย ๆ แต่ควรระวังอย่าให้ถึงกับซ้ำซาก จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย (ทิตินา แซมมณี. 2550: 52)

2. ผู้สอนไม่ควรเน้นการสอนเพียงเพื่อรู้อย่างเดียว แต่การสอนให้ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ และประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรู้นั้นย่อมสำคัญกว่าการที่จะสอนและให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ได้ จะต้องให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างเด่นชัดและการนำไปใช้บ่อย ๆ ทำให้ผู้เรียนเกิดความมั่นคงแน่นแฟ้นในสิ่งที่เรียน ความรู้คงทนถาวร (อารี พันธุ์ณี. 2538: 123-129)

สรุป หลักการเรียนรู้ตามกฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไดค์ เชื่อว่า การฝึกหัดหรือการลงมือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้คงทนถาวร แต่ถ้าไม่ได้กระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้นั้นจะไม่คงทนถาวร และในที่สุดอาจลืมได้ ฉะนั้น ถ้าผู้สอนนำกฎแห่งการฝึกหัดมาใช้ในการพัฒนาคุณธรรม ไม่ควรเน้นการสอนเพียงเพื่อรู้อย่างเดียว แต่ควรสอนให้ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ และ

ประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรู้ด้านคุณธรรมนั้น และถ้าต้องการให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมคุณธรรมในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะต้องช่วยให้เด็กเกิดความเข้าใจในคุณธรรมด้านนั้นอย่างแท้จริง แล้วให้ฝึกฝนโดยการกระทำคุณธรรมนั้นบ่อย ๆ แต่ควรระวังอย่าให้ซ้ำซาก เพราะจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย เมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้คุณธรรมด้านนั้นๆ แล้ว ควรส่งเสริมให้ผู้เรียนกระทำพฤติกรรมคุณธรรมด้านนั้นๆ อย่างต่อเนื่อง

2.7 ทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ (Application)

เยาเวา เดชะคุปต์ (2551: 110-111) อธิบายทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้ประกอบด้วย ทฤษฎีการคิดและสติปัญญาของเบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom) ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Theory of Meaningful verbal Learning) โดย เดวิด ออซูเบล (David Ausubel) ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism) โดย ซีมัวร์ เพเพิร์ต (Seymour Papert) และแนวคิดของ ทิศนา แคมมณี และคณะ (2545) ทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ (Application) ประกอบด้วย

2.7.1 ทฤษฎีการคิดและสติปัญญาของเบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom's Taxonomy of Learning) ตามความคิดของบลูม การประยุกต์ใช้ หมายถึง การใช้ข้อมูล การใช้วิธีการ ความคิดรวบยอดในสถานการณ์ใหม่ การแก้ปัญหาโดยใช้ทักษะหรือความรู้

2.7.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Theory of Meaningful Verbal Learning) เดวิด ออซูเบล (David Ausubel) ออซูเบล กล่าวว่า การเรียนรู้ที่ดี คือ การเรียนรู้ที่มีความหมายซึ่งจะเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ใหม่กับสิ่งเดิมที่มีอยู่

2.7.3 ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการสร้างสรรค์ชิ้นงาน (Constructionism) ซีมัวร์ เพเพิร์ต (Seymour Papert) กล่าวว่า การที่ผู้เรียนจะสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดของตนได้และความรู้ที่สร้างขึ้นจะเป็นฐานที่มั่นคงช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ต่อไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

2.7.4 ทิศนา แคมมณี และคณะ (2545; อ้างอิงจาก เยาเวา เดชะคุปต์. 2551: 110-111) กล่าวถึง ความหมายของการประยุกต์ใช้ใน 2 ลักษณะ คือ

ความหมายที่ 1 คือ การนำหลักการหรือความรู้ไปใช้ในสถานการณ์หรือโครงสร้างใหม่

ความหมายที่ 2 การนำหลักการหรือความรู้ไปปรับบางส่วนของสถานการณ์หรือโครงสร้างเดิม

สรุป การประยุกต์ใช้ หมายถึง ความสามารถในการใช้ข้อมูลและการโอนถ่ายความรู้จากสถานะหนึ่งไปยังอีกสถานะหนึ่ง หรือการใช้สิ่งที่ได้เรียนรู้มากับสถานการณ์ใหม่ การให้ผู้เรียนรู้จักการคิดแบบประยุกต์จะช่วยให้การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อบุคคลมาก ดังนั้นในการพัฒนา

คุณธรรม ผู้สอนควรจัดสถานการณ์เพื่อกระตุ้นให้เด็กนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จำลองหรือสถานการณ์จริง ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของกระทำพฤติกรรมคุณธรรมที่เกิดขึ้นกับตนเองและเกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น

จากแนวคิด ทฤษฎีที่กล่าวมาสรุปได้ว่า กลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา กลุ่มทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์และบรูเนอร์ กลุ่มแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ คือแนวคิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของบลูม แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไดค์ แนวคิดการสะท้อนคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ สามารถนำมาเป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

2.8 แนวคิดการสะท้อนคิด (Reflection)

การสะท้อนคิดเป็นวิธีการที่ผู้เรียนได้อธิบายถึง สิ่งที่ตนเองได้เห็น ได้สัมผัส บอกเล่าถึง ความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้รับประสบการณ์ เป็นกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวแบ่งออกเป็นสองส่วน (George, Gagnon; & Michelle. 2001: 99, 104; อ้างอิงจาก สุนทรา ไต่บัว. 2546: 71-72)

1. ให้ผู้เรียนได้อธิบายถึงมโนทัศน์ กระบวนการ เจตคติ ที่ได้รับจากการเรียนรู้ ผู้สอนสามารถตรวจสอบความเข้าใจของผู้เรียน เป็นการประเมินประสิทธิภาพการสอน
2. ให้ผู้เรียนสะท้อนความรู้สึกต่อผลงานที่ตนเองและผู้อื่นนำเสนอ เป็นการสะท้อนความรู้สึก กระบวนการและสิ่งที่คาดหวัง อาจให้ผู้เรียนบอกว่าอะไรที่เขาได้เรียนในวันนี้ อะไรเป็นความรู้ใหม่ อะไรที่ต้องการเรียนรู้ และอะไรที่ได้ความรู้จริงๆ

การสะท้อนคิดมีวิธีการดังต่อไปนี้

1. ให้ผู้เรียนมีเวลาสำหรับการสะท้อนคิดถึงสิ่งที่เรียนในแต่ละวันอย่างน้อยคนละ 5 นาที ส่วนในกลุ่มชั้นเรียน อย่างน้อยควรมีเวลา 10 นาที การสะท้อนคิดจะให้ผู้เรียนได้อธิบายเหตุการณ์ความรู้สึกที่ได้รับจากประสบการณ์การทำงานกลุ่ม การสะท้อนคิดอาจมีโครงสร้างให้ผู้เรียนได้เก็บบันทึกเป็นเอกสาร
2. การสนทนากลุ่มวงกลม เป็นวิธีการที่รวดเร็วด้วยการให้ผู้เรียนพูดหนึ่งเรื่องที่เกี่ยวข้องเนื้อหาการเรียนและการนำไปประยุกต์ใช้ อาจเป็นสิ่งที่ได้เรียน สิ่งที่ยังมีข้อสงสัย คำตอบที่แตกต่างจากบทเรียนหรือเนื้อหาในการประเมินผลการเรียน
3. การเขียนบัตรดัชนี ให้ผู้เรียนเขียนสิ่งที่คิดบนบัตรดัชนีแล้วเวียนให้เพื่อนอ่านเพื่อการวางแผนการเรียนครั้งต่อไป เมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนสามารถมองเห็นพัฒนาการในตัวผู้เรียนได้
4. การเขียนจดหมายหรือบันทึก โดยให้ผู้เรียนเขียนจดหมายหรือบันทึกถึงครู เพื่อนว่ามีความรู้สึกอย่างไรต่อการเรียนการสอนและทำไมจึงคิดเช่นนั้น

ผลการศึกษาของโฮแกน รอย (สุนทรา ไต่บัว. 2546: 72; อ้างอิงจาก Hogan-Royle. 1997) ที่ใช้รูปแบบการเสริมพลังอำนาจ (Empowering Model) ให้เกิดแก่ผู้เรียนด้วยการให้ผู้เรียนสะท้อนความรู้สึกแบบพินิจพิจารณาและการอภิปรายในข้อขัดแย้งด้วยเหตุผลในกลุ่มผู้เรียน ผลการทดลองพบว่า มีลักษณะการควบคุมตนเองในการเรียนได้ดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้รับการเสริมพลังอำนาจ

สรุปได้ว่า การสะท้อนคิดเป็นวิธีการเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความรู้สึกต่อกระบวนการเรียนการสอนหรือผลงานของตนเอง ซึ่งวิธีการอาจให้ผู้เรียนได้สนทนาในกลุ่มหรือการเขียนจดหมาย หรือบันทึกสะท้อนความรู้สึก การสะท้อนคิดนอกจากจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาการเรียนยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการควบคุมตนเองด้วย

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเรียนการสอน

รูปแบบการสอน เป็นโครงสร้างองค์ประกอบการดำเนินการสอนที่ได้รับการจัดเป็นระบบมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับทฤษฎี หลักการเรียนรู้หรือการสอนที่รูปแบบนั้นยึดถือและได้รับการพิสูจน์ว่าสอบว่ามีประสิทธิภาพ สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายเฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ โดยทั่วไปแบบแผนการดำเนินการสอนจะประกอบด้วย ทฤษฎี หลักการที่รูปแบบนั้นยึดถือและกระบวนการสอนที่มีลักษณะเฉพาะอันจะนำผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายเฉพาะรูปแบบนั้นกำหนด ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นแบบแผนหรือแบบอย่างในการจัด และดำเนินการสอนอื่น ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเฉพาะเช่นเดียวกันได้

3.1 ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน

มีผู้กล่าวถึงความหมายของรูปแบบการเรียนการสอนไว้ดังนี้

ทิตินา แคมมณี (2545: 219-210) กล่าวถึง รูปแบบการเรียนการสอน (Model of Teaching) หมายถึง สภาพลักษณะของการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญซึ่งจัดไว้อย่างเป็นระเบียบ ตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วยกระบวนการหรือขั้นตอนสำคัญในการเรียนการสอน รวมทั้งวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ ที่สามารถช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามทฤษฎี หลักการหรือแนวคิดที่ยึดถือซึ่งได้รับการพิสูจน์ ทดสอบ หรือยอมรับว่ามีประสิทธิภาพ สามารถใช้เป็นแบบแผนในการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบนั้น ๆ รูปแบบการเรียนการสอนจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. ปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการเรียนการสอนนั้น ๆ
2. การบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักการที่ยึดถือ

3. การจัดระบบ คือ การจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ

4. การอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอน และเทคนิคการสอนต่าง ๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ดังนั้น รูปแบบการเรียนการสอนจะต้องสามารถทำนายผลที่จะเกิดตามมาได้ และมีศักยภาพในการสร้างความคิดรวบยอด และความสัมพันธ์ใหม่ ๆ ได้

บุญชม ศรีสะอาด (2537: 140) กล่าวถึงความหมายของรูปแบบการสอนเป็น 2 แนว แนวแรก รูปแบบการสอนเป็นกิจกรรมหรือวิธีสอน แนวที่ 2 รูปแบบการสอน เป็นโครงสร้างที่แสดงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ในการสอนที่จะนำมาใช้ร่วมกัน เพื่อให้เกิดผลแก่ผู้เรียนตามจุดประสงค์ที่ได้กำหนดไว้

สรุป รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง ลักษณะการเรียนการสอนที่ครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด ซึ่งประกอบด้วยวิธีสอน เทคนิคการสอน ที่สามารถช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์

3.2 ประเภทของรูปแบบการเรียนการสอน

จอยซ์ และเวลล์ (Joyce; & Well. 1972: 11-12) แบ่งรูปแบบการสอนเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. รูปแบบที่มาจากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (Social Interaction) เป็นรูปแบบที่เน้นความสัมพันธ์ในสังคม เพื่อให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกันในสังคม โดยการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การค้นคว้าเป็นกลุ่ม (Group Investigation) การฝึกปฏิบัติ (Laboratory Method) และการสืบเสาะทางสังคม (Social Inquiry)

2. รูปแบบที่มาจากการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification) เป็นรูปแบบที่วิเคราะห์พฤติกรรมของคนโดยการกำหนดสิ่งแวดล้อมให้ เช่น การวางเงื่อนไข (Operant Conditioning)

3. รูปแบบที่มาจากบุคคล (Personal) เป็นรูปแบบที่เน้นพัฒนาการบุคลิกภาพของบุคคล เพื่อให้เข้าใจตนเอง รับผิดชอบตนเอง และตระหนักในตนเอง เช่น การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ (Synectics) การฝึกการตระหนักในตนเอง (Awareness Training) การประชุมในชั้น (Classroom Meeting) และการสอนแบบไม่นำทาง (Non-Direct)

4. รูปแบบที่มาจากกระบวนการคิด (Information Processing) เป็นรูปแบบที่เน้นให้เกิดพฤติกรรมทางความคิด เช่น การฝึกมโนทัศน์ (Concept Attainment) การสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Training) และการพัฒนาความมีเหตุผล (Developmental)

เซเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส (Saylor, Alexander; & Lewis. 1981: 271-293) แบ่งรูปแบบการสอนออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. รูปแบบที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของมนุษย์ / กระบวนการ (Human Traits / Process) เป็นรูปแบบที่เน้นกระบวนการทำให้เกิดคุณลักษณะ เช่น บทบาทสมมติ (Role playing) การจำลองสถานการณ์ (Simulation)

2. รูปแบบที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา (Subject Matter / Disciplines) เป็นรูปแบบที่เน้นการให้เนื้อหาวิชา เช่น การบรรยาย (Lecture) การดูและฟัง (Viewing, Listening) การสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Training) และการอภิปรายซักถาม (Discussion – Questioning)

3. รูปแบบที่เกี่ยวกับความสนใจและความต้องการ / กิจกรรม (Interest & Needs/ Activities) เป็นรูปแบบที่เน้นการเรียนรู้อย่างอิสระของแต่ละบุคคล เช่น การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ (Synectics)

4. รูปแบบที่เกี่ยวกับสมรรถภาพ/เทคโนโลยี (Competencies / Technology) เป็นรูปแบบที่เน้นการวางแผนการสอน เช่น การฝึกฝน หรือฝึกทักษะ (Practice & Drill) บทเรียนโปรแกรม (Programmed Instruction) และการออกแบบระบบการสอน (Instructional System Design)

5. รูปแบบที่เกี่ยวกับหน้าที่ทางสังคม / กิจกรรม (Social Functions / Activities) เป็นรูปแบบที่เน้นกิจกรรมในชุมชน เช่น การค้นคว้าเป็นกลุ่ม (Group Investigation) การคิดแก้ปัญหาสังคม (Jurisprudential) และกิจกรรมชุมชน (Community Activities)

ทิสนา แหมมณี (2548: 6-89) จัดประเภทของรูปแบบการเรียนการสอนออกเป็น 2 ประเภท คือ รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นสากล และรูปแบบการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนการสอนของไทย

รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นสากล สามารถจัดเป็นกลุ่มได้ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่าง ๆ ซึ่งเนื้อหาสาระอาจอยู่ในรูปของข้อมูล ข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หรือความคิดรวบยอด เช่น รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดของกานเย

2. รูปแบบการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เป็นรูปแบบที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากแก่การพัฒนาหรือปลูกฝัง การจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการสอนเพียงช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ ไม่เพียงพอต่อการช่วยให้ผู้เรียนเกิดเจตคติได้ จำเป็นต้องอาศัยหลักการและวิธีการอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาจิตพิสัยของบลูม รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ รูปแบบการเรียนการสอนโดยวิธีทำความเข้าใจในความกระจ่างในค่านิยม

3. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นรูปแบบที่มุ่งพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือการแสดงออกต่าง ๆ ซึ่งจำเป็นต้องใช้หลักการ วิธีการ ที่แตกต่างไปจากการพัฒนาทางด้านจิตพิสัย หรือพุทธิพิสัย เช่น รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมพ์สัน รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์

4. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ (Process Skills) เป็นทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิธีดำเนินการต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นกระบวนการทางสติปัญญา เช่น รูปแบบการเรียนการสอน กระบวนการสืบสวนและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดอุปนัย

5. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการ (Integration) เป็นรูปแบบที่พยายามพัฒนาการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนไปพร้อม ๆ กัน โดยใช้บูรณาการทั้งทางด้านเนื้อหาสาระ และวิธีการ รูปแบบนี้ได้รับความนิยมอย่างมาก เพราะมีความสอดคล้องกับหลักทฤษฎีทางการศึกษาที่มุ่งเน้นการพัฒนารอบด้าน หรือการพัฒนาเป็นองค์รวม เช่น รูปแบบการเรียนการสอนตามวัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT รูปแบบการเรียนการสอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

รูปแบบการเรียนการสอนและกระบวนการเรียนการสอนของไทย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยนักการศึกษาไทย เช่น รูปแบบการเรียนการสอนทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์ รูปแบบการเรียนการสอนโดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ รูปแบบการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง : โมเดล ชิปปา (CIPPA)

2. รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยนิสิตนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา เช่น รูปแบบการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ตามแนวคิดของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ภายในการสร้าง มโนทัศน์พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา

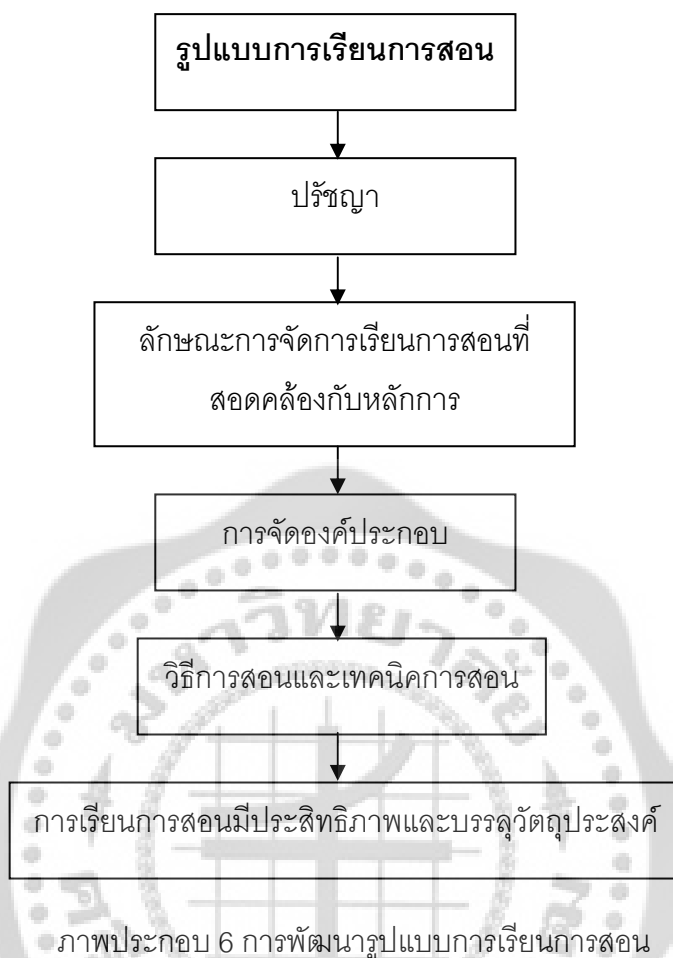
3. กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน เช่น กระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 กระบวนการสอนค่านิยมและจริยธรรม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการสร้างค่านิยม

สรุป จากรูปแบบการเรียนการสอนที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นว่า ทุกแบบมีจุดหมายเดียวกัน คือ ต้องการให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่รูปแบบกำหนด ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีลักษณะและแบบแผนการจัดการเรียนการสอนที่ยึดตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อของรูปแบบ โดยมีกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอน รวมทั้งวิธีการสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการเรียนรู้ของผู้เรียน

3.3 แนวคิดในการพัฒนารูปแบบ

รูปแบบการเรียนรู้การสอน เป็นแบบแผนการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ การจะพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนจะต้องมีหลักเกณฑ์ เพื่อให้เกิดผลตามที่จุดมุ่งหมายกำหนดและเกิดประสิทธิภาพมากที่สุด การพัฒนารูปแบบควรคำนึงถึงหลักเกณฑ์การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้ เซย์เลอร์ และคนอื่น ๆ (Saylor; et al. 1981: 294-299)

1. เป้าหมายและวัตถุประสงค์ การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนควรคำนึงถึงเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการสอน การกำหนดจุดประสงค์ของกิจกรรมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้เรียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ฉะนั้น รูปแบบการเรียนการสอนต้องสอดคล้องกับเป้าหมายและวัตถุประสงค์
 2. โอกาสการบรรลุเป้าหมาย การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการที่จะบรรลุเป้าหมาย ขึ้นอยู่กับความสอดคล้องระหว่างกิจกรรมกับวัตถุประสงค์ในการสอน
 3. แรงจูงใจของผู้เรียน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ควรจัดให้มีกิจกรรมที่เป็นแรงจูงใจสำหรับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ
 4. หลักการเรียนรู้ การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนไม่ควรยึดมั่นกับทฤษฎีหรือหลักการการเรียนรู้เพียงอย่างเดียว ควรนำหลักการเรียนรู้หลาย ๆ อย่างมาปรับใช้ในการปฏิบัติ เช่น พัฒนาการทางด้านสติปัญญา ด้านเจตคติ ค่านิยม เป็นต้น
 5. สิ่งอำนวยความสะดวก เครื่องมือและทรัพยากรการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ควรคำนึงถึงความพร้อมในด้านดังกล่าวที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
- สรุปการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนควรคำนึงหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

รูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ คือ ประสิทธิภาพ ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานการจัดการเรียนการสอน การจัดองค์ประกอบ วิธีการสอนและเทคนิคการสอน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ รูปแบบการเรียนการสอนในปัจจุบันมีความหลากหลาย และจากการศึกษาพบว่า ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนด้านคุณธรรมนั้นมีการศึกษาไว้จำนวนหลายท่าน ดังนี้

สิริมา ภิญญอนันตพงษ์ (2549) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมของเด็กปฐมวัยด้วยวิธีสอนโดยใช้ชุดนิทานชาดก

ดราวรรัตน์ อุทัยพยัคฆ์ (2548) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมคุณธรรมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น

มาลีรัตน์ บุญอนันตบุตร (2548) ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้จริยธรรมแบบ MCCP สำหรับเด็กปฐมวัย

ดังนั้นในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยควรอยู่บนพื้นฐานของหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและสอดคล้องกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย

4. กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ผลการวิเคราะห์ สังเคราะห์กลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา กลุ่มทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์และบรูเนอร์ กลุ่มแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ คือ แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ แนวคิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของบลูม กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคค์ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประยุกต์และแนวคิดการสะท้อนคิด นำมาสรุปเป็นองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบ 4 ประการ คือ

1. การสร้างประสบการณ์เรียนรู้ เป็นองค์ประกอบที่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ของบุคคล การจัดให้เด็กปฐมวัยได้รับประสบการณ์เรียนรู้ จะเป็นพื้นฐานสำคัญของการเกิดพฤติกรรม การเรียนรู้ของเด็กจะเกิดขึ้นได้ถ้ามีโอกาสได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากการสังเกต การลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมเรียนรู้

องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาจาก

1.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ แบนดูราที่กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมโดยการสังเกตและการเลียนแบบ ซึ่งบุคคลจะเลือกพฤติกรรมของตัวแบบที่สนใจ พอใจ เห็นคุณค่า ก่อให้เกิดผลดีแก่ตนและการได้รับแรงเสริมเป็นแรงจูงใจ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

1.2 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ เชื่อว่า การเรียนรู้เกิดจากการได้รับประสบการณ์ การปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและการลงมือปฏิบัติจะช่วยให้เด็กซึมซับข้อมูลเข้าสู่โครงสร้างทางสติปัญญา

จากองค์ประกอบดังกล่าวจึงกำหนดเป็นขั้นตอนของรูปแบบ คือ ขั้นเลียนแบบ ใช้ภาษาอังกฤษว่า Imitation ใช้อักษรย่อว่า I หมายถึง เป็นขั้นที่เด็กได้รับประสบการณ์การเรียนรู้จากตัวแบบที่เป็นบุคคลและสื่อผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ นิทาน ละคร โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการสัมผัส หยิบจับ ฟัง พุด สังเกต และคิด จนสามารถค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

2. การร่วมมือ เป็นองค์ประกอบที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม การทำงานร่วมกัน การแบ่งปัน การแลกเปลี่ยนความคิด การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกันคิดและแก้ปัญหา

องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาจาก

2.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ที่ว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ของคนจะทำให้คนสะสมประสบการณ์ และปรับตัวเพื่อรับข้อความรู้จากประสบการณ์นั้นด้วยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง กระบวนการปรับประสบการณ์สู่การเรียนรู้เป็นกลไกทางสมอง เมื่อบุคคลรับสิ่งเร้าหรือความรู้ใหม่เข้าไป ก็มีการปรับโครงสร้างของระบบความคิดใหม่เพื่อให้ตนเองสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้าใหม่ ๆ ความรู้ใหม่ (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2551: 31)

2.2 แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ซึ่งรอเจอร์ จอห์นสัน (ทิสนา แคมมณี. 2549: 99; อ้างอิงจาก Roger Johnson) กล่าวว่า ความรู้สึกของผู้เรียนต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ครู และเพื่อนร่วมชั้น มีผลต่อการเรียนรู้มาก ผลจากการเรียนรู้แบบร่วมมือจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ใส่ใจในผู้อื่นมากขึ้น เห็นคุณค่าของความแตกต่าง การประสานสัมพันธ์ การรวมกลุ่ม มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น และเรียนรู้ทักษะทางสังคม (ทิสนา แคมมณี. 2545: 101) นอกจากนี้ เป็นการสร้างความรับผิดชอบร่วมกันและยังช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ คิด วิเคราะห์ และซึมซับสิ่งที่ได้เผชิญพบเห็น ปฏิสัมพันธ์ เกิดความรู้สึกนึกคิด เจตคติหรือแนวคิดและแนวปฏิบัติที่มีต่อผู้อื่น (วัฒนา กระจับทุกซ์. 2545: 175)

จากองค์ประกอบดังกล่าว จึงกำหนดเป็นขั้นตอนของรูปแบบ คือ ขั้นร่วมกันอภิปราย ใช้ภาษาอังกฤษว่า Discussion ใช้อักษรย่อว่า D หมายถึง เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับมาเข้ากลุ่ม สนทนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

3. การถ่ายทอดประสบการณ์ เป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญกับการถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์ การที่บุคคลสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยการมีจินตนาการ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางความรู้ ความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นจากการได้มีประสบการณ์มากขึ้น

องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาจาก

3.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดจากพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการภายในสมองแต่จะพัฒนาได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อบุคคลประมวลข้อมูลข่าวสารจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การค้นพบด้วยตนเอง และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการใช้สัญลักษณ์หรือภาษา ซึ่งภาษาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิด (สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2550: 213; ทิสนา แคมมณี. 2545: 66) และรัชนิกร ทองสุขดี (2554: ออนไลน์) กล่าวว่า การสะท้อนคิดเกิดจากการที่ผู้เรียนได้รับหรือรวบรวมข้อมูลจากการเรียนรู้มาไตร่ตรองจนเกิดความเข้าใจก่อนจะสื่อสารกับผู้อื่นด้วยการพูดหรือการเขียน

3.2 แนวคิดการสะท้อนคิด เชื่อว่า การสะท้อนคิดเป็นวิธีการเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความรู้สึกต่อกระบวนการเรียนการสอนหรือผลงานของตนเอง ซึ่งวิธีการอาจให้ผู้เรียนได้สนทนาในกลุ่มหรือการเขียนจดหมาย หรือบันทึกสะท้อนความรู้สึก การสะท้อนคิดนอกจากจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาการเรียนยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการควบคุมตนเองด้วย

จากองค์ประกอบดังกล่าวจึงกำหนดเป็นขั้นตอนของรูปแบบ คือ ขั้นสะท้อนบทสรุป ใช้ภาษาอังกฤษว่า Reflection ใช้ตัวย่อว่า R หมายถึง เป็นขั้นที่ได้ร่วมกันสรุปและนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่มให้เพื่อนและครูฟัง โดยใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น การพูดหน้าชั้น การวาดภาพ หรือการสาธิต

4. การลงมือกระทำ เป็นหลักการที่ให้ความสำคัญกับการฝึกกระทำของบุคคล การจัดให้เด็กปฐมวัยได้รับการฝึกหัดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และก่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์

องค์ประกอบนี้ มีพื้นฐานมาจาก

4.1 แนวคิดการพัฒนาด้าน จิตพิสัยของบลูม ที่กล่าวว่า ในการสร้างลักษณะนิสัยควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสรับรู้และใส่ใจในเรื่องนั้น ๆ ก่อน โดยจัดสิ่งเร้า สถานการณ์ ประสบการณ์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จนเกิดความพึงพอใจ เห็นคุณค่า ทำให้มีเจตคติที่ดี และประพฤติตนตามค่านิยมที่รับมาอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย (ทิสนา เขมมณี. 2545: 235)

4.2 แนวคิดการพัฒนาด้าน จิตพิสัยของบลูม ที่กล่าวว่า ในการสร้างลักษณะนิสัยควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสมีความรู้ความจำ ความความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรม และมีโอกาสนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหา

4.3 กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไดค์ ที่เชื่อว่า การฝึกหัดหรือการลงมือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจ จะทำให้การเรียนรู้มั่นคงถาวร ถ้าไม่กระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้จะไม่นิ่งถาวร และในที่สุดอาจลืมได้ (Hergenhahn; & Olson. 1993: 56) และเมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แล้วควรให้ผู้เรียนฝึกนำการเรียนรู้ไปใช้

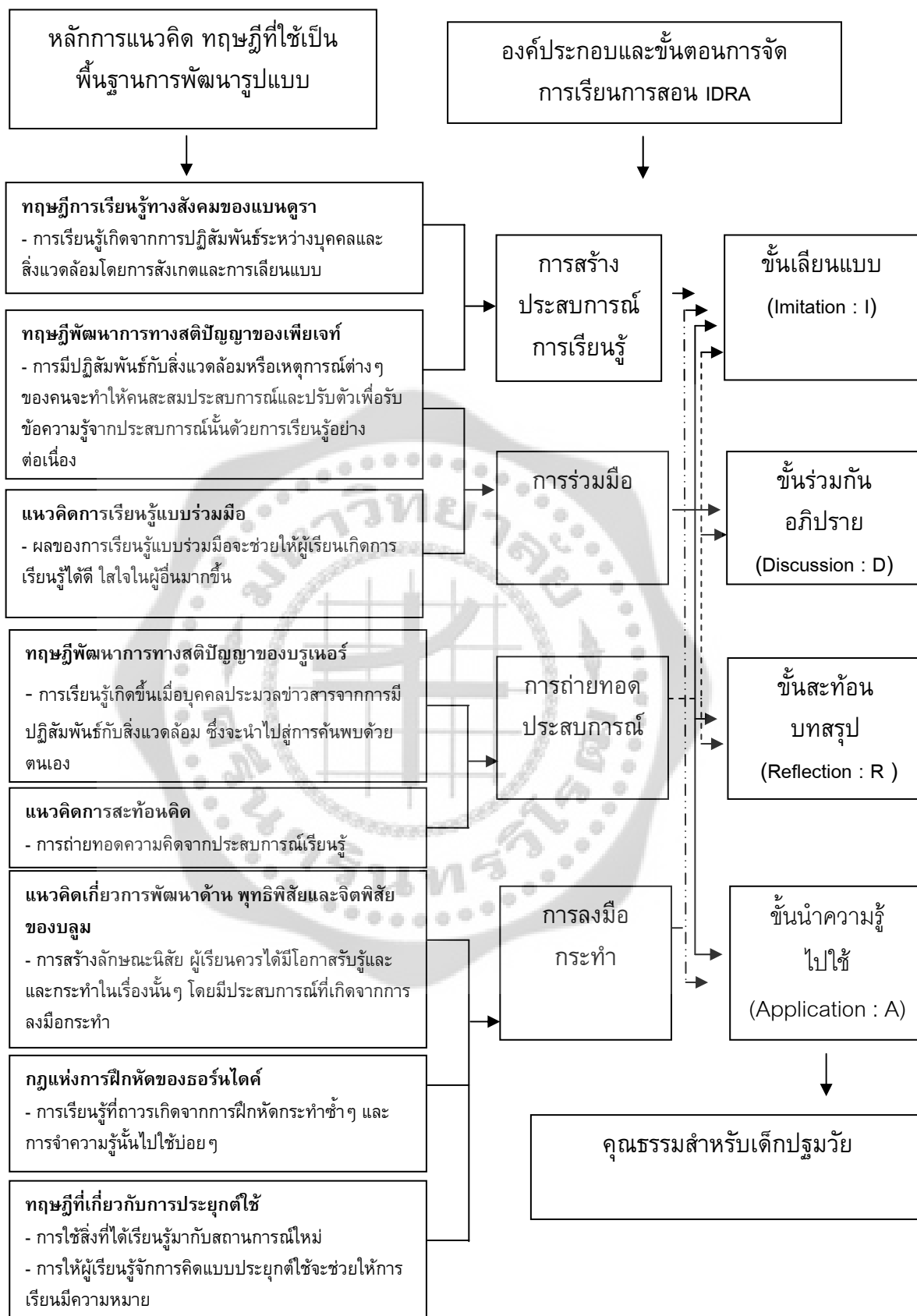
4.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ที่ว่า การให้ผู้เรียนรู้จักคิดแบบประยุกต์ใช้จะช่วยให้การเรียนมีความหมาย (เยวพา เดชะคุปต์. 2551: 110-111) นอกจากนี้ กุลยา ดันติผลาชีวะ (2545: 22) กล่าวว่า การเรียนรู้ที่ถาวรเกิดจากการฝึกหัดกระทำซ้ำ ๆ ถ้ามีการนำความรู้ไปใช้บ่อยจะจำได้นาน แต่ถ้าความรู้นั้นไม่ได้ใช้จะลืม

จากองค์ประกอบดังกล่าวจึงกำหนดเป็นขั้นตอนของรูปแบบ คือ ขั้นนำความรู้ไปใช้ ใช้ภาษาอังกฤษว่า Application ใช้ตัวย่อว่า A หมายถึง ขั้นที่ได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น

สรุปหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบ 4 ประการที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ได้ขั้นตอนที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อใช้ในการพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ดังนี้

1. ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I) หมายถึง เป็นขั้นที่เด็กได้รับประสบการณ์การเรียนรู้จากตัวแบบที่เป็นบุคคลและสื่อผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ นิทาน ละคร โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการสัมผัส หยิบจับ ฟัง พูด สังเกต และคิด จนสามารถค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ได้มาจากองค์ประกอบการสร้างประสบการณ์เรียนรู้ มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ แบนดูรา และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์
2. ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) หมายถึง เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับมาเข้ากลุ่ม สนทนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ได้มาจากองค์ประกอบความร่วมมือ มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ
3. ขั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R) หมายถึง เป็นขั้นที่เด็กร่วมกันสรุปและนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่มให้เพื่อนและครูฟัง โดยใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น การพูดหน้าชั้น การวาดภาพ หรือการสาธิต ได้มาจากองค์ประกอบการถ่ายทอดประสบการณ์ มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์
4. ขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A) หมายถึง เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ได้มาจากองค์ประกอบการลงมือกระทำ มีพื้นฐานมาจากแนวคิดการพัฒนาผ่าน พุทธิพิสัย จิตพิสัยของบลูม กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไดค์ และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้

กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA สามารถแสดงความสัมพันธ์ของหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบ และองค์ประกอบพื้นฐาน ขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ได้ดังนี้

ภาพประกอบ 7 กรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ขั้นที่ 1 สร้างรูปแบบการเรียนการสอน

- 1.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 1.2 สังเคราะห์โครงสร้างรูปแบบการเรียนการสอน
- 1.3 ประเมินคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอนและปรับปรุง

ขั้นที่ 2 สร้างเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

- 2.1 คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสำหรับครู
- 2.2 แผนการจัดประสบการณ์
- 2.3 แบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย
- 2.4 แบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัย

ขั้นที่ 3 ทดลองนำร่องรูปแบบการเรียนการสอน

- 3.1 ทดลองนำร่องรูปแบบการเรียนการสอนครั้งที่ 1 และปรับปรุง
- 3.2 ทดลองนำร่องรูปแบบการเรียนการสอนครั้งที่ 2 และปรับปรุง

ระยะที่ 2 การหาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ขั้นที่ 4 ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน

- 4.1 กำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง
- 4.2 กำหนดแบบแผนการทดลอง
- 4.3 ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล
- 4.4 วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน

ระยะที่ 3 การขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ขั้นที่ 5 ขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

- 5.1 ขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA
- 5.2 วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ภาพประกอบ 8 ขั้นตอนการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในระหว่างการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษานำร่อง รอบที่ 1 คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปี กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนธัญญสิทธินิธิศิลป์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2

1.2 ประชากรที่ใช้ในการศึกษานำร่อง รอบที่ 2 คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปี กำลังเรียน อยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนธัญญสิทธินิธิศิลป์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2

2. ประชากรที่ใช้ในระหว่างหาคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอน แบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรม สำหรับเด็กปฐมวัย คือ เด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนวัดเขียนเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2

3. ประชากรที่ใช้ในระหว่างขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย คือ ครูปฐมวัยที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนบริบูรณ์ศิลปรังสิต สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนเทศบาลท่าโขลง 1 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ โรงเรียนวัดมูลจินดาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระหว่างการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย

1.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานำร่อง รอบที่ 1 คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปี กำลัง เรียนอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนธัญญสิทธินิธิศิลป์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษานำร่อง รอบที่ 2 คือ เด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปี กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนธัญญสิทธินิธิศิลป์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในข้อ 1.1 ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 30 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยหาคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอน แบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย คือ เด็กปฐมวัยอายุ 5-6 ปี กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนวัดเขยงเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 94คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 47 คน และกลุ่มควบคุม 47 คน

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในระยะการขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย คือ ครูปฐมวัยที่ปฏิบัติงานสอนอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 8 คน ประกอบด้วยโรงเรียนบริบูรณ์ศิลปรังสิต สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนเทศบาลท่าโขลง 1 สังกัด องค์รปกครองส่วนท้องถิ่น และ โรงเรียนวัดมูลจินดาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ที่สนใจนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ไปใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

1. เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง ประกอบด้วย
 - 1.1 คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA สำหรับครู
 - 1.2 แผนการจัดประสบการณ์
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย
3. เครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพ คือ แบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัยที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ขั้นที่ 1 สร้างรูปแบบการเรียนการสอน

1.1 ศึกษาเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี และวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานจากเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการสังเคราะห์และกำหนดโครงร่างของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ซึ่งสามารถสรุปสาระสำคัญของ ทฤษฎี องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน และขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบ IDRA ได้ดังนี้

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์

จากผลการศึกษาทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ พบว่า มนุษย์สามารถเรียนรู้ได้จากการที่มนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ และสำหรับเด็กปฐมวัยนั้น พบว่า มีพัฒนาการอยู่ในขั้นการใช้ประสาทสัมผัส และการเคลื่อนไหว (Sensorimotor) และขั้นก่อนการคิดเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นการเตรียมสำหรับความคิดที่มีเหตุผล (Preoperational) ในขั้นเตรียมสำหรับความคิดที่มีเหตุผล เด็กสามารถเข้าใจและสร้างสัญลักษณ์สิ่งต่าง ๆ ในสมอง มีการพัฒนาทางภาษา สามารถบอกชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน สามารถเลียนแบบพฤติกรรมบุคคลผู้ใกล้ชิด ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง ดังนั้นในการนำทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนหรือครูจึงควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง โดยครูเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกในการจัดอุปกรณ์การเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม มีความเหมาะสม จัดประสบการณ์ตามระดับพัฒนาการของเด็ก จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เท่านั้น ในการจัดประสบการณ์สิ่งสำคัญที่ครูควรเน้นให้เด็ก คือ การให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและบุคคลอื่น ๆ เพื่อพัฒนาระบบการปรับตัวของอินทรีย์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก และการจัดระบบโครงสร้างความคิดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าว เมื่อนำมาผนวกกับสาระการเรียนรู้ด้านคุณธรรมจะส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างของระบบความคิดด้านคุณธรรมในเด็กได้เช่นกัน

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์

การศึกษาทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ แสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้ด้วยการเปิดโอกาสให้เด็กได้มีโอกาสค้นพบความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือกระทำและการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรวมทั้งบุคคลด้วยจะช่วยสร้างเสริมการเรียนรู้ของเด็กได้โดยตรง ดังนั้นในการนำทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมในเด็กปฐมวัยนั้น จึงควรให้ความสำคัญการจัดสภาพแวดล้อม การให้ข้อมูลความรู้ด้านคุณธรรมต่าง ๆ ในประเด็นที่เด็กควรเรียนรู้ ตลอดจนกำหนดวัตถุประสงค์ของบทเรียนพร้อมด้วยคำถามให้สอดคล้องเหมาะสม และครูควรกระตุ้นให้เด็กได้คิดทบทวนประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรม เพื่อหาข้อสรุป ซึ่งผลของการสะท้อนความคิดหรือการอภิปรายจะทำให้ได้ข้อสรุปที่หลากหลาย และทำให้เกิดแนวทางใหม่เพื่อนำไปปฏิบัติ

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา

การศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา พบว่า บุคคลจะสังเกตพฤติกรรมที่ตนสนใจ พอใจ เห็นคุณค่า ก่อให้เกิดผลดีแก่ตน และจะได้รับแรงเสริมเป็นแรงจูงใจ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จากทฤษฎีทำให้เชื่อว่า การเรียนรู้โดยการสังเกตเป็นวิธีที่สำคัญต่อ

การได้มาซึ่งข้อมูล และทักษะต่าง ๆ ของเด็ก เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสินใจเลือกการตอบสนองอย่างใดอย่างหนึ่ง เด็กจะมีพฤติกรรมหรือมีเหตุผลเชิงจริยธรรมในลักษณะใดขึ้นอยู่กับลักษณะของบุคคลที่เป็นตัวแบบที่ใกล้ชิดกับตัวเด็ก ซึ่งได้แก่ พ่อแม่ ญาติพี่น้อง ครู และสภาพแวดล้อมทางสังคมในขณะนั้น ดังนั้น ในการนำทฤษฎีการเรียนรู้ของเบนดูรามาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรมจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อม หรือจัดประสบการณ์ที่ถูกต้องเหมาะสมเพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจในพฤติกรรมที่ดี เหมาะสมของตัวแบบ เพื่อนำสู่คุณลักษณะที่เหมาะสมด้านคุณธรรมของเด็กต่อไป

4. แนวคิดการพัฒนาผ่าน พุทธิพิสัยและจิตพิสัยของบลูม

การศึกษาทฤษฎีพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของบลูม พบว่า บุคคลมีกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ดังนั้นในการพัฒนาคุณธรรมในเด็กปฐมวัย ผู้สอนหรือครูควรจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กอย่างเป็นขั้นตอน ครูควรจัดสิ่งเร้า สถานการณ์ ประสบการณ์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และสนใจในคุณธรรม จริยธรรมหรือค่านิยม และเปิดโอกาสให้เด็กได้ตอบสนองจนเกิดความพึงพอใจ เห็นคุณค่าทำให้มีเจตคติที่ดี และปฏิบัติตามค่านิยมที่ได้รับมาอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

5. กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไดค์

จากการศึกษากฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไดค์ พบว่า การฝึกหัดหรือการลงมือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้คงทนถาวร แต่ถ้าไม่กระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้นั้นจะไม่คงทนถาวร และอาจลืมได้ ฉะนั้น ในการนำกฎแห่งการฝึกหัดมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนด้านคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ครูจึงไม่ควรเน้นการสอนเพียงเพื่อรู้อย่างเดียว แต่การสอนควรให้ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญและประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรู้ และถ้าต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในเรื่องใดจะต้องช่วยให้เขาเกิดความเข้าใจเรื่องนั้นอย่างแท้จริง และให้ฝึกฝนการกระทำสิ่งนั้นบ่อย ๆ แต่สิ่งที่ควรระวัง คือ อย่างให้ซ้ำซากจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย และเมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แล้วควรให้ผู้เรียนฝึกนำการเรียนรู้ไปใช้บ่อย ๆ ดังนั้น การฝึกฝนนิสัย และการเรียนรู้คุณธรรมต้องทำซ้ำ ๆ และสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กจำติดตัว

6. แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

จากการศึกษาแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ พบว่า แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยได้ ผู้สอนหรือครูควรจัดให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้และทำงานร่วมกันกับกลุ่มเพื่อน มีการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันนั้น จะทำให้เด็กที่ได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเกิดการพัฒนาคุณธรรม เนื่องจาก การทำงานร่วมกับผู้อื่นจะทำให้เด็ก

รู้จักการปฏิบัติต่อเพื่อนในกลุ่มในเรื่องความมีวินัย การปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ รู้จักการรอคอย รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย มีความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มเพื่อน มีความเมตตา กรุณา รู้จักแบ่งปันวัสดุอุปกรณ์ สิ่งของเครื่องใช้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็น มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้เด็กได้รับรู้ คิด วิเคราะห์ และซึมซับสิ่งที่ได้เผชิญพบเห็น เกิดเป็นความรู้สึกนึกคิด เจตคติหรือแนวคิด และแนวปฏิบัติที่มีต่อผู้อื่น นอกจากนี้ เด็กยังได้รับประสบการณ์ และเรียนรู้ทักษะทางสังคม ซึ่งจะเป็นการช่วยส่งเสริมลักษณะนิสัยทางคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับเด็ก

7. ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้

จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้พบว่า การให้ผู้เรียนรู้จักคิดแบบประยุกต์ใช้จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายต่อบุคคลมาก ซึ่งการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อบุคคลสามารถเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ใหม่กับสิ่งเดิมที่มีอยู่ และสามารถถ่ายทอดให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดของตนได้ และความรู้ที่สร้างขึ้นจะเป็นฐานที่มั่นคงช่วยให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ต่อไปเรื่อยๆ อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

8. แนวคิดการสะท้อนคิด

จากการศึกษาแนวคิดการสะท้อนคิดพบว่า การสะท้อนคิดเป็นวิธีการเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความรู้สึกต่อกระบวนการเรียนการสอนหรือผลงานของตนเอง ซึ่งวิธีการอาจให้ผู้เรียนได้สนทนาในกลุ่มหรือการเขียนจดหมาย หรือบันทึกสะท้อนความรู้สึก การสะท้อนคิดนอกจากจะทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในเนื้อหาการเรียนยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการควบคุมตนเองด้วย

1.2 สังเคราะห์โครงสร้างรูปแบบการเรียนการสอน

ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์โครงสร้างรูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

1.2.1 สร้างกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอน

แบบ IDRA ดังนี้

ผลการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ แนวคิดและทฤษฎีพื้นฐานสามารถนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการกำหนดองค์ประกอบและขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ได้ดังนี้

1.2.1.1. การสร้างประสบการณ์เรียนรู้ เป็นองค์ประกอบที่

มีความสำคัญกับประสบการณ์ของบุคคล การจัดให้เด็กปฐมวัยได้รับประสบการณ์เรียนรู้ จะเป็นพื้นฐานสำคัญของการเกิดพฤติกรรม การเรียนรู้ของเด็กจะเกิดขึ้นได้ถ้ามีโอกาสได้รับประสบการณ์เรียนรู้จาก

การสังเกต การลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมเรียนรู้ องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ แบนดูรา

1.2.1.2 การร่วมมือ เป็นองค์ประกอบที่ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม การทำงานร่วมกัน การแบ่งปัน การแลกเปลี่ยนความคิด การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกันคิดและแก้ปัญหา องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ที่ว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ของคนจะทำให้คนสะสมประสบการณ์ และปรับตัวเพื่อรับข้อความรู้จากประสบการณ์นั้นด้วยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง กระบวนการปรับประสบการณ์สู่การเรียนรู้เป็นกลไกทางสมอง เมื่อบุคคลรับสิ่งเร้าหรือความรู้ใหม่เข้าไป ก็มีการปรับโครงสร้างของระบบความคิดใหม่เพื่อให้ตนเองสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้าใหม่ ๆ ความรู้ใหม่ และจากทฤษฎีทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์และมอนเตสเซอร์รี่ ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ของเด็ก เกิดจากการที่เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และสื่อวัสดุต่าง ๆ ในสิ่งแวดล้อมรอบตัว การจัดโปรแกรมและสิ่งแวดล้อมที่กระตุ้นและส่งเสริมให้เด็กได้มีการกระทำ เมื่อเกิดประสบการณ์ตรง โดยเฉพาะประสบการณ์ทางด้านสังคมเพื่อส่งเสริมลักษณะนิสัยทางจริยธรรมที่ดีให้เกิดขึ้นกับวัยเด็ก สำหรับแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ จะให้ความสำคัญกับความรู้สึกรักของผู้เรียน ต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ครู และเพื่อนร่วมชั้น มีผลต่อการเรียนรู้มาก ผลจากการเรียนรู้แบบร่วมมือจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ใส่ใจในผู้อื่นมากขึ้น เห็นคุณค่าของความแตกต่าง การประสานสัมพันธ์ การรวมกลุ่ม มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น และเรียนรู้ทักษะทางสังคม

1.2.1.3. การถ่ายทอดประสบการณ์ เป็นองค์ประกอบที่ให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์ การที่บุคคลสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยการมีจินตนาการ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางความรู้ ความเข้าใจที่เพิ่มขึ้นจากการได้มีประสบการณ์มากขึ้น หลักการนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดจากพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการภายในสมองแต่จะพัฒนาได้ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อบุคคลประมวลข้อมูลข่าวสารจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การค้นพบด้วยตนเอง และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการใช้สัญลักษณ์หรือภาษา ซึ่งภาษาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิด แนวคิดการสะท้อนคิด เป็นวิธีการเรียนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงความรู้สึกต่อกระบวนการเรียนการสอนหรือผลงานของตนเอง

1.2.1.4. การลงมือกระทำ เป็นองค์ประกอบที่ให้ความสำคัญกับการฝึกกระทำของบุคคล การจัดให้เด็กปฐมวัยได้รับการฝึกหัดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง จะเป็นพื้นฐาน

สำคัญที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และก่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ หลักการนี้ มีพื้นฐานมาจากแนวคิดการพัฒนาด้าน พุทธิพิสัย จิตพิสัยของบลูม ที่กล่าวว่า ในการสร้างลักษณะนิสัย ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสรับรู้และใส่ใจในเรื่องนั้น ๆ ก่อน โดยจัดสิ่งเร้า สถานการณ์ ประสบการณ์ หรือ กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จนเกิดความพึงพอใจ เห็นคุณค่า ทำให้มีเจตคติที่ดี และประพฤติตนตามค่านิยมที่รับมาอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย ซึ่งสอดคล้องกับ กฎแห่งการฝึกหัด ของธอร์นไดค์ ที่เชื่อว่า การฝึกหัดหรือการลงมือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจ จะทำให้การเรียนรู้นั้น คงทนถาวร ถ้าไม่กระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้จะไม่นคงทนถาวร และในที่สุดอาจลืมได้ และเมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แล้วควรให้ผู้เรียนฝึกนำการเรียนรู้ไปใช้

จากองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบ 4 ประการที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปขั้นตอนที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อใช้ในการพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยด้วยรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ดังนี้

1. ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I) หมายถึง เป็นขั้นที่เด็กได้รับประสบการณ์การเรียนรู้จากตัวแบบที่เป็นบุคคลและสื่อผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ นิทาน ละคร โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการสัมผัส หยิบจับ ฟัง พูด สังเกต และคิด จนสามารถค้นพบความรู้ด้วยตนเอง
2. ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) หมายถึง เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับมาเข้ากลุ่ม สนทนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน
3. ขั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R) หมายถึงเป็นขั้นที่เด็กร่วมกันสรุปและนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่มให้เพื่อนและครูฟัง โดยใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น การพูด หน้าชั้น การวาดภาพ หรือการสาธิต
4. ขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A) หมายถึง เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น

1.2.2 สังเคราะห์นิยามความหมายและกระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ดังนี้

รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย 4 ด้าน ได้แก่ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นจากหลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเป็นพื้นฐานในการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนในการวิจัยครั้งนี้ เน้นให้เด็กสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้จากตัวแบบผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าและลงมือปฏิบัติจริง มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยน

ประสบการณ์ และที่สำคัญเด็กได้เรียนรู้ทักษะทางสังคม ส่วนครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดเตรียมสภาพแวดล้อม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นตัวอย่างที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของเด็ก

รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เป็นรูปแบบที่จัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณาได้ และการประหยัดได้ โดยผ่านกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นเลียนแบบ ขั้นร่วมกันอภิปราย ขั้นสะท้อนบทสรุป และขั้นนำความรู้ไปใช้

1.3 ประเมินคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอนและปรับปรุง

1.3.1 แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1.3.1.1 สร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ ความเป็นมา ความสำคัญ ทฤษฎีและแนวคิด ความมุ่งหมาย รูปแบบการเรียนการสอน บทบาทของผู้เรียน บทบาทของครู การวัดและประเมินผลและการนำไปใช้

1.3.1.2 สร้างแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA โดยเป็นแบบทดสอบความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอน มีลักษณะ เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) คือ (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2538: 184)

ระดับ 5 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง เหมาะสมมาก

ระดับ 3 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง เหมาะสมน้อย

ระดับ 1 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

1.3.1.3 นำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA และแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอน

1.3.1.4 วิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ที่ได้จากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ ผลการประเมินพิจารณาจากค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญกำหนดเกณฑ์ ดังนี้ (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2538: 184)

ช่วงคะแนน 4.50-5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

ช่วงคะแนน 3.50-4.49 หมายถึง เหมาะสมมาก

ช่วงคะแนน 2.50-3.49 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

ช่วงคะแนน 1.50-2.49 หมายถึง เหมาะสมน้อย

ช่วงคะแนน 1.00-1.49 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญในการวิจัยครั้งนี้ คือค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่ารูปแบบการเรียนการสอนมีคุณภาพเหมาะสม ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.00-4.60

1.3.1.5 ปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมยิ่งขึ้นโดยพิจารณาข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ จากแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA และจากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมีข้อเสนอแนะดังนี้ ปรับภาษาในการเขียนให้มีความชัดเจน บทบาทของครูควรเขียนให้ชัดเจน ส่วนบทบาทของผู้เรียนควรปรับวิธีการเขียนให้มีความชัดเจนกว่านี้ โดยเปิดโอกาสให้เด็กทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน

ขั้นที่ 2 สร้างเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

2.1 คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนสำหรับครู

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

2.1.1 สร้างคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ ความเป็นมา ความสำคัญ แนวคิดทฤษฎี ความมุ่งหมาย กระบวนการจัดการเรียนการสอน บทบาทของผู้เรียน บทบาทของครู การวัดและประเมินผล

2.1.2 หาคุณภาพของคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม เพื่อประเมินคุณภาพของคู่มือ จากนั้นนำคู่มือที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข

2.2 แผนการจัดประสบการณ์

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแผนการจัดประสบการณ์ ดังนี้

2.2.1 สร้างแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและแผนการจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัย คือ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 แผนการจัดประสบการณ์ของสถาบันพัฒนาวิชาการ และการประเมินผล พุทธศักราช 2547 และแผนการจัดประสบการณ์ของโรงเรียนวัดเขียนเขต สังกัดสำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน

2.2.2 หากคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนรู้การสอนแบบ IDRA เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดประสบการณ์ จากนั้นนำแผนการจัดประสบการณ์ที่ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ ผลการประเมินความเหมาะสมของคู่มือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนรู้การสอนและแผนการจัดประสบการณ์โดยผู้เชี่ยวชาญ ปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่าง 3.80-4.80

ข้อเสนอแนะที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ คือ

1. แผนการจัดประสบการณ์ให้เพิ่มระดับ ชั้นเรียนเพื่อจะได้ทราบว่าสอนระดับชั้นใด
2. ปรับภาษาเขียน
3. กิจกรรมชั้นเรียนแบบควรให้เด็กทั้งชั้นมีโอกาสลงมือปฏิบัติหลังจากครูสาธิต
4. จุดประสงค์การเรียนรู้เขียนให้ชัดเจนและเป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม
5. กิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการจัดประสบการณ์ควรเน้นให้เด็กได้เป็นผู้ลงมือกระทำกิจกรรมให้มากที่สุด
6. สิ่งที่จะบ่งบอกได้คือการใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กเกิดกระบวนการคิดและกระบวนการปฏิบัติ ระยะเวลาที่ใช้ 50 นาที นานเกินไป ควรตัดเวลา ชำนาญ และขึ้นสะท้อนบทสรุปทั้งหมดควรใช้เวลาไม่เกิน 35 นาที เนื่องจากเด็กวัยนี้มีความสนใจระยะสั้น
7. การประเมินผลเขียนกว้างเกินไปควรเขียนให้ชัดเจนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อเพลงควรระบุชื่อผู้แต่งถ้ามี

2.3 แบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรม ดังนี้

2.3.1 สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรม โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผลพัฒนาการของเด็กปฐมวัยด้วยแบบสังเกต (สิริมา ภิญโญนันตพงษ์. 2547: 188-209; นกนต ธรรมบวร. 2545: 111-134; กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2545: 31-32) แบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 3 ระดับ มีกฎเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

2 คะแนน หมายถึง ผู้เรียนปฏิบัติหรือแสดงออกได้ด้วยตนเอง

1 คะแนน หมายถึง ผู้เรียนปฏิบัติหรือแสดงออกได้โดยครูบอกหรือเพื่อนบอก

0 คะแนน หมายถึง ผู้เรียนไม่ปฏิบัติหรือแสดงออก

2.3.2 หากคุณภาพของแบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรม โดยเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมของแบบสังเกต ใช้เกณฑ์ค่าดัชนีความสอดคล้อง ซึ่งจะมีค่า

มากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 (บุญเชิด ภิญโญนันตพงษ์. 2545: 179) และหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต 3 คน ประกอบด้วยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัย 2 คน ใช้สูตร RAI (Burry-Stock, J. and Others. 1996: 256) ผลการตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผลปรากฏว่าได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.80-1.00 ถือว่ามีความสอดคล้อง และค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต (RAI) ผลปรากฏว่าค่าความเชื่อมั่นด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และการประหยัด เท่ากับ 0.99 , 0.94 , 0.95 , 0.94 ตามลำดับ ถือว่ามีความสอดคล้อง

ข้อเสนอแนะที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ คือ

1. ปรับข้อความให้ตรงกับรายการประเมิน
2. ควรปรับคำว่า “โดย” เป็น “เมื่อ” เช่น เด็กทำกิจกรรมได้โดยมีครูหรือเพื่อนบอก ปรับเป็น เด็กทำกิจกรรมได้เมื่อครูหรือเพื่อนบอก
3. คำว่า “ด้วยตนเอง” บางครั้งไม่ต้องมี ถ้ามีเป็นการขยายผลที่

2.4 แบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัย ดังนี้

2.4.1 สร้างแบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ คือ (ลิ้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. 2538: 184)

ระดับ 5 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง เหมาะสมมาก

ระดับ 3 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง เหมาะสมน้อย

ระดับ 1 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

2.4.2 หาคุณภาพของแบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัย โดยเสนอผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถาม

2.4.3 วิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัย ที่ได้จากการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ ผลการประเมินพิจารณาจากค่าเฉลี่ยคะแนนความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ กำหนดเกณฑ์ดังนี้ (ลิ้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2538: 184)

ช่วงคะแนน 4.50-5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

ช่วงคะแนน 3.50-4.49 หมายถึง เหมาะสมมาก

ช่วงคะแนน 2.50-3.49 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

ช่วงคะแนน 1.50-2.49 หมายถึง เหมาะสมน้อย

ช่วงคะแนน 1.00-1.49 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์ค่าเฉลี่ยความเหมาะสมตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ คือ ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่าข้อคำถามมีคุณภาพ ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบตามความคิดเห็นครูปฐมวัยปรากฏว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.00-4.80 ถือว่าข้อคำถามมีคุณภาพ

2.3.4 ปรับปรุงแบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัย ให้เหมาะสมโดยพิจารณาจากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นที่ 3 ทดลองนำร่องรูปแบบการเรียนการสอน

ผู้วิจัยดำเนินการทดลองนำร่องรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ดังนี้

จัดเตรียมเอกสารประกอบการจัดประสบการณ์ ได้แก่ แผนการจัดประสบการณ์แบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย และแบบสอบถามความคิดเห็นของครูปฐมวัยและผู้วิจัยดำเนินการอบรมครูปฐมวัยจำนวน 2 คน เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ก่อนนำไปทดลองสอน

3.1 ทดลองนำร่องรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA รอบที่ 1

3.1.1 นำแผนการจัดประสบการณ์ให้ครูปฐมวัยโรงเรียนธัญญสิทธิศิลป์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ทดลองสอนตามแผนการจัดประสบการณ์จำนวน 1 หน่วยเรียน หน่วยแม่น้ำลำคลอง เรื่องการกรองน้ำ พร้อมกับสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย ใช้เวลา 1 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 1-4 พฤศจิกายน 2553

3.1.2 ครูปฐมวัยประเมินการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นของครูปฐมวัย

3.1.3 ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยและผลการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของครูปฐมวัยมาปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน

3.2 ทดลองนำร่องรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA รอบที่ 2

3.2.1 นำแผนการจัดประสบการณ์ชุดเดิมที่แก้ไขปรับปรุงแล้วมาให้ครูปฐมวัยโรงเรียนธัญญสิทธิศิลป์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ทดลองสอน จำนวน 1 หน่วยเรียน พร้อมกับสังเกตพฤติกรรมเด็กปฐมวัย ใช้เวลา 1 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 8-11 พฤศจิกายน 2553 (ซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับการศึกษานำร่อง รอบที่ 1)

3.2.2 ครูปฐมวัยประเมินการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นของครูปฐมวัย

3.2.3 ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยและผลการตอบแบบสอบถามความคิดเห็นของครูปฐมวัยมาปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนให้มีความสมบูรณ์ก่อนนำไปทดสอบหาคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอน

ระยะที่ 2 การหาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ขั้นที่ 4 ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน

4.1 กำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่างดังนี้

4.1.1 ประชากร คือ เด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 5-6 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนวัดเขียนเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2

4.1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กปฐมวัย อายุระหว่าง 5-6 ปี กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนวัดเขียนเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 94 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 1 ห้องเรียน และกลุ่มควบคุม 1 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 47 คน

4.2 กำหนดแบบแผนการทดลอง

การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ผู้วิจัยกำหนดแบบแผนการทดลองเป็นแบบ Randomized Control-Group Pretest-Posttest Design (ลัวัน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. 2538 : 249) ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 1 แบบแผนการทดลองแบบ Randomized Control-Group Pretest-Posttest Design

กลุ่ม	สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
ER	T_1	X	T_2
CR	T_1	-	T_2

E หมายถึง กลุ่มทดลอง (Experimental group)

C หมายถึง กลุ่มควบคุม (Control group)

- T_1 หมายถึง การทดสอบก่อนทำการทดลอง (Pretest)
 T_2 หมายถึง การทดสอบหลังทำการทดลอง (Posttest)
 X หมายถึง การจัดกระทำ (Treatment)
 R หมายถึง การกำหนดกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม (Random assignment)

4.3 ดำเนินการทดลองและเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ และให้ครูผู้สอนทดลองสอนนำร่อง จำนวน 2 ครั้ง ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนธัญญสิริพิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Design) โดยมีกลุ่มทดลอง 1 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม และดำเนินการดังนี้

4.3.1 ทดสอบกลุ่มตัวอย่างก่อนทำการทดลอง (Pretest)

ก่อนการทดลอง ผู้วิจัยนำแบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย ไปทดสอบกับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลอง

4.3.2 ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนกับกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยนำแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ไปใช้กับกลุ่มทดลอง และส่วนกลุ่มควบคุมสอนตามหน่วยเรียนของหลักสูตรปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ไปใช้กับกลุ่มควบคุมเป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน วันละ 35 นาที รวมทั้งสิ้น 32 ครั้ง ตั้งแต่วันที่ 15 พฤศจิกายน 2553 – วันที่ 14 มกราคม 2554

ตาราง 2 การจัดสาระการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

สัปดาห์	วัน	หน่วยการเรียนรู้	ระยะเวลา	หมายเหตุ
1	วันจันทร์ วันอังคาร-ศุกร์	สร้างความคุ้นเคย สังเกตพฤติกรรมเด็ก	วันละ 30 นาที	
2	วันจันทร์-พฤหัสบดี	หน่วยหนูคนดี	วันละ 35 นาที	
3	วันจันทร์-พฤหัสบดี	หน่วยป่า	วันละ 35 นาที	
4	วันจันทร์-พฤหัสบดี	หน่วยแม่น้ำลำคลอง	วันละ 35 นาที	
5	วันจันทร์-พฤหัสบดี	หน่วยแม่น้ำลำคลอง (ต่อ)	วันละ 35 นาที	

ตาราง 2 (ต่อ)

สัปดาห์	วัน	หน่วยการเรียนรู้	ระยะเวลา	หมายเหตุ
6	วันจันทร์-พฤหัสบดี	หน่วยวันพ่อ	วันละ 35 นาที	
7	วันจันทร์-พฤหัสบดี	หน่วยวัดของหนู	วันละ 35 นาที	
8	วันจันทร์-พฤหัสบดี	หน่วยวันขึ้นปีใหม่	วันละ 35 นาที	
9	วันจันทร์-พฤหัสบดี	หน่วยวันเด็ก-วันครู	วันละ 35 นาที	
10	วันจันทร์-พฤหัสบดี	สังเกตพฤติกรรมเด็ก	วันละ 30 นาที	

4.3.3 ทดสอบกลุ่มตัวอย่างหลังการทดลอง (Posttest)

เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยนำแบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็ก
ปฐมวัยไปทดสอบกับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการทดลอง

4.4 วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเปรียบเทียบพฤติกรรมคุณธรรมของเด็ก
ปฐมวัยดังนี้

4.4.1 เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยในกลุ่ม
ทดลอง หลังการทดลอง

4.4.2 เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยในกลุ่ม
ควบคุมก่อนและหลังการทดลอง

4.4.3 เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยในกลุ่ม
ทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง

4.4.4 เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยในกลุ่ม
ทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลอง

4.4.5 สรุปผลและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ให้มี
ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ระยะที่ 3 การขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ขั้นที่ 5 ขยายผลรูปแบบการเรียนการสอน

5.1 ขยายผลรูปแบบการเรียนการสอน

ผู้วิจัยดำเนินการขยายผลรูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

5.1.1 ผู้วิจัยประสานงานกับโรงเรียน จำนวน 3 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนบริบูรณ์ศิลปรังสิต สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนเทศบาลท่าโขลง 1 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงเรียนวัดมูลจินดาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ที่ได้รับการปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว และคัดเลือกแผนการจัดประสบการณ์ จำนวน 16 แผนการเรียนรู้ ไปทดลองใช้กับเด็กนักเรียนระดับ ชั้นอนุบาลปีที่ 3

5.1.2 ครูปฐมวัยที่ปฏิบัติงานสอนเด็กปฐมวัย อายุระหว่าง 5-6 ปี ที่กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 8 คน คือ โรงเรียนบริบูรณ์ศิลปรังสิต สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนเทศบาลท่าโขลง 1 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงเรียนวัดมูลจินดาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ที่สนใจนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ไปทดลองใช้ ศึกษารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA และแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA โดยผู้วิจัยไปชี้แจงให้คำแนะนำ และตอบข้อสงสัย

5.1.3 ครูปฐมวัยทดลองใช้แผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA กับเด็กปฐมวัยอายุระหว่าง 5-6 ปี ที่กำลังเรียนอยู่ชั้นอนุบาลปีที่ 3 เป็นเวลา 1 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 17-20 มกราคม 2554

5.1.4 ครูปฐมวัยตอบแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ลักษณะเป็นแบบประเมินค่า 5 ระดับ คือ (ล้วน สายยศ; และ อังคณา สายยศ. 2538: 184)

ระดับ 5 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง เหมาะสมมาก

ระดับ 3 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง เหมาะสมน้อย

ระดับ 1 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

5.2 วิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผล และปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

5.2.1 วิเคราะห์ข้อมูลแบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA กำหนดเกณฑ์ ดังนี้ (ล้วน สายยศ; และ

อังคณา สายยศ. 2538 : 184)

ช่วงคะแนน 4.50-5.00 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

ช่วงคะแนน 3.50-4.49 หมายถึง เหมาะสมมากที่

ช่วงคะแนน 2.50-3.49 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

ช่วงคะแนน 1.50-2.49 หมายถึง เหมาะสมน้อย

ช่วงคะแนน 1.00-1.49 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

เกณฑ์ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอน คือ ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป ถือว่ารูปแบบการเรียนการสอนมีคุณภาพเหมาะสม ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ตามความคิดเห็นของครูปฐมวัย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.13- 4.75 ถือว่ารูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสม

5.2.2 สรุปผล และปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยให้มีความเหมาะสมและเป็นฉบับสมบูรณ์

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1.1 ค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร ดังนี้ (พิสนุ พงศรี. 2549: 272)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

1.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) โดยใช้สูตร ดังนี้ (พิสนุ พงศรี.

2549: 275)

$$S.D = \sqrt{\frac{\sum (X - \bar{X})^2}{N-1}}$$

เมื่อ	S.D	แทน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	X	แทน คะแนนแต่ละจำนวน
	$\bar{X}$	แทน คะแนนเฉลี่ย
	$\sum (X - \bar{X})^2$	แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน จำนวนคนในกลุ่มตัวอย่าง

2. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content validity) โดยการคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruency : IOC) ซึ่งสามารถคำนวณได้จากสูตร ดังนี้ (สุวิมล ติรภานนท์. 2550: 165)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ	IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็นที่ต้องการทราบ
	$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
	R	แทน	ผลคูณของคะแนนกับจำนวนผู้เชี่ยวชาญในแต่ละระดับความสอดคล้อง
	N	แทน	จำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด

2.2 หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสังเกตความประพฤติด้วยการใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกตแบบ RAI (Burry-Stock, J. and Other. 1996: 256)

$$RAI = 1 - \frac{\sum_{k=1}^K \sum_{n=1}^N |R_{1kn} - R_{2kn}|}{KN(I-1)}$$

เมื่อ	R_{1kn}	ผลการสังเกตของผู้สังเกตคนที่ 1
	R_{2kn}	ผลการสังเกตของผู้สังเกตคนที่ 2
	N	จำนวนนักเรียนในกลุ่มตัวอย่าง
	K	จำนวนพฤติกรรมย่อย
	I	จำนวนช่วงคะแนน

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐานในการวิจัย

- 3.1 ใช้สถิติ t-test for dependent samples เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1
- 3.2 ใช้สถิติ t-test for dependent samples เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2
- 3.3 ใช้สถิติ MANOVA เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3
- 3.4 ใช้สถิติ ANCOVA เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 4

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์เพื่อใช้แทนความหมายดังนี้

n	แทน	จำนวนตัวอย่าง
$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
df	แทน	องศาอิสระ (Degree of Freedom)
SS	แทน	ผลรวมของกำลังสองของค่าเบี่ยงเบน (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยความเบี่ยงเบนกำลังสอง (Mean Square)
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาการแจกแจงแบบที
p	แทน	ความน่าจะเป็นของการมีนัยสำคัญทางสถิติ
F-univariate	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาการแจกแจงแบบเอฟ (F - distribution) เพื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย
F-Multivariate	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาการแจกแจงแบบเอฟ (F - distribution) เพื่อทดสอบความแตกต่างของค่าเซนทรอยด์ (Centroid)
ΣR	แทน	ผลรวมของคะแนนของผู้เชี่ยวชาญ
IOC	แทน	ค่าความสอดคล้องของคะแนน
RAI	แทน	ดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยนำเสนอตามขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 ผลการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ระยะที่ 2 ผลการหาคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ระยะที่ 3 ผลการขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ระยะที่1 ผลการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ขั้นที่ 1 ผลการสร้างรูปแบบการเรียนการสอน

ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรม พัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วยทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ แนวคิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของบลูม แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ แนวคิดการสะท้อนคิด และกฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคด์ จากการประมวลเอกสาร วิเคราะห์ สังเคราะห์ หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเพื่อมาสรุปเป็นองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบ 4 ประการ คือ การสร้างประสบการณ์เรียนรู้ การร่วมมือ การถ่ายทอดประสบการณ์ และการลงมือกระทำ จากองค์ประกอบดังกล่าวผู้วิจัยจึงนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ประกอบด้วยขั้นตอนของรูปแบบ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I) ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) ขั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R) และ ขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A) จากนั้น ผู้วิจัยสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) นำรูปแบบการเรียนการสอน IDRA และแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบที่ผู้วิจัยสร้างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ

ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยผู้เชี่ยวชาญ ดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 3 ระดับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน	4.20	1.10	มาก
2. แนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่กำหนดกรอบแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอน	4.40	0.55	มาก
3. ความมุ่งหมายของรูปแบบการเรียนการสอน	4.20	0.45	มาก
4. ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน	4.00	0.71	มาก
5. การเรียงลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน	4.20	0.81	มาก

ตาราง 3 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
6. การจัดการเรียนการสอน ขั้นที่ 1	4.60	0.55	มากที่สุด
การอธิบายกิจกรรมการเรียนรู้	4.60	0.55	มากที่สุด
การอธิบายบทบาทของครูและผู้เรียน	4.60	0.55	มากที่สุด
7. การจัดการเรียนการสอน ขั้นที่ 2	4.60	0.89	มากที่สุด
การอธิบายกิจกรรมการเรียนรู้	4.40	0.89	มาก
การอธิบายบทบาทของครูและผู้เรียน	4.40	0.55	มาก
8. การจัดการเรียนการสอน ขั้นที่ 3	4.60	0.89	มากที่สุด
การอธิบายกิจกรรมการเรียนรู้	4.40	0.89	มาก
การอธิบายบทบาทของครูและผู้เรียน	4.60	0.55	มากที่สุด
9. การจัดการเรียนการสอน ขั้นที่ 4	4.40	0.89	มาก
การอธิบายกิจกรรมการเรียนรู้	4.00	0.71	มาก
การอธิบายบทบาทของครูและผู้เรียน	4.60	0.55	มากที่สุด
10. การนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ เพื่อพัฒนา คุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	4.40	0.89	มาก

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 3 พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก ถึงมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.00 – 4.60 ซึ่งส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แสดงว่ารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด สำหรับเด็กปฐมวัย

ขั้นที่ 2 ผลการสร้างเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

2.1 สร้างคู่มือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย ความเป็นมา ความสำคัญ แนวคิดทฤษฎี ความมุ่งหมาย กระบวนการจัดการเรียนการสอน บทบาทของผู้เรียน บทบาทของครู การวัดและประเมินผล และสร้างแผนการจัดประสบการณ์ โดยศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและแผนการจัดประสบการณ์ระดับปฐมวัย หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

จากนั้นหาคุณภาพของคู่มือประกอบการใช้รูปแบบ และ แผนการจัดประสบการณ์ โดยการเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินคุณภาพ

ผลการประเมินความเหมาะสมของเอกสารคู่มือและแผนการจัดประสบการณ์ของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA โดยผู้เชี่ยวชาญ ดังแสดงในตาราง 5

ตาราง 4 ระดับความเหมาะสมของเอกสารคู่มือและแผนการจัดประสบการณ์ของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. เอกสารคู่มืออธิบายความเป็นมาและความสำคัญ มีสาระสำคัญเหมาะสม	4.40	0.55	มาก
2. แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานที่นำไปสู่การกำหนดกรอบความคิดเกี่ยวกับคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	4.80	0.45	มากที่สุด
3. หลักการของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	4.20	0.45	มาก
4. จุดมุ่งหมายของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA	4.80	0.45	มากที่สุด
5. ขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	4.60	0.55	มากที่สุด
6. บทบาทครูในการใช้รูปแบบการเรียนการสอน	4.60	0.55	มากที่สุด
7. บทบาทของผู้เรียนในการเรียนการสอนตามรูปแบบ	4.40	0.89	มาก
8. ความเหมาะสมในการนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ไปใช้เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	3.80	0.45	มาก
9. แผนการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.40	0.89	มาก
10. กิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย	4.00	0.00	มาก

ตาราง 4 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
11. กิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.80	0.45	มากที่สุด
12. กิจกรรมสอดคล้องกับเนื้อหา	4.80	0.45	มากที่สุด
13. กิจกรรมดำเนินตามลำดับขั้นตอน	4.60	0.89	มากที่สุด
14. สื่อการสอนมีความสอดคล้องกับเนื้อหา	4.40	0.55	มาก
15. เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมและได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ	4.20	0.45	มาก
16. กิจกรรมช่วยให้เด็กได้พัฒนาคุณธรรม	3.80	0.45	มาก
17. การประเมินผลมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์และกระบวนการการเรียนการสอน	3.80	0.45	มาก

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 4 พบว่า เอกสารคู่มือและแผนการจัดประสบการณ์ของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มาก ถึง มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.80 – 4.80 ซึ่งส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แสดงว่า เอกสารคู่มือและแผนการจัดประสบการณ์ของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

2.2 ผลการสร้างแบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวัดและประเมินผลพัฒนาการของเด็กปฐมวัย แบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 3 ระดับ และหาคุณภาพโดยเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความเหมาะสม หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของ ผู้สังเกต (RAI) (ภาคผนวก ค)

2.3 ผลการสร้างแบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัย มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ (Rating Scale) หาคุณภาพของแบบประเมิน โดยเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของข้อคำถาม

ผลจากการประเมินความเหมาะสมของแบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัยโดยผู้เชี่ยวชาญ ดังแสดงในตาราง 6

ตาราง 5 ระดับความเหมาะสมของแบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความ
เหมาะสมของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. เอกสารอธิบายรูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วยความเป็นมา ความสำคัญ แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน ความมุ่งหมาย รูปแบบการเรียนการสอน บทบาทของครู บทบาทของผู้เรียน และการนำไปใช้	4.40	0.55	มาก
2. แผนการจัดประสบการณ์ ประกอบด้วย			
2.1 จุดประสงค์	4.00	0.00	มาก
2.2 เนื้อหา	4.00	0.00	มาก
2.3 กิจกรรมการเรียนการสอน	4.00	0.00	มาก
2.4 การวัดและการประเมินผล	4.00	0.00	มาก
3. การนำรูปแบบการเรียนการสอนแต่ละขั้น ไปใช้เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็ก ปฐมวัย ในชั้นเรียน			
3.1 ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I)	4.80	0.45	มากที่สุด
3.2 ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D)	4.40	0.45	มาก
3.3 ขั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R)	4.00	0.00	มาก
3.4 ขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A)	4.20	0.45	มาก
4. บทบาทของครูในการเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดเตรียมสื่อ วัสดุและอุปกรณ์ที่มีความสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแผนการจัดประสบการณ์	4.00	0.00	มาก
5. บทบาทของผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า และมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครู	5.00	0.00	มากที่สุด

ตาราง 5 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
6. รูปแบบการเรียนการสอนเหมาะสมกับการพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	4.20	0.45	มาก
7. กิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับการพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	4.20	0.45	มาก
8. สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ เหมาะสมกับการพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	4.80	0.45	มากที่สุด
9. กระบวนการจัดการเรียนการสอนเหมาะสมกับการพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	4.00	0.00	มาก
10. รูปแบบการเรียนการสอนสอดคล้องกับความต้องการของครูในการนำไปใช้เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	4.00	0.00	มาก

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 5 พบว่า แบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.00-4.80 แสดงว่า แบบประเมินความคิดเห็นสามารถนำไปใช้ในการประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบ IDRA

ขั้นที่ 3 ผลการทดลองนำร่องรูปแบบการเรียนการสอน

ผู้วิจัยนำร่องรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA รอบที่ 1 โดยนำแผนการจัดประสบการณ์ไปทดลองสอนกับเด็กปฐมวัย ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนธัญญสิทธินิธิศิลป์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 30 คน เป็นเวลา 1 สัปดาห์

จากการนำแผนการจัดประสบการณ์ไปให้ครูทดลองสอน ผู้วิจัยได้สนทนากับครูผู้สอนว่าสิ่งที่พบขณะสอน คือ นักเรียนอยากออกมาช่วยกิจกรรมการเทน้ำใส่เครื่องกรองน้ำจำลองแต่ต้องใช้เวลาทำให้เด็กบางคนในกลุ่มไม่ได้ออกมาช่วยกิจกรรม ครูเสนอแนะว่าควรให้เด็กทุกกลุ่มทำไปพร้อมๆกัน ซึ่งจะช่วยประหยัดเวลา เด็กทุกกลุ่มก็จะได้ร่วมกิจกรรม ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะดังกล่าวมาพิจารณาปรับปรุง หลังจากนั้น ผู้วิจัยนำร่องรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA รอบที่ 2 โดยนำแผนการจัดประสบการณ์ชุดเดิมไปทดลองสอนกับเด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปี กำลังเรียนอยู่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนธัญญสิทธินิธิศิลป์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่ม

เดิม เป็นเวลา 1 สัปดาห์ จากการนำแผนการจัดประสบการณ์ชุดเดิมที่แก้ไขปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้อีก จากการสนทนากับครูผู้สอนสิ่งที่พบขณะสอนคือ ในขั้นของการสะท้อนบทสรุปโดยการให้ส่งตัวแทน ออกมานำเสนอจะมีเด็กบางคนที่ไม่กล้าออกมานำเสนอ ส่วนมากจะเป็นคนเดิม ครูเสนอแนะว่าครูต้อง คอยกระตุ้นให้เด็กทุกคนได้มีโอกาส และเรื่องการแบ่งกลุ่มเด็ก เด็กมักจะชอบอยู่กับเพื่อนที่ชอบและ คู่้นเคย และมีเด็กบางคนเพื่อนไม่ยอมให้เข้ากลุ่มด้วย ครูเสนอแนะว่าครูต้องดูแลในเรื่องการแบ่งกลุ่ม ผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนนำไปใช้จริง

ระยะที่ 2 ผลการหาคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ขั้นที่ 4 ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน

ผู้วิจัยทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA โดยนำรูปแบบที่ได้รับการ ตรวจสอบคุณภาพ และปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับเด็กปฐมวัย อายุ 5-6 ปี ที่กำลังเรียนอยู่ใน ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนวัดเขียนเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน รวม 32 ครั้ง นำผลการทดลองมา วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล

ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมคุณธรรม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด ของเด็กปฐมวัย กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ดังแสดงในตาราง 7

ตาราง 6 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย

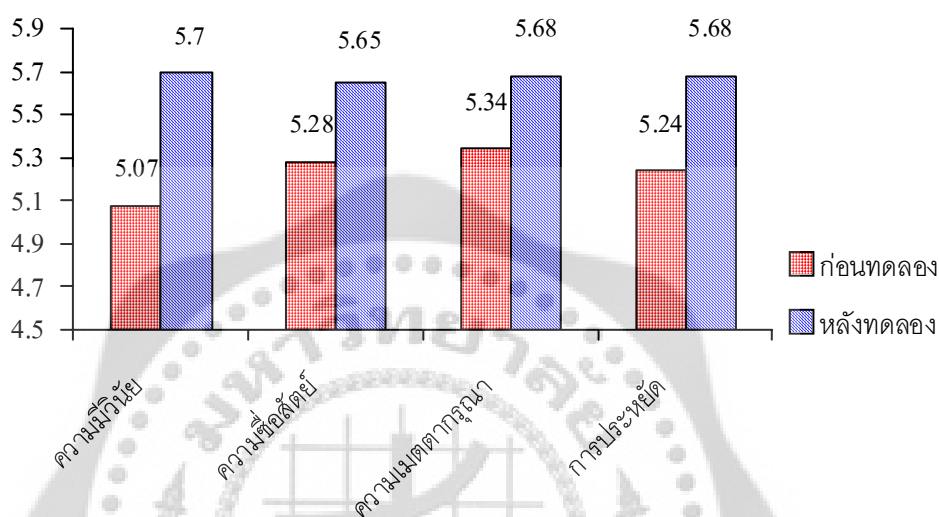
กลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการทดลอง

พฤติกรรมคุณธรรม	การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ความมีวินัย	ก่อน	47	5.07	0.79	7.482**	0.000
	หลัง	47	5.70	0.40		
ความซื่อสัตย์	ก่อน	47	5.28	0.68	6.348**	0.000
	หลัง	47	5.65	0.44		
ความเมตตากรุณา	ก่อน	47	5.36	0.58	5.901**	0.000
	หลัง	47	5.68	0.45		
การประหยัด	ก่อน	47	5.24	0.82	4.724**	0.000
	หลัง	47	5.68	0.51		

* มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 6 พบว่า การใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในกลุ่มทดลอง หลังการทดลองเด็กปฐมวัยมีคุณธรรม ด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และการประหยัดสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พฤติกรรมคุณธรรม

ภาพประกอบ 9 กราฟแสดงความแตกต่างของพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย กลุ่มทดลอง ก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

สรุปได้ว่า เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลอง หลังจากได้ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA มีพฤติกรรมคุณธรรมสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ในทุกด้าน

จากผลการศึกษา พบว่า เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 1 ที่ว่า เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองหลังการทดลองมีคะแนนพฤติกรรมคุณธรรมด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และการประหยัด สูงกว่าก่อนการทดลอง

ตาราง 7 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย กลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลอง

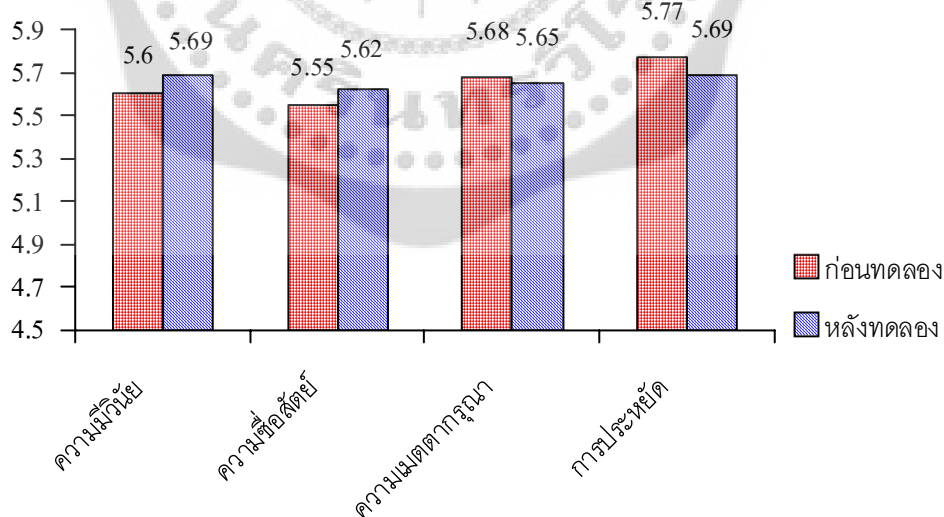
พฤติกรรมคุณธรรม	การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ความมีวินัย	ก่อน	47	5.60	0.69	1.777	0.082
	หลัง	47	5.69	0.53		

ตาราง 7 (ต่อ)

พฤติกรรมคุณธรรม	การทดสอบ	n	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ความซื่อสัตย์	ก่อน	47	5.55	0.60	1.908	0.063
	หลัง	47	5.62	0.57		
ความเมตตากรุณา	ก่อน	47	5.68	0.46	0.852	0.399
	หลัง	47	5.65	0.45		
การประหยัด	ก่อน	47	5.77	0.32	1.124	0.267
	หลัง	47	5.69	0.58		

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 7 พบว่า พฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุม ซึ่งได้แก่ ด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด โดยไม่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ก่อนและหลังการทดลองไม่มีความแตกต่างกัน ในทุกด้าน แต่เมื่อเปรียบเทียบจากค่าเฉลี่ยแล้วจะพบว่า พฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งไม่ทำให้เกิดความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

พฤติกรรมคุณธรรม

ภาพประกอบ 10 กราฟแสดงความแตกต่างของพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย กลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลองโดยไม่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

สรุปได้ว่า เด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุมก่อนและหลังการทดลองโดยไม่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA มีพฤติกรรมคุณธรรมไม่แตกต่างกันในทุก ๆ ด้าน

จากผลการศึกษา พบว่า เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 2 ที่ว่า เด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุมมีคะแนนพฤติกรรมคุณธรรมด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด ก่อนและหลังการทดลองไม่แตกต่างกัน

ตาราง 8 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมคุณธรรม ก่อนการทดลองของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

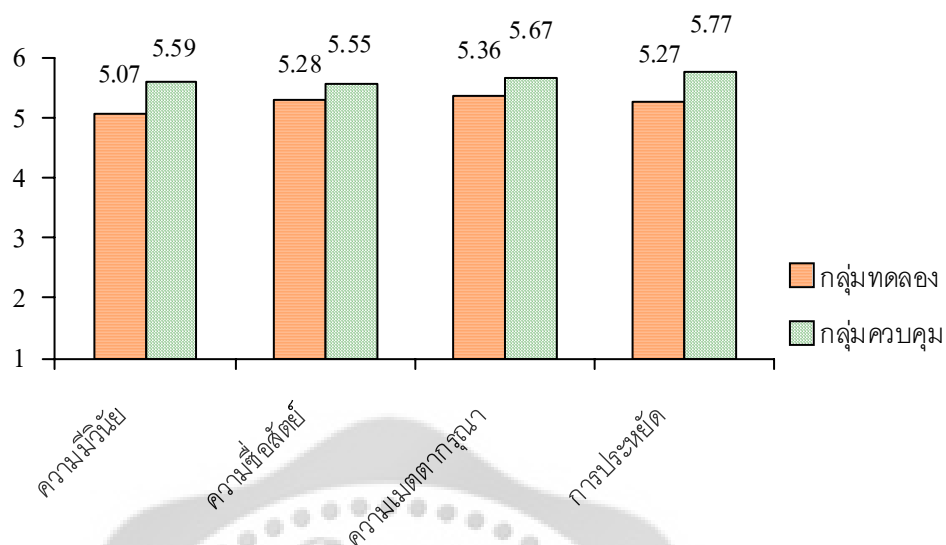
ตัวแปรตาม	กลุ่ม	n	$\bar{X}$	S.D.	F-univariate	p
ความมีวินัย	กลุ่มทดลอง	47	5.07	0.79	11.79**	0.001
	กลุ่มควบคุม	47	5.59	0.62		
ความซื่อสัตย์	กลุ่มทดลอง	47	5.28	0.68	4.37*	0.039
	กลุ่มควบคุม	47	5.55	0.60		
ความเมตตากรุณา	กลุ่มทดลอง	47	5.36	0.58	8.61**	0.004
	กลุ่มควบคุม	47	5.67	0.46		
การประหยัด	กลุ่มทดลอง	47	5.24	0.82	16.69**	0.000
	กลุ่มควบคุม	47	5.77	0.32		

Wilks' lambda = 0.79
F-Multivariate = 5.79**
p-value = 0.000

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01 และ * มีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 8 พบว่า พฤติกรรมคุณธรรมก่อนการทดลองของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลอง และเด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05

พฤติกรรมคุณธรรม

ภาพประกอบ 11 กราฟแสดงความแตกต่างของพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลอง

สรุปได้ว่า ก่อนการทดลองพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลอง กับพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่ พฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุมจะสูงกว่าพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองในทุก ๆ ด้าน

จากผลการศึกษา พบว่า เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 3 ที่ว่า เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม มีคะแนนพฤติกรรมคุณธรรมด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด ก่อนการทดลอง แตกต่างกัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงใช้สถิติ วิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (Analysis of Covariance : ANCOVA) โดยนำผลคะแนนก่อนการทดลอง (Pretest) มาเป็นตัวแปรร่วม (Covariance) ในการศึกษา ดังแสดงในตาราง 10

ตาราง 9 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานพฤติกรรมคุณธรรม หลังการทดลอง
ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและเด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุม

ตัวแปรตาม	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
ความมีวินัย	ระหว่างกลุ่ม	12.19	1	12.19	136.53**	0.000
	ตัวแปรร่วม (Pretest)	1.54	1	1.54	17.26**	0.000
	ความคลาดเคลื่อน	8.12	91	0.09		
	รวม	3069.06	94			
ความซื่อสัตย์	ระหว่างกลุ่ม	17.12	1	17.12	239.41**	0.000
	ตัวแปรร่วม (Pretest)	1.03	1	1.03	14.42**	0.000
	ความคลาดเคลื่อน	6.51	91	0.07		
	รวม	3011.94	94			
ความเมตตา กรุณา	ระหว่างกลุ่ม	11.97	1	11.97	160.02**	0.000
	ตัวแปรร่วม (Pretest)	1.35	1	1.35	17.99**	0.000
	ความคลาดเคลื่อน	6.81	91	0.08		
	รวม	3031.58	94			
การประหยัด	ระหว่างกลุ่ม	8.09	1	8.09	37.92**	0.000
	ตัวแปรร่วม (Pretest)	1.14	1	1.14	5.34*	0.023
	ความคลาดเคลื่อน	19.40	91	0.12		
	รวม	3066.75	94			

** มีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 9 พบว่า พฤติกรรมคุณธรรมหลังการทดลอง ของเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและเด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 ในทุกด้าน

จากผลการศึกษา พบว่า เป็นไปตามสมมติฐานข้อ 4 ที่ว่า เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม มีคะแนนพฤติกรรมคุณธรรมด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากุรุณา และการประหยัด หลังการทดลองแตกต่างกัน

ระยะที่ 3 ผลการขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ขั้นที่ 5 ผลการขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

การขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนในการวิจัยครั้งนี้เพื่ออธิบายถึงผลอันเกิดจากการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA โดยการให้ครูผู้สอน จำนวน 8 คน ที่สมัครใจนำรูปแบบไปทดลองใช้ ซึ่งประกอบด้วย โรงเรียนบริบูรณ์ศิลปรังสิต สังกัดคณะกรรมการกาส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนเทศบาลท่าโขลง 1 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงเรียนวัดมูลจินดาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 เป็นเวลา 1 สัปดาห์ เมื่อสิ้นสุดการสอน ครูผู้สอนทุกคนทำแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA หลังจากการนำไปใช้ และสัมภาษณ์ความคิดเห็น แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการประเมินความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา สำหรับเด็กปฐมวัย ดังแสดงในตาราง 11

ตาราง 10 ข้อมูลพื้นฐานของครูผู้สอนที่นำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยไปทดลองใช้

ข้อมูลพื้นฐาน		จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ	1.1 เพศชาย	-	-
	1.2 เพศหญิง	8	100.00
2. อายุ	2.1 น้อยกว่า 26 ปี	-	-
	2.2 26-29 ปี	1	12.50
	2.3 30-35 ปี	2	25.00
	2.4 36-40 ปี	-	-
	2.5 มากกว่า 40 ปี	5	62.50
3. วุฒิการศึกษา	3.1ปริญญาตรี	5	62.50
	3.2 ปริญญาโท	2	25.00
	3.3 อื่น ๆ (ระบุ)	1	12.50

ตาราง 10 (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน		จำนวน	ร้อยละ
4. ประสบการณ์สอน ระดับปฐมวัย	4.1 น้อยกว่า 6 ปี	3	37.50
	4.2 6-10 ปี	-	-
	4.3 11-15 ปี	-	-
	4.4 16-20 ปี	2	25.00
	4.5 21 ปีขึ้นไป	3	37.50
5. ปัจจุบันสอน เด็กปฐมวัยช่วง อายุ	5.1 3-4 ปี	-	-
	5.2 4-5 ปี	-	-
	5.3 5-6 ปี	8	100.00

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 10 พบว่า ครูปฐมวัยที่สมัครใจในการนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ไปทดลองใช้ เป็นเพศหญิงทั้งหมด ส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 41 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์การสอนระดับปฐมวัยน้อยกว่า 6 ปี และประสบการณ์การสอน 21 ปีขึ้นไป ปัจจุบันครูปฐมวัยสอนเด็กปฐมวัยในช่วงอายุ 5-6 ปี

ตาราง 11 ระดับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ตามความคิดเห็นของครูปฐมวัย

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. เอกสารอธิบายรูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วยความเป็นมา ความสำคัญ แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน ความมุ่งหมาย รูปแบบการเรียนการสอน บทบาทของครู บทบาทของผู้เรียน และการนำไปใช้	4.25	0.46	มาก
2. แผนการจัดประสบการณ์ ประกอบด้วย			
2.1 จุดประสงค์	4.75	0.52	มากที่สุด
2.2 เนื้อหา	4.63	0.52	มากที่สุด
2.3 กิจกรรมการเรียนการสอน	4.63	0.52	มากที่สุด

ตาราง 11 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
2.4 สื่อการสอน	4.75	0.46	มากที่สุด
2.5 การวัดและการประเมินผล	4.50	0.53	มากที่สุด
3. การนำรูปแบบการเรียนการสอนแต่ละชั้น ไปใช้เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็ก ปฐมวัย ในชั้นเรียน			
3.1 ชั้นเลียนแบบ (Imitation : I)	4.13	0.64	มาก
3.2 ชั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D)	4.38	0.92	มาก
3.3 ชั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R)	4.25	0.71	มาก
3.4 ชั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A)	4.50	0.53	มากที่สุด
4. บทบาทของครูในการเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดเตรียมสื่อ วัสดุและอุปกรณ์ที่ มีความสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ ตามแผนการจัดประสบการณ์	4.50	0.53	มากที่สุด
5. บทบาทของผู้เรียนในการปฏิบัติกิจกรรม การเรียนรู้ โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า และมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครู	4.38	0.74	มาก
6. รูปแบบการเรียนการสอนเหมาะสมกับการ พัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	4.50	0.53	มากที่สุด
7. กิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับ การพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	4.63	0.52	มากที่สุด
8. สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ เหมาะสมกับการ พัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	4.50	0.53	มากที่สุด
9. กระบวนการจัดการเรียนการสอนเหมาะสม กับการพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	4.50	0.53	มากที่สุด
10. รูปแบบการเรียนการสอนสอดคล้องกับ ความต้องการของครูในการนำไปใช้เพื่อ พัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย	4.63	0.52	มากที่สุด

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 11 พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ตามความคิดเห็นของครูปฐมวัย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับ มากถึงมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.13 - 4.75 แสดงว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA มีความเหมาะสมในการนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

ผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มีดังนี้

1. การใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ครูปฐมวัยที่นำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ไปใช้มีความคิดเห็นว่า มีความเหมาะสมกับเด็กปฐมวัยและสามารถนำไปพัฒนาคุณธรรมได้ เพราะเด็กวัยนี้เป็นวัยที่เรียนรู้ได้ง่าย เป็นสิ่งที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในเด็กทุกคน สื่อการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับวัยของเด็ก เด็กมีความกระตือรือร้นอยากที่จะเรียนรู้ และมีความสนใจในกิจกรรมเป็นอย่างดี เด็กได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง และมีโอกาสได้ทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อน ได้แสดงความคิดเห็น เด็กกล้าแสดงออก รู้จักช่วยเหลือกัน และแบ่งปันวัสดุซึ่งกันและกัน กิจกรรมการเรียนการสอนเปิดโอกาสให้เด็กได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม การให้เด็กทำงานร่วมกับเพื่อนทำให้เด็กได้รู้บทบาทหน้าที่ของตนเองและเพื่อนในขณะทำกิจกรรม ซึ่งจะทำให้เด็กได้พัฒนาคุณธรรมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และการประหยัด

2. ปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ครูปฐมวัยมีความคิดเห็นว่า ปัญหาหรืออุปสรรคในการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA อยู่ในขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) เนื่องจากในขั้นนี้เด็กต้องทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อน มีเด็กบางคนต้องการอยู่กลุ่มเดียวกับเพื่อนที่ชอบและพอใจเท่านั้น ขั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R) ขั้นนี้เด็กต้องร่วมกันสรุปและออกมานำเสนองาน สิ่งที่พบคือจะมีเด็กที่ออกมานำเสนองานอยู่เป็นประจำ โดยไม่เปิดโอกาสให้เพื่อนคนอื่นได้ออกมาบ้าง ครูต้องคอยกระตุ้นให้เด็กที่ไม่เคยออกมานำเสนอได้มีโอกาสบ้าง ขณะร่วมกิจกรรมกลุ่มมีเด็กบางคนใช้คำพูดต่อว่าผลงานของเพื่อนทำให้เพื่อนเสียใจร้องไห้ และอีกปัญหาก็คือจำนวนนักเรียนภายในชั้นเรียนมีจำนวนมาก ทำให้การดูแลเด็กทำกิจกรรมไม่ทั่วถึง

3. ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ครูปฐมวัยมีความคิดเห็นว่าผลของการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ทำให้เด็กมีพฤติกรรมคุณธรรม ด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และการประหยัดสูงขึ้น จากการสังเกตพบว่าเด็กมีการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมคุณธรรม ด้านการมีวินัย เช่น รู้จักการรอคอย จัดเก็บของเล่นเข้าที่ ด้านความซื่อสัตย์ เช่น พบสิ่งของตกเก็บส่งคืนเจ้าของ ความเมตตา กรุณาเช่น

แบ่งปันของเล่นให้เพื่อน การประหยัดเช่น เปิดน้ำแล้วปิด นอกจากนี้ครูเสนอแนะว่า ควรให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติและกระทำซ้ำบ่อย ๆ เพื่อให้เกิดเป็นนิสัย

สรุป รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่สร้างบนพื้นฐานจากหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรม พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยเชื่อว่ารูปแบบการเรียนการสอนสามารถพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัดได้

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายดังนี้

1. เพื่อสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
2. เพื่อหาคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยเรื่องการพัฒนาการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย แบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ 5 ขั้นตอน ดังนี้

ระยะที่ 1 การสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ขั้นที่ 1 สร้างรูปแบบการเรียนการสอน

ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับคุณธรรม พัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย ประกอบด้วยกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา กลุ่มทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์และบรูเนอร์ กลุ่มแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ คือ แนวคิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของบลูม แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ ทฤษฎีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ แนวคิดการสะท้อนคิด และ กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคด์ จากการประมวลเอกสาร วิเคราะห์สังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎี จากการศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ 4 ประการคือ 1) การสร้างประสบการณ์เรียนรู้ 2) การร่วมมือ 3) การถ่ายทอดประสบการณ์ และ 4) การลงมือกระทำ จากองค์ประกอบดังกล่าวผู้วิจัยจึงนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ประกอบด้วยขั้นตอนของรูปแบบ 4 ขั้นตอนคือ ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I) ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) ขั้นสะท้อนบทสรุป(Reflection : R) และขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A) และสร้างแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอน แล้วนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA และแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ

ขั้นที่ 2 สร้างเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอน'

ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วยคู่มือการใช้รูปแบบ การเรียนการสอน แผนการจัดประสบการณ์ แบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย และแบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัย หากคุณภาพของเครื่องมือโดยเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อประเมินความเหมาะสม ค่าดัชนีความสอดคล้อง และหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้ดัชนีความสอดคล้องของผู้สังเกต แล้วปรับปรุงให้สมบูรณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นที่ 3 ทดลองนำร่องรูปแบบการเรียนการสอน

เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบการเรียนการสอนคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยและเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอน ก่อนการศึกษานำร่องดำเนินการอบรมครูปฐมวัยจำนวน 2 คน เพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ครูปฐมวัยทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนกับเด็กปฐมวัย ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 โรงเรียนธัญญสิริพิทยาสรรพ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำนวน 2 ห้องเรียน จัดการเรียนการสอนห้องเรียนละ 1 หน่วยเรียน ระยะเวลา 1 สัปดาห์ จากนั้นนำข้อบกพร่องตลอดจนปัญหาและอุปสรรค ปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนก่อนนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 2 การหาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ขั้นที่ 4 ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน

ผู้วิจัยนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพและปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนด้วยกระบวนการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Design) แบบ Randomized Control-Group Pretest-Posttest Design โรงเรียนวัดเขียนเขต สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขตปทุมธานี เขต 2 โดยแบ่งเป็น กลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม ระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 4 วัน วันละ 35 นาที รวมทั้งสิ้น 32 ครั้ง จัดการเรียนการสอน 8 หน่วยเรียน ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2553 หลังจากนั้นนำผลการทดลองมาวิเคราะห์ และสรุปผล

ระยะที่ 3 การขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ขั้นที่ 5 ขยายผลรูปแบบการเรียนการสอน

ผู้วิจัยนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ไปขยายผลโดยนำรูปแบบไปให้ครูปฐมวัยที่สมัครใจนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้สอน ซึ่งได้แก่ โรงเรียนบริบูรณ์ศิลปรังสิต สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โรงเรียนเทศบาลท่าโขลง 1 สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และโรงเรียนวัดมูลจินดาราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขตปทุมธานี เขต 2 เป็นเวลา 1 สัปดาห์

เมื่อสิ้นสุดการสอน ครูปฐมวัยทำแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA และสัมภาษณ์ครูผู้สอน หลังจากที้นำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ไปใช้

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยมีดังนี้

1. ผลจากการสร้างรูปแบบทำให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนคือ ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I) ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) ขั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R) และขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A) ซึ่งตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.00 - 4.60

2. ผลการหาคุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มีดังนี้

2.1 เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมคุณธรรมสูงกว่าก่อนการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งด้าน ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และการประหยัด

2.2 เด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลองมีพฤติกรรมคุณธรรม ไม่แตกต่างกันในทุกด้าน

2.3 เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลองมีพฤติกรรมคุณธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05

2.4 เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลองมีพฤติกรรมคุณธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกด้าน

3. ผลการขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ตามความคิดเห็นของครูปฐมวัย พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ถึง มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.13- 4.75

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยมีประเด็นสำคัญนำมาอภิปรายดังนี้

1. ผลการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ประกอบด้วย 4 ขั้น คือ ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I) ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) ขั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R) ขั้นนำความรู้

ไปใช้ (Application : A) ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอนนี้สามารถพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย 4 ด้าน คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด จากผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยเป็นการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้จากตัวแบบบุคคลและสื่อผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าและลงมือปฏิบัติจริง มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ดังที่เพียเจท์ กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดจากการได้รับประสบการณ์และมีการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมจะช่วยให้เด็กดูดซับข้อมูลเข้าสู่โครงสร้างทางสติปัญญา สอดคล้องกับพัชรี สอนแก้ว (2545: 50-52) ที่กล่าวว่า ธรรมชาติของเด็กปฐมวัยจะเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยการกระทำ การรับรู้ การพบเห็น และมีผลต่อการเรียนรู้ การเสริมสร้างลักษณะนิสัย รวมทั้งยังเป็นตัวกำหนดลักษณะนิสัยของเด็กปฐมวัย นอกจากนี้ เด็กเรียนรู้จากการสังเกต และเลียนแบบบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดเมื่อเด็กเริ่มเข้าสังคม เด็กจะเริ่มสังเกตและลอกเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลที่เด็กสนใจ สอดคล้องกับแบนดูรา (Bandura. 1989: 2-3) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ของเด็กจะเกิดขึ้นได้ถ้ามีโอกาสได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากการสังเกต การลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมเรียนรู้ ซึ่งแบนดูราเชื่อว่า การเรียนรู้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมโดยการสังเกตและการเลียนแบบ ซึ่งบุคคลจะเลือกพฤติกรรมของตัวแบบที่สนใจ พอใจ เห็นคุณค่า ก่อให้เกิดผลดีแก่ตนและได้รับแรงเสริมเป็นแรงจูงใจ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของมาลีรัตน์ บุญนันทบุตร (2548: 159-178)

ดังนั้น รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ทำให้เด็กปฐมวัยได้พัฒนาคุณธรรมโดยผ่านกระบวนการเรียนการสอน 4 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I) ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) ขั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R) และขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A) ในรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 เลียนแบบ (Imitation : I) เป็นขั้นที่เด็กได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากตัวแบบผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ นิทาน ละคร โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการสัมผัส หยิบจับ ฟัง พูด สังเกตและคิด จนสามารถค้นพบความรู้ด้วยตนเอง จากผลการวิจัยพบว่า เด็กจะเลือกเลียนแบบพฤติกรรมที่สนใจ และมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นอย่างมาก สังเกตจากกริยาท่าทาง และคำพูดที่เด็กถามทุก ๆ วัน เด็กจะถามว่า “คุณครูครับวันนี้จะให้ผมแสดงบทบาทสมมติเป็นอะไรครับ ผมอยากแสดงเป็นกระรอกน้อยอีก เพราะกระรอกน้อยมีระเบียบวินัยเล่นของเล่นแล้วเก็บเข้าที่” “วันนี้คุณครูจะเล่านิทานเรื่องอะไรคะ” ซึ่งสอดคล้องกับแบนดูราที่กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม โดยการสังเกตและการเลียนแบบ ซึ่งบุคคลจะเลือกพฤติกรรมของตัวแบบที่สนใจ พอใจ และก่อให้เกิดผลดีแก่ตน แบนดูรามี

ความเชื่อว่าการเรียนรู้โดยการสังเกตจากตัวแบบ นอกจากมีผลต่อการให้เด็กได้เรียนรู้การแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมแล้ว ยังมีผลต่อการเรียนรู้การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอีกด้วย (Bandura. 1989: 2-3; มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. 2537; อ้างอิงจาก Bandura. 1977) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศินันท์ นิลจันทร์ (2547: 47-53) ที่ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมเล่นิทานที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตยหลังจากการจัดกิจกรรมเล่นิทานมีการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในด้านความรับผิดชอบ ความซื่อตรง การตรงต่อเวลาและการควบคุมตนเองสูงขึ้น และสอดคล้องกับกรณีการ พงศ์เลิศวุฒิ (2547: 65) ที่ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมเล่นิทานประกอบละครสร้างสรรค์ต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า เด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมเล่นิทานประกอบละครสร้างสรรค์ ก่อนและระหว่างจัดกิจกรรมโดยเฉลี่ยรวมและจำแนกรายด้านในแต่ละช่วงสัปดาห์มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับ วรวรรณิราชสงฆ์ (2541: 72-73, 77) ศึกษาการเปรียบเทียบผลการใช้เทคนิคแม่แบบและการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ใช้เทคนิคแม่แบบมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์เพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่ใช้บทบาทสมมติมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ผลจากการศึกษาพบว่า การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ สามารถพัฒนาให้เกิดได้ในตัวผู้เรียนโดยการใช้เทคนิคแม่แบบหรือบทบาทสมมติ

ขั้นที่ 2 ร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับมาเข้ากลุ่มสนทนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จากผลการวิจัยพบว่า การที่เปิดโอกาสให้เด็กได้สนทนาในกลุ่มย่อยจะช่วยให้เห็นพฤติกรรมของเด็กที่ไม่กล้าแสดงออกต่อหน้าคนเป็นจำนวนมาก แต่ถ้าให้พูดภายในกลุ่มย่อยเด็กจะกล้าพูด จากการสังเกต เด็กจะมีความสุขที่พูดให้เพื่อนในกลุ่มฟัง หน้าตายิ้มแย้ม และมีความมั่นใจในตัวเอง เช่น เรียนเรื่องการดูแลรักษาต้นไม้ เด็กสนทนาภายในกลุ่มเกี่ยวกับทำอะไรต้นจะเจริญเติบโต เด็กพูดว่า “ต้องรดน้ำต้นไม้ทุกวันต้นไม้จึงจะโตมีดอกและใบไม้เยอะแยะ” “ต้องพรวนดินทุกวัน” สอดคล้องกับแนวคิดของเพียเจท์ ที่กล่าวว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ของคน จะทำให้คนสะสมประสบการณ์ และปรับตัวเพื่อรับข้อความรู้จากประสบการณ์นั้นด้วยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง กระบวนการปรับประสบการณ์สู่การเรียนรู้เป็นกลไกทางสมอง เมื่อบุคคลรับสิ่งเร้าหรือความรู้ใหม่เข้าไป ก็มีการปรับโครงสร้างของระบบความคิดใหม่เพื่อให้ตนเองสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งเร้าใหม่ ๆ ความรู้ใหม่ (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2551: 31) และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่เชื่อว่า การปฏิสัมพันธ์

ระหว่างผู้เรียนมีผลต่อการเรียนรู้ ซึ่งโรเจอร์ จอห์นสัน กล่าวถึงผลการวิจัยพบว่า ความรู้สึกของผู้เรียน ต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ครู และเพื่อนร่วมชั้นมีผลต่อการเรียนรู้นัก (ทีศนา แคมมณี. 2545: 99; อ้างอิงจาก Roger Johnson) สอดคล้องกับสุวิทย์ สุขหมั่น (2546: 54-55) ศึกษาผลการใช้กระบวนการ กลุ่มเพื่อพัฒนาพฤติกรรมจริยธรรม ความสามัคคี ความเมตตา กรุณา ความมีระเบียบวินัยในตนเอง ความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพัฒนาเด็ก สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการพัฒนา พฤติกรรมจริยธรรมโดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีการพัฒนาทางพฤติกรรมจริยธรรมสูงขึ้นอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้อง ธิราพร กุลนันทน์ (2544: 32-33) ที่กล่าวว่า พัฒนาการ ของเด็กปฐมวัย เด็กวัยนี้มีความกระตือรือร้นที่จะให้ความช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักการเป็นผู้ให้และผู้รับ เล่น ร่วมกับเพื่อนได้ เริ่มเข้าสังคม เล่นเป็นกลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้นาน

ขั้นที่ 3 สะท้อนบทสรุป (Reflection : R) เป็นขั้นที่ได้ร่วมกันสรุปและนำเสนอความ คิดเห็นของกลุ่มให้เพื่อนและครูฟัง โดยใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่นการพูดหน้าชั้น การวาด ภาพ หรือการสาธิต จากผลการวิจัยพบว่า การเปิดโอกาสให้เด็กได้มีอิสระในการพูด คิดและตัดสินใจ ภายในกลุ่มย่อย จะเห็นว่ามีเด็ก ที่แสดงถึงความเป็นผู้นำ ก็จะเสนอแนวคิดเพื่อให้เพื่อนในกลุ่มคล้อย ตาม และอาสาออกไปนำเสนอหน้าชั้นเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของบรูเนอร์ กล่าวว่า การเรียนรู้เกิด จากการพัฒนาทางสติปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการภายในสมอง แต่จะพัฒนาได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับ ประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อบุคคลประมวลข้อมูลข่าวสารจากการมี ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การค้นพบด้วยตนเอง และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือ เหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการใช้สัญลักษณ์ หรือภาษา ซึ่งภาษาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิด (สุรางค์ ไคว่ตระกูล. 2550: 213) และรัชนิกร ทองสุขดี (2011: ออนไลน์) กล่าวว่า การแสดงออกถึง ความคาดหวัง การรับรู้ และความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์ โดยผ่านกระบวนการพูดหรือเขียน สอดคล้องกับสมจิตต์ สุวรรณวงศ์ (2542: 133-147) ศึกษาการจัดสภาพแวดล้อมเสริมความคิดเชิง คุณธรรมสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ เพื่อพัฒนาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย กลุ่มตัวอย่างที่ ใช้ในการศึกษาเป็นพัฒนาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า การใช้การสื่อสารอย่างมี ประสิทธิภาพ โดยครูใช้คำถามเพื่อให้เด็กสะท้อนความรู้สึกและปัญหาของตนเอง และให้เด็กคิดหาวิธี แก้ปัญหาด้วยตนเอง และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเอง ให้เป็นพฤติกรรมที่ไม่สร้างปัญหาแก่ ตนเองและผู้อื่น ผู้วิจัยพบว่า การใช้การสื่อสารวิธีนี้วัยเด็กที่ควบคุมตนเองได้สูงสามารถพัฒนาวินัยใน ตนเองได้มากกว่าเด็กที่ควบคุมตนเองได้ต่ำ

ขั้นที่ 4 นำความรู้ไปใช้ (Application : A) เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน สถานการณ์ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น จากผลการวิจัยพบว่า ทุกครั้งที่ครูจัดสถานการณ์ เด็กจะรู้จักแบ่งหน้าที่

รับผิดชอบ แบ่งงานกันทำ เช่น เรียนหน่วยป่าไม้ เรื่องการดูแลรักษาต้นไม้ โดยครูจัดเตรียม กระถาง ต้นไม้ ต้นไม้ ดิน พลั่วพรวนดิน บัวรดน้ำ ให้เด็กแต่ละกลุ่มช่วยกันปลูกต้นไม้ และจะดูแลรักษาต้นไม้ อย่างไรให้เจริญเติบโต สอดคล้องกับ ทศนา แหมมณี (2545: 235) ได้อ้างคำกล่าวของบลูม ที่ว่า ในการสร้างลักษณะนิสัย ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสรับรู้และใส่ใจในเรื่องนั้น ๆ ก่อน โดยการจัดสิ่งไว้ สถานการณ์ ประสบการณ์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จนเกิดความพึงพอใจ เห็นคุณค่า ทำให้มีเจตคติที่ดี และประพฤติตนตามค่านิยมที่รับมาอย่างสม่ำเสมอจนเป็น ซึ่งสอดคล้องกับกฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคด์ ที่เชื่อว่า การฝึกหัดหรือการลงมือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้ นั้นคงทนถาวร ถ้าไม่กระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้จะไม่คงทนถาวร และในที่สุดอาจลืมได้ (hergenhahr; & Olson. 1993: 56) สอดคล้องกับ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2545: 27) กล่าวว่า เด็กเรียนรู้จากการกระทำซ้ำ ๆ การสร้างให้เด็กเกิดการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงพัฒนาการและความต้องการของเด็ก เด็กอยากรู้อยากเห็น สนใจค้นหาสิ่งที่ตนอยากรู้ การพัฒนาทางปัญญาจะเป็นไปอย่างรวดเร็วทำให้เด็กค้นคว้าไม่หยุดนิ่ง การให้โอกาสเด็กได้สัมผัสทำให้เด็กซึมซับประสบการณ์ สรุปความรู้โดยกระบวนการทำซ้ำ ๆ ทำนาน นอกจากนี้ เยาวพา เดชะคุปต์ (2551: 110-111) กล่าวว่า การประยุกต์ใช้ เป็นการใช้ข้อมูลและการโอนถ่ายความรู้จากสถานะหนึ่งไปยังอีกสถานะหนึ่ง หรือการใช้สิ่งที่ได้เรียนรู้มากับสถานการณ์ใหม่ การให้ผู้เรียนรู้จักการคิดแบบประยุกต์ใช้จะช่วยทำให้การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อบุคคลมาก และสอดคล้องกับคุณลักษณะ ศรีดอกไม้ (2551: 65-69) ศึกษาผลการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียนที่มีต่อความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า 1) เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียน เกิดความมีระเบียบวินัยโดยรวมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) เมื่อวิเคราะห์ผลการวิจัยรายด้านเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียน เกิดความมีวินัยในตนเอง และด้านวินัยต่อส่วนรวม หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับ ภาษิต ประมวลศิลป์ชัย (2548: 113-121) ที่ศึกษากระบวนการและผลของการพัฒนาความสามารถในการคิดไตร่ตรองของครูประจำการ โดยใช้วิธีการสะท้อนความคิดแบบผสมผสาน ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาครูด้วยวิธีการสะท้อนความคิดแบบผสมผสาน ส่งผลให้ความสามารถในการคิดไตร่ตรองของกลุ่มเพิ่มขึ้น

2. ผลการหาคุณภาพรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

2.1 จากผลการศึกษา พบว่า เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมคุณธรรมสูงกว่า ก่อนการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด เนื่องจากเด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาคุณธรรมด้วยการได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้จากตัวแบบผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้

ประสาทสัมผัสทั้งห้าและลงมือปฏิบัติจริง มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และที่สำคัญ เด็กได้เรียนรู้ทักษะทางสังคม ซึ่งพัชรี สอนแก้ว (2554: 50-52) กล่าวว่า เด็กจะเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยการลงมือกระทำ การรับรู้การพบเห็น ซึ่งจะมีผลต่อการเรียนรู้ และสร้างเสริมลักษณะนิสัยทั้งเป็นตัวกำหนดลักษณะนิสัยของเด็กปฐมวัย นอกจากนี้ เด็กยังสามารถเรียนรู้จากการสังเกต ซึ่งในระยะแรกเด็กเลียนแบบบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดสอดคล้องกับแบนดูรา(Bandura. 1989: 2-3) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ของเด็กจะเกิดขึ้นได้ถ้ามีโอกาสได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากการสังเกต การลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมเรียนรู้ แบนดูราเชื่อว่า การเรียนรู้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อมโดยการสังเกตและการเลียนแบบ ซึ่งบุคคลจะเลือกพฤติกรรมของตัวแบบที่สนใจ พอใจ เห็นคุณค่า ก่อให้เกิดผลดีแก่ตนและการได้รับแรงเสริมเป็นแรงจูงใจ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นอกจากนี้ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2545: 24) กล่าวว่า การเรียนรู้จากการเลียนแบบของเด็กเป็นการเรียนรู้ด้วยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่นมาสู่การคิด ทบทวน การลงมือกระทำ และการประเมิน ด้วยตัวเอง การให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ถูกต้อง มีความหมายกับเด็กมาก ผู้ใหญ่ต้องให้ความสนใจการเรียนรู้ด้วยการเลียนแบบของเด็กปฐมวัยให้มาก และสอดคล้องกับ ต้องจิตต์ ทรงสุวรรณ (2538: บทคัดย่อ) ระบุว่า การเปรียบเทียบผลการใช้เทคนิคแม่แบบหุ่นมือกับการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความเมตตากรุณา ทำให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนการัญศึกษา จังหวัดนนทบุรี มีความเมตตาเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับศศิพันธ์ นิลจันทร์ (2547: 47-53) ที่ศึกษาผลของการจัดกิจกรรมเล่านิทานที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย หลังจากการจัดกิจกรรมเล่านิทานมีการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองในด้านความรับผิดชอบ ความซื่อตรง การตรงต่อเวลา และการควบคุมตนเองสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ดังนั้นรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA จึงเป็นแนวทางหนึ่งสำหรับการพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

2.2 เด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุม ก่อนและหลังการทดลองมีพฤติกรรมคุณธรรมไม่แตกต่างกันในทุกด้าน เนื่องจากเด็กปฐมวัยกลุ่มควบคุม ได้รับการจัดกิจกรรมการสอนแบบปกติที่ครูปฐมวัยจัดทำขึ้นเองจากหลักสูตรการศึกษาระดับปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ซึ่งในการสอนของครูดำเนินการสอนโดยมีขั้นนำขั้นสอน และขั้นสรุป แต่ไม่ได้ลงลึกถึงการปลูกฝังคุณธรรม กระบวนการคิด และการแก้ปัญหา การลงมือกระทำด้วยตัวเด็กเอง จนกระทั่งถึงการนำไปใช้ เพราะธรรมชาติของเด็กปฐมวัย การที่จะให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้นั้นควรให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการสัมผัส หยิบจับ ฟัง พุด สังเกตและคิด และมีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างสม่ำเสมอ จนเกิดเป็นนิสัย ดังนั้นกลุ่มควบคุมจึงไม่พบความแตกต่างของพฤติกรรมคุณธรรม ก่อนและหลังการทดลอง

2.3 เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการทดลองมีพฤติกรรมคุณธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 เนื่องจากเด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีพื้นฐานที่ต่างกัน ดังที่ แคทเธอริน แลนเดรธ (เยาวพา เดชะคุปต์. มปป: 37; อ้างอิงจาก Catherine Landreth. 1972) กล่าวว่า เด็กทุกคนจะมีความแตกต่างกัน เพราะเด็กแต่ละคนจะเติบโตและพัฒนาขึ้นตามแบบแผนของการพัฒนาการที่เหมือนกันแต่จะมีอัตราที่เร็วช้าต่างกัน ด้วยเด็กแต่ละคนจะพัฒนาไปตามความสามารถของตน ความแตกต่างของแต่ละคนเนื่องมาจากพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อมในการอบรมเลี้ยงดูหรือจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย สอดคล้องกับทิตินา แชมมณี ผ 2545: 89) กล่าวว่า ผู้เรียนมีระดับพัฒนาการเชาว์ปัญญาแต่ละด้านไม่เท่ากัน ไม่เหมือนกัน ดังนั้น ก่อนการสอนเมื่อนำเครื่องมือไปประเมินพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยจึงแตกต่างกัน

2.4 เด็กปฐมวัยกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม หลังการทดลองมีพฤติกรรมคุณธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในทุกด้าน กล่าวคือเด็กปฐมวัยทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมหลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมคุณธรรมในลักษณะแตกต่างกันและเมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยพบว่า กลุ่มทดลองมีค่าสูงกว่ากลุ่มควบคุม แสดงให้เห็นว่าหลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมคุณธรรมที่ดีกว่ากลุ่มควบคุม เนื่องจากเด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาคุณธรรมตามกระบวนการเรียนการสอน 4 ขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA แต่ละขั้นตอนครูจะเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดเตรียมสภาพแวดล้อม สื่อ วัสดุ ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และให้การสนับสนุนให้เด็กได้มีวิธีการคิดในการแก้ปัญหาที่มีความมานะ อดทน เพียรพยายามเพื่อให้งานสำเร็จ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เมื่อเด็กได้ผ่านกระบวนการเรียนการสอนดังกล่าว เด็กในกลุ่มทดลองจึงมีพฤติกรรมคุณธรรมสูงกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับ มาลีรัตน์ บุญอนันตบุตร (2548) พบว่า ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และความมีวินัยในตนเอง นักเรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ทั้งด้านความรู้เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ (สูงขึ้นร้อยละ 38.62) ความเมตตา กรุณา (สูงขึ้นร้อยละ 35.64) และความมีวินัยในตนเอง (สูงขึ้นร้อยละ 36.12) เจตคติต่อจริยธรรม (สูงขึ้นร้อยละ 28.50) ความประพฤติเชิงจริยธรรม (สูงขึ้นร้อยละ 27.45) และมีคะแนนค่าเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $P < .01$ ในด้านความรู้เกี่ยวกับความซื่อสัตย์ ($t = 9.50$, $P = .001$) ความเมตตา กรุณา ($t = 10.85$, $P = .001$) ความมีวินัยในตนเอง ($t = 10.13$, $P = .001$) เจตคติต่อจริยธรรม ($t = 20.31$, $P = .001$) และความประพฤติเชิงจริยธรรม ($t = 7.8$, $P = .001$) จึงกล่าวได้ว่าเด็กเรียนรู้คุณธรรมจากการที่ใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ในที่สุดเด็กจึงมีพฤติกรรมคุณธรรมตามความมุ่งหมายของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

3. ผลการขยายผลรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA

ครูปฐมวัยที่นำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ไปใช้แสดงความคิดเห็นว่า รูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสมในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 4.13 – 4.75 ทั้งนี้เป็นผลมาจาก รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีลักษณะที่สนองความต้องการ การเรียนรู้ และ พัฒนาการของเด็กปฐมวัย เพราะธรรมชาติของเด็กวัยนี้มีความอยากรู้อยากเห็น เด็กต้องการโอกาสในการเรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำเพื่อสร้างความเข้าใจด้วยตนเอง เด็กต้องการเรียนรู้ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นเพราะ ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคคลอื่น ส่วนเอกสารรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA มีความชัดเจนในระดับมากมีค่าเฉลี่ยที่ 4.25 และจากการสนทนากับครูปฐมวัย หลังจากการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA พบว่า ผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ทำให้เด็กมีพฤติกรรมคุณธรรม ด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัดสูงขึ้นกว่าเดิม นอกจากนี้ครูให้ข้อเสนอแนะว่า ควรให้เด็กได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติซ้ำบ่อยๆ เพื่อให้เกิดเป็นนิสัย

ข้อสังเกตที่ได้จากงานวิจัย

1. เด็กมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรม หลังจากใช้รูปแบบไปได้ 2 สัปดาห์
2. เมื่อเด็กคุ้นเคยกับครูผู้สอน ทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนอบอุ่น เป็นกันเอง สนุกสนาน เด็กซักถามและตอบคำถามมากขึ้น
3. เด็กชอบกิจกรรมในชั้นเรียนแบบมาก เพราะเป็นชั้นที่เด็กได้รับประสบการณ์จากสถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ นิทาน ละคร เด็ก ๆ ชอบฟังนิทานและแสดงบทบาทสมมติเป็นตัวละครในนิทาน ซึ่งเด็กได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง
4. เด็กมีความภาคภูมิใจเมื่อได้รับคำชมเชยจากครู เสียใจปรบมือจากเพื่อน ๆ และพยายามกระทำสิ่งนั้นบ่อย ๆ
5. การออกมานำเสนอนำหน้าชั้นเรียน ในสัปดาห์แรก เด็กที่ออกมานำเสนอมักเป็นเด็กคนเดิม แต่เมื่อเวลาผ่านไป 3-4 สัปดาห์ เด็กแต่ละคนเริ่มอาสาเพื่อนในกลุ่มออกมานำเสนอ ส่วนเด็กที่ไม่กล้าออกมานำเสนอ ครูควรกระตุ้นให้เด็กได้มีโอกาส
6. การให้เด็กทำกิจกรรมกลุ่มพบว่า พฤติกรรมที่เด็กแสดงออกคือ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การแสดงความคิดเห็น การรู้จักการรอคอย การแบ่งปันของเล่น สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบการรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนในกลุ่ม รู้จักบทบาทหน้าที่ของตน และที่พบเสมอเมื่อให้เด็กแบ่งกลุ่ม คือ มีเด็กบางคนที่เป็นเพื่อนไม่ยอมให้เข้ากลุ่มด้วย ดังนั้นครูผู้สอนควรดูแลเรื่องการแบ่งกลุ่ม ควรให้เด็กสลับกลุ่มไปเรื่อย ๆ

7. สื่อการเรียนการสอนควรเลือกใช้ให้มีความหลากหลาย น่าสนใจ แปลกใหม่ จำนวนเพียงพอสำหรับเด็ก ขนาดเหมาะสมกับเด็ก
8. มีกิจกรรมที่หลากหลาย และเปิดโอกาสให้เด็กทุกคนมีส่วนร่วม
9. บุคลิกลักษณะของครู การแสดงท่าทาง สีหน้า น้ำเสียง ซึ่งน้ำเสียงที่นุ่มนวลของครูจะทำให้บรรยากาศการเรียนการสอนเป็นกันเองอบอุ่น เด็กกล้าเข้ามาซักถามครู และมีความสุข สนุกกับการเรียน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ไปใช้ ครูปฐมวัยควรศึกษาคู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน IDRA และแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ให้เข้าใจก่อนนำไปใช้ จัดเตรียมสื่อและวัสดุอุปกรณ์ให้พร้อมและมีเพียงพอสำหรับเด็ก ทั้งนี้ ระยะเวลา กิจกรรม สื่อและวัสดุอุปกรณ์ครูผู้สอนสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับชั้นเรียนและบริบทของสถานศึกษา ท้องถิ่นและชุมชนนั้น ๆ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ไปพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ในระดับช่วงชั้นการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือตั้งแต่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 เป็นต้นไป
2. ควรมีการเปรียบเทียบการเรียนการสอนแบบ IDRA ไปใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน เช่น ประสบการณ์ของครูในการสอนระดับปฐมวัย วุฒิการศึกษาของครู สังกัด ขนาดของโรงเรียน โรงเรียนที่อยู่ในเมือง กับโรงเรียนที่อยู่เขตนอกเมือง
3. ควรมีการนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ไปพัฒนาคุณธรรมด้านอื่น ๆ

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ วิวัฒน์ธนะเดช. (2545). การศึกษาองค์ประกอบคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กมลจันทร์ ชื่นฤทธิ. (2550). การพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมประกอบเพลงคุณธรรมตามพระราชดำรัส. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กรมวิชาการ. (2537ก). คู่มือและสื่อสารพัฒนาความเชื่อมั่นในตนเอง. โครงการวิจัยและพัฒนาระบบงานแนะแนวในและนอกสถานศึกษา. ศูนย์แนะแนวการอาชีพ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- (2542ค). การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กรมวิชาการ, ศูนย์พัฒนาหลักสูตร. (2544). การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ. กรุงเทพฯ: โครงการพัฒนาศักยภาพการศึกษาของสถานศึกษา.
- กรรณิการ์ พงศ์เลิศวุฒิ. (2547). ผลของการจัดกิจกรรมเล่านิทานประกอบละครสร้างสรรค์ต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กฤตรินทร์ นิยมทองคำ. (2544). ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความซื่อสัตย์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเซนโยเซฟคอนเวนต์ กรุงเทพมหานคร. ปรินทิพนิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ. (2542). การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความขยัน อดทน ประหยัดและอดออม. เอกสารประกอบโครงการการศึกษาศักยภาพของเด็กไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ครุสภาลาดพร้าว.
- กิริติ บุญเจือ. (2534). จริยศาสตร์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- (2542). จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2543). การสอนแบบจิตปัญญา. สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- (2545). รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพฯ: สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- (2547). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: เอดิชั่นเพรสโปรดักส์.
- (2549). คุ้ยปัญหาลูกปฐมวัย. กรุงเทพฯ: เพื่อนอักษร.
- (2551). รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัยศึกษา. กรุงเทพฯ: มิตรสัมพันธ์กราฟฟิค.
- โกสินทร์ รังสยาพันธ์. (2530). *ปรัชญาและคุณธรรมสำหรับครู*. ตำรา-เอกสารวิชาการ. ฉบับที่ 6
ภาคพัฒนาตำรา และเอกสารวิชาการ หน่วยศึกษานิเทศก์.
- ชัตติยา กรรณสูตร และคนอื่น ๆ. (2547). *คุณธรรมพฤติกรรมความซื่อสัตย์ของคนไทย*. รายงานการวิจัย.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.).
- คมคาย ชีโนคม. (2534). *ผลการใช้แม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมการประหยัดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 4 โรงเรียนอัสสัมชัญศรีราชา จังหวัดชลบุรี*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. ชลบุรี: บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- คมเพชร ฉัตรสุภกุล. (2547). *การศึกษาและพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของเด็กและเยาวชน
(ระดับประถมศึกษา)*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาแนะแนว และจิตวิทยาการศึกษา คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จิตรา ชนะกุล. (2539). *ความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์กิจกรรมใน
วงกลมแบบกลุ่มย่อย*. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จินดา น้ำเจริญ. (2540). *การศึกษาความมีวินัยในตนเองด้านสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการ
จัดกิจกรรมเสริมลักษณะนิสัยแบบวางแผนปฏิบัติและทบทวน*. ปรินิพนธ์ กศ.ม.
(การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เจริญ ไวรวัจนกุล. (2531). *ความเป็นครู*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- จันทนา ภาคบงกช และคณะ. (2539ก.) *โครงการวิจัย เรื่อง “การปลูกฝังวินัยของคนในชาติ”
โครงการย่อยที่ 1 การสำรวจคุณลักษณะทางวินัยที่พึงประสงค์ในสังคม*. กรุงเทพฯ:
สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ชนาธิป ชินะนาวัน. (2545). *การศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับค่านิยมด้านการประหยัดของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 4 ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยการวิเคราะห์เชิงเส้น*. ปรินิพนธ์ กศ.ม.
(วิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.
- ชนาธิป พรกุล. (2543). *แคทส์ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง*. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- (2544). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชม ภูมิภาค. (2539). เทคโนโลยีการศึกษากับคุณภาพชีวิต. 3(3): 1-10.
- ชัยวัฒน์ อัฒพัฒน์. (2530). จริยศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ดวงนภา กิตติสาร. (2546). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มเจ้าพระยา โดยใช้วิธีวิเคราะห์สหสัมพันธ์เชิงคาโนนิกอล. ปรินุญานินพนธ์ กศ.ม. (การวิจัยและสถิติทางการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2524). พฤติกรรมศาสตร์ เล่ม 2 : จิตวิทยาจริยธรรม และจิตวิทยาภาษา. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์. (2548). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย. ปรินุญานินพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ต้องจิตต์ ทะสุวรรณ. (2538). การเปรียบเทียบผลการใช้เทคนิคแม่แบบหุ่นมือกับการใช้บทบาทสมมติที่มีต่อความเมตตากรุณาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนการัญศึกษาจังหวัดนนทบุรี. ปรินุญานินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทิสนา แหมมณี และคนอื่น ๆ. (2544). วิทยาการด้านการเกิด. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาคุณภาพวิชาการ.
- ทิสนา แหมมณี. (2545). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2546). การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: เมธาธิปส์.
- (2547). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2548). รูปแบบการเรียนการสอน ทางเลือกที่หลากหลาย. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2549). การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เมธาธิปส์ จำกัด.
- (2550). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ทัศนีย์ อินทรบำรุง. (2539). วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเล่นิทานก่อนกลับบ้าน. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ธนิษฐ จำนงผล. (2548). ผลการใช้กรณีตัวอย่างที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความเมตตาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดภาษี เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ธิดา เลิศพรประสบโชค. (2547). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนโรงเรียนวัดดอนเมือง (ทหารอากาศอุทิศ) สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ธีระ ชัยยุทธยรรยง และคณะ. (2539). ผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพกับกิจกรรมการพิจารณาสร้างเสริมค่านิยมที่มีต่อระดับพัฒนาค่านิยม และเจตคติเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์. ศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- ธีราพร กุลนันทน์. (2544). การพัฒนาทักษะนิสัยทางจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครสวรรค์: คอมพิวเตอร์ แอนกราฟฟิค.
- นภเนตร ธรรมบวร. (2545). การประเมินผลพัฒนาการเด็กปฐมวัย. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นราพร ทับถม. (2538). วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมในวงกลมโดยเน้นสิ่งแวดล้อม. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นวลศิริ เปาโรหิตย์. (2540). ศิลปะการสร้างวินัยชนะใจลูก. กรุงเทพฯ: ต้นอ่อน แกรมมี.
- นฤมล จิวแพ. (2549). ผลการเล่นิทานประกอบภาพที่มีต่อพฤติกรรมความเอื้อเฟื้อของเด็กปฐมวัย. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2537). การพัฒนาการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.
- บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์. (2545). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การวัดประเมินการเรียนรู้ศูนย์ศึกษาตามแนวพระราชดำริ. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2542). เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: B&B.

- บุญลักษณ์ อึ้งชัยพงษ์. (2536). ผลการใช้ชุดกิจกรรมแนะแนวที่มีต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้าน
ความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านพรานกระต่าย อำเภอ
พรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2546). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมกรุงเทพฯ.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2543). พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราชญา กล้าผจญ. (2548). คุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
ข้าวฟ่าง.
- ผกา สัตยธรรม. (2544). คุณธรรมของครู. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พงศ์จิรา สิ้นพยัคฆ์. (2542). เศรษฐศาสตร์ทั่วไป. กรุงเทพฯ: สถาบันราชภัฏธนบุรี.
- พนม พงษ์ไพบูลย์ และคณะ. (2546). รวมกฎหมายการศึกษาเข้าสู่โครงสร้างใหม่ กระทรวงศึกษาธิการ.
กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. (2549). ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- พรรณวัศมี เก้าธรรมสาร. (2533, กุมภาพันธ์-ธันวาคม). "การใช้บทบาทสมมติในการเรียนการสอน".
การพัฒนาหลักสูตร. 95(2): 35-37.
- พรรณี ข. เจริญจิต. (2545). จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพฯ: เมธีปัส.
- พรตฤณ เพชรวิวรรณ. (2549). การศึกษาการปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ นักเรียนประถมศึกษาใน
กรุงเทพมหานคร. ปรินิพนธ์ ปริญญาครุศาสตร์บัณฑิต (สาขาวิชาประถมศึกษา).
ภาควิชาประถมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- พวงพยอม ชิดทอง. (2535). ผลการใช้สถานการณ์จำลองที่มีต่อการประหยัดของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเชียงใหม่คริสเตียน จังหวัดเชียงใหม่. ปรินิพนธ์ กศ.ม.
(จิตวิทยาการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พวงเพ็ญ อินทรประวัติ. (2532). รูปแบบการสอน. โครงการบริการการศึกษา มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- พระธรรมปิฎก. (2539). เศรษฐศาสตร์แนวพุทธ. กรุงเทพฯ: สัตธรรมิก.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 11.
กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

- พระมหาชัยนต์ แสนโบราณ. (2547). *ผลของโปรแกรมการเสนอตัวแบบต่อลักษณะนิสัยทางจริยธรรมด้านระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการให้คำปรึกษา).
- ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- พระราชวรมนี. (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์*. ด้านสุทธาการพิมพ์.
- พระวรศักดิ์ วรณโม. (2520). *ครูกับศีลธรรม*. กรุงเทพฯ: สมชายการพิมพ์.
- พิพัฒน์ ยอดพฤติการ. (2550). *เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร*. กรุงเทพฯ: วนิดาการพิมพ์.
- พิสนุ ฟองศรี. (2549). *การประเมินทางการศึกษา : แนวคิดสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: เทียมฟ้าการพิมพ์.
- พัชรี สวนแก้ว. (2536). *การแนะแนวผู้ปกครองเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- . (2545). *จิตวิทยาพัฒนาการและการดูแลเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- ไพฑูรย์ สิ้นลารัตน์. (2535). *จริยธรรมกับการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- พิน ดอกบัว. (2542). *พุทธศาสนากับคนไทย*. กรุงเทพฯ: ไสยณการพิมพ์.
- ภาสิต ประมวลศิลป์ชัย. (2548). *การศึกษากระบวนการและผลของการพัฒนาความสามารถในการคิดไตร่ตรองของครูประจำ การสะท้อนความคิดแบบผสมผสาน*. วิทยานิพนธ์ คศ.ม. (ประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มาลีรัตน์ บุญอนันตบุตร. (2548). "การปลูกฝังจริยธรรมเด็กปฐมวัย". *วารสารการศึกษาปฐมวัย*. 8(2): 9-13.
- . (2548). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้จริยธรรมแบบ MCCP สำหรับเด็กปฐมวัย*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ด. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2551). *การศึกษาผลการดำเนินการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ตามรูปแบบพหุปัญญาเพื่อการเรียนรู้สำหรับการศึกษาปฐมวัยในบริบทของสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รติรส ก้อนเงิน. (2551). *ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือต่อพฤติกรรมจริยธรรมด้านความเอื้อเฟื้อของเด็กปฐมวัย*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ระพีพรรณ อักษราติวัฒน์. (2539). *การเปรียบเทียบผลของการให้คำปรึกษารายบุคคล และเป็นกลุ่มตามทฤษฎีพฤติกรรมนิยมที่มีต่อการประหยัดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเซนต์คอสเมนิค กรุงเทพมหานคร*. ปริญญาานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- (2546). *พจนานุกรมบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.
- ราศรี ทองสวัสดิ์. (10-11 กุมภาพันธ์ 2539). “กลยุทธ์การสอนอนุบาล”. *เอกสารอบรมเชิงปฏิบัติการ*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เรณูรัตน์ ประสิทธิ์เกตุ. (2542). *ผลการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีผลต่อการประหยัดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รังสรรค์ หนองสองห้อง. (2542). *ความสำเร็จง่าย ๆ สไตล์หมอกะแสด : คำพูด ความคิด และภาวะผู้นำ ศาสตราจารย์ ดร.กระแสด ชนะวงศ์ หมอแมกไซไซ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น: สองรัฐ.
- ราชันกร ทองสุชาติ. (2545). *แนวคิดเรื่องการสะท้อนคิด*. สืบค้นเมื่อ 1 มิถุนายน 2554, จาก <http://www.lovechollada.com/index.php?mo=3&art-187291>.
- รัฐดาว พิศาลพงศ์. (2549). *การพัฒนาจริยธรรมและความฉลาดทางอารมณ์เริ่มต้นที่เด็กปฐมวัย*. นครปฐม: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- รุจิรี ภู่อารยะ. (2541). *แบบเรียนแนวหน้าชุดพัฒนากระบวนการสร้างเสริมลักษณะนิสัย*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- วรรณดี ชีช้าง. (2536). *การเปรียบเทียบผลการใช้บทบาทสมมติ แบบมีบทและแบบไม่มีบทที่มีต่อความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านพลายวิทยวิทยา อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วรรณรัตน์ ราชสงฆ์. (2541). *การเปรียบเทียบผลการใช้เทคนิคแม่แบบและใช้บทบาทสมมติที่มีต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ จังหวัดพัทลุง*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วรารณณ์ รักกิจ. (2535). *การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: หลังคิลป์การพิมพ์.
- วศิน อินทสระ. (2549). *พุทธจริยศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ธรรมดา.

- วจินตัน ภาณุพงศ์. (2550). “พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับภาษาไทย” สัมมนาทางวิชาการ พระอัจฉริยภาพด้านอักษรศาสตร์ของพระมหากษัตริย์ไทย เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิม พระชนมพรรษา 80 พรรษา 27 ธันวาคม 2550 ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2542). *พลังการเรียนรู้ในกระบวนการทัศน์ใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. กรุงเทพฯ: SR PRINTING LIMITED PARTNERSHIP.
- วิลาวัลย์ เผือกพวง. (2536). *พฤติกรรมความเชื่อเพื่อ ความมีระเบียบวินัย และความสามารถในการ ใช้กล่อมเนื้อเด็กปฐมวัยที่ได้รับประสบการณ์สร้างสรรค์ (ศิลปศึกษา) โดยใช้คำถาม ประกอบ*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วัชรินทร์ เทพมณี. (2545). *ผลจากการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารที่มีต่อวินัยในตนเองของ เด็กปฐมวัย*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2545). *เทคนิคและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- วัลลภ เทพัสติน ณ อยุธยา. (2546, กันยายน-ธันวาคม). รูปแบบการสอนที่เน้น “ความรู้คู่ คุณธรรม”. *สุทธิปริทัศน์*. 17(35): 9.
- ศรินยา ชัยเพียรเจริญกิจ. (2530). *ผลการใช้เทคนิคแม่แบบที่มีต่อการประหยัดของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนชลกันยานุกูล จังหวัดชลบุรี*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศศินันท์ นิลจันทร์. (2547). *ผลของการจัดกิจกรรมเล่านิทานที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็ก ปฐมวัยในชุมชนแออัดคลองเตย*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศิวพงศ์ ไชยพร. (2548). *การศึกษาวินัยในตนเองของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาพาณิชยการ สังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล ในเขตกรุงเทพมหานคร*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (ธุรกิจศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศิริวรรณ ลี้กิจเจริญผล. (2538). *ผลการใช้ตัวแบบเพื่อพัฒนาจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์สุจริตของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.

- ศุภลักษณ์ ศรีดอกไม้. (2551). ผลการใช้มุมประสบการณ์ในห้องเรียนที่มีต่อความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. (2551). *เรื่องเด็ก เด็กและเยาวชนสังคมมีคุณค่า* จากต้นกล้าคุณธรรม. กรุงเทพฯ: ศูนย์คุณธรรม.
- สงบ สัมผัส. (2544). ผลการเล่นเกมการศึกษาต่อพฤติกรรมทางสังคมด้านความเอื้อเฟื้อและด้านความมีระเบียบวินัยของเด็กปฐมวัย. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมจิตต์ สุวรรณวงศ์. (2542). การศึกษาการจัดสภาพการณ์ส่งเสริมความคิดเชิงคุณธรรมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ เพื่อพัฒนาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์; และเผ่าพันธุ์ ขอบน้ำดาล. (2554). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2. กรุงเทพฯ: เจริญรัฐการพิมพ์.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2537). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2543). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สายพิน ประสูวรรณ. (2538). การศึกษาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์ศิลปะสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม โดยครูสร้างกฎเกณฑ์และเด็กสร้างกฎเกณฑ์. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สถิต ศิลบุตร. (2545, กันยายน). ความรู้คุณธรรม. *การศึกษา กทม.* 25(8): 7.
- สิริมา ภิญโญนนตพงษ์. (2545). รายงานการวิจัยสิ่งแวดล้อมสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- (2545). *การวัดและประเมินผล : เด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- (2547). *การวัดและประเมินผลแนวใหม่ : เด็กปฐมวัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรและการสอน สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- (2549). รายงานการวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณธรรมของเด็กปฐมวัยด้วยวิธี การสอนโดยใช้ชุดนิทานชาดก. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุมน อมรวิวัฒน์. (2542). การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุนทรา โตบัว. (2546). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างลักษณะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาพยาบาล. ปรินญานิพนธ์ กศ.ด. (การวิจัยและพัฒนาหลักสูตร). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุชุมาล เกษมสุข. (2548). การปลูกฝังจริยธรรมแก่เด็ก. กรุงเทพฯ: โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม). คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุโขทัยธรรมาธิราช. (2537). ประมวลสาระชุดวิชา หลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 5-8. “การเรียนรู้ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย”. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุโขทัยธรรมาธิราช. (2539). เอกสารการสอนชุดวิชาศาสตร์สุขภาพระดับปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 10-15. กรุงเทพฯ: ชวนพิมพ์.
- สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ. (2545). การจัดกระบวนการเรียนรู้ : เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สุนีย์ บาวเออร์. (2535, กันยายน-ธันวาคม). “การเรียนรู้โดยการร่วมมือ”. วารสารวิชาการอุดมศึกษา. 2(1): 14.
- สุนันทา ประเสริฐศรี. (2540). การสร้างแบบทดสอบวัดความมีวินัยในตนเองชนิดสถานการณ์เป็น การ์ตูนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุพล บุญทรง. (2535). จิตวิทยาการเรียนการสอน. นครสวรรค์: คอมพิวเตอร์ แอนด์กราฟฟิค.
- สุดาดี ไยพิมล. (2533). ความสามารถในการจำแนกพฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์ของเด็กปฐมวัยที่ได้ฟังการเล่านิทานโดยใช้หุ่นมือ และการเล่านิทานโดยแสดงบทบาทสมมติประกอบ. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุมาลี วงศ์ษา. (2550). การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความเมตตากรุณาของนักเรียน ช่วงชั้นที่ 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2545). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- (2550). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. (2545). 19 วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะ. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- สุวิทย์ สุขหมั่น. (2546). ผลการใช้กระบวนการกลุ่ม เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการจริยธรรมของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนพัฒนาเด็ก สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดขอนแก่น. ปรินิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาการศึกษา). ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ถ่ายเอกสาร.
- สุวิมล ติรกันนท์. (2550). การสร้างเครื่องมือวัดตัวแปรในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ : แนวทางสู่ การปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- (2549). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554. กรุงเทพฯ: จี.เอ. พรินต์.
- (2549). เศรษฐกิจพอเพียง คืออะไร. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). รายงานการศึกษา คุณภาพที่เป็นมาตรฐานของเด็กไทยที่สังคมต้องการ. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- (2544). การพัฒนาและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม กรณีศึกษาจากการ ปฏิบัติจริง. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรินต์ แอนด์ พลัสลิซซิง.
- (2544). แผนการศึกษาแห่งชาติ (2545-2559). กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2540). คู่มือครูเพื่อพัฒนาจิตพิสัยในระบบการเรียนรู้ การสอนระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2548). พระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- (2548). มาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้ เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการ ศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2549-2553).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). มาตรฐานการศึกษาของชาติ. กรุงเทพฯ: สกายบล็อก การพิมพ์.
- (2550). มาตรฐานการศึกษาของชาติ. (แผ่นพับ). กรุงเทพฯ: อัดสำเนา.

- (2550). *กระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมเด็กปฐมวัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2548). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็ก อายุ 3-5 ปี)*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- อรนุช ลิ้มศิริ. (2542). "กระบวนการเรียนรู้และกระบวนการคิดของเด็กปฐมวัย". *เอกสารประกอบการอบรมครูโรงเรียนเอกชนระดับก่อนประถมศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: ครูสภาลาดพร้าว.
- อดิศร จันทร์สุข. (2549). *รายงานการวิจัย เรื่อง การปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ของแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2550). *คุณธรรมนำความรู้ รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์*. กรุงเทพฯ: วิ.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2546). *หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง)*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์.
- อารี พันธุ์ณี. (2538). *จิตวิทยาการเรียนการสอน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: แกรมมี่ต้นอ่อน.
- (2546). *จิตวิทยาสร้างสรรค์การเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: ไยไหมเอดดูเคท.
- อารี สันทนต์. (2542). "การเรียนรู้แบบร่วมมือ". *สารานุกรมศึกษาศาสตร์ ฉบับมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 6 รอบ*. (8 ธันวาคม 2542): 328.
- อำไพ สุจริตกุล และคนอื่น ๆ. (2531). *รายงานการวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักการ และวิธีอบรมตามวิถีชีวิตไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อำไพพรรณ ปัญญาโรจน์. (2545). *การอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน*. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.
- Adams, Dennis; & Hamn, Mary. (1994). *New Designs for teaching and Learning : Promotion Active Learning in Tomorrow's Schools San Francisco: Jossey-Bass Publishers.*
- Bandura. A. (1969). *Principles of behavior modification*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- (1989). *Social Cognitive theory Annals of Child Development*. 6, 1-60.
- Bloom, B.S. (1956). *Taxonomy of education objective. Handbook II : Affective domain*. New York: Mckay.

- Bruner. (1963). *The Process of education*. New York: Alfred A. Knopf, Inc. and Random House, Inc.
- Brown, R. (1968). *Social Psychology*. New York: The Free Press.
- Burphy-Stock, J.; & Others. (1996, April). "Rater Agreement Indexes for Performance Assessment", *Education and Psychological Measurement*. 56(2): 256.
- English, H.B.; & A.C. English. (1958). *A comprehensive Dictionary of Psychology and Psychoanalytical Terms*. New York: Longmans. Green.
- Good, Carter V. (1973). *Dictionary of Education*. New York: McGraw-Hill.
- Henson, Kenneth.; & Eller, Ben F. (1999). *Educational Psychology for Effective Teaching*. Belmont: Wadworth.
- Hergenhahn, B.R.; & Olson, M.H. (1993). *An introduction to theories of learning*. 4th ed. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice Hall.
- Johnson; & Johnson. (1994). *Learning Together and Alone : Cooperative, competitive and Intentional Learning*. 4th ed. Englewood Cliffs. NJ: Prentice.
- Joyce, Bruce; & Masha Weil. (1972). *Model of Teaching*. New York: Prentice-Hall.
- Kohlberg, L. (1976). " Moral Stage and Moralization. The Cognitive Development Approach" *Moral Development and Behavior*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Longman. (1995). *Dictionary of Contemporary English*. 3rd ed Harlow and Longman London: Longman Group.
- Michener, H. Andrew; & Delamater, John D. (1994). *Social Psychology*. 3rd ed. Florida: Harcourt Brace.
- Olsen, Hall E.R.; & Kagan S. (1992). *Cooperative Language Learning : About Cooperative Learning*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Piaget, Jean. (1960). *The Moral Judgment of the Child*. London: The Free Press.
- Richard E., Garmsor; & Berkowitz, Leonard. (1966). Reciprocity and Responsibility Revisited to Prior Help, *Journal of Personality and Social Psychology*. 3(2):
- Saylor, J. Galen, William M Alexander; & Arthur J. Lewis. (1981). *Curriculum Planning for Better Teaching and Learning*. 4th ed. New York: Sanders International.
- Slavin. (1987, November). "Cooperative Learning and Cooperative School," *Education Leadership*. 4.

Slavin, R.E. (1990). *Cooperative Learning Theory : Research and Praticce*. U.S.A.: Allyn and Bacon. 227-232.

Stinnett, Nick, Walter, James; & Evelyn, Kaye. (1984). *Relationship in Marriage and the Family*. New York: Macmillan.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ การเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

1. ศาสตราจารย์ ดร.อารี สัมพันธ์	ข้าราชการบำนาญ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ปัทมาวดี เล่ห์มงคล	ผู้ช่วยอธิการฝ่ายวิชาการ
รองหัวหน้าภาคฝ่ายวิชาการ
ประธานสาขาปฐมวัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาพร ณะชนานนท์	อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสลักษณ์ ชำวลี	อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. ดร.ดารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์	ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1

รายนามผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

1. ศาสตราจารย์ ดร.อารี สัณห์วี	ข้าราชการบำนาญ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ปัทมาวดี เล่ห์มงคล	ผู้ช่วยอธิการฝ่ายวิชาการ
รองหัวหน้าภาคฝ่ายวิชาการ
ประธานสาขาปฐมวัย
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ศึกษานิเทศก์
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1
3. ดร.ดารารัตน์ อุทัยพิทักษ์	ศึกษานิเทศก์
4. อาจารย์ รุ่งระวี กนกวิบูลย์ศรี	โรงเรียนอนุบาลสามเสน
5. อาจารย์ นนทิตักดิ์ ผาผาย	ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนอนุบาลวังม่วง

ภาคผนวก ข

- รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
- แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA โดยผู้เชี่ยวชาญ

รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA
เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พุทธศักราช 2553

คำนำ

รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นเครื่องมือในการทำปริญญานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็ก (THE DEVELOPMENT OF IDRA INSTRUCTIONAL MODEL TO DEVELOP MORAL FOR CHILDREN) โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์ อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา และ รองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญนันตพงษ์ เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์

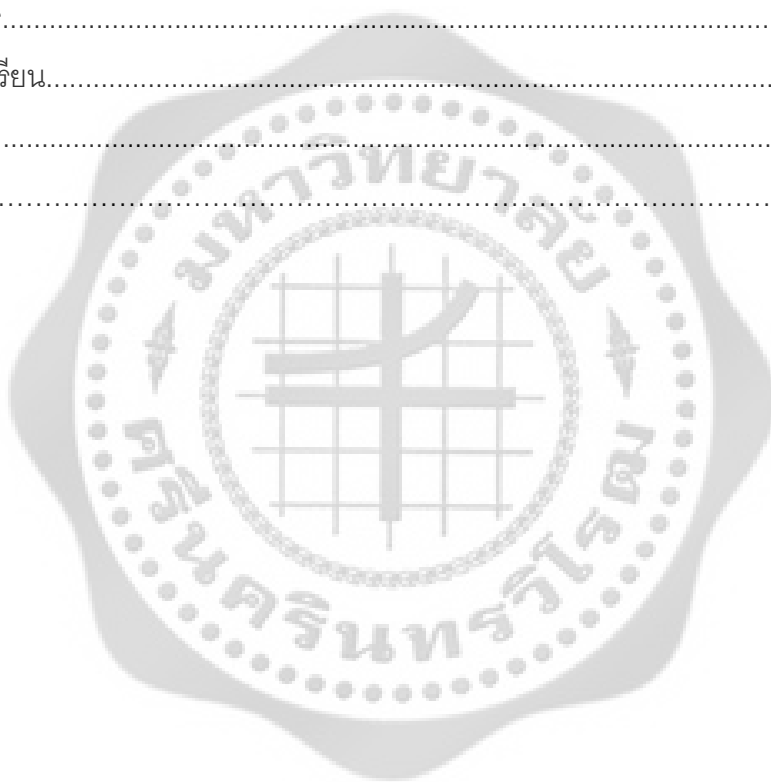
รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย จัดทำเพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยเน้นให้เด็กสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้จากตัวแบบผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า และลงมือปฏิบัติจริง มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และที่สำคัญที่สุดเด็กได้เรียนรู้ทักษะทางสังคม ส่วนครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดเตรียมสภาพแวดล้อม สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กปฐมวัยพัฒนาคุณธรรม 4 ด้าน คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด ซึ่งเป็นทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่งที่ครูสามารถนำไปเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

บุญประคอง ไม่เขียว

ผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ความเป็นมาและความสำคัญ.....	174
ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐาน.....	179
ความมุ่งหมาย.....	183
รูปแบบการเรียนการสอน.....	183
บทบาทของครู.....	184
บทบาทของผู้เรียน.....	185
การนำไปใช้.....	186
บรรณานุกรม.....	188

รูปแบบการเรียนรู้การสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

ความเป็นมาและความสำคัญ

คุณธรรมคือ สิ่งดีงามที่จำเป็นต้องปลูกฝังให้มีในตัวบุคคล ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทาน ใจความว่า “คุณธรรม จริยธรรม เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมาก ในการกำหนดความสงบสุขของสังคม สังคมใดที่คนในสังคมเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม สังคมนั้นจะมีแต่ความสงบสุข ในขณะเดียวกัน ถ้าคนในสังคมใดมีความบกพร่องด้านจิตใจ ขาดคุณธรรม และจริยธรรม แม้สังคมนั้นจะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจสักเพียงใด ก็ย่อมจะหาความสงบสุขได้ยาก ดังนั้น การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคม จึงมีความจำเป็นและจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมประชากรทุกกลุ่ม” และทรงพระราชทานคุณธรรมสำหรับคนไทย เพื่อเป็นหลักให้ประชาชนคนไทยทุกคนได้ศึกษาและนำไปปฏิบัติ และปลูกฝังให้เจริญงอกงามในจิตใจ คุณธรรมดังกล่าวมี 4 ประการ คือ “ประการที่ 1 การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นคุณธรรม ประการที่ 2 การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง อยู่ในความสุจริตใจนั้น ประการที่ 3 การอดทน อดกลั้นและอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใด ประการที่ 4 การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริตและรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง” (วิจิตรนันทน์ ภาณุพงศ์. 2550: 44) จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้เจริญงอกงามในจิตใจของคน

รัฐตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงวางนโยบายในการพัฒนาคุณธรรมดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2) มาตรา 81 กำหนดว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่าง ได้สัดส่วนสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์; และเผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล. 2554: 34) และนโยบายดังกล่าวยังระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ถึงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) มีจุดมุ่งหมายพัฒนาศักยภาพของคน ด้านจิตใจให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพเพียบพร้อมคุณธรรม มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริต มีค่านิยมที่ดีงาม และจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549: 10; 2544: 18, 34) นอกจากนี้ ในมาตรฐานการศึกษาชาติยังกำหนดไว้ใน

มาตรฐานที่ 1 ด้านคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ในข้อ 1 ด้านคุณธรรม จิตสาธารณะและจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก โดยกำหนดว่าคนไทยต้องมีการดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2548: 3) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ยังกำหนดไว้ในมาตรฐานที่ 1 ด้านผู้เรียนกล่าวถึงคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์โดยมี 4 ตัวบ่งชี้ คือ มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามระเบียบ ชื่อสัตย์สุจริต มีความเมตตา กรุณา ประหยัด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: 11) และในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ยังได้กำหนดมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในมาตรฐานที่ 4 ว่าเด็กปฐมวัยต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม ซึ่งประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ คือ มีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบ ชื่อสัตย์สุจริต และยอมรับความผิดพลาดของตนเองและคนอื่น มีความเมตตา กรุณา และช่วยเหลือแบ่งปัน รู้จักประหยัด (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2548: 36) จากนโยบายของชาติดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าคุณธรรมเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องเร่งรีบดำเนินการเสริมสร้างให้มีในกลุ่มคนทุกช่วงวัย และในการนี้จะเกิดผลเป็นอย่างดี ถ้ามีการสอดแทรกคุณธรรมผ่านระบบการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาในช่วงที่ผ่านมายังไม่สามารถพัฒนาให้คนมีคุณภาพ โดยเฉพาะเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม โรงเรียนส่วนใหญ่เน้นการสอนเด็กให้เป็นคนเก่ง แต่คนเก่งที่ขาดคุณธรรม จริยธรรม กลายเป็นคนเห็นแก่ตัว คิดถึงตนเองมากกว่าส่วนรวม ฉะนั้น การสอนโดยเน้นให้เด็กเป็นคนเก่งโดยไม่คำนึงถึงคุณธรรม ก็จะเป็นการสร้างปัญหาให้กับสังคม (อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. 2550: 1) ด้วยเหตุผลดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรม นำความรู้ สร้างความตระหนัก สำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย โดยกำหนดคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ เพื่อปลูกฝังให้เด็กไทยมีคุณธรรมด้านความขยัน ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความสุภาพ ความสะอาด ความสามัคคี และความมีน้ำใจ (สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2550: 1) จากที่กล่าวมาพบว่า คุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้เด็กไทยมี 8 ประการ แต่ในงานวิจัยผู้วิจัยสนใจศึกษาคุณธรรม 4 ประการคือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และการประหยัด ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ระบุไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2548: 36)

เด็กปฐมวัยเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่ายิ่งต่อการพัฒนาประเทศ เด็กวัยนี้สามารถที่จะพัฒนาระดับคุณธรรม จริยธรรม รู้คิด และเลียนแบบสิ่งที่ดีควรประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีได้ เนื่องจากเด็กในวัยนี้เป็นวัยของการวางรากฐานด้านบุคลิกภาพ และเป็นวัยที่พัฒนาการทุกด้านเป็นไปอย่างรวดเร็วทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา นอกจากนี้ เด็กในวัยนี้ยังเป็นวัยของการเริ่มต้น

พัฒนาการคิดเชิงนามธรรมอันเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นในใจ (อดิสร จันทรสุข. 2549: 8) ดังที่บลูม (Bloom. 1964; อ้างอิงจาก รัฐดาว พิศาลพงศ์. 2549: 18-19) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยเป็นช่วงที่จะพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้คุณธรรมได้มากที่สุด การพัฒนา ระยะเริ่มแรกของชีวิตมีผลต่อการพัฒนาในระยะอื่น ๆ ที่ตามมา การปลูกฝังคุณธรรมหรือลักษณะนิสัย และบุคลิกภาพที่ดีในช่วงปฐมวัยจึงเป็นเรื่องซึ่งสำคัญมาก เนื่องจากเด็กในวัยนี้ยังไม่มีรูปแบบของ พฤติกรรมหรือแนวคิด ค่านิยมที่เป็นของตัวเอง เป็นวัยที่กำลังแสวงหาความรู้ และทิศทางจาก สิ่งแวดล้อมรอบตัวเพื่อพัฒนาตนเอง ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรมที่ถูกต้องเหมาะสมให้เกิดขึ้นกับตัว เด็กตั้งแต่แรกเริ่ม จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยเฉพาะด้านคุณธรรมให้ เกิดขึ้น เพื่อให้เด็กเป็นคนดีมีจิตใจงาม ทั้งภายนอก ภายในและทำตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม (ศูนย์ ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. 2551: 16)

ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการ จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนด้านอื่นๆ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ทั้งนี้เพื่อให้เด็กเป็น คนดี คนเก่ง และมีความสุขรู้จักแยกแยะว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ฉะนั้นโรงเรียนจึงเป็น แหล่งอบรมสั่งสอนและเสริมสร้างคุณธรรมแก่เด็ก จากงานวิจัยของราลี นucci (Larry Nucci. 1997; อ้างอิงจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. 2551: 477) เกี่ยวกับการพัฒนา คุณธรรมนักเรียนโดยบทบาทของโรงเรียน สรุปหลักการพื้นฐานในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียน ไว้ว่า การสอนคุณธรรมต้องให้ความสำคัญกับความถูกต้อง ความซื่อสัตย์ และความสุข หลักสูตรการ พัฒนาคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพควรเน้นการบูรณาการ มากกว่าการแยกสอน และสร้างสถานการณ์ ให้นักเรียนได้มีโอกาสได้อภิปรายเกี่ยวกับคุณธรรม เป็นการช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมให้กับ นักเรียน โดยเป้าหมายการพัฒนานักเรียนต้องมุ่งเน้นความรู้และคุณธรรมไปพร้อม ๆ กัน

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยมีความสำคัญต่อการสร้างเสริมคุณธรรมในเด็ก เพราะเด็ก ในวัยนี้เป็นวัยที่อยู่ในช่วงของการเริ่มต้นการพัฒนาทุกด้าน เด็กเรียนรู้ผ่านการใช้ประสาทสัมผัสและการ เคลื่อนไหว การคิดที่เป็นรูปธรรมจะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ความเป็นเหตุเป็นผลต่อไปด้วย โคลเบอร์ก เชื่อว่า มนุษย์สามารถพัฒนาเหตุผลทางด้านจริยธรรมให้สูงขึ้นได้เรื่อย ๆ ถ้าได้รับการอบรมสั่งสอน อย่างถูกต้อง (พวงเพ็ญ อินทรประวัติ. 2532: 76) เพียเจท์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2550: 8; อ้างอิงจาก Piaget. 1965) อธิบายเกี่ยวกับความคิดทางด้านจริยธรรมว่าเป็นสิ่งที่พัฒนาให้ เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ได้ และผู้ใหญ่เป็นผู้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรมของเด็ก เด็กจะยึดกฎเกณฑ์ที่ ได้จากผู้ใหญ่ในการประพฤติปฏิบัติตาม ส่วนแบนดูรา (Bandura. 1989: 2-3) กล่าวว่าพฤติกรรมการ

เรียนรู้ใหม่ ๆ ของเด็กเกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกต และการลอกเลียนด้านการใช้เหตุผล การแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรม ยังมีผลต่อการเรียนรู้ การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอีกด้วย นอกจากนี้

ทิสนา แชมมณี (2545: 235) ยังอ้างคำกล่าวของบลูมที่ว่า การที่จะพัฒนาลักษณะนิสัยใด ๆ ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสรับรู้ และ ใส่ใจในเรื่องนั้น ๆ ก่อน ดังนั้น ถ้าต้องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กปฐมวัยจึงควรจะต้องจัดสถานการณ์ สิ่งเร้า ประสบการณ์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ และสนใจในคุณธรรม จริยธรรม และจากกฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคด์ เชื่อว่า การฝึกหัดหรือการลงมือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้คงทนถาวร และเมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แล้วควรให้ผู้เรียนนำการเรียนรู้ไปใช้บ่อย ๆ เพื่อความคงทนของพฤติกรรม (Hergenhahn; & Olson. 1993: 56) ดังนั้น การปลูกฝังคุณธรรมจึงควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งจะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมคุณธรรม การพัฒนาคุณธรรมที่เหมาะสมอีกวิธีการหนึ่ง คือ การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะทางสังคมในด้านคุณธรรมจริยธรรมและการทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ส่วนจอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson; & Johnson 1994: 5) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนจะได้พัฒนาทักษะทางสังคมด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณาและการประหยัด ผ่านทางการมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม เพราะผู้เรียนได้พูดคุยสนทนา ได้มีส่วนร่วมอภิปรายและแลกเปลี่ยนความรู้อย่างแท้จริง ตลอดจนได้มีการช่วยเหลือ แบ่งปัน และทำงานร่วมกันอย่างมีระเบียบวินัยตามข้อตกลงของกลุ่ม ส่วนบรูเนอร์ กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อบุคคลประมวลข้อมูลข่าวสารจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งจะนำไปสู่การค้นพบด้วยตนเอง และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยใช้สัญลักษณ์หรือภาษา ซึ่งภาษาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิดทางด้านคุณธรรมโดยเด็กจะสามารถแสดงความคิดทางด้านคุณธรรมโดยการถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูด (สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2550: 213) ซึ่งการถ่ายทอดคุณธรรมออกมาเป็นคำพูดเป็นการสะท้อนคิด(Reflective Thinking) เป็นการแสดงออกถึงการรับรู้ และความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์โดยผ่านกระบวนการพูดหรือเขียน ผู้เรียนจะสะท้อนคิดเมื่อได้รับหรือรวบรวมข้อมูลจากการเรียนรู้และนำมาไตร่ตรองก่อนที่จะสื่อสารกับผู้อื่น (รัชนิกร ทองสุชาติ. 2011: ออนไลน์) ดังนั้นการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาคุณธรรม ผู้เรียนควรมีโอกาสสะท้อนความคิด เพื่อเชื่อมโยงความรู้ด้านคุณธรรมและเติมเต็มความคิดตลอดจนการปฏิบัติเพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคุณธรรมของตนต่อไป นอกจากนี้ เยาวพา เดชะคุปต์ (2551: 110-111) กล่าวว่า การให้ผู้เรียนคิดแบบประยุกต์ใช้จะช่วยให้การเรียนรู้ที่มีความหมายยิ่งขึ้น ดังนั้น ในการเสริมสร้างคุณธรรมให้เด็กปฐมวัยควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงควรเปิดโอกาส ให้เด็กเรียนรู้จากสภาพจริง ได้รับประสบการณ์ตรง ลงมือปฏิบัติจริง มีการทำงานเป็นกลุ่ม มีการปฏิสัมพันธ์และลงมือกระทำบ่อย ๆ จนเกิดเป็นนิสัยและสามารถนำสิ่งที่ได้รับไปประยุกต์ใช้

เพราะการให้เด็กทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจะช่วยให้เด็กได้พัฒนาคุณธรรมด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด

ด้วยเหตุผลที่ว่าคุณธรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเด็กปฐมวัยดังนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรม สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมและทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนคุณธรรม คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์และบรูเนอร์ แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ แนวคิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของบลูม กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคด์ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ และแนวคิดการสะท้อนคิดผลการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ หลักการ แนวคิด ทฤษฎีดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบ 4 ประการ คือ

องค์ประกอบที่ 1 การสร้างประสบการณ์เรียนรู้ การจัดให้เด็กได้รับประสบการณ์เรียนรู้จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรม การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ถ้าเด็กมีโอกาสได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากการสังเกต การคิด การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ เพียเจต์

องค์ประกอบที่ 2 การร่วมมือ การเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม การทำงานร่วมกัน การแบ่งปัน การแลกเปลี่ยนความคิด การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกันคิดและแก้ปัญหา จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ทักษะทางสังคม องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

องค์ประกอบที่ 3 การถ่ายทอดประสบการณ์ การที่บุคคลสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยการมีจินตนาการ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางความรู้ ความเข้าใจเพิ่มขึ้นจากการได้มีประสบการณ์มากขึ้น องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ และแนวคิดการสะท้อนคิด

องค์ประกอบที่ 4 การลงมือกระทำ การจัดให้เด็กปฐมวัยได้รับการฝึกหัดอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและก่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาแนวคิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของบลูม กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคด์ และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้

จากองค์ประกอบดังกล่าวผู้วิจัยนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I) เป็นขั้นที่เด็กได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากตัวแบบที่เป็นบุคคล และสื่อผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ นิทาน ละคร โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการสัมผัส หยิบจับ ฟัง พุด สังเกตและคิด จนสามารถค้นพบความรู้ด้วยตนเอง
2. ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับ เข้าในกลุ่มย่อย สนทนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
3. ขั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R) เป็นขั้นที่เด็กร่วมสรุปและสะท้อนการเรียนรู้โดยนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่มให้เพื่อนและครูฟัง โดยใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น การพูดหน้าชั้น การวาดภาพ หรือการสาธิต
4. ขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A) เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น

ผู้วิจัยเชื่อว่ารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้จะสามารถพัฒนาให้เด็กปฐมวัยมีคุณธรรม 4 ด้าน คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด เป็นแนวทางให้ผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยในการนำหลักหรือวิธีการไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และเป็นวิธีหนึ่งในการส่งเสริมให้เด็กพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ และวางรากฐานการเรียนรู้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย นอกจากนี้ยังช่วยให้เด็กได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม สามารถคิดและแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย และที่สำคัญคือ เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม

ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐาน

รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยวิเคราะห์ จากทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐาน ดังนี้

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ กล่าวถึง การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะมีพัฒนาการไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้น การให้เด็กได้รับประสบการณ์และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมาก ๆ จะช่วยให้เด็กดูดซึมข้อมูลเข้าสู่โครงสร้างทางสติปัญญา (ทิตนา แหมมณี. 2546 : 66) การซึมซาบประสบการณ์และปรับโครงสร้างทางสติปัญญาตามสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดความสมดุลทางโครงสร้างสติปัญญา ความสมดุลเกิดขึ้นเมื่อเด็กพยายามใช้ประสบการณ์เดิมปรับเข้ากับประสบการณ์ใหม่เพื่อให้เกิดความสมดุลขึ้นระหว่างประสบการณ์ใหม่กับการรับรู้(สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2550: 48) ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนควรจัดให้เด็กได้รับประสบการณ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เกิดการ

เรียนรู้ จัดหาอุปกรณ์การเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม มีความเหมาะสมและจำนวนเพียงพอ การสอนควรเริ่มจากสิ่งที่เด็กคุ้นเคยหรือมีประสบการณ์มาก่อนแล้วจึงนำเสนอสิ่งใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเก่า การทำเช่นนี้จะช่วยให้กระบวนการซึมซับและการจัดระบบความรู้ของเด็กเป็นไปด้วยดี

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ กล่าวถึง การเรียนรู้เกิดจากพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการภายในสมอง แต่จะพัฒนาได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อเด็กประมวลข้อมูลข่าวสารจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การค้นพบด้วยตนเอง และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการใช้สัญลักษณ์หรือภาษา ซึ่งภาษาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิด (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2550: 213; ทิศนา แหมมณี, 2545 : 66) ดังนั้น การจัดการเรียนการสอน ครูควรจัดสภาพแวดล้อมให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่จะให้เด็กเรียนรู้ตลอดจนวัตถุประสงค์ของบทเรียนพร้อมด้วยคำถาม และครูควรกระตุ้นให้เด็กได้คิดทบทวนประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมเพื่อหาข้อสรุป ซึ่งผลจากการสะท้อนความคิดหรือการอภิปรายจะทำให้ได้ข้อสรุปที่หลากหลาย และเกิดแนวทางใหม่ เพื่อนำไปปฏิบัติ

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา กล่าวถึง การเรียนรู้จากการเลียนแบบของเด็กเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่นมาสู่การทบทวน การลองกระทำและการประเมินด้วยตัวเอง หากได้รับการยอมรับเด็กจะแสดงพฤติกรรมหรือกระทำนั้นต่อไป การเลียนแบบของเด็กมิได้เลียนแบบทุก ๆ อย่างที่เห็น เด็กจะเลือกเลียนแบบเฉพาะที่เด็กสนใจเท่านั้น การให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ถูกต้องมีความหมายกับเด็กมาก ผู้ใหญ่ต้องให้ความสนใจการเรียนรู้ด้วยการเลียนแบบของเด็กปฐมวัยให้มาก (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2551: 32-33; อ้างอิงจาก Bandura, 1925) ดังนั้น การจัดการเรียนการสอน ครูควรจัดสภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์ที่ถูกต้อง เหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจในพฤติกรรมของตัวเอง

แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม กล่าวถึง การเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนได้รับรู้และใส่ใจในเรื่องนั้น ๆ โดยการจัดสิ่งเร้าเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้ตอบสนองความพอใจ เห็นคุณค่า ปฏิบัติสม่ำเสมอจนเกิดเป็นนิสัย (ทิศนา แหมมณี, 2545: 235) แนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยครูจัดสิ่งเร้า สถานการณ์ ประสบการณ์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ และให้เด็กตอบสนองจนเกิดความพึงพอใจ เห็นคุณค่า ทำให้มีเจตคติที่ดีและประพฤติตนตามค่านิยมที่ได้รับมาอย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นนิสัย

แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก จำนวน 3-6 คน โดยสมาชิกแต่ละกลุ่มประกอบด้วยผู้ที่มีความสามารถทางการเรียนรู้แตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตาม

เป้าหมายที่กำหนด (Johnson and Johnson. 1994: 5) การเรียนรู้แบบร่วมมือสามารถใช้กับการเรียนการสอนคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยได้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้และทำงานร่วมกันกับกลุ่มเพื่อน มีการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การที่เด็กทำงานร่วมกันทำให้เกิดการพัฒนาคุณธรรม ความมีวินัย ปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย มีความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มเพื่อน และมีความเมตตา กรุณา รู้จักแบ่งปัน วัสดุอุปกรณ์ สิ่งของ เครื่องใช้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็น ผลจากการเรียนรู้แบบร่วมมือจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดี ใส่ใจในผู้อื่นมากขึ้น มีความรู้สึกต่อตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น และเรียนรู้ทักษะทางสังคม ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยโดยจัดกิจกรรมให้เด็กได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคด์ กล่าวถึง การฝึกหัดหรือการลงมือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้คงทนถาวร แต่ถ้าไม่กระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้นั้นจะไม่คงทนถาวรและในที่สุดอาจลืมได้ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยตามแนวคิดของกฎแห่งการฝึกหัด คือ ผู้สอนไม่ควรเน้นการสอนเพียงเพื่อรู้อย่างเดียว แต่สอนให้ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญและประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรู้ และถ้าต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในเรื่องใดจะต้องช่วยให้เขาเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง โดยฝึกฝนกระทำสิ่งนั้นบ่อย ๆ แต่สิ่งที่ควรระวัง คือ อย่าให้ซ้ำซากจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย และเมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แล้ว ควรให้ผู้เรียนฝึกนำการเรียนรู้ไปใช้บ่อย ๆ ดังนั้น การฝึกฝนนิสัยและการเรียนรู้คุณธรรมต้องทำซ้ำ ๆ และสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กจำติดตัว

จากการสังเคราะห์แนวคิดจากทฤษฎีทำให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA โดยแบ่งชั้นการเรียนการสอนออกเป็น 4 ชั้น ดังนี้

1. ชั้นเลียนแบบ (Imitation : I) หมายถึง ชั้นที่จัดให้เด็กได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากตัวแบบที่เป็นบุคคลและสื่อผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ นิทาน ละคร โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการสังเกต สัมผัส ฟัง หยิบจับ มอง และคิด จนสามารถค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ที่มาของชั้นเลียนแบบมาจากแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมแบนดูรา ที่กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม โดยการสังเกตและการเลียนแบบ ซึ่งบุคคลจะเลือกพฤติกรรมของตัวแบบที่สนใจ พอใจ และก่อให้เกิดผลดีแก่ตน แบนดูรามีความเชื่อว่า การเรียนรู้โดยการสังเกตจากตัวแบบ นอกจากมีผลต่อการให้เด็กได้เรียนรู้การแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมแล้วยังมีผลต่อการเรียนรู้การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอีกด้วย (Bandura. 1989: 2-3) นอกจากนี้ พัชรีย์ สอนแก้ว (2545: 50-52) กล่าวว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เป็นการเรียนรู้ที่เด็กได้รับมาจากสภาพแวดล้อมโดยการกระทำ การรับรู้ และการพบเห็น ประสบการณ์ตรงที่เด็กได้รับมีผลต่อการเรียนรู้

และการสร้างเสริมลักษณะนิสัยของเด็กปฐมวัยเป็นอย่างมาก รวมทั้งยังสามารถเป็นตัวกำหนดลักษณะนิสัยของเด็กปฐมวัยได้อีกด้วย การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย นอกจากเรียนรู้จากการมีประสบการณ์ตรงแล้ว เด็กปฐมวัยยังสามารถเรียนรู้จากการสังเกต ซึ่งในระยะแรกเด็กจะเลียนแบบบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด เมื่อเด็กเริ่มเข้าสังคม เด็กจะเริ่มสังเกตและลอกเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลที่เด็กสนใจ

2. ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) หมายถึง ขั้นที่เด็กนำความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับมาเข้ากลุ่ม สนทนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ที่มาของขั้นร่วมกันอภิปราย มาจากแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจท์ ที่กล่าวว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ของคน จะทำให้คนสะสมประสบการณ์ และปรับตัวเพื่อรับข้อมูลความรู้จากประสบการณ์นั้นด้วยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง กระบวนการปรับประสบการณ์สู่การเรียนรู้เป็นกลไกทางสมอง เมื่อบุคคลรับสิ่งเร้าหรือความรู้ใหม่เข้าไป ก็มีการปรับโครงสร้างของระบบความคิดใหม่เพื่อให้ตนเองสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งเร้าใหม่ ๆ ความรู้ใหม่ (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2551 : 31) และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่เชื่อว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนมีผลต่อการเรียนรู้ ซึ่งรอเจอร์ จอห์นสัน กล่าวถึงผลการวิจัยพบว่า ความรู้สึกของผู้เรียนต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ครู และเพื่อนร่วมชั้นมีผลต่อการเรียนรู้อย่างมาก (ทศนา เขมมณี. 2545 : 99 ;อ้างอิงจาก Roger Johnson) ผลจากการเรียนรู้แบบร่วมมือจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ใส่ใจในผู้อื่นมากขึ้น เห็นคุณค่าของความแตกต่าง การประสานสัมพันธ์ การรวมกลุ่ม มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และเรียนรู้ทักษะทางสังคม นอกจากนี้ เป็นการสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน และช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ คิด วิเคราะห์ และซึมซับสิ่งที่ได้เผชิญ พบเห็น ปฏิสัมพันธ์ เกิดความรู้สึกนึกคิด เจตคติ หรือแนวคิดและแนวปฏิบัติที่มีต่อผู้อื่น (ทศนา เขมมณี. 2545: 101; วัฒนา ระบุงนุช. 2545: 175) นอกจากนี้ ตามหลักพัฒนาการของเด็กปฐมวัย เด็กวัยนี้มีความกระตือรือร้นที่จะให้ความช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักการเป็นผู้ให้และผู้รับ เล่นร่วมกับเพื่อนได้ เริ่มเข้าสังคม เล่นเป็นกลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้นาน (ธีราพร กุลนันทน์. 2544: 32-33) ฉะนั้น ควรจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้เด็กมีโอกาสปฏิสัมพันธ์และทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้เด็กเกิดความรับผิดชอบและรู้จักควบคุมตนเอง

3. ขั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R) หมายถึง ขั้นที่เด็กร่วมกันสรุปและนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่มให้เพื่อนและครูฟัง โดยใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น การพูดหน้าชั้น การวาดภาพ หรือการสาธิต ที่มาของขั้นสะท้อนบทสรุป มาจากแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ บรูเนอร์ กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดจากการพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการภายในสมอง แต่จะพัฒนาได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อบุคคลประมวลข้อมูลข่าวสารจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การค้นพบด้วยตนเอง และ

สามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยใช้สัญลักษณ์ หรือภาษา ซึ่งภาษาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิด (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2550: 213)

4. **ชั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A)** หมายถึง ขั้นที่เด็กนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ที่มาของชั้นนำความรู้ไปใช้ มาจากแนวคิดด้านจิตพิสัยของบลูมที่กล่าวว่า ในการสร้างลักษณะนิสัย ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสรับรู้และใส่ใจในเรื่องนั้น ๆ ก่อน โดยการจัดสิ่งเร้าสถานการณ์ ประสบการณ์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จนเกิดความพึงพอใจ เห็นคุณค่า ทำให้มีเจตคติที่ดี และประพฤติตนตามค่านิยมที่รับมาอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย (ทศนา เขมมณี. 2545 : 235) ซึ่งสอดคล้องกับกฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไดค์ ที่เชื่อว่า การฝึกหัดหรือการลงมือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้มั่นคงถาวร ถ้าไม่กระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้จะไม่น่าถาวร และในที่สุดอาจลืมได้ (hergenhahr; & Olson. 1993: 56) สอดคล้องกับ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2545: 27) ที่กล่าวว่า เด็กเรียนรู้จากการกระทำซ้ำ ๆ การสร้างให้เด็กเกิดการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงพัฒนาการและความต้องการของเด็ก เด็กอยากรู้อยากเห็น สนใจค้นหาสิ่งที่ตนอยากรู้ การพัฒนาทางปัญญาจะเป็นไปอย่างรวดเร็วทำให้เด็กค้นคว้าไม่หยุดนิ่ง การให้โอกาสเด็กได้สัมผัสทำให้เด็กซึมซับประสบการณ์ สรุปความรู้โดยกระบวนการทำอะไรซ้ำ ๆ ทำนาน ๆ

ความมุ่งหมาย

รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มีความมุ่งหมายเพื่อให้เด็กปฐมวัยพัฒนาคุณธรรมทั้ง 4 ด้าน คือ

1. ความมีวินัย
2. ความซื่อสัตย์
3. ความเมตตากรุณา
4. การประหยัด

รูปแบบการเรียนการสอน

รูปแบบการเรียนการสอน IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย หมายถึง การจัดประสบการณ์เรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณธรรมเด็กปฐมวัย 4 ด้าน คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด กระบวนการจัดการเรียนการสอนนี้ เน้นให้เด็กสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ได้รับประสบการณ์ตรงจากการเรียนรู้จากตัวแบบผ่านกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า และลงมือปฏิบัติจริง มีโอกาสปฏิสัมพันธ์ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และที่สำคัญเด็กได้เรียนรู้ทักษะทางสังคม ส่วนครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดเตรียมสภาพแวดล้อม สื่อวัสดุ อุปกรณ์

ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมทั้งเป็นตัวแบบที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของเด็ก รูปแบบการเรียนการสอนสร้างมาจากการสังเคราะห์ หลักการ แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคด์ แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ และแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม ทำให้ได้องค์ประกอบสำคัญของรูปแบบ 4 ประการ คือ หลักการสร้างประสบการณ์เรียนรู้ หลักการร่วมมือ หลักการถ่ายทอดประสบการณ์ และหลักการลงมือกระทำ จากองค์ประกอบดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมาเป็นแนวทางในการสร้างรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอน 4 ขั้น ดังนี้

1. ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I) หมายถึง เป็นขั้นที่เด็กได้รับประสบการณ์การเรียนรู้จากตัวแบบที่เป็นบุคคลและสื่อผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ นิทาน ละคร โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการสัมผัส หยิบจับ ฟัง พูดย สังเกต และคิด จนสามารถค้นพบความรู้ด้วยตนเอง
2. ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) หมายถึง เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับมาเข้ากลุ่ม สนทนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน
3. ขั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R) หมายถึง เป็นขั้นที่เด็กร่วมกันสรุปและนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่มให้เพื่อนและครูฟัง โดยใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น การพูดหน้าชั้น การวาดภาพ หรือการสาธิต
4. ขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A) หมายถึง เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น

ผลการเรียนรู้ตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย คือ เด็กปฐมวัยพัฒนาคุณธรรม 4 ด้าน ดังนี้

1. ความมีวินัย หมายถึง การแสดงออกโดย มีความอดทนรู้จักการรอคอย มีสมาธิในการทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ จัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่ เข้าร่วมกิจกรรมตรงต่อเวลา หยุดเล่นเมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลา
2. ความซื่อสัตย์ หมายถึง การแสดงออกโดย การพูดความจริง การยอมรับผิดจากการกระทำของตน รักษาความสัตย์สุจริต ไม่หยิบของผู้อื่นมาเป็นของตน ปฏิบัติตามข้อตกลงของห้องเรียน ปฏิบัติงานตามที่ครูมอบหมาย
3. ความเมตตา กรุณา หมายถึง การแสดงออกโดย การแบ่งปันสื่ออุปกรณ์และของเล่นให้เพื่อน ไม่รังแกเพื่อนหรือแกล้งสัตว์ การพูดจาสุภาพ พูดชักชวนเพื่อนให้กระทำการที่ดี การให้อภัยเพื่อนเมื่อเพื่อนทำผิด ยินดีเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จหรือได้รับคำชมเชย

4. การประหยัด หมายถึง การแสดงออกโดย ใช้แบ่ง ยาสีฟันอย่างประหยัด รินน้ำปริมาณเพียงพอกับการดื่มในแต่ละครั้ง ปิดน้ำทุกครั้งหลังจากล้างมือ ใช้วัสดุอุปกรณ์ เช่น สี กาว กระดาษอย่างประหยัด

บทบาทของครู

การนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ครูควรมีบทบาทดังนี้

1. เตรียมแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ให้เด็กได้รับประสบการณ์สำคัญด้านคุณธรรมครบทั้ง 4 ด้าน คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และการประหยัด
2. ศึกษาแผนการจัดประสบการณ์ให้เข้าใจเพื่อสามารถจัดกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง สามารถพัฒนาคุณธรรมของเด็กปฐมวัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
3. จัดเตรียมสื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ให้พร้อมใช้งานและเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความสอดคล้องกับประสบการณ์สำคัญและสาระการเรียนรู้
4. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และเสริมสร้างให้เด็กทำกิจกรรมได้เต็มศักยภาพ
5. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ตามลำดับขั้นดังนี้
 - 5.1 ขั้นเลียนแบบ ครูมีบทบาทในการจัดกิจกรรมให้เด็กได้รับประสบการณ์จากตัวแบบ เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ นิทาน ละคร เป็นต้น โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า
 - 5.2 ขั้นร่วมกันอภิปราย ครูมีบทบาทโดยเปิดโอกาสให้เด็กได้นำความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับมาเข้ากลุ่ม สนทนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน
 - 5.3 ขั้นสะท้อนบทสรุป ครูมีบทบาทโดยเปิดโอกาสให้เด็กร่วมกันสรุปและนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่ม และจัดเตรียมสถานที่ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่เด็กจำเป็นในการนำเสนอ
 - 5.4 ขั้นนำความรู้ไปใช้ ครูมีบทบาทในการจัดเตรียมสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กนำความรู้ที่ได้เรียนมาไปประยุกต์ใช้ และสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมที่เด็กแสดงออก บันทึกลงในแบบบันทึกคะแนนการสังเกต
6. วัดและประเมินผลการเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมทั้ง 4 ด้าน คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และการประหยัด

บทบาทของผู้เรียน

การนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยไปใช้ ผู้เรียนมีบทบาทในการร่วมปฏิบัติกิจกรรมโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า และการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน เพื่อให้เด็กได้พัฒนาคุณธรรมครบทั้ง 4 ด้าน คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด ดังนี้

1. ขั้นเลียนแบบ ผู้เรียนมีบทบาทในการทำกิจกรรมโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า จากประสบการณ์ที่ครูจัดให้
2. ขั้นร่วมกันอภิปราย ผู้เรียนมีบทบาทในการสนทนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ภายในกลุ่ม
3. ขั้นสะท้อนบทสรุป ผู้เรียนมีบทบาทในการร่วมกันสรุปและนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่ม โดยเด็กเลือกวิธีการนำเสนอตามความต้องการ เช่น การพูดหน้าชั้น การวาดภาพ หรือการสาธิต ซึ่งเด็กอาจนำเสนอคนเดียวหรือเป็นกลุ่มก็ได้
4. ขั้นนำความรู้ไปใช้ ผู้เรียนมีบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ครูจัดให้

การนำไปใช้

การนำรูปแบบการเรียนการสอน IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ครูควรเริ่มจากการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมล่วงหน้า ในเรื่องของการเลือกหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ระดับ ระยะเวลา จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล แผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. หน่วยการเรียนรู้ เป็นการระบุหน่วยการเรียนรู้ ครูต้องศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เพื่อกำหนดสาระรายปีไว้ แล้วนำมาบูรณาการกำหนดเป็นชื่อหน่วยการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และให้เด็กเรียนรู้ในลักษณะเป็นองค์รวมโดยจัดการเรียนการสอนในช่วงกิจกรรมเสริมประสบการณ์
2. เรื่อง เป็นการระบุหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ ครูต้องศึกษาสาระการเรียนรู้ และประสบการณ์สำคัญที่เด็กควรเรียนรู้ แล้วนำมากำหนดเป็นชื่อเรื่อง
3. ระดับ เป็นการระบุว่าแผนการจัดประสบการณ์จะนำไปใช้กับเด็กปฐมวัยที่มีอายุเท่าใด
4. ระยะเวลา เป็นการระบุระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดประสบการณ์

5. จุดประสงค์ เป็นการระบุผลการเรียนรู้ พฤติกรรม ทักษะที่คาดว่าเด็กจะได้รับ ภายหลังเรียนจบในแต่ละหน่วย เนื่องจากพัฒนาการทุกด้านของเด็กจะส่งเสริมซึ่งกันและกัน ดังนั้น การเขียนจุดประสงค์จึงต้องให้ความสำคัญกับพัฒนาการทุกด้านอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ทั้งนี้ ควรเน้นจุดประสงค์เพื่อพัฒนาคุณธรรมตามความมุ่งหมายของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เป็นสำคัญ

6. เนื้อหา เป็นแก่นของความรู้ และทักษะที่ต้องการปลูกฝังให้แก่เด็ก การเขียนเนื้อหา จะต้องศึกษาและวิเคราะห์ว่าต้องการให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องนั้นอย่างไร และเมื่อเรียนจบแล้วเด็กได้อะไรจากการเรียนรู้ ซึ่งต้องเขียนในลักษณะประโยคบอกเล่าที่มีความหมายชัดเจน เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

7. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการระบุกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นการเรียน การสอนตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งมี 4 ขั้น คือ ขั้นเลียนแบบ ขั้นร่วมกันอภิปราย ขั้นสะท้อนบทสรุป และขั้นนำความรู้ไปใช้

8. สื่อการเรียนรู้ เป็นการระบุสื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการเรียนรู้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และประสบการณ์สำคัญ

9. การวัดและประเมินผล เป็นการตรวจสอบว่าเด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงตามจุดประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ การประเมินผลอาจใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การสังเกต การตรวจผลงาน การทดสอบ

10. ภาคผนวก เป็นการเขียนสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ที่ต้องใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น คำคล้อง นิทาน เพลง เป็นต้น

11. บันทึกหลังสอน เป็นการบันทึกผลการประเมินการเรียนรู้ของเด็กและการประเมิน การสอนของครู ภายหลังการสอนครูต้องบันทึกสิ่งที่พบในการสอน เช่น พฤติกรรมของเด็ก ปัญหาที่พบ ความรู้สึกรักของเด็กและครู นอกจากนี้ ครูอาจเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียน การสอนครั้งต่อไป

บรรณานุกรม

- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2545). *รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัยศึกษา*. สาขาการศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทศนา เขมมณี. (2545). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- . (2546). *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ: เมธาธิปส์.
- ธีราพร กุลนันทน์. (2544). *การพัฒนาลักษณะนิสัยทางจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. นครสวรรค์: คอมพิวเตอร์ แอนกราฟฟิค.
- พวงเพ็ญ อินทรประวัตติ. (2532). *รูปแบบการสอน*. โครงการบริการการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.
- พัชรีย์ สอนแก้ว. (2536). *การแนะแนวผู้ปกครองเด็กปฐมวัย*. ภาควิชาโรงเรียนสาธิต คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. กรุงเทพฯ: ดวงกมล.
- ไพฑูรย์ ลินลารัตน์. (2535). *จริยธรรมกับการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- รัฐดาว พิศาลพงศ์. (2549). *การพัฒนาจริยธรรมและความฉลาดทางอารมณ์เริ่มที่เด็กปฐมวัย*. นครปฐม: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- วัฒนาพร ระบับทุกข์. (2545). *เทคนิคและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. (2551). *เรื่องเด็ก เด็กและเยาวชนสังคมมีคุณค่า*. จากต้นกล้าคุณธรรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์คุณธรรม.
- สุโขทัยธรรมาธิราช. (2537). *ประมวลสาระชุดวิชา หลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา* หน่วยที่ 5-8. "การเรียนรู้ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย". มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. (2550). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544*. กรุงเทพฯ: คุรุสภา ลาตพรัว.
- . (2549). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554*. กรุงเทพฯ: จี.เอ. พรินต์ติ้ง.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). *รายงานการศึกษาคุณภาพที่เป็นมาตรฐานของเด็กไทยที่สังคมต้องการ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *การพัฒนาและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม กรณีศึกษาจากการปฏิบัติจริง*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- . (2544). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (2545-2559)*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ*. กรุงเทพฯ: สกยพลีเอกการพิมพ์.
- . (2550). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ*. กรุงเทพฯ:
- สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2548). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็ก อายุ 3-5 ปี)*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร.
- อดิสร จันทรสุข. (2549). *รายงานการวิจัย เรื่อง การปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ของแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2550). *คุณธรรมนำความรู้ รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์*. กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- Adams, Dennis; & Hamn, Mary. (1994). *New Designs for teaching and Learning : Promotion Active Learning in Tomorrow's Schools* San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Bandura. A. (1989). *Social Cognitive theory Annals of Child Development*. 6, 1-60.
- Hergenhahn, B.R.; & Olson, M.H. (1993). *An introduction to theories of learning*. 4th ed. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice Hall.
- Johnson ; & Johnson. (1994). *Learning Together and Alone : Cooperative, competitive and Intentional Learning*. 4th ed. Englewood Cliffs. NJ: Prentice.

แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA
โดยผู้เชี่ยวชาญ

พัฒนาโดย
นางบุญประคอง ไม้เขียว
นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พุทธศักราช 2553

แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA โดยผู้เชี่ยวชาญ

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้ใช้เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ ซึ่งจะนำไปทดลองใช้และขยายผลต่อไป

2. ผู้เชี่ยวชาญโปรดพิจารณารายการประเมินแต่ละรายการซึ่งเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเหมาะสมที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน แบบประเมินฉบับนี้เป็นแบบอันดับคุณภาพมาตราส่วนประเมินค่าโดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ระดับ 3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

ที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
1	ความเป็นมาและความสำคัญของรูปแบบการเรียนการสอน.....					
2	แนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่กำหนดกรอบแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอน.....					
3	ความมุ่งหมายของรูปแบบการเรียนการสอน.....					
4	ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน.....					
5	การเรียงลำดับขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน.....					

ภาคผนวก ค

- คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
- แผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA
- แบบประเมินความเหมาะสมของเอกสารคู่มือ และแผนการจัดประสบการณ์ของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย
- คู่มือการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย
- แบบประเมินความสอดคล้องแบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย
 - คำดัชนีความสอดคล้องแบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัยโดยผู้เชี่ยวชาญ
 - คำดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้สังเกต

คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอน IDRA
เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

พัฒนาโดย

นางบุญประคอง ไม้เขียว

นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พุทธศักราช 2553

คำนำ

คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย เป็นเครื่องมือในการทำปฏิญานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาคุณวุฒิบัณฑิต สาขาวิชา การศึกษาปฐมวัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย (THE DEVELOPMENT OF IDRA INSTRUCTIONAL MODEL TO DEVELOP MORAL FOR CHILDREN) โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.เยาวพา เดชะคุปต์ อาจารย์ ดร.ราชันย์ บุญธิมา และรองศาสตราจารย์ ดร.สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ เป็นคณะกรรมการ ควบคุมการทำปฏิญานิพนธ์

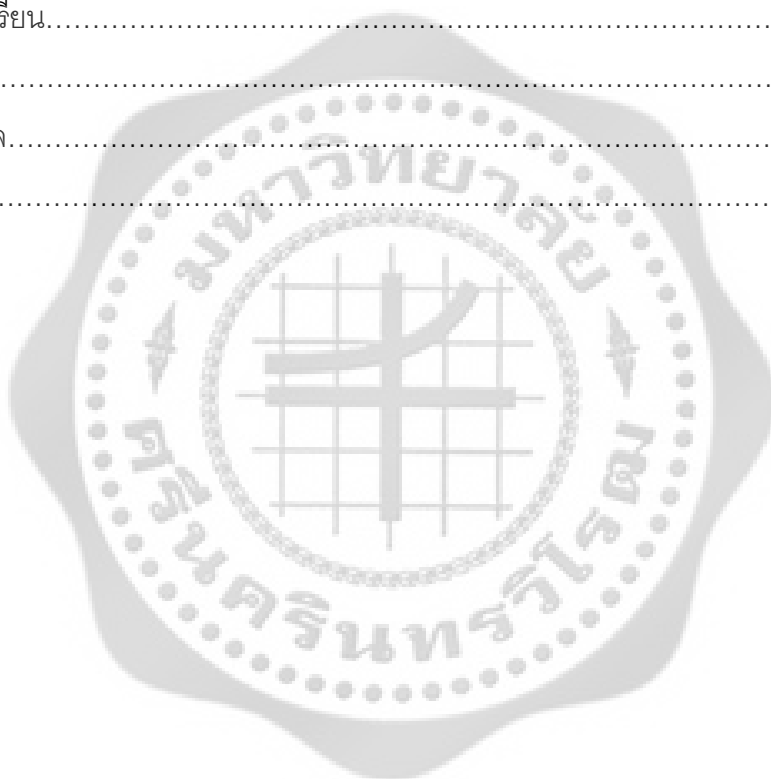
คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย จัดทำเพื่อพัฒนาให้ครูปฐมวัยผู้นำรูปแบบการเรียนการสอนไปทดลองใช้และได้ศึกษาเพื่อเป็นแนวทาง ในการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในคู่มือนี้ประกอบด้วยหัวข้อที่เกี่ยวกับ รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ได้แก่ ความเป็นมา ความสำคัญ ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐาน ความมุ่งหมาย กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ บทบาทของครู บทบาทของผู้เรียน กาวัดและ ประเมินผล ดังนั้น เพื่อให้ครูปฐมวัยสามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนา คุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูจึงจำเป็นต้องศึกษาคู่มือนี้ให้เข้าใจ

บุญประคอง ไม่เขียว

ผู้จัดทำ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ความเป็นมาและความสำคัญ.....	197
ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐาน.....	202
ความมุ่งหมาย.....	206
กระบวนการจัดการเรียนการสอน.....	207
บทบาทของครู.....	207
บทบาทของผู้เรียน.....	208
การนำไปใช้.....	208
การประเมินผล.....	210
บรรณานุกรม.....	211

รูปแบบการเรียนรู้การสอน IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

ความเป็นมาและความสำคัญ

คุณธรรมคือ สิ่งดีงามที่จำเป็นต้องปลูกฝังให้มีในตัวบุคคล ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระราชทาน ใจความว่า “คุณธรรม จริยธรรม เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมาก ในการกำหนดความสงบสุขของสังคม สังคมใดที่คนในสังคมเป็นผู้เพียบพร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม สังคมนั้นจะมีแต่ความสงบสุข ในขณะเดียวกัน ถ้าคนในสังคมใดมีความบกพร่องด้านจิตใจ ขาดคุณธรรม และจริยธรรม แม้สังคมนั้นจะมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจสักเพียงใด ก็ย่อมจะหาความสงบสุขได้ยาก ดังนั้น การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของคนในสังคม จึงมีความจำเป็นและจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมประชากรทุกกลุ่ม” และทรงพระราชทานคุณธรรมสำหรับคนไทย เพื่อเป็นหลักให้ประชาชนคนไทยทุกคนได้ศึกษาและนำไปปฏิบัติ และปลูกฝังให้เจริญงอกงามในจิตใจ คุณธรรมดังกล่าวมี 4 ประการ คือ “ประการที่ 1 การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นคุณธรรม ประการที่ 2 การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง อยู่ในความสัจความดีนั้น ประการที่ 3 การอดทน อดกลั้นและอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลประการใด ประการที่ 4 การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริตและรู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง” (วิจิตรนันทน์ ภาณุพงศ์. 2550: 44) จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงตระหนักถึงความสำคัญของคุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้เจริญงอกงามในจิตใจของคน

รัฐตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าว จึงวางนโยบายในการพัฒนาคุณธรรมดังปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 1 และฉบับที่ 2) มาตรา 81 กำหนดว่า รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม การจัดการศึกษาต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผสมผสานความรู้ด้านต่าง ๆ อย่าง ได้สัดส่วนสมดุล รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ (สมชาย พงษ์พัฒนาศิลป์; และเผ่าพันธุ์ ขอบน้ำตาล. 2554: 34) และนโยบายดังกล่าวยังระบุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ถึงฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) มีจุดมุ่งหมายพัฒนาศักยภาพของคน ด้านจิตใจให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพเพียบพร้อมคุณธรรม มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์สุจริต มีค่านิยมที่ดีงาม และจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2549: 10; 2544: 18, 34) นอกจากนี้ ในมาตรฐานการศึกษาชาติยังกำหนดไว้ในมาตรฐานที่ 1 ด้านคุณลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ในข้อ 1 ด้านคุณธรรม จิตสาธารณะและ

จิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก โดยกำหนดว่าคนไทยต้องมีการดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาสุจริต และมโนสุจริต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2548: 3) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม) ยังกำหนดไว้ในมาตรฐานที่ 1 ด้านผู้เรียน กล่าวถึงคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์โดยมี 4 ตัวบ่งชี้ คือ มีวินัย มีความรับผิดชอบ และปฏิบัติตามระเบียบ ซื่อสัตย์สุจริต มีความเมตตา กรุณา ประหยัด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2547: 11) และในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ยังได้กำหนดมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ไว้ในมาตรฐานที่ 4 ว่าเด็กปฐมวัยต้องมีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม ซึ่งประกอบด้วย 4 ตัวบ่งชี้ คือ มีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์สุจริต และยอมรับความผิดพลาดของตนเองและคนอื่น มีความเมตตา กรุณา และช่วยเหลือแบ่งปัน รู้จักประหยัด (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2548: 36) จากนโยบายของชาติดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าคุณธรรมเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องเร่งรีบดำเนินการเสริมสร้างให้มีในกลุ่มคนทุกช่วงวัย และในการนี้จะเกิดผลเป็นอย่างดี ถ้ามีการสอดแทรกคุณธรรมผ่านระบบการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาในช่วงที่ผ่านมายังไม่สามารถพัฒนาให้คนมีคุณภาพ โดยเฉพาะเรื่องการปลูกฝังคุณธรรม โรงเรียนส่วนใหญ่เน้นการสอนเด็กให้เป็นคนเก่ง แต่คนเก่งที่ขาดคุณธรรม จริยธรรม กลายเป็นคนเห็นแก่ตัว คิดถึงตนเองมากกว่าส่วนรวม ฉะนั้น การสอนโดยเน้นให้เด็กเป็นคนเก่งโดยไม่คำนึงถึงคุณธรรม ก็จะกลายเป็นการสร้างปัญหาให้กับสังคม (อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. 2550: 1) ด้วยเหตุผลดังกล่าวกระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศนโยบายเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรม นำความรู้ สร้างความตระหนัก สำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสามัคคี สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย โดยกำหนดคุณธรรมพื้นฐาน 8 ประการ เพื่อปลูกฝังให้เด็กไทยมีคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ ความประหยัด ความซื่อสัตย์ ความมีวินัย ความสุภาพ ความสะอาด ความสามัคคี และความมีน้ำใจ (สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. 2550: 1) จากที่กล่าวมาพบว่า คุณธรรมที่ควรปลูกฝังให้เด็กไทยมี 8 ประการ แต่ในงานวิจัยผู้วิจัยสนใจศึกษาคุณธรรม 4 ประการคือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตา กรุณา และการประหยัด ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้ระบุไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2548: 36)

เด็กปฐมวัยเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่ายิ่งต่อการพัฒนาประเทศ เด็กวัยนี้สามารถที่จะพัฒนาระดับคุณธรรม จริยธรรม รู้คิด และเลียนแบบสิ่งที่ดีควรประพฤติปฏิบัติในทางที่ดีได้ เนื่องจากเด็กในวัยนี้เป็นวัยของการวางรากฐานด้านบุคลิกภาพ และเป็นวัยที่พัฒนาการทุกด้านเป็นไปอย่างรวดเร็วทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา นอกจากนี้ เด็กในวัยนี้ยังเป็นวัยของการเริ่มต้นพัฒนาการคิดเชิงนามธรรมอันเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นในใจ

(อดิสร จันทรสุข. 2549: 8) ดังที่บลูม (Bloom. 1964; อ้างอิงจาก รัฐดาว พิศาลพงศ์. 2549: 18-19) กล่าวว่า เด็กปฐมวัยเป็นช่วงที่จะพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้คุณธรรมได้มากที่สุด การพัฒนา ระยะเริ่มแรกของชีวิตมีผลต่อการพัฒนาในระยะอื่น ๆ ที่ตามมา การปลูกฝังคุณธรรมหรือลักษณะนิสัย และบุคลิกภาพที่ดีในช่วงปฐมวัยจึงเป็นเรื่องซึ่งสำคัญมาก เนื่องจากเด็กในวัยนี้ยังไม่มีรูปแบบของ พฤติกรรมหรือแนวคิด ค่านิยมที่เป็นของตัวเอง เป็นวัยที่กำลังแสวงหาความรู้ และทิศทางการ สิ่งแวดล้อมรอบตัวเพื่อพัฒนานตนเอง ดังนั้นการปลูกฝังคุณธรรมที่ถูกต้องเหมาะสมให้เกิดขึ้นกับตัว เด็กตั้งแต่แรกเริ่ม จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์โดยเฉพาะด้านคุณธรรมให้ เกิดขึ้น เพื่อให้เด็กเป็นคนดีมีจิตใจงาม ทั้งภายนอก ภายในและทำตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม (ศูนย์ ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. 2551: 16)

ในการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการ จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับกระบวนการเรียนด้านอื่นๆ ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ทั้งนี้เพื่อให้เด็กเป็น คนดี คนเก่ง และมีความสุขรู้จักแยกแยะว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ฉะนั้นโรงเรียนจึงเป็น แหล่งอบรมสั่งสอนและเสริมสร้างคุณธรรมแก่เด็ก จากงานวิจัยของราล์ นุคซี (Larry Nucci. 1997; อ้างอิงจากศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. 2551: 477) เกี่ยวกับการพัฒนาคุณธรรม นักเรียนโดยบทบาทของโรงเรียน สรุปหลักการพื้นฐานในการปลูกฝังคุณธรรมให้กับนักเรียนไว้ว่า การ สอนคุณธรรมต้องให้ความสำคัญกับความถูกต้อง ความซื่อสัตย์ และความสุข หลักสูตรการพัฒนา คุณธรรมที่มีประสิทธิภาพควรเน้นการบูรณาการ มากกว่าการแยกสอน และสร้างสถานการณ์ให้ นักเรียนได้มีโอกาสได้อภิปรายเกี่ยวกับคุณธรรม เป็นการช่วยส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมให้กับนักเรียน โดยเป้าหมายการพัฒนานักเรียนต้องมุ่งเน้นความรู้และคุณธรรมไปพร้อม ๆ กัน

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยมีความสำคัญต่อการสร้างเสริมคุณธรรมในเด็ก เพราะเด็ก ในวัยนี้เป็นวัยที่อยู่ในช่วงของการเริ่มต้นการพัฒนาทุกด้าน เด็กเรียนรู้ผ่านการใช้ประสาทสัมผัสและการ เคลื่อนไหว การคิดที่เป็นรูปธรรมจะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ความเป็นเหตุเป็นผลต่อไปด้วย โคลเบอร์ก เชื่อว่า มนุษย์สามารถพัฒนาเหตุผลทางด้านจริยธรรมให้สูงขึ้นได้เรื่อย ๆ ถ้าได้รับการอบรมสั่งสอน อย่างถูกต้อง (พวงเพ็ญ อินทรประวัติ. 2532: 76) เพียเจท์ (Piaget. 1965; อ้างอิงจาก สำนักงาน เลขาธิการสภาการศึกษา. 2550: 8) อธิบายเกี่ยวกับความคิดทางด้านจริยธรรมว่าเป็นสิ่งที่พัฒนาให้ เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ได้ และผู้ใหญ่เป็นผู้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาจริยธรรมของเด็ก เด็กจะยึดกฎเกณฑ์ที่ ได้จากผู้ใหญ่ในการประพฤติปฏิบัติตาม ส่วนแบนดูรา (Bandura. 1989: 2-3) กล่าวว่าพฤติกรรมการ เรียนรู้ใหม่ ๆ ของเด็กเกิดจากการเรียนรู้โดยการสังเกต และการลอกเลียนแบบการใช้เหตุผล การแสดง พฤติกรรมเชิงจริยธรรม ยังมีผลต่อการเรียนรู้ การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอีกด้วย

นอกจากนี้ ทิศนา ขัมมณี (2545: 235) ยังอ้างคำกล่าวของบลูมที่ว่า การที่จะพัฒนาลักษณะนิสัยใด ๆ ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสรับรู้ และ ใส่ใจในเรื่องนั้น ๆ ก่อน ดังนั้น ถ้าต้องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้แก่เด็กปฐมวัยจึงควรจะต้องจัดสถานการณ์ สิ่งเร้า ประสบการณ์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้เด็กเกิดการรับรู้ และสนใจในคุณธรรม จริยธรรม และจากกฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคค์ เชื่อว่า การฝึกหัดหรือการลงมือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้คงทนถาวร และเมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แล้วควรให้ผู้เรียนนำการเรียนรู้ไปใช้บ่อย ๆ เพื่อความคงทนของพฤติกรรม (Hergenhahn; & Olson. 1993: 56) ดังนั้น การปลูกฝังคุณธรรมจึงควรเปิดโอกาสให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งจะนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมคุณธรรม การพัฒนาคุณธรรมที่เหมาะสมอีกวิธีการหนึ่ง คือ การเรียนรู้แบบร่วมมือช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะทางสังคมในด้านคุณธรรม จริยธรรมและการทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต ส่วนจอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson; & Johnson. 1994: 5) กล่าวว่า การเรียนแบบร่วมมือเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนจะได้พัฒนาทักษะทางสังคมด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณาและการประหยัด ผ่านทางการมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม เพราะผู้เรียนได้พูดคุยสนทนา ได้มีส่วนร่วมอภิปรายและแลกเปลี่ยนความรู้อย่างแท้จริง ตลอดจนได้มีการช่วยเหลือ แบ่งปัน และทำงานร่วมกันอย่างมีระเบียบวินัยตามข้อตกลงของกลุ่ม สเวนบรูเนอร์ กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อบุคคลประมวลข้อมูลข่าวสารจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งจะนำไปสู่การค้นพบด้วยตนเอง และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยใช้สัญลักษณ์หรือภาษา ซึ่งภาษาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิดทางด้านคุณธรรมโดยเด็กจะสามารถแสดงความคิดทางด้านคุณธรรมโดยการถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูด (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2550: 213) ซึ่งการถ่ายทอดคุณธรรมออกมาเป็นคำพูดเป็นการสะท้อนคิด (Reflective Thinking) เป็นการแสดงออกถึงการรับรู้ และความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์โดยผ่านกระบวนการพูดหรือเขียน ผู้เรียนจะสะท้อนคิดเมื่อได้รับหรือรวบรวมข้อมูลจากการเรียนรู้และนำมาไตร่ตรองก่อนที่จะสื่อสารกับผู้อื่น (รัชนิกร ทองสุคติ ออนไลน์ : 20011) ดังนั้นการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาคุณธรรม ผู้เรียนควรมีโอกาสสะท้อนความคิด เพื่อเชื่อมโยงความรู้ด้านคุณธรรมและเติมเต็มความคิดตลอดจนการปฏิบัติ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคุณธรรมของตนต่อไป นอกจากนี้ เยาวพา เดชะคุปต์ (2551: 110-111) กล่าวว่า การให้ผู้เรียนคิดแบบประยุกต์ใช้จะช่วยให้การเรียนรู้นั้นมีความหมายยิ่งขึ้น ดังนั้น ในการเสริมสร้างคุณธรรมให้เด็กปฐมวัยควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจึงควรเปิดโอกาส ให้เด็กเรียนรู้จากสภาพจริง ได้รับประสบการณ์ตรง ลงมือปฏิบัติจริง มีการทำงานเป็นกลุ่ม มีการปฏิสัมพันธ์และลงมือกระทำบ่อย ๆ จนเกิดเป็นนิสัยและสามารถนำสิ่งที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ เพราะการให้เด็กทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจะช่วยให้เด็กได้พัฒนาคุณธรรมด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด

ด้วยเหตุผลที่ว่าคุณธรรมมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาเด็กปฐมวัยดังนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรม สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมและทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนคุณธรรม คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์และบรูเนอร์ แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ แนวคิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของบลูม กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคค์ ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ และแนวคิดการสะท้อนคิด ผลการศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ หลักการ แนวคิด ทฤษฎีดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบ 4 ประการ คือ

องค์ประกอบที่ 1 การสร้างประสบการณ์เรียนรู้ การจัดให้เด็กได้รับประสบการณ์เรียนรู้จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรม การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ถ้าเด็กมีโอกาสได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากการสังเกต การคิด การลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง หรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา และทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ เพียเจต์

องค์ประกอบที่ 2 การร่วมมือ การเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม การทำงานร่วมกัน การแบ่งปัน การแลกเปลี่ยนความคิด การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ร่วมกันคิดและแก้ปัญหา จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ทักษะทางสังคม องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

องค์ประกอบที่ 3 การถ่ายทอดประสบการณ์ การที่บุคคลสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยการมีจินตนาการ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางความรู้ ความเข้าใจเพิ่มขึ้นจากการได้มีประสบการณ์มากขึ้น องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ และแนวคิดการสะท้อนคิด

องค์ประกอบที่ 4 การลงมือกระทำ การจัดให้เด็กปฐมวัยได้รับการฝึกหัดอย่างสม่ำเสมอ และต่อเนื่องจะเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและก่อให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ องค์ประกอบนี้มีพื้นฐานมาจากแนวคิดการพัฒนาด้านพุทธิพิสัยและจิตพิสัยของบลูม กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไคค์ และทฤษฎีที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้

จากองค์ประกอบดังกล่าวผู้วิจัยนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I) เป็นขั้นที่เด็กได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากตัวแบบที่เป็นบุคคล และสื่อผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ นิทาน ละคร โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการสัมผัส หยิบจับ ฟัง พุด สังเกตและคิด จนสามารถค้นพบความรู้ด้วยตนเอง

2. ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับเข้าในกลุ่มย่อย สนทนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
3. ขั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R) เป็นขั้นที่เด็กร่วมสรุปและสะท้อนการเรียนรู้โดยนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่มให้เพื่อนและครูฟัง โดยใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น การพูดหน้าชั้น การวาดภาพ หรือการสาธิต
4. ขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A) เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น

ผู้วิจัยเชื่อว่ารูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนี้จะสามารถพัฒนาให้เด็กปฐมวัยมีคุณธรรม 4 ด้าน คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด เป็นแนวทางให้ผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัยในการนำหลักหรือวิธีการไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และเป็นวิธีหนึ่งในการส่งเสริมให้เด็กพัฒนาตนเองเต็มศักยภาพ และวางรากฐานการเรียนรู้เหมาะสมกับธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย นอกจากนี้ยังช่วยให้เด็กได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม สามารถคิดและแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย และที่สำคัญคือ เป็นผู้มีความดี จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม

ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐาน

รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยวิเคราะห์ จากทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐาน ดังนี้

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ กล่าวถึง การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะมีพัฒนาการไปตามวัยต่าง ๆ เป็นลำดับขั้น การให้เด็กได้รับประสบการณ์และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมาก ๆ จะช่วยให้เด็กดูดซึมข้อมูลเข้าสู่โครงสร้างทางสติปัญญา (ทึคณา แหมมณี. 2546: 66) การซึมซาบประสบการณ์และปรับโครงสร้างทางสติปัญญาตามสภาพแวดล้อมเพื่อให้เกิดความสมดุลทางโครงสร้างสติปัญญา ความสมดุลเกิดขึ้นเมื่อเด็กพยายามใช้ประสบการณ์เดิมปรับเข้ากับประสบการณ์ใหม่เพื่อให้เกิดความสมดุลขึ้นระหว่างประสบการณ์ใหม่กับการรับรู้ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล. 2550: 48) ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนควรจัดให้เด็กได้รับประสบการณ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ จัดหาอุปกรณ์การเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม มีความเหมาะสมและจำนวนเพียงพอ การสอนควรเริ่มจากสิ่งที่เด็กคุ้นเคยหรือมีประสบการณ์มาก่อนแล้วจึงนำเสนอสิ่งใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเก่า การทำเช่นนี้จะช่วยให้กระบวนการซึมซับและการจัดระบบความรู้ของเด็กเป็นไปด้วยดี

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ กล่าวถึง การเรียนรู้เกิดจากพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการภายในสมอง แต่จะพัฒนาได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อเด็กประมวลข้อมูลข่าวสารจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งจะนำไปสู่การค้นพบด้วยตนเอง และสามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยการใช้สัญลักษณ์หรือภาษา ซึ่งภาษาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิด (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2550 : 213; ทิศนา ขัมมณี. 2545 : 66) ดังนั้น การจัดการเรียนการสอน ครูควรจัดสภาพแวดล้อมให้ข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่จะให้เด็กเรียนรู้ตลอดจนวัตถุประสงค์ของบทเรียนพร้อมด้วยคำถาม และครูควรกระตุ้นให้เด็กได้คิดทบทวนประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมเพื่อหาข้อสรุป ซึ่งผลจากการสะท้อนความคิดหรือการอภิปรายจะทำให้ได้ข้อสรุปที่หลากหลาย และเกิดแนวทางใหม่ เพื่อนำไปปฏิบัติ

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา กล่าวถึง การเรียนรู้จากการเลียนแบบของเด็ก เป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยการสังเกตพฤติกรรมของบุคคลอื่นมาสู่การทบทวน การลองกระทำและการประเมินด้วยตัวเด็กเอง หากได้รับการยอมรับเด็กจะแสดงพฤติกรรมหรือกระทำนั้นต่อไป การเลียนแบบของเด็กมิได้เลียนแบบทุก ๆ อย่างที่เห็น เด็กจะเลือกเลียนแบบเฉพาะที่เด็กสนใจเท่านั้น การให้เด็กเห็นตัวอย่างที่ถูกต้องมีความหมายกับเด็กมาก ผู้ใหญ่ต้องให้ความสนใจการเรียนรู้ด้วยการเลียนแบบของเด็กปฐมวัยให้มาก (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2551 : 32-33 อ้างอิงจาก Bandura. 1925) ดังนั้น การจัดการเรียนการสอน ครูควรจัดสภาพแวดล้อมหรือประสบการณ์ที่ถูกต้อง เหมาะสม เพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจในพฤติกรรมของตัวแบบ

แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม กล่าวถึง การเรียนรู้เกิดจากการที่ผู้เรียนได้รับรู้และใส่ใจในเรื่องนั้น ๆ โดยการจัดสิ่งเร้าเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และได้ตอบสนองความพอใจ เห็นคุณค่า ปฏิบัติสม่ำเสมอจนเกิดเป็นนิสัย (ทิศนา ขัมมณี. 2545: 235) แนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยครูจัดสิ่งเร้า สถานการณ์ ประสบการณ์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ และให้เด็กตอบสนองจนเกิดความพึงพอใจ เห็นคุณค่า ทำให้มีเจตคติที่ดีและประพฤติตนตามค่านิยมที่ได้รับมาอย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นนิสัย

แนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเรียนรู้และทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก จำนวน 3-6 คน โดยสมาชิกแต่ละกลุ่มประกอบด้วยผู้ที่มีความสามารถทางการเรียนรู้แตกต่างกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด (Johnson; & Johnson. 1994: 5) การเรียนรู้แบบร่วมมือสามารถใช้กับการเรียนการสอนคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยได้ เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเปิด

โอกาสให้เด็กได้เรียนรู้และทำงานร่วมกันกับกลุ่มเพื่อน มีการปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การที่เด็กทำงานร่วมกันทำให้เกิดการพัฒนาคุณธรรม ความมีวินัย ปฏิบัติตามกฎระเบียบข้อบังคับ รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย มีความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มเพื่อนและมีความเมตตากรุณา รู้จักแบ่งปันวัสดุอุปกรณ์ สิ่งของเครื่องใช้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็น ผลจากการเรียนรู้แบบร่วมมือจะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ดี ใส่ใจในผู้อื่นมากขึ้น มีความรู้สึกต่อตนเองและมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น และเรียนรู้ทักษะทางสังคม ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยโดยจัดกิจกรรมให้เด็กได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

กฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไดค์ กล่าวถึง การฝึกหัดหรือการลงมือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้คงทนถาวร แต่ถ้าไม่กระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้นั้นจะไม่คงทนถาวรและในที่สุดอาจลืมได้ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยตามแนวคิดของกฎแห่งการฝึกหัด คือ ผู้สอนไม่ควรเน้นการสอนเพียงเพื่อรู้อย่างเดียว แต่สอนให้ตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญและประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรู้ และถ้าต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในเรื่องใดจะต้องช่วยให้เขาเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างแท้จริง โดยฝึกฝนกระทำสิ่งนั้นบ่อย ๆ แต่สิ่งที่ควรระวัง คือ อย่าให้ซ้ำซากจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย และเมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แล้ว ควรให้ผู้เรียนฝึกนำการเรียนรู้ไปใช้บ่อย ๆ ดังนั้น การฝึกฝนนิสัยและการเรียนรู้คุณธรรมต้องทำซ้ำ ๆ และสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กจำติดตัว

จากการสังเคราะห์แนวคิดจากทฤษฎีทำให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA โดยแบ่งขั้นตอนการเรียนการสอนออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I) หมายถึง ขั้นที่จัดให้เด็กได้รับประสบการณ์เรียนรู้จากตัวแบบที่เป็นบุคคลและสื่อผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ นิทาน ละคร โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการสังเกต สัมผัส ฟัง หยิบจับ มอง และคิด จนสามารถค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ที่มาของขั้นเลียนแบบมาจากแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมแบนดูรา ที่กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม โดยการสังเกตและการเลียนแบบ ซึ่งบุคคลจะเลือกพฤติกรรมของตัวแบบที่สนใจ พอใจ และก่อให้เกิดผลดีแก่ตน แบนดูรามีความเชื่อว่า การเรียนรู้โดยการสังเกตจากตัวแบบ นอกจากมีผลต่อการให้เด็กได้เรียนรู้การแสดงพฤติกรรมเชิงจริยธรรมแล้วยังมีผลต่อการเรียนรู้การให้เหตุผลเชิงจริยธรรมอีกด้วย (Bandura. 1989: 2-3) นอกจากนี้ พัทรี สอนแก้ว (2545: 50-52) กล่าวว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เป็นการเรียนรู้ที่เด็กได้รับมาจากสภาพแวดล้อมโดยการกระทำ การรับรู้ และการพบเห็น ประสบการณ์ตรงที่เด็กได้รับมีผลต่อการเรียนรู้และการสร้างเสริมลักษณะนิสัยของเด็กปฐมวัยเป็นอย่างมาก รวมทั้งยังสามารถเป็นตัวกำหนด

ลักษณะนิสัยของเด็กปฐมวัยได้อีกด้วย การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย นอกจากเรียนรู้จากการมีประสบการณ์ตรงแล้ว เด็กปฐมวัยยังสามารถเรียนรู้จากการสังเกต ซึ่งในระยะแรกเด็กจะเลียนแบบบุคคลที่อยู่ใกล้ชิด เมื่อเด็กเริ่มเข้าสังคม เด็กจะเริ่มสังเกตและลอกเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลที่เด็กสนใจ

2. ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) หมายถึง ขั้นที่เด็กนำความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับมาเข้ากลุ่ม สนทนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ที่มาของขั้นร่วมกันอภิปราย มาจากแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ ที่กล่าวว่า การมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ของคน จะทำให้คนสะสมประสบการณ์ และปรับตัวเพื่อรับข้อความรู้จากประสบการณ์นั้นด้วยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง กระบวนการปรับประสบการณ์สู่การเรียนรู้เป็นกลไกทางสมอง เมื่อบุคคลรับสิ่งเร้าหรือความรู้ใหม่เข้าไป ก็มีการปรับโครงสร้างของระบบความคิดใหม่เพื่อให้ตนเองสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับสิ่งแวดล้อม หรือสิ่งเร้าใหม่ ๆ ความรู้ใหม่ (กุลยา ตันติผลาชีวะ. 2551 : 31) และแนวคิดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่เชื่อว่า การปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนมีผลต่อการเรียนรู้ ซึ่งร็อบเจอร์ จอห์นสัน กล่าวถึงผลการวิจัยพบว่า ความรู้สึกของผู้เรียนต่อตนเอง ต่อโรงเรียน ครู และเพื่อนร่วมชั้นมีผลต่อการเรียนรู้มาก (ทิตนา แคมมณี. 2545: 99; อ้างอิงจาก Roger Johnson) ผลจากการเรียนรู้แบบร่วมมือจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ใส่ใจในผู้อื่นมากขึ้น เห็นคุณค่าของความแตกต่าง การประสานสัมพันธ์ การรวมกลุ่ม มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และเรียนรู้ทักษะทางสังคม นอกจากนี้ เป็นการสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน และช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ คิด วิเคราะห์ และซึมซับสิ่งที่ได้เผชิญ พบเห็น ปฏิสัมพันธ์ เกิดความรู้สึกนึกคิด เจตคติ หรือแนวคิดและแนวปฏิบัติที่มีต่อผู้อื่น (ทิตนา แคมมณี. 2545: 101; วัฒนา ระวังทุกข์. 2545: 175) นอกจากนี้ ตามหลักพัฒนาการของเด็กปฐมวัย เด็กวัยนี้มีความกระตือรือร้นที่จะให้ความช่วยเหลือผู้อื่น รู้จักการเป็นผู้ให้และผู้รับ เล่นร่วมกับเพื่อนได้ เริ่มเข้าสังคม เล่นเป็นกลุ่มร่วมกับผู้อื่นได้นาน (ธีราพร กุลนันทน์. 2544: 32-33) ฉะนั้น ควรจัดสภาพแวดล้อมเพื่อให้เด็กมีโอกาสปฏิสัมพันธ์และทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อให้เด็กเกิดความรับผิดชอบและรู้จักควบคุมตนเอง

3. ขั้นสะท้อนบทสรุป (Reflection : R) หมายถึง ขั้นที่เด็กร่วมกันสรุปและนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่มให้เพื่อนและครูฟัง โดยใช้วิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น การพูดหน้าชั้น การวาดภาพ หรือการสาธิต ที่มาของขั้นสะท้อนบทสรุป มาจากแนวคิดทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ กล่าวว่า การเรียนรู้เกิดจากการพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งเป็นกระบวนการภายในสมอง แต่จะพัฒนาได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับประสบการณ์ และสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเรียนรู้เกิดขึ้นเมื่อบุคคลประมวลข้อมูลข่าวสารจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะนำไปสู่การค้นพบด้วยตนเอง และ

สามารถถ่ายทอดประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ โดยใช้สัญลักษณ์ หรือภาษา ซึ่งภาษาเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคิด (สุรางค์ โค้วตระกูล. 2550: 213)

4. **ชั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A)** หมายถึง ขั้นที่เด็กนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น ที่มาของชั้นนำความรู้ไปใช้ มาจากแนวคิดด้านจิตพิสัย ของบลูมที่กล่าวว่า ในการสร้างลักษณะนิสัย ควรให้ผู้เรียนได้มีโอกาสรับรู้และใส่ใจในเรื่องนั้น ๆ ก่อน โดยการจัดสิ่งเร้า สถานการณ์ ประสบการณ์ หรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จนเกิดความพึงพอใจ เห็นคุณค่า ทำให้มีเจตคติที่ดี และประพฤติตนตามค่านิยมที่รับมาอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย (ทศนา เขมมณี. 2545 : 235) ซึ่งสอดคล้องกับกฎแห่งการฝึกหัดของธอร์นไดค์ ที่เชื่อว่า การฝึกหัดหรือการลงมือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้นั้นคงทนถาวร ถ้าไม่กระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้จะไม่นคงทนถาวร และในที่สุดอาจลืมได้ (hergenhahn; & Olson. 1993: 56) สอดคล้องกับ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2545 : 27) ตามหลักพัฒนาการของเด็กปฐมวัย เด็กเรียนรู้จากการกระทำซ้ำ ๆ การสร้างให้เด็กเกิดการเรียนรู้ต้องคำนึงถึงพัฒนาการและความต้องการของเด็ก เด็กอยากรู้อยากเห็น สนใจ ค้นหาสิ่งที่ตนอยากรู้ การพัฒนาทางปัญญาจะเป็นไปอย่างรวดเร็วทำให้เด็กค้นคว้าไม่หยุดนิ่ง การให้โอกาสเด็กได้สัมผัสทำให้เด็กซึมซับประสบการณ์ สรุปความรู้โดยกระบวนการทำอะไรซ้ำ ๆ ทำนาน ๆ

ความมุ่งหมาย

รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มีความมุ่งหมายเพื่อให้เด็กปฐมวัยพัฒนาคุณธรรมทั้ง 4 ด้าน คือ

1. **ความมีวินัย** หมายถึง สามารถแสดงออกได้โดย มีความอดทนรู้จักการรอคอย มีสมาธิในการฟัง ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ จัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่ เข้าร่วมกิจกรรมตรงต่อเวลา หยุดเล่นเมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลา
2. **ความซื่อสัตย์** หมายถึง สามารถแสดงออกได้โดยการพูดความจริง การยอมรับผิดจากการกระทำของตน รักษาความสัตย์สุจริต ไม่หยิบของผู้อื่นมาเป็นของตน ปฏิบัติตามข้อตกลงของห้องเรียน ปฏิบัติงานตามที่ครูมอบหมาย
3. **ความเมตตา กรุณา** หมายถึง สามารถแสดงออกได้โดยการแบ่งปันสื่ออุปกรณ์และของเล่นให้เพื่อน ไม่รังแกเพื่อนหรือแกล้งสัตว์ การพูดจาสุภาพ พูดชักชวนเพื่อให้กระทำสิ่งที่ดี การให้อภัยเพื่อนเมื่อเพื่อนทำผิด ยินดีเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จหรือได้รับคำชมเชย
4. **การประหยัด** หมายถึง สามารถแสดงออกได้โดยใช้แบ่ง ยาสีฟันอย่างประหยัด รินน้ำปริมาณเพียงพอกับการดื่มในแต่ละครั้ง ปิดน้ำทุกครั้งหลังจากล้างมือ ใช้วัสดุอุปกรณ์ เช่น สี กาว กระดาษอย่างประหยัด

กระบวนการจัดการเรียนการสอน

กระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ผู้วิจัยได้ออกแบบ และจัดทำกระบวนการในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยกำหนดเป็น ขั้นตอนการเรียนการสอน 4 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 เลียนแบบ (Imitation : I) หมายถึง เป็นขั้นที่จัดให้เด็กได้รับประสบการณ์เรียนรู้จาก ตัวแบบที่เป็นบุคคลและสื่อผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ นิทาน ละคร โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการสังเกต สัมผัส ฟัง พุด หยิบจับ มอง และคิด จนสามารถค้นพบ ความรู้ด้วยตนเอง

ขั้นที่ 2 ร่วมกันอภิปราย (Discussion : D) หมายถึง เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้จาก ประสบการณ์ที่ได้รับมาเข้ากลุ่ม สนทนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

ขั้นที่ 3 สะท้อนบทสรุป (Reflection : R) หมายถึง เป็นขั้นที่เด็กร่วมกันสรุปและนำเสนอ ความคิดเห็นของกลุ่มให้เพื่อนและครูฟัง โดยวิธีการนำเสนอที่หลากหลาย เช่น การพูดหน้าชั้น การวาด ภาพ หรือการสาธิต

ขั้นที่ 4 นำความรู้ไปใช้ (Application : A) หมายถึง เป็นขั้นที่เด็กนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ใน สถานการณ์ต่าง ๆ ที่จัดขึ้น

บทบาทของครู

การนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ครูควร มีบทบาทดังนี้

1. เตรียมแผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ให้เด็กได้รับประสบการณ์สำคัญด้านคุณธรรมครบทั้ง 4 ด้าน คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความ เมตตากรุณา และการประหยัด
2. ศึกษาแผนการจัดประสบการณ์ให้เข้าใจเพื่อสามารถจัดกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง สามารถพัฒนาคุณธรรมของเด็กปฐมวัยให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้
3. จัดเตรียมสื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ให้พร้อมใช้งานและเพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความสอดคล้องกับประสบการณ์สำคัญและสาระการเรียนรู้
4. จัดสภาพแวดล้อมและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และเสริมสร้างให้เด็กทำ กิจกรรมได้เต็มศักยภาพ
5. จัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ตามลำดับขั้นดังนี้

5.1 ขั้นเลียนแบบ ครูมีบทบาทในการจัดกิจกรรมให้เด็กได้รับประสบการณ์จากตัวแบบ เช่น สถานการณ์จำลอง บทบาทสมมติ นิทาน ละคร เป็นต้น โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า

5.2 ขั้นร่วมกันอภิปราย ครูมีบทบาทโดยเปิดโอกาสให้เด็กได้นำความรู้จากประสบการณ์ที่ได้รับมาเข้ากลุ่ม สนทนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน

5.3 ขั้นสะท้อนบทสรุป ครูมีบทบาทโดยเปิดโอกาสให้เด็กร่วมกันสรุปและนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่ม และจัดเตรียมสถานที่ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ที่เด็กจำเป็นในการนำเสนอ

5.4 ขั้นนำความรู้ไปใช้ ครูมีบทบาทในการจัดเตรียมสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กนำความรู้ที่ได้เรียนมาไปประยุกต์ใช้ และสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมที่เด็กแสดงออก บันทึกลงในแบบบันทึกคะแนนการสังเกต

6. วัดและประเมินผลการเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมทั้ง 4 ด้าน คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด

บทบาทของผู้เรียน

การนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยไปใช้ ผู้เรียนมีบทบาทในการร่วมปฏิบัติกิจกรรมโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า และการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน เพื่อให้เด็กได้พัฒนาคุณธรรมครบทั้ง 4 ด้าน คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด ดังนี้

1. ขั้นเลียนแบบ ผู้เรียนมีบทบาทในการทำกิจกรรมโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า จากประสบการณ์ที่ครูจัดให้

2. ขั้นร่วมกันอภิปราย ผู้เรียนมีบทบาทในการสนทนา แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ภายในกลุ่ม

3. ขั้นสะท้อนบทสรุป ผู้เรียนมีบทบาทในการร่วมกันสรุปและนำเสนอความคิดเห็นของกลุ่ม โดยเด็กเลือกวิธีการนำเสนอตามความต้องการ เช่น การพูดหน้าชั้น การวาดภาพ หรือการสาธิต ซึ่งเด็กอาจนำเสนอคนเดียวหรือเป็นกลุ่มก็ได้

4. ขั้นนำความรู้ไปใช้ ผู้เรียนมีบทบาทในการเข้าร่วมกิจกรรมและนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ครูจัดให้

การนำไปใช้

การนำรูปแบบการเรียนการสอน IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ครูควรเริ่มจากการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมล่วงหน้า ในเรื่องของการเลือกหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง ระดับ ระยะเวลา จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้

และการวัดและประเมินผล แผนการจัดประสบการณ์ตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ

1. หน่วยการเรียนรู้ เป็นการระบุหน่วยการเรียนรู้ ครูต้องศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เพื่อกำหนดสาระรายปีไว้ แล้วนำมาบูรณาการกำหนดเป็นชื่อหน่วยการเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อสะดวกในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และให้เด็กเรียนรู้ในลักษณะเป็นองค์รวมโดยจัดการเรียนการสอนในช่วงกิจกรรมเสริมประสบการณ์
2. เรื่อง เป็นการระบุหน่วยการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้ ครูต้องศึกษาสาระการเรียนรู้ และประสบการณ์สำคัญที่เด็กควรเรียนรู้ แล้วนำมากำหนดเป็นชื่อเรื่อง
3. ระดับ เป็นการระบุว่าแผนการจัดประสบการณ์จะนำไปใช้กับเด็กปฐมวัยที่มีอายุเท่าใด
4. ระยะเวลา เป็นการระบุระยะเวลาในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดประสบการณ์
5. จุดประสงค์ เป็นการระบุผลการเรียนรู้ พฤติกรรม ทักษะที่คาดว่าเด็กจะได้รับภายหลังเรียนจบในแต่ละหน่วย เนื่องจากพัฒนาการทุกด้านของเด็กจะส่งเสริมซึ่งกันและกัน ดังนั้น การเขียนจุดประสงค์จึงต้องให้ความสำคัญกับพัฒนาการทุกด้านอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ สังคม และสติปัญญา ทั้งนี้ ควรเน้นจุดประสงค์เพื่อพัฒนาคุณธรรมตามความมุ่งหมายของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เป็นสำคัญ
6. เนื้อหา เป็นแก่นของความรู้ และทักษะที่ต้องการปลูกฝังให้แก่เด็ก การเขียนเนื้อหาจะต้องศึกษาและวิเคราะห์ว่าต้องการให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องนั้นอย่างไร และเมื่อเรียนจบแล้วเด็กได้อะไรจากการเรียนรู้ ซึ่งต้องเขียนในลักษณะประโยคบอกเล่าที่มีความหมายชัดเจน เข้าใจง่าย และเหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย
7. กิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการระบุกิจกรรมการเรียนการสอนตามขั้นการเรียนการสอนตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งมี 4 ขั้น คือ ขั้นเลียนแบบ ขั้นร่วมกันอภิปราย ขั้นสะท้อนบทสรุป และขั้นนำความรู้ไปใช้
8. สื่อการเรียนรู้ เป็นการระบุสื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้เพื่อการเรียนรู้ ซึ่งมีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และประสบการณ์สำคัญ
9. การวัดและประเมินผล เป็นการตรวจสอบว่าเด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงตามจุดประสงค์ที่กำหนดหรือไม่ การประเมินผลอาจใช้วิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การสังเกต การตรวจผลงาน การทดสอบ
10. ภาคผนวก เป็นการเขียนสิ่งจำเป็นอื่น ๆ ที่ต้องใช้ประกอบกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น คำคล้อง นิทาน เพลง เป็นต้น
11. บันทึกหลังสอน เป็นการบันทึกผลการประเมินการเรียนรู้ของเด็กและการประเมินการสอนของครู ภายหลังการสอนครูต้องบันทึกสิ่งที่พบในการสอน เช่น พฤติกรรมของเด็ก ปัญหาที่พบ

ความรู้สึกของเด็กและครู นอกจากนี้ ครูอาจเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การสอนครั้งต่อไป

การประเมินผล

การประเมินผลโดยการสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมที่เด็กแสดงออก ด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด แล้วบันทึกคะแนนในแบบบันทึกคะแนนการสังเกตพฤติกรรมของเด็กปฐมวัย

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน คือ แบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย เป็นแบบบันทึกคะแนน โดยใช้มาตรา การให้คะแนน (Rubric) เป็นแบบประเมินค่า 3 ระดับ มีเกณฑ์การให้คะแนน คือ ระดับคะแนน 2 บันทึกเมื่อเด็กปฏิบัติหรือแสดงออกได้ด้วยตนเอง ระดับคะแนน 1 บันทึกเมื่อเด็กปฏิบัติหรือแสดงออกได้โดยครูบอกหรือเพื่อนบอก ระดับคะแนน 0 บันทึกเมื่อเด็กไม่ปฏิบัติหรือแสดงออก

บรรณานุกรม

- กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2545). *รูปแบบการเรียนการสอนปฐมวัยศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 1. สาขา
การศึกษาปฐมวัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทศนา เขมมณี. (2545). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2546). *การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพฯ:
เมธาธิปส์.
- ธีราพร กุลนันทน์. (2544). *การพัฒนาลักษณะนิสัยทางจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย*. พิมพ์ครั้งที่ 2.
นครสวรรค์: คอมพิวเตอร์ แอนกราฟฟิค.
- พวงเพ็ญ อินทรประวัตติ. (2532). *รูปแบบการสอน. โครงการบริการการศึกษา มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา*.
- พัชรี สอนแก้ว. (2536). *การแนะแนวผู้ปกครองเด็กปฐมวัย. ภาควิชาโรงเรียนสาธิต คณะครุศาสตร์
สถาบันราชภัฏสวนดุสิต. กรุงเทพฯ: ดวงกมล*.
- ไพฑูรย์ ลินลารัตน์. (2535). *จริยธรรมกับการศึกษา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- รัฐดาว พิศาลพงศ์. (2549). *การพัฒนาจริยธรรมและความฉลาดทางอารมณ์เริ่มที่เด็กปฐมวัย*.
นครปฐม: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- วัฒนาพร ระบับทุกข์. (2545). *เทคนิคและกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามหลักสูตร
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม. (2551). *เรื่องเด็ก เด็กและเยาวชนสังคมมีคุณค่า
จากต้นกล้าคุณธรรม*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์คุณธรรม.
- สุโขทัยธรรมาธิราช. (2537). *ประมวลสาระชุดวิชา หลักการและแนวคิดทางการปฐมวัยศึกษา
หน่วยที่ 5-8. "การเรียนรู้ทักษะทางสังคมของเด็กปฐมวัย"*. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สุรางค์ โค้วตระกูล. (2550). *จิตวิทยาการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- (2549). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550-2554*. กรุงเทพฯ:
จี.เอ. พรินติ้ง.

- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2547). *รายงานการศึกษาคุณภาพที่เป็นมาตรฐานของเด็กไทยที่สังคมต้องการ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). *การพัฒนาและประเมินผลผู้เรียนด้านคุณธรรมจริยธรรม กรณีศึกษาจากการปฏิบัติจริง*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- . (2544). *แผนการศึกษาแห่งชาติ (2545-2559)*. สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ*. กรุงเทพฯ: สกยบล็อกการพิมพ์.
- . (2550). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ*. กรุงเทพฯ:
- สำนักงานวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2548). *คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็ก อายุ 3-5 ปี)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- อดิสร จันทรสุข. (2549). *รายงานการวิจัย เรื่อง การปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ของแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม.
- อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2550). *คุณธรรมนำความรู้ รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์*. กรุงเทพฯ: วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.
- Adams, Dennis; & Hamn, Mary. (1994). *New Designs for teaching and Learning : Promotion Active Learning in Tomorrow's Schools* San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Bandura. A. (1989). *Social Cognitive theory Annals of Child Development*. 6, 1-60.
- Hergenhahn, B.R.; & Olson, M.H. (1993). *An introduction to theories of learning*. 4th ed. Englewood Cliffs. New Jersey: Prentice Hall.
- Johnson; & Johnson. (1994). *Learning Together and Alone : Cooperative, competitive and Intentional Learning*. 4th ed. Englewood Cliffs. NJ: Prentice.

แผนการจัดประสบการณ์ที่ 1

สาระที่ควรเรียนรู้ ตัวเด็ก

หน่วย หนูคนดี

เรื่อง สวัสดิ์

เวลา 35 นาที

ชั้น อนุบาลปีที่ 3

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้เด็กกล่าวคำสวัสดิ์ได้ถูกต้องกับโอกาสที่ใช้
2. เพื่อให้เด็กปฏิบัติคุณธรรมความมีวินัยด้วยการทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ
3. เพื่อให้เด็กปฏิบัติคุณธรรมความเมตตากรุณา แสดงออกด้วยการพูดจาสุภาพ
4. เพื่อให้เด็กรู้จักใช้ภาษาในการสื่อสารกับผู้อื่นและการแสดงความคิดเห็น

สาระสำคัญ

สวัสดิ์ เป็นคำที่คนไทยใช้ทักทายกันพร้อมกับแสดงการยกมือไหว้

ขั้นการจัดกิจกรรม รูปแบบการสอน แบบ IDRA	กิจกรรมการเรียนรู้	หมายเหตุ
ขั้นที่ 1 ขั้นเลียนแบบ (ใช้เวลาประมาณ 5 นาที)	1. ครูและเด็กร่วมกันร้องเพลงสวัสดิ์ พร้อมทั้งทำท่าทางประกอบ และสนทนากับเด็กเกี่ยวกับการสวัสดิ์ ดังนี้ - การสวัสดิ์ควรปฏิบัติอย่างไร - ก่อนมาโรงเรียนเด็กๆกล่าวคำสวัสดิ์กับใครบ้าง - เด็ก ๆ เห็นคุณพ่อคุณแม่สวัสดิ์ใครบ้างและปฏิบัติอย่างไร 2. ครูสาธิตวิธีการสวัสดิ์ที่ถูกต้อง พร้อมกับกล่าวคำสวัสดิ์ (สวัสดิ์ค่ะ สวัสดิ์ครับ) แล้วให้เด็กยืนจับคู่หันหน้าเข้าหากันร้องเพลงสวัสดิ์ พร้อมทำท่าสวัสดิ์ และกล่าวคำสวัสดิ์ (สวัสดิ์ค่ะ สวัสดิ์ครับ)	-การพูดจาสุภาพ -การทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ

กิจกรรมการเรียนรู้ (ต่อ)

ขั้นการจัดกิจกรรม รูปแบบการสอนแบบ IDRA	กิจกรรมการเรียนรู้	หมายเหตุ
ขั้นที่ 2 ขั้นร่วมกัน อภิปราย (ใช้เวลาประมาณ 10 นาที)	3. แบ่งเด็กเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 6 คน ครูนำภาพ การสวัสดิ์ของบุคคลต่างๆ มาให้เด็กดู และ ให้เด็กแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาเลือกภาพ กลุ่มละ 1 ภาพ 4. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับภาพที่ตัวแทนกลุ่มเลือกมา	-การทำกิจกรรมที่ได้รับ มอบหมายจนสำเร็จ
ขั้นที่ 3 ขั้นสะท้อน บทสรุป (ใช้เวลาประมาณ 10 นาที)	5. ให้เด็กแต่ละกลุ่มส่งตัวแทน 1 คน ออกมา แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพนั้น	-การแสดงความคิดเห็น
ขั้นที่ 4 ขั้นนำความรู้ ไปใช้ (ใช้เวลาประมาณ 10 นาที)	6. ครูจัดสถานการณ์ให้เด็กทุกคนได้แสดง บทบาทสมมติเกี่ยวกับการสวัสดิ์ใน สถานการณ์ต่าง ๆ เช่น สถานการณ์ที่วัด โรงเรียน บ้าน 7. เด็กและครูร่วมกันทบทวนและสรุปเรื่องการ สวัสดิ์	-การทำกิจกรรมที่ได้รับ มอบหมายจนสำเร็จ -การพูดจาสุภาพ

สื่อการเรียนรู้

1. เพลงสวัสดิ์
2. ภาพการสวัสดิ์ของบุคคลต่าง ๆ

แผนการจัดประสบการณ์ที่ 2

สาระที่ควรเรียนรู้ ตัวเด็ก

เรื่อง ขอบคุณ ขอบใจ

เวลา 35 นาที

หน่วย หนูคนดี

ชั้น อนุบาลปีที่ 3

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อส่งเสริมการไหว้ การกล่าวคำขอบคุณ ขอบใจได้ถูกต้อง
2. เพื่อให้เด็กปฏิบัติคุณธรรมความซื่อสัตย์ ด้วยการปฏิบัติงานตามที่ครูมอบหมาย
3. เพื่อให้เด็กปฏิบัติคุณธรรมความเมตตากรุณา ด้วยการแสดงออกการแบ่งปัน
4. เพื่อให้เด็กรู้จักใช้ภาษาในการสื่อสารกับผู้อื่นและการแสดงความคิดเห็น

สาระสำคัญ

การไหว้ การกล่าวคำขอบคุณและขอบใจเป็นมารยาทของคนไทย โดยเมื่อผู้ใหญ่ให้ของหรือให้การช่วยเหลือ เด็กๆ กล่าวคำขอบพระคุณกับผู้ใหญ่ และกล่าวคำขอบใจกับเพื่อน

ขั้นการจัดกิจกรรม รูปแบบการสอนแบบ IDRA	กิจกรรมการเรียนรู้	หมายเหตุ
ขั้นที่ 1 ขั้นเลียนแบบ (ใช้เวลาประมาณ 10 นาที)	1. ครูและเด็กร่วมกันสนทนาเกี่ยวกับภาพการรับของจากผู้ใหญ่ ภาพที่เด็กนักเรียนช่วยครูถือของ และภาพที่เพื่อนแบ่งปันสิ่งของให้ โดยใช้คำถามดังนี้ - เมื่อผู้ใหญ่มอบสิ่งของให้ เด็กๆควรปฏิบัติอย่างไร - เพื่อนให้เรายืมหนังสือนิทาน เด็กๆควรกล่าวคำพูดใด - เมื่อเด็กนักเรียนช่วยครูถือของ เด็กๆ คิดว่า ครูควรกล่าวคำพูดใด 2. ครูขออาสาสมัคร 4 คน คนที่หนึ่งและคนที่สองสาธิตการรับของจากผู้ใหญ่ และกล่าวคำขอบพระคุณ สำหรับคนที่ 3 และคนที่ 4 สาธิตการแบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนและกล่าวคำขอบใจ	-การแสดงความคิดเห็น -การแบ่งปัน -การปฏิบัติงานตามที่ครูมอบหมาย

กิจกรรมการเรียนรู้ (ต่อ)

ขั้นการจัดกิจกรรม รูปแบบการสอนแบบ IDRA	กิจกรรมการเรียนรู้	หมายเหตุ
ขั้นที่ 2 ขั้นร่วมกัน อภิปราย (ใช้เวลาประมาณ 10 นาที)	3. แบ่งเด็กเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 6 คน ครูกระตุ้นให้ สมาชิกในกลุ่มแต่ละคนเล่าประสบการณ์ เกี่ยวกับการกล่าวคำขอบคุณ ขอบใจกับบุคคล ต่าง ๆ ของตนให้เพื่อนในกลุ่มฟัง พร้อมแสดง วิธีการปฏิบัติ 4. สมาชิกแต่ละกลุ่มร่วมกันวาดภาพ ประสบการณ์เกี่ยวกับการกล่าวคำขอบคุณ ขอบใจกับบุคคลต่าง ๆ ลงบนกระดาษวาด เขียนแผ่นใหญ่	-การปฏิบัติงาน ตามที่ครูมอบหมาย -การแสดงความ คิดเห็น -การแบ่งปัน
ขั้นที่ 3 ขั้นสะท้อน บทสรุป (ใช้เวลาประมาณ 5 นาที)	5. ให้เด็กแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนนำเสนอภาพที่ สมาชิกในกลุ่มร่วมกันวาด	
ขั้นที่ 4 ขั้นนำความรู้ ไปใช้ (ใช้เวลาประมาณ 10 นาที)	6. ครูให้เด็กทุกคนฝึกการรับของจากผู้ใหญ่ ด้วย การพนมมือไหว้และกล่าวคำขอบพระคุณ การ แบ่งปันสิ่งของให้เพื่อนและกล่าวคำขอบใจ 7. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง ขอบคุณ ขอบใจ และร่วมกันทบทวน สรุปสิ่งที่เด็กเรียนรู้	-การปฏิบัติงาน ตามที่ครูมอบหมาย การแบ่งปัน

สื่อการเรียนรู้

1. เพลงขอบคุณ ขอบใจ
2. ภาพการรับของจากผู้ใหญ่ ภาพที่เด็กนักเรียนช่วยครูถือของ และภาพที่เพื่อน
แบ่งปันสิ่งของให้
3. กระดาษวาดเขียนแผ่นใหญ่
4. ดินสอสี

แผนการจัดประสบการณ์ที่ 3

สาระที่ควรเรียนรู้ ตัวเด็ก

หน่วย หนูคนดี

เรื่อง การขอโทษและให้อภัย

เวลา 35 นาที

ชั้น อนุบาลปีที่ 3

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้เด็กกล่าวคำขอโทษและการให้อภัย
2. เพื่อให้เด็กปฏิบัติคุณธรรมความเมตตา กรุณา ด้วยการให้อภัยเมื่อเพื่อทำผิด
3. เพื่อให้เด็กปฏิบัติคุณธรรมความเมตตา กรุณาด้วยการพูดชักชวนเพื่อนให้กระทำสิ่งที่ดี
4. เพื่อให้เด็กปฏิบัติคุณธรรมความซื่อสัตย์ ด้วยการยอมรับผิดจากการกระทำของตน และการพูดความจริง
5. เพื่อให้เด็กปฏิบัติคุณธรรมความมีวินัย รู้จักควบคุมตนเองคือ มีสมาธิในการฟัง

สาระสำคัญ

การขอโทษเป็นมารยาทของคนไทย ผู้กระทำความผิด หรือกระทำให้สิ่งที่ไม่ดีควรยอมรับผิดและกล่าวคำขอโทษ เมื่อกล่าวคำขอโทษผู้อื่นจะให้โอกาสและให้อภัย

ขั้นการจัดกิจกรรม รูปแบบการสอนแบบ IDRA	กิจกรรมการเรียนรู้	หมายเหตุ
ขั้นที่ 1 ขั้นเลียนแบบ (ใช้เวลาประมาณ 10 นาที)	1. ครูเล่านิทานเรื่อง “ทำผิดกล่าวโทษนะแพนด้า” ให้เด็กฟังและสนทนาเกี่ยวกับเนื้อเรื่องในนิทาน โดยใช้คำถามดังนี้ - ตัวละครเรื่องนี้ใครทำผิด - ทำไมแพนด้าไม่กล้ารับผิด - เด็ก ๆ ควรเลียนแบบใคร เพราะอะไร - นิทานเรื่องนี้สอนอะไรให้กับเด็ก ๆ	-มีสมาธิในการฟัง

กิจกรรมการเรียนรู้ (ต่อ)

ขั้นการจัดกิจกรรม รูปแบบการสอน แบบ IDRA	กิจกรรมการเรียนรู้	หมายเหตุ
ขั้นที่ 2 ขั้นร่วมกัน อภิปราย (ใช้เวลาประมาณ 10 นาที)	2. แบ่งเด็กเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 6 คน ครูนำภาพ เกี่ยวกับเหตุการณ์การกระทำความผิดใน สถานการณ์ต่าง ๆ เช่น การวิ่งชนเพื่อน การ ทำแก้วนมของเพื่อนตกมาให้เด็กดู และให้ เด็กแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาเลือกภาพ กลุ่มละ 1 ภาพ 3. สมาชิกในกลุ่มร่วมกันแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับภาพที่ตัวแทนกลุ่มเลือกมา	-ด้วยการให้อภัยเมื่อ เพื่อทำผิด -การพูดความจริง
ขั้นที่ 3 ขั้นสะท้อน บทสรุป (ใช้เวลาประมาณ 10 นาที)	4. ให้เด็กแต่ละกลุ่มส่งตัวแทน 1 คน ออกมา แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพนั้น และครู กระตุ้นให้เพื่อนในชั้นเรียนร่วมแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม	
ขั้นที่ 4 ขั้นนำความรู้ ไปใช้ (ใช้เวลาประมาณ 5 นาที)	5. ครูร่วมกันสนทนากับเด็กเกี่ยวกับการขอโทษ และการให้อภัยผู้อื่นที่กระทำผิด โดยครูใช้ คำถามดังนี้ - เด็ก ๆ หยิบของเล่นที่เพื่อนกำลังเล่นอยู่และ ทำให้เพื่อนรู้สึกเสียใจ เราควรปฏิบัติอย่างไร - เมื่อเพื่อนกระทำความผิดและกล่าวคำขอ โทษเราควรปฏิบัติอย่างไร 6. ครูกระตุ้นให้เด็กคิดทบทวนการกระทำผิด หรือการกระทำที่ไม่ดีของตนเองกับเพื่อนใน ห้องหรือคุณครู และให้เด็กบอกถึงการ กระทำผิดนั้นและแสดงการขอโทษคุณครู หรือเพื่อนในห้องคนที่เด็ก ๆ เคยทำไม่ดี 7. เด็กและครูร่วมกันทบทวน สรุปสิ่งที่เด็กเรียนรู้	-การพูดความจริง -การยอมรับผิดจาก การกระทำของตน -การพูดชักชวนเพื่อนให้ กระทำความดี

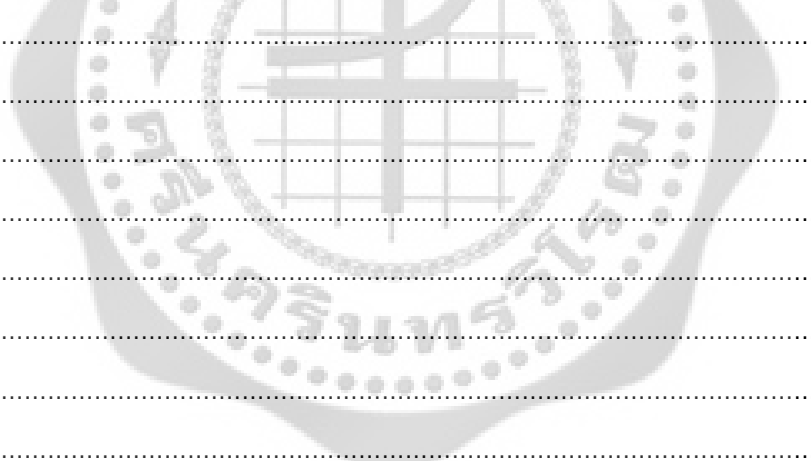
สื่อการเรียนรู้

1. นิทานเรื่องทำผิดกล้าขอโทษนะแพนด้า
2. ภาพเกี่ยวกับเหตุการณ์การทำความผิดในสถานการณ์ต่างๆ เช่น การวิ่งชนเพื่อน การทำแก้วนมของเพื่อนตกมาให้ได้กดู

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม สนทนา การตอบคำถามและการแสดงความคิดเห็น
2. สังเกตการปฏิบัติกรให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิด การพูดชักชวนเพื่อนให้กระทำสิ่งที่ดี การยอมรับผิดจากการกระทำของตน การพูดความจริง การมีสมาธิในการฟัง

บันทึกผลหลังสอน

ภาคผนวก

นิทานเรื่องทำผิดกล้าขอโทษนะแพนด้า

ทีมา ปิติพร วทาทิยาภรณ์

แม่หมีแพนด้าชอบดอกไม้มาก เวลาว่าง แม่หมีแพนด้าชวนแพนด้ามาช่วยปลูกดอกไม้ที่สวนหน้าบ้านตอนเช้าก่อนไปโรงเรียน แพนด้าเอาบอลลูกโปรดมาเตะอย่างสนุกสนาน เพล้ง! แพนด้าเตะบอลแรงเกินไปโดนกระถางต้นไม้ของแม่หมีแพนด้าแตกซะแล้ว “แยะแล้ว! ทำอย่างไรดีล่ะ ถ้าคุณแม่รู้ว่าแพนด้า ทำกระถางต้นไม้แตก แพนด้าต้องโดนตีแน่ๆเลย” แพนด้ากลัวถูกตี จึงไม่ยอมบอกแม่หมีแพนด้า และคว้ากระเป๋าวิ่งไปโรงเรียนทันที พอมาถึงโรงเรียน ลูกหมู ลูกวัวและลูกแมวชวนแพนด้าเล่นบอล แพนด้ามีแต่เล่นสนุกจนลืมเรื่องกระถางต้นไม้แตกไปเลย เพล้ง! แพนด้าเตะบอลแรงเกินไปอีกแล้ว โดนแจกันบนโต๊ะคุณครูหล่นลงมาแตก... “โธ้ย โธ้ย! แยะแล้วแพนด้าทำแจกันคุณครูแตก” แพนด้ากลัวถูกลงโทษ “ถ้าคุณครูรู้ต้องตีแพนด้าแน่ๆเลย แพนด้ารีบหนีไปก่อนดีกว่า คุณครูคงไม่รู้หรอกว่า ใครเป็นคนทำแจกันแตก” แต่เพื่อนๆ ดึงแพนด้าไว้แล้วบอกว่า “พวกเราไปบอกความจริงกับคุณครูด้วยกันดีกว่า ทำผิดแล้วต้องกล้าขอโทษนะแพนด้า” ครูฮิปโปเข้ามาในห้องเรียน แพนด้าและเพื่อนๆ จึงเข้าไปสารภาพว่าทำแจกันของคุณครูแตก ครูฮิปโปไม่โกรธ และไม่ทำโทษแพนด้าด้วย ครูฮิปโปยังชมแพนด้าและเพื่อนๆ ที่กล้ารับผิด แพนด้าดีใจจังที่ไม่ถูกตี และยังรู้สึกสบายใจที่ได้พูดความจริง เมื่อกลับมาถึงบ้าน แพนด้าเรียนรู้ที่จะกล้ารับผิดจึงเข้าไปขอโทษแม่หมีแพนด้าและสารภาพว่า “แพนด้าเป็นคนทำกระถางของคุณแม่แตกเอง” แม่หมีแพนด้ากอดแพนด้าแล้วบอกว่า “แม่ไม่โกรธหรอกจ้ะ แต่ดีใจที่แพนด้ากล้าหาญ ที่ทำผิดแล้วกล้ามาขอโทษ”

แผนการจัดประสบการณ์ที่ 4

สาระที่ควรเรียนรู้ ตัวเด็ก

หน่วย หนูคนดี

เรื่อง การเก็บของเข้าที่

เวลา 35 นาที

ชั้น อนุบาลปีที่ 3

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. เพื่อให้เด็กปฏิบัติตนในการเก็บของเล่นได้ถูกต้อง
2. เพื่อให้เด็กปฏิบัติคุณธรรมความมีวินัยด้วยการจัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่
3. เพื่อให้เด็กปฏิบัติคุณธรรมความมีวินัยด้วยการทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ
4. เพื่อให้เด็กปฏิบัติคุณธรรมความมีวินัย รู้จักควบคุมตนเองคือ มีสมาธิในการฟัง

สาระสำคัญ

สิ่งของต่างๆต้องวางให้เรียบร้อยสวยงามเราจะต้องรู้ว่าของวางอยู่ที่ไหน หาง่าย เช่น ของเล่น รองเท้า กระเป๋า เสื้อผ้า ควรเก็บเป็นที่ให้เรียบร้อย

ขั้นการจัดกิจกรรม รูปแบบการสอน แบบ IDRA	กิจกรรมการเรียนรู้	หมายเหตุ
ขั้นที่ 1 ขั้นเลียนแบบ (ใช้เวลาประมาณ 10 นาที)	1. เด็กฟังนิทานเรื่อง “กระรอกน้อยไม่มีระเบียบ” ซึ่งตัวเอกในนิทานมีคุณลักษณะนิสัยไม่มีระเบียบวินัยทุกครั้งที่ยิบของเล่นออกมาเล่น เมื่อเลิกเล่นแล้วไม่เก็บของเล่นเข้าที่ โดยครูกระตุ้นให้เด็กฟังนิทานอย่างตั้งใจ 2. ครูขออาสาสมัครเด็กจำนวน 3 คน เพื่อแสดงบทบาทสมมติ ให้เด็กทั้ง 3 คนร่วมกันวางแผนและกำหนดตัวผู้แสดงตามเนื้อเรื่องในนิทาน และแสดงบทบาทสมมติให้เพื่อนดู	-การมีสมาธิในการฟัง

กิจกรรมการเรียนรู้ (ต่อ)

ขั้นการจัด กิจกรรมรูปแบบ การสอนแบบ IDRA	กิจกรรมการเรียนรู้	หมายเหตุ
ขั้นที่ 2 ขั้นร่วมกัน อภิปราย (ใช้เวลาประมาณ 10 นาที)	3. เด็กและครูร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับเนื้อเรื่องที่เพื่อนแสดง โดยครูใช้คำถามกระตุ้น เพื่อให้เด็กได้แสดงความคิดเห็น เช่น - กระรอกน้อยมีนิสัยอย่างไร - ทำไมกระรอกน้อยบาดเจ็บ - ตัวละครใด ๆ ที่เด็กควรจะทำตามแบบ 4. แบ่งเด็กเป็นกลุ่ม กลุ่มละ 6 คน สมาชิกแต่ละกลุ่มร่วมกันวาดภาพตัวละครที่เด็ก ๆ ชอบ กลุ่มละ 1 ภาพ	-การทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ
ขั้นที่ 3 ขั้นสะท้อน บทสรุป (ใช้เวลาประมาณ 5 นาที)	5. แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมาแสดงผลงานภาพวาดของกลุ่มและบอกเหตุผลว่า ทำไมจึงวาดภาพตัวละครนั้น	
ขั้นที่ 4 ขั้นนำ ความรู้ ไปใช้ (ใช้เวลาประมาณ 10 นาที)	6. ครูจัดสถานการณ์ภายในห้องเรียน โดยจัดให้มุมต่าง ๆ มีของเล่นหรือสิ่งของวางกระจัดกระจายไม่เป็นระเบียบ และถามเด็กดังนี้ - เด็ก ๆ สังเกตเห็นอะไรที่มุมของเล่น - เด็ก ๆ รู้สึกอย่างไร เมื่อเห็นของเล่นหรือสิ่งของเก็บเข้าที่ไม่เรียบร้อย - เด็ก ๆ เห็นของเล่นที่เก็บไม่เรียบร้อย เด็ก ๆ ควรปฏิบัติอย่างไร - ทุกครั้งเมื่อเด็ก ๆ ใช้สิ่งของหรือเล่นของเล่นเสร็จแล้วควรปฏิบัติอย่างไร 7. ให้เด็กแต่ละกลุ่มเลือกมุมที่ต้องการช่วยคุณครูเก็บของเข้าที่ โดยจัดของเล่นหรือสิ่งของให้เสร็จเรียบร้อย	-การจัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่

กิจกรรมการเรียนรู้ (ต่อ)

ขั้นการจัด กิจกรรมรูปแบบ การสอนแบบ IDRA	กิจกรรมการเรียนรู้	หมายเหตุ
	8. เด็กและครูร่วมกันร้องเพลง “เก็บของเล่น” 9. เด็กและครูร่วมกันทบทวน สรุปบทเรียนโดยครู สอดแทรกคุณธรรมเกี่ยวกับความรับผิดชอบ เช่น การจัดเก็บของเล่นเข้าที่ การทำงานที่ได้รับ มอบหมาย	

สื่อการเรียนรู้

1. นิทานเรื่อง กระรอกน้อยไม่มีระเบียบ
2. เพลงเก็บของ
3. มุมของเล่นต่าง ๆ ของเล่น ของใช้
4. กระดาษวาดเขียนแผ่นใหญ่
5. ดินสอ สีไม้ สีเทียน

การวัดและประเมินผล

1. สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม สนทนา การตอบคำถามและการแสดงความคิดเห็น
2. สังเกตการจัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่ การทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จการ
มีสมาธิในการฟัง

บันทึกผลหลังสอน

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก

นิทานเรื่องกระรอกน้อยไม่มีระเบียบ

ที่มา ปิติพร วทาทิยาภรณ์

กระรอกน้อยมีของเล่นเยอะแยะและชอบเอามาเล่นจนเต็มบ้าน “ก๊อ ก๊อ” เสียงใครมาเคาะประตูนะ อ้อ! เพื่อน ๆ นั่นเอง “ไปว้ายน้ำด้วยกันไหม กระรอกน้อย” เพื่อน ๆ ชวน “ไปสิไปรอเดี๋ยวนะ” กระรอกน้อยรีบเข้าไปหยิบห่วยาง “เฮ้! ไม่เก็บของเล่นก่อนหรือ” กระต่ายน้อยถามกระรอกน้อยเมื่อเข้ามาเห็นของเล่นวางกระจัดกระจาย “ไม่เป็นไรหรอก เดี่ยวค่อยกลับมาเก็บก็ได้” กระรอกน้อยตอบ แล้ววิ่งออกไปทันที กระรอกน้อยเล่นน้ำกับเพื่อนๆ อย่างสนุกสนาน “ถึงเวลาเย็นแล้วนะพวกเรา กลับบ้านกันเถอะ” หมูน้อยบอกเพื่อน ๆ “บ๊าย บาย แล้วมาเล่นกันใหม่นะ” กระรอกน้อยโบกมือลาเพื่อน ๆ แล้ววิ่งเข้าไปในบ้าน “โครม! โฉ้ย!” กระรอกน้อยหกล้ม ก้นกระแทกพื้น เพราะเหยียบของเล่นที่ตัวเองทิ้งไว้เกะกะบนพื้น “ฮือ ๆ ๆ เจ็บจังเลย” กระรอกน้อยร้องไห้เสียงดังลั่น “กระรอกน้อยเป็นอะไรไปหรือ” เพื่อน ๆ รีบวิ่งเข้ามาดู “อ้อ...ก็กระรอกน้อยไม่เก็บของเล่นนี่นา ไม่เป็นไรเดี๋ยวพวกเราช่วยกันเก็บให้ แต่คราวหน้า แต่คราวหน้ากระรอกน้อยต้องเก็บของเล่นเองแล้วนะ” ตั้งแต่นั้นมาเวลาที่กระรอกน้อยจะออกไปไหน ก็เก็บของเล่นให้เรียบร้อยก่อนทุกครั้งเลย

เพลงเก็บของ

ไม่ทราบนามผู้แต่ง

เก็บของให้ถูกที่

เก็บดีดีอย่าวิ่งซุกซน

มาช่วยกันเก็บทุกคน (ซ้ำ)

พวกเราทุกคนช่วยกันเก็บเลย(ซ้ำ)

แบบประเมินความเหมาะสมของเอกสารคู่มือ
และแผนการจัดประสบการณ์ของรูปแบบการเรียนการสอน
แบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พุทธศักราช 2553

แบบประเมินความเหมาะสมของเอกสารคู่มือและแผนการจัดประสบการณ์ของ รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

คำชี้แจง

ผู้เชี่ยวชาญโปรดพิจารณา เอกสารคู่มือและแผนการจัดประสบการณ์ของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเหมาะสมที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน แบบประเมินฉบับนี้เป็นแบบอันดับคุณภาพมาตราส่วนประเมินค่าโดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ระดับ 3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	
1. อธิบายความเป็นมาและความสำคัญ มีสาระสำคัญเหมาะสม						
2. แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานที่นำไปสู่การ กำหนดกรอบความคิดเกี่ยวกับ คุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย						
3. หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน แบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรม สำหรับเด็กปฐมวัย						
4. จุดมุ่งหมายของรูปแบบการเรียน การสอนแบบ IDRA						
5. ขั้นตอนรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาสำหรับเด็กปฐมวัย						
6. บทบาทครูในการใช้รูปแบบการเรียน การสอน						

รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม					ข้อเสนอแนะ
	5	4	3	2	1	
7. บทบาทของผู้เรียนในการเรียนการสอนตามรูปแบบ						
8. ความเหมาะสมในการนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA ไปใช้เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย						
9. แผนการจัดประสบการณ์ตามรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้						
10. กิจกรรมการเรียนการสอนเหมาะสมกับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย						
11. กิจกรรมสอดคล้องกับวัตถุประสงค์						
12. กิจกรรมสอดคล้องกับเนื้อหา						
13. กิจกรรมดำเนินตามลำดับขั้นตอน						
14. สื่อการสอนมีความสอดคล้องกับเนื้อหา						
15. เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมและได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ						
16. กิจกรรมช่วยให้เด็กได้พัฒนาคุณธรรม						
17. การประเมินผลมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์และกระบวนการเรียนการสอน						

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

คู่มือการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย

พัฒนาโดย

นางบุญประคอง ไม้เขียว

นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พุทธศักราช 2553

คู่มือการใช้แบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย

คำชี้แจง

1. แบบสังเกตนี้ใช้สำหรับสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความเมตตากรุณา และการประหยัด
2. แบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรม เป็นแบบอันดับคุณภาพมาตราส่วนประเมินค่า โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้
 - ระดับ 2 บันทึกเมื่อเด็กปฏิบัติหรือแสดงออกได้ด้วยตนเอง
 - ระดับ 1 บันทึกเมื่อเด็กปฏิบัติหรือแสดงออกได้โดยครูบอกหรือเพื่อนบอก
 - ระดับ 0 บันทึกเมื่อเด็กไม่ปฏิบัติหรือแสดงออก
3. ผู้สังเกตศึกษารายละเอียดเกณฑ์การให้คะแนนพฤติกรรมคุณธรรม
4. การบันทึกพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย โดยการทำเครื่องหมาย ✓ ลงในแบบบันทึกคะแนนการสังเกตพฤติกรรม ให้ตรงกับช่องระดับพฤติกรรมที่ปรากฏ

รายละเอียดเกณฑ์การให้คะแนนพฤติกรรมคุณธรรม

ตอนที่ 1 พฤติกรรมด้านความมีวินัย

ความมีวินัย	ระดับ คะแนน	รายละเอียดพฤติกรรมที่สังเกต
การควบคุมตนเอง - มีความอดทนรู้จักการ รอคอย - มีสมาธิในการฟัง	2 1 0 2 1 0	เด็กรอคอยการใช้วัสดุจากเพื่อน ขณะที่เพื่อนกำลังใช้วัสดุ อุปกรณ์ เด็กรอคอยการใช้วัสดุจากเพื่อน ขณะที่เพื่อนกำลังใช้วัสดุ อุปกรณ์ โดยพูดหรือแสดงพฤติกรรมเร่งรัดให้เพื่อนเสร็จ เร็ว ๆ เด็กไม่สนใจรอคอยหรือแย่งวัสดุจากเพื่อน เด็กสนใจและตั้งใจฟังขณะครูสอนตั้งแต่ต้นจนจบ เด็กสนใจบางเวลาครูต้องคอยกระตุ้น เด็กไม่สนใจฟัง เล่นหรือคุยกับเพื่อนขณะครูสอน
ความรับผิดชอบ - ทำกิจกรรมที่ได้รับ มอบหมายจนสำเร็จ - จัดเก็บของเล่นและ ของใช้เข้าที่	2 1 0 2 1 0	เด็กตั้งใจทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ เด็กทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายเมื่อครูหรือเพื่อนบอก เด็กไม่สนใจทำกิจกรรม เด็กเก็บของเล่นหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้แล้ว เด็กเก็บของเล่นหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้แล้วเมื่อครูหรือเพื่อน บอก เด็กไม่เก็บของเล่นหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้เสร็จแล้ว
การตรงต่อเวลา - เข้าร่วมกิจกรรมตรงต่อเวลา - หยุดเล่นเมื่อได้ยินสัญญาณ หมดเวลา	2 1 0 2 1 0	เด็กเข้าร่วมกิจกรรมตามเวลาที่กำหนด เด็กเข้าร่วมกิจกรรมโดยครูเตือน เด็กไม่สนใจ ทำกิจกรรมตามเวลาที่ครูกำหนด เด็กหยุดเล่นทันทีเมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลา เด็กหยุดเล่นโดยมีครูหรือเพื่อนบอก เด็กไม่สนใจสัญญาณหมดเวลายังคงเล่นต่อไป

รายละเอียดเกณฑ์การให้คะแนนพฤติกรรมคุณธรรม (ต่อ)

ตอนที่ 2 พฤติกรรมด้านความซื่อสัตย์

ความซื่อสัตย์	ระดับ คะแนน	รายละเอียดพฤติกรรมที่สังเกต
ซื่อสัตย์ต่อตนเอง - การพูดความจริง - การยอมรับผิดจากการกระทำของตน	2 1 0 2 1 0	เด็กพูดความจริง เด็กพูดความจริงเมื่อเพื่อนหรือครูบอก เด็กไม่พูดความจริง เด็กยอมรับผิดเมื่อทำผิด และกล่าวคำขอโทษ เด็กยอมรับผิดเมื่อเพื่อนหรือครูบอก เด็กไม่ยอมรับผิด และไม่กล่าวคำขอโทษ
ซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น - รักษาความสัตย์ - ไม่หยิบของผู้อื่นมาเป็นของตน	2 1 0 2 1 0	เด็กปฏิบัติตามคำสัญญาที่ให้ไว้กับเพื่อนและครู เด็กปฏิบัติตามคำสัญญาเมื่อเพื่อนหรือครูทวงสัญญา เด็กไม่ปฏิบัติตามคำสัญญา เด็กบอกเพื่อนก่อนหยิบของเพื่อนมาใช้ เด็กหยิบของเพื่อนมาใช้ก่อนแล้วจึงบอกเพื่อน เด็กหยิบของเพื่อนมาใช้โดยไม่บอกเพื่อน
ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ - ปฏิบัติตามข้อตกลงของห้องเรียน - ปฏิบัติงานตามที่ครูมอบหมาย	2 1 0 2 1 0	เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงของห้องเรียน เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงของห้องเรียนตามเพื่อนหรือครูบอก เด็กไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงของห้องเรียน เด็กตั้งใจปฏิบัติงานตามที่ครูมอบหมาย เด็กปฏิบัติงานตามที่ครูมอบหมายตามเพื่อนหรือครูเตือนให้ทำ เด็กไม่ปฏิบัติงานตามที่ครูมอบหมาย

รายละเอียดเกณฑ์การให้คะแนนพฤติกรรมคุณธรรม (ต่อ)

ตอนที่ 3 พฤติกรรมด้านความเมตตากรุณา

ความเมตตากรุณา	ระดับ คะแนน	รายละเอียดพฤติกรรมที่สังเกต
เมตตากรุณาทางกาย - แบ่งปัน สื่อ อุปกรณ์ ของเล่น ให้เพื่อน - ไม่รังแกเพื่อนหรือแก่งัดสัตว์	2 1 0 2 1 0	เด็กแบ่งปัน สื่อ อุปกรณ์ ของเล่นให้เพื่อนด้วยความเต็มใจ เด็กแบ่งปัน สื่อ อุปกรณ์ ของเล่นให้เพื่อนเมื่อครูหรือเพื่อนบอก เด็กไม่สนใจแบ่งปัน สื่อ อุปกรณ์ ของเล่นให้เพื่อน เด็กไม่รังแกเพื่อนหรือแก่งัดสัตว์ เด็กไม่รังแกเพื่อนหรือแก่งัดสัตว์ตามที่เพื่อนหรือครูบอก เด็กรังแกเพื่อนและทำร้ายสัตว์
เมตตากรุณาทางวาจา - พูดจาสุภาพ - พูดชักชวนเพื่อนให้กระทำสิ่งที่ดี	2 1 0 2 1 0	เด็กพูดจาสุภาพ ลงท้ายด้วยคะ ครับ เด็กพูดจาสุภาพตามเพื่อนหรือเมื่อครูบอก เด็กพูดจาไม่สุภาพ เด็กชักชวนเพื่อนให้กระทำสิ่งที่ดี เด็กพูดชักชวนเพื่อนให้กระทำสิ่งที่ดีบ้างตามเพื่อนหรือครูบอก เด็กชวนเพื่อนคุย เล่น ไม่ตั้งใจเรียน
เมตตากรุณาทางใจ - ให้อภัยเพื่อนเมื่อเพื่อนทำผิด - ยินดีเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จ	2 1 0 2 1 0	เด็กให้อภัยเพื่อนเมื่อเพื่อนทำผิด เด็กให้อภัยเพื่อนเมื่อครูหรือเพื่อนบอก เด็กไม่ให้อภัยเพื่อน เด็กปรบมือ ยิ้มแย้ม เมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จ เด็กแสดงความยินดีกับเพื่อน เมื่อเพื่อนหรือครูบอก เด็กไม่แสดงความยินดีเมื่อเพื่อนได้รับคำชมเชยจากครู

รายละเอียดเกณฑ์การให้คะแนนพฤติกรรมคุณธรรม (ต่อ)

ตอนที่ 4 พฤติกรรมด้านการประหยัด

การประหยัด	ระดับ คะแนน	รายละเอียดพฤติกรรมที่สังเกต
สิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัว - ใช้แปรง ยาสีฟัน อย่างประหยัด - รินน้ำปริมาณเพียงพอ กับการดื่มแต่ละครั้ง	2	เด็กเทแบ่งหรือบีบยาสีฟันปริมาณเพียงพอกับการใช้
	1	เด็กเทแบ่งหรือบีบยาสีฟันปริมาณเพียงพอโดยครูเตือน
	0	เด็กเทแบ่งและบีบยาสีฟันปริมาณมากเกินไปจนความจำเป็น
	2	เด็กรินน้ำปริมาณเพียงพอกับการดื่ม
	1	เด็กรินน้ำปริมาณเพียงพอกับการดื่มเมื่อครูเตือน
	0	เด็กรินน้ำแล้วดื่มไม่หมด
สิ่งของเครื่องใช้ส่วนรวม - ปิดน้ำทุกครั้งหลังจากล้างมือ - ใช้วัสดุอุปกรณ์เช่น สี กาว กระดาษ อย่างประหยัด	2	เด็กปิดน้ำทุกครั้งหลังจากล้างมือ
	1	เด็กปิดน้ำหลังจากล้างมือโดยเพื่อนหรือครูบอก
	0	เด็กล้างมือแล้วไม่ปิดน้ำ
	2	เด็กใช้สี กาว กระดาษ ปริมาณเพียงพอกับการใช้
	1	เด็กใช้สี กาว กระดาษ ปริมาณเพียงพอเมื่อครูเตือน
	0	เด็กใช้สี กาว กระดาษปริมาณมากเกินไปจนความจำเป็น

แบบบันทึกคะแนนการสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย

โรงเรียน..... ชั้น..... ผู้สังเกต.....
 หน่วยการเรียนรู้..... วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ครั้งที่.....

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ความมีวินัย																	
		การควบคุมตนเอง						ความรับผิดชอบ						การตรงต่อเวลา					
		ความอดทน รู้จักการรอคอย			มีสมาธิในการฟัง			ทำกิจกรรมที่ได้รับ มอบหมายจนสำเร็จ			จัดเก็บของเล่น และของใช้เข้าที่			เข้าร่วมกิจกรรม ตรงต่อเวลา			หยุดเล่นเมื่อได้ยิน สัญญาณหมดเวลา		
		2	1	0	2	1	0	2	1	0	2	1	0	2	1	0	2	1	0
1																			
2																			
3																			
4																			
5																			
6																			
7																			
8																			
9																			
10...																			
25																			

ข้อสังเกตอื่น ๆ

แบบบันทึกคะแนนการสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย

โรงเรียน..... ชั้น..... ผู้สังเกต.....
 หน่วยการเรียนรู้..... วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ครั้งที่.....

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ความซื่อสัตย์																	
		ซื่อสัตย์ต่อตนเอง						ซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น						ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่					
		การพูดความจริง			การยอมรับผิดจาก การกระทำของตน			รักษาคำมั่นสัญญา			ไม่หยิบยืมของผู้อื่น มาเป็นของตน			ปฏิบัติตามข้อ ตกลงของห้องเรียน			ปฏิบัติงานตามที่ ครูมอบหมาย		
		2	1	0	2	1	0	2	1	0	2	1	0	2	1	0	2	1	0
1																			
2																			
3																			
4																			
5																			
6																			
7																			
8																			
9																			
10...																			
25																			

ข้อสังเกตอื่น ๆ

แบบบันทึกคะแนนการสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย

โรงเรียน..... ชั้น ผู้สังเกต.....

หน่วยการเรียนรู้..... วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ครั้งที่.....

ที่	ชื่อ-นามสกุล	ความเมตตาคุณา																	
		ทางกาย						ทางวาจา						ทางใจ					
		แบ่งปัน สื่อ อุปกรณ์ ของเล่นให้เพื่อน			ไม่รังแกเพื่อนหรือ แกล้งสัตว์			พูดจาสุภาพ			พูดชักชวนเพื่อน ให้กระทำสิ่งที่ดี			ให้อภัยเพื่อนเมื่อ เพื่อนทำผิด			ยินดีเมื่อเพื่อนประสบ ความสำเร็จหรือได้ รับคำชมเชย		
		2	1	0	2	1	0	2	1	0	2	1	0	2	1	0	2	1	0
1																			
2																			
3																			
4																			
5																			
6																			
7																			
8																			
9																			
10...																			
25																			

ข้อสังเกตอื่น ๆ

แบบบันทึกคะแนนการสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย

โรงเรียน..... ชั้น ผู้สังเกต.....
 หน่วยการเรียนรู้..... วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ครั้งที่.....

ที่	ชื่อ-นามสกุล	การประหยัด											
		สิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัว						สิ่งของเครื่องใช้ส่วนรวม					
		รินน้ำปริมาณเพียงพอ กับการดื่ม			ใช้แปรง ยาสีฟัน อย่างประหยัด			ปิดน้ำทุกครั้งหลังล้างมือ			ใช้ส้ว กว กระจก อย่างประหยัด		
		2	1	0	2	1	0	2	1	0	2	1	0
1													
2													
3													
4													
5													
6													
7													
8													
9													
10													
25													

ข้อสังเกตอื่น ๆ

.....

ตาราง ค่าดัชนีความสอดคล้องของผู้เชี่ยวชาญจากการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับแบบสังเกต
พฤติกรรมคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

พฤติกรรม คุณธรรม	คำถาม ข้อที่	ค่าดัชนีความสอดคล้อง ของผู้เชี่ยวชาญ (คนที่)					ΣR	IOC	ระดับ
		1	2	3	4	5			
การควบคุมตนเอง	1	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	2	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
ความรับผิดชอบ	1	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	2	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
การตรงต่อเวลา	1	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	2	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
ซื่อสัตย์ต่อตนเอง	1	1	0	1	1	1	4	0.8	สอดคล้อง
	2	1	1	1	0	1	4	0.8	สอดคล้อง
ซื่อสัตย์ต่อผู้อื่น	1	1	1	1	1	0	4	0.8	สอดคล้อง
	2	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่	1	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	2	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
เมตตา กรุณาทางกาย	1	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	2	1	1	1	1	0	4	0.8	สอดคล้อง
เมตตา กรุณาทางวาจา	1	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	2	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
เมตตา กรุณาทางใจ	1	1	1	1	0	1	4	0.8	สอดคล้อง
	2	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
สิ่งของเครื่องใช้ ส่วนตัว	1	1	1	1	1	1	5	1	สอดคล้อง
	2	1	1	1	1	0	4	0.8	สอดคล้อง
สิ่งของเครื่องใช้ ส่วนรวม	1	1	1	1	1	5	1	1	สอดคล้อง
	1	1	1	1	1	5	1	1	สอดคล้อง

ตาราง ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้สังเกตเพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต

แบบประเมิน	คำถาม ข้อที่	ความเชื่อมั่นของผู้สังเกตสามคน (RAI)		ระดับ
		ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	
ความมีวินัย	1	0.83	0.95	สอดคล้อง
	2	0.84	0.93	สอดคล้อง
	3	0.82	0.91	สอดคล้อง
	4	0.87	0.95	สอดคล้อง
	5	0.84	0.95	สอดคล้อง
	6	0.93	0.95	สอดคล้อง
รวม		0.93	0.99	สอดคล้อง
ความซื่อสัตย์	1	0.90	0.93	สอดคล้อง
	2	0.83	0.94	สอดคล้อง
	3	0.87	0.91	สอดคล้อง
	4	0.95	1.00	สอดคล้อง
	5	0.87	0.96	สอดคล้อง
	6	0.87	0.91	สอดคล้อง
รวม		0.88	0.94	สอดคล้อง
ความเมตตากรุณา	1	0.88	0.97	สอดคล้อง
	2	0.90	0.94	สอดคล้อง
	3	0.91	0.94	สอดคล้อง
	4	0.89	0.93	สอดคล้อง
	5	0.88	0.95	สอดคล้อง
	6	0.93	0.94	สอดคล้อง
รวม		0.90	0.95	สอดคล้อง

ตาราง ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างผู้สังเกตเพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกต (ต่อ)

แบบประเมิน	คำถาม ข้อที่	ความเชื่อมั่นของผู้สังเกตสามคน (RAI)		ระดับ
		ก่อนการทดลอง	หลังการทดลอง	
การประหยัด	1	0.89	0.94	สอดคล้อง
	2	0.90	0.93	สอดคล้อง
	3	0.81	0.95	สอดคล้อง
	4	0.91	0.95	สอดคล้อง
รวม		0.88	0.94	สอดคล้อง

แบบประเมินความสอดคล้องแบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรม
ของเด็กปฐมวัย

พัฒนาโดย

นางบุญประคอง ไม้เขียว

นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

พุทธศักราช 2553

แบบประเมินความสอดคล้องแบบสังเกตพฤติกรรมคุณธรรมของเด็กปฐมวัย

คำชี้แจง

ผู้เชี่ยวชาญโปรดพิจารณารายการประเมิน และเกณฑ์การประเมินต่อไปนี้ ว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับคะแนน หากมีข้อความใดควรแก้ไขปรับปรุง ขอความกรุณาแจ้งในข้อเสนอแนะ

- 1 หมายถึง สอดคล้อง
0 หมายถึง ไม่แน่ใจ
- 1 หมายถึง ไม่สอดคล้อง

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน	ระดับความ สอดคล้อง		
		1	0	-1
การควบคุมตนเอง - มีความอดทนรู้จักการรอคอย	ระดับคะแนน 2 เด็กรอคอยการใช้วัสดุจากเพื่อน ขณะที่เพื่อนกำลังใช้วัสดุอุปกรณ์ ระดับคะแนน 1 เด็กรอคอยการใช้วัสดุจากเพื่อน ขณะที่เพื่อนกำลังใช้วัสดุอุปกรณ์ โดยพูดหรือแสดงพฤติกรรมเร่งรัดให้เพื่อนเสร็จเร็ว ๆ ระดับคะแนน 0 เด็กไม่สนใจรอคอยหรือแย่งวัสดุจากเพื่อน			
- มีสมาธิในการฟัง	ระดับคะแนน 2 เด็กสนใจและตั้งใจฟังขณะครูสอนตั้งแต่ต้นจนจบ ระดับคะแนน 1 เด็กสนใจบางเวลาครูต้องคอยกระตุ้น ระดับคะแนน 0 เด็กไม่สนใจฟัง เล่นหรือคุยกับเพื่อนขณะครูสอน			

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน	ระดับความ สอดคล้อง		
		1	0	-1
ความรับผิดชอบ - ทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ	ระดับคะแนน 2 เด็กตั้งใจทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายจนสำเร็จ ระดับคะแนน 1 เด็กทำกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายเมื่อครูหรือเพื่อนบอก ระดับคะแนน 0 เด็กไม่สนใจทำกิจกรรม			
- จัดเก็บของเล่นและของใช้เข้าที่	ระดับคะแนน 2 เด็กเก็บของเล่นหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้แล้ว ระดับคะแนน 1 เด็กเก็บของเล่นหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้แล้วเมื่อครูหรือเพื่อนบอก ระดับคะแนน 0 เด็กไม่เก็บของเล่นหรือวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้เสร็จแล้ว			
การตรงต่อเวลา - เข้าร่วมกิจกรรมตรงต่อเวลา	ระดับคะแนน 2 เด็กเข้าร่วมกิจกรรมตามเวลาที่กำหนด ระดับคะแนน 1 เด็กเข้าร่วมกิจกรรมโดยครูเตือน ระดับคะแนน 0 เด็กไม่สนใจ ทำกิจกรรมตามเวลาที่ครูกำหนด			
- หยุดเล่นเมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลา	ระดับคะแนน 2 เด็กหยุดเล่นทันทีเมื่อได้ยินสัญญาณหมดเวลา ระดับคะแนน 1 เด็กหยุดเล่นโดยมีครูหรือเพื่อนบอก ระดับคะแนน 0 เด็กไม่สนใจสัญญาณหมดเวลายังคงเล่นต่อไป			

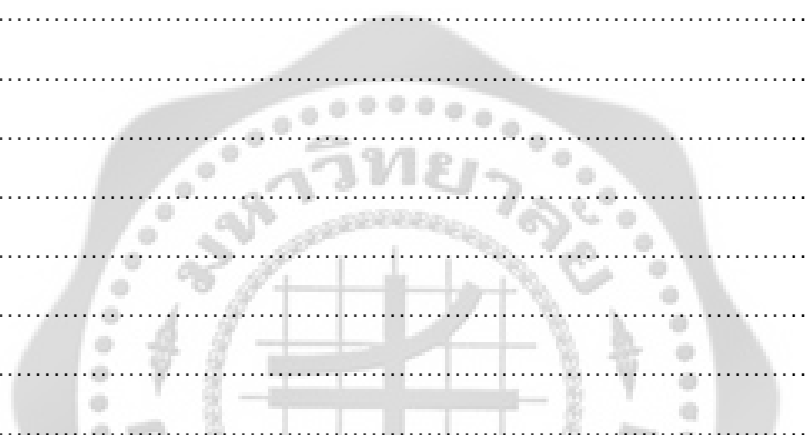
รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน	ระดับความ สอดคล้อง		
		1	0	-1
ข้อสัถยต์ต่อนเอง - การพูดความจริง	ระดับคะแนน 2 เด็กพูดความจริง ระดับคะแนน 1 เด็กพูดความจริงเมื่อเพื่อนหรือครู บอก ระดับคะแนน 0 เด็กไม่พูดความจริง			
- การยอมรับผิดจากการ กระทำของตน	ระดับคะแนน 2 เด็กยอมรับผิดเมื่อทำผิด และ กล่าวคำขอโทษ ระดับคะแนน 1 เด็กยอมรับผิดเมื่อเพื่อนหรือครู บอก ระดับคะแนน 0 เด็กไม่ยอมรับผิด และไม่กล่าวคำ ขอโทษ			
ข้อสัถยต์ต่อผู้อื่น - รักษาความันสัญญา	ระดับคะแนน 2 เด็กปฏิบัติตามคำสัญญาที่ให้ไว้ กับเพื่อนและครู ระดับคะแนน 1 เด็กปฏิบัติตามคำสัญญาเมื่อเพื่อน หรือครูทวงสัญญา ระดับคะแนน 0 เด็กไม่ปฏิบัติตามคำสัญญา			
- ไม่หยิบยืมของผู้อื่นมาเป็น ของตน	ระดับคะแนน 2 เด็กบอกเพื่อนก่อนหยิบยืมของเพื่อน มาใช้ ระดับคะแนน 1 เด็กหยิบยืมของเพื่อนมาใช้ก่อนแล้ว จึงบอกเพื่อน ระดับคะแนน 0 เด็กหยิบยืมของเพื่อนมาใช้โดยไม่ บอกเพื่อน			

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน	ระดับความ สอดคล้อง		
		1	0	-1
สื่อสารต่อนักเรียน - ปฏิบัติตามข้อตกลงของ ห้องเรียน	ระดับคะแนน 2 เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงของ ห้องเรียน ระดับคะแนน 1 เด็กปฏิบัติตามข้อตกลงของ ห้องเรียนตามเพื่อนหรือครูบอก ระดับคะแนน 0 เด็กไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงของ ห้องเรียน			
- ปฏิบัติงานตามที่ครู มอบหมาย	ระดับคะแนน 2 เด็กตั้งใจปฏิบัติงานตามที่ครู มอบหมาย ระดับคะแนน 1 เด็กปฏิบัติงานตามที่ครูมอบหมาย ตามเพื่อนหรือครูเตือนให้ทำ ระดับคะแนน 0 เด็กไม่ปฏิบัติงานตามที่ครู มอบหมาย			
เมตตากฎนาทางกาย - แบ่งปัน สื่อ อุปกรณ์ ของเล่นให้เพื่อน	ระดับคะแนน 2 เด็กแบ่งสื่อ อุปกรณ์ ของเล่นให้ เพื่อนด้วยความเต็มใจ ระดับคะแนน 1 เด็กแบ่งสื่อ อุปกรณ์ ของเล่นให้ เพื่อนเมื่อครูหรือเพื่อนบอก ระดับคะแนน 0 เด็กไม่สนใจแบ่งสื่อ อุปกรณ์ ของ เล่นให้เพื่อน			
- ไม่รังแกเพื่อนหรือแกล้ง สัตว์	ระดับคะแนน 2 เด็กไม่รังแกเพื่อนหรือแกล้งสัตว์ ระดับคะแนน 1 เด็กไม่รังแกเพื่อนหรือแกล้งสัตว์ ตามที่เพื่อนหรือครูบอก ระดับคะแนน 0 เด็กรังแกเพื่อนและทำร้ายสัตว์			

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน	ระดับความ สอดคล้อง		
		1	0	-1
เมตตากฎนาทางวาจา - พุดจาสุภาพ	ระดับคะแนน 2 เด็กพุดจาสุภาพ ลงท้ายด้วยคะ ครับ ระดับคะแนน 1 เด็กพุดจาสุภาพตามเพื่อนหรือเมื่อ ครูบอก ระดับคะแนน 0 เด็กพุดจาไม่สุภาพ			
- พุดชักชวนเพื่อนให้ กระทำสิ่งที่ดี	ระดับคะแนน 2 เด็กชักชวนเพื่อนให้กระทำสิ่งที่ดี ระดับคะแนน 1 เด็กพุดชักชวนเพื่อนให้กระทำสิ่งที่ดีบ้างตามเพื่อนหรือครูบอก ระดับคะแนน 0 เด็กชวนเพื่อนคุย เล่น ไม่ตั้งใจ เรียน			
เมตตากฎนาทางใจ - ให้อภัยเพื่อนเมื่อเพื่อน ทำผิด	ระดับคะแนน 2 เด็กให้อภัยเพื่อนเมื่อเพื่อนทำผิด ระดับคะแนน 1 เด็กให้อภัยเพื่อนเมื่อครูหรือเพื่อน บอก ระดับคะแนน 0 เด็กไม่ให้อภัยเพื่อน			
- ยินดีเมื่อเพื่อนประสบ ความสำเร็จ	ระดับคะแนน 2 เด็กปรบมือ ยิ้มแย้ม เมื่อเพื่อน ประสบความสำเร็จ ระดับคะแนน 1 เด็กแสดงความยินดีกับเพื่อน เมื่อ เพื่อนหรือครูบอก ระดับคะแนน 0 เด็กไม่แสดงความยินดีเมื่อเพื่อน ได้รับคำชมเชยจากครู			

รายการประเมิน	เกณฑ์การประเมิน	ระดับความ สอดคล้อง		
		1	0	-1
สิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัว - ใช้แปรง ยาสีฟัน อย่างประหยัด	ระดับคะแนน 2 เด็กเทแปรงหรือปียาสีฟันปริมาณ เพียงพอกับการใช้ ระดับคะแนน 1 เด็กเทแปรงหรือปียาสีฟันปริมาณ เพียงพอโดยครูเตือน ระดับคะแนน 0 เด็กเทแปรงและปียาสีฟันปริมาณ มากเกินความจำเป็น			
- รินน้ำปริมาณเพียงพอ กับการดื่มแต่ละครั้ง	ระดับคะแนน 2 เด็กรินน้ำปริมาณเพียงพอกับการ ดื่ม ระดับคะแนน 1 เด็กรินน้ำปริมาณเพียงพอกับการ ดื่มเมื่อครูเตือน ระดับคะแนน 0 เด็กรินน้ำแล้วดื่มไม่หมด			
สิ่งของเครื่องใช้ ส่วนรวม - ปิดน้ำทุกครั้งหลังจาก ล้างมือ	ระดับคะแนน 2 เด็กปิดน้ำทุกครั้งหลังจากล้างมือ ระดับคะแนน 1 เด็กปิดน้ำหลังจากล้างมือโดย เพื่อนหรือครูบอก ระดับคะแนน 0 เด็กล้างมือแล้วไม่ปิดน้ำ			
- ใช้วัสดุอุปกรณ์เช่น สี กาว กระดาษ อย่าง ประหยัด	ระดับคะแนน 2 เด็กใช้สี กาว กระดาษ ปริมาณ เพียงพอกับการใช้ ระดับคะแนน 1 เด็กใช้สี กาว กระดาษ ปริมาณ เพียงพอเมื่อครูเตือน ระดับคะแนน 0 เด็กใช้สี กาว กระดาษปริมาณมาก เกินความจำเป็น			

ข้อเสนอนี้

The logo of Rajabhat Sakon Nakhon University is a circular emblem. It features a central design with a cross-like symbol and a smaller circular element. The Thai text "มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร" (Mahavithayalai Rajabhat Sakon Nakhon) is written in a circular path around the center. The entire logo is rendered in a light gray, semi-transparent style.

ภาคผนวก ง

- แบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบ IDRA โดยผู้เชี่ยวชาญ
- แบบประเมินรูปแบบความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบ IDRA

แบบประเมิน
ความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบ IDRA
โดยผู้เชี่ยวชาญ

พัฒนาโดย
นางบุญประคอง ไม้เขียว
นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาวิชาการศึกษาปฐมวัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พุทธศักราช 2553

แบบประเมิน

ความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบ IDRA โดยผู้เชี่ยวชาญ

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้เพื่อสอบถามความคิดเห็นของครูปฐมวัย หลังการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

2. แบบประเมินฉบับนี้สอบถามความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาสำหรับเด็กปฐมวัย มี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

โปรดอ่านรายการประเมินแต่ละรายการซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานและทำเครื่องหมาย ✓
ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริง

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. อายุ

☐ น้อยกว่า 26 ปี

☐ 26-29 ปี

☐ 30-35 ปี

☐ 36-40 ปี

☐ มากกว่า 41 ปี

3. วุฒิการศึกษา

☐ ปริญญาตรี

☐ ปริญญาโท

☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

4. ประสบการณ์สอนระดับปฐมวัย

☐ น้อยกว่า 6 ปี

☐ 6-10 ปี

☐ 11-15 ปี

☐ 16-20 ปี

☐ 21 ปีขึ้นไป

5. ปัจจุบันสอนเด็กปฐมวัยช่วงอายุ

☐ 3-4 ปี

☐ 4-5 ปี

☐ 5-6 ปี

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

คำชี้แจง

ผู้เชี่ยวชาญโปรดพิจารณารายการประเมินแต่ละรายการเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเหมาะสมที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน แบบประเมินนี้เป็นแบบอันดับคุณภาพมาตราส่วนประมาณค่า โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5	หมายถึง	เหมาะสมมากที่สุด
ระดับ 4	หมายถึง	เหมาะสมมาก
ระดับ 3	หมายถึง	เหมาะสมปานกลาง
ระดับ 2	หมายถึง	เหมาะสมน้อย
ระดับ 1	หมายถึง	เหมาะสมน้อยที่สุด

ที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
1	เอกสารอธิบายรูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วย ความเป็นมา ความสำคัญ แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน ความมุ่งหมาย รูปแบบการเรียนการสอน บทบาทของครู บทบาทของผู้เรียน และการนำไปใช้.....					
2	แผนการจัดประสบการณ์ ประกอบด้วย 2.1 จุดประสงค์..... 2.2 เนื้อหา..... 2.3 กิจกรรมการเรียนการสอน..... 2.4 สื่อการสอน..... 2.5 การวัดและการประเมินผล.....					
3	การนำรูปแบบการเรียนการสอนแต่ละขั้นไปใช้ เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในชั้นเรียน 3.1 ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I)..... 3.2 ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D)..... 3.3 ขั้นสะท้อนบทสรุป (Result : R)..... 3.4 ขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A).....					

แบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับ
รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็ก
ปฐมวัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พุทธศักราช 2553

**แบบประเมินความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับ
รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย**

คำชี้แจง

1. แบบประเมินฉบับนี้เพื่อสอบถามความคิดเห็นของครูปฐมวัย หลังการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

2. แบบประเมินฉบับนี้สอบถามความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาสำหรับเด็กปฐมวัย มี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

โปรดอ่านรายการประเมินแต่ละรายการซึ่งเกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานและทำเครื่องหมาย ✓
ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริง

1. เพศ

☐ ชาย

☐ หญิง

2. อายุ

☐ น้อยกว่า 26 ปี

☐ 26-29 ปี

☐ 30-35 ปี

☐ 36-40 ปี

☐ มากกว่า 41 ปี

3. วุฒิการศึกษา

☐ ปริญญาตรี

☐ ปริญญาโท

☐ อื่น ๆ โปรดระบุ.....

4. ประสบการณ์สอนระดับปฐมวัย

☐ น้อยกว่า 6 ปี

☐ 6-10 ปี

☐ 11-15 ปี

☐ 16-20 ปี

☐ 21 ปีขึ้นไป

5. ปัจจุบันสอนเด็กปฐมวัยช่วงอายุ

☐ 3-4 ปี

☐ 4-5 ปี

☐ 5-6 ปี

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของครูปฐมวัยเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนาคุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

โปรดพิจารณารายการประเมินแต่ละรายการเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ IDRA เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย และทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องระดับความเหมาะสมที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน แบบสอบถามความคิดเห็นนี้เป็นแบบอันดับคุณภาพมาตราส่วนประมาณค่า โดยแบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

- ระดับ 5 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด
 ระดับ 4 หมายถึง เหมาะสมมาก
 ระดับ 3 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง
 ระดับ 2 หมายถึง เหมาะสมน้อย
 ระดับ 1 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

ที่	รายการประเมิน	ระดับความเหมาะสม				
		5	4	3	2	1
1	เอกสารอธิบายรูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วย ความ เป็นมา ความสำคัญ แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน ความมุ่งหมาย รูปแบบ การเรียนการสอน บทบาทของครู บทบาทของผู้เรียน และการนำ ไปใช้.....					
2	แผนการจัดประสบการณ์ ประกอบด้วย 2.1 จุดประสงค์..... 2.2 เนื้อหา..... 2.3 กิจกรรมการเรียนการสอน..... 2.4 สื่อการสอน..... 2.5 การวัดและการประเมินผล.....					
3	การนำรูปแบบการเรียนการสอนแต่ละขั้นไปใช้ เพื่อพัฒนา คุณธรรมสำหรับเด็กปฐมวัยในชั้นเรียน 3.1 ขั้นเลียนแบบ (Imitation : I)..... 3.2 ขั้นร่วมกันอภิปราย (Discussion : D)..... 3.3 ขั้นสะท้อนบทสรุป (Result : R)..... 3.4 ขั้นนำความรู้ไปใช้ (Application : A).....					

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางบุญประคอง ไม่เขี้ยว
วัน เดือน ปีเกิด	1 กุมภาพันธ์ 2499
สถานที่เกิด	จังหวัดกรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	59 ซอยสายมิตร ถ.สุขุมวิท 56 ต.บางจาก อ.พระโขนง จ. กรุงเทพมหานคร 10260
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	อาจารย์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลธัญบุรี ถ.รังสิต-นครนายก คลองหก อ. ธัญบุรี จ. ปทุมธานี 12110
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2536	คหกรรมศาสตรบัณฑิต (พัฒนาการครอบครัวและเด็ก) จาก วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา
พ.ศ. 2545	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (คหกรรมศาสตรศึกษา) จาก มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
พ.ศ. 2554	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (การศึกษาปฐมวัย) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ